भूपतिसेवितचरण युगलकमलगणिताटवी विघटनपटुतरखिलदैववितानाङ्कुम्भपीठलुण्ठनोल्कमुकरश्रीमदुमारमणचरणद्वयपङ्कजाय
प्रमहमतिसेभवदेवविकेशवदैवज्ञात्मजा गणेशदैवज्ञश्चयो ।ग्रहलाघवाख्यग्रहकरणचिकीर्षवस्तनादौनिर्विघ्नग्रन्थसमाप्तिप्रचयगमनाभ्यापि
स्वपरिपालनापारमिभस्वरवस्तुनिर्देशात्मकानामङ्गलानां मङ्गलादीनिमङ्गलमध्यानिमङ्गलान्तानि शास्त्राणि प्रथन्त इति शिष्टनियमात्तावस्तुनिर्देश
रूपमङ्गलसहितं ग्रन्थारम्भवसनतिलकवजेनाह ॥ ईस्तुतिर्वेदः जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते। नामेव विशेषणद्वाराम्नोति किंविशिष्टः केशवस्य विस्मो
ग्रन्थयार्थं च आशीर्नमस्कारतयावस्तुनिर्देशात्मकानामेयलानांस्तुतिरेवना गुरुस्मत्कृनिर्देशात्मकेमंगले वसततिलकयाकथयति ज्योतिरिति सा
केशवस्य ग्रथकर्तुः तस्यवाक् वाणीजयतिसर्वोत्कर्षेणवर्ते नेसाधुनिर्वेदोपिजयतिषीतपीतिश्लोकेमाह ज्योतिः प्रबोधजननी ज्योतिषा

ज्योतिः प्रबोधजननी परिशोध्यचिंतंतत्स्फुटकर्मचरणौर्यदिहनार्थपूर्णा तस्मात्तदपिचनरःशकनैरूपायैर्व्यक्तीकृतानय
तिकेशवाक् स्तुतिरिव १॥

ग्रहनक्षत्रतारादीनांप्रबोधंज्ञानंजनयतीतिसा अन्यच्चज्योतिषस्तेजसः परब्रह्मणःस्वरूपबोधो
ज्ञानेनतत्जनयतीतिसा किंकृत्वाचित्तपरिशोध्यचित्तमानसंपरिशोध्यनिर्मलीकृत्य अन्यच्चचित्तंपरिशोध्यमनोनिर्मलीकृत्यके ५।
[illegible] ... ज्ञानः प्रक ... परब्रह्म ... प्रबोधे ... ज्ञानं जनयतीतिसा

रणैः अनुष्ठानैश्चित्तंमनः संशोध्य शुद्धं कृत्वा॥ यतः मनः शुद्धौ जातायामेवात्मज्ञानंभवति गहनार्थेन गम्भीरार्थेन पूर्णा अर्थपूर्णा चेत् हि वक्
ष्यमाणप्रत्ययः स्वल्पाक्षराः स्वल्पान्यक्षराणि यस्यां सा॥ नन्वर्थपूर्णा स्वल्पाक्षरापि श्रुतिस्तस्याः अर्थावबोधः कस्यापि न स्यात् अर्थावबो
धं विना श्रुत्युक्तकर्माचरणं कथं स्यात्॥ अत एवाह तदंशकृतैस्तस्य परमेश्वरस्य यैः अंशाः रावणाद्यास्तैः कृताः ये उपायाः रावणभाष्यादयस्तैः
र्येकीकृता प्रकटीकृता रावणभाष्याद्यवलोकनेन तदुक्तकर्माचरणं सम्यगेव स्यात् इति विशुपक्षे अथ पितृपक्षे केशवस्य पितुर्वाक्यग्रहकौ

तत्सूक्तकर्मचरणैः तेन केशवेन सुष्टुउक्तानि कर्माणि ग्रहकरणानि तेषां चरणानि सदाभ्यासास्तैः तदुक्तं ग्रहकरणानि ग्र
हकौतुकादीनि सदभ्यस्य मनो निश्चलीकृत्य ग्रहादीनां प्रबोधो भवतीत्यर्थः अन्यच्च तस्यां श्रुतौ सुष्टुउक्तानि यानि विष्णु
सूक्तादीनि तेषु कर्माणि धर्मकर्मानुष्ठानादीनि तेषां आचरणानि तैः तदनुष्ठानैः चित्तं निर्मलीकृत्य परब्रह्मज्ञानं भवतीत्यर्थः
पुनः किंलक्षणा गहनार्थपूर्णा गहनश्चासावर्थश्च गहनार्थः दुर्बोधीयार्थः तेन पूर्णा युक्ता समभेवोभयत्र स्वल्पाक्ष
राणि स्वल्पान्यक्षराणि यस्यां सा परिमिताक्षरापि न तु स्वल्पाक्षरायाः बहूर्थायाः कस्याप्यर्थबोधो न स्यात्॥ ६ ॥

तुकादिग्रन्थरूपा जपतीतिना मेव विशेषणद्वारास्तौति॥ श्रुतिः श्रुतिसमाना॥ यथा वेदोक्तं कर्म कार्य्यमेव सत्यत्वात्॥ तथेयं केशववाणीपि ज्यो
तिषां ग्रहनक्षत्रादीनां प्रबोधं ज्ञानं जनयतीति तथा किंकृता तस्यां केशववाचि सूक्तानि यानि ग्रहसाधनादीनि कर्माणि तैश्चित्तं मनः संशोध्य ग
हनार्थेन पूर्णा॥ स्वल्पाक्षरा च॥ तदंशाः तच्छिष्याः तैः कृताः ये उपायाः टीकायाः तैः प्रकटीकृता॥ १॥ अथ यथार्थभक्त्या भक्तैः रामस्मरणं कर्तव्यं गणकैः

२३
म
१

ओं श्रीगणेशाय नमः नाकेनाकेशमुख्याः सुरवरनिवहा सन्ति ये नन्तसंख्यास्तेष्वप्यस्मिन्नपि च मनः पूर्वकं [illegible] टीकाएकेहिनैकस्त सकल [illegible] सह सह र्षिनां हि श्रीप्रभक्ते रसिद्धिप्रदमिह हि सुरं सादरं तेन नमामि १ मल्लारि कुलनायकं विश्वनाथं [illegible] स्वात्मापोस्युगस्य अप्यनन्तं [illegible] सुबोधाय केमल्लारिप्रोक्तं लाघवस्य कुरुते टीकां स सद्वासना यस्मादस्य मतिश्च कुण्ठितमति स्वपूर्ववैचित्र्यवा २ अप्यसुगमास्य

श्रीगणेशाय नमः ज्योतिर्विद्गुरुणा गणेशगुरुणा निर्मथ्य शास्त्राम्बुधिं यत्प्रोक्तं ग्रहलाघवं विवरणं कुर्वे स्य सन्प्रीतये सूक्तं शम्भुसुतं दिवाकरसुतं तत् विश्वनाथः कृती जाग्रज्ज्योतिषवर्यगोकुलपरित्राणाय नारायणः ॥१ श्रीमद्गुरुणा गणेशदैवज्ञे नये [illegible] कृतासेन [illegible] नृसिंहज्योतिर्विदा स्वकृतग्रहलाघवटीकायां श्लोकद्वयेन निबद्धं तद्यथा कृतादेयत्वा घवलघुहत्तिथ्यादिचिन्तामपि सन्निधान्तशिरोमणेर्व्याहृतिं तां सचतीं व्याकृतिम् श्रीवृन्दावनटीकिकां च विहृतिं मुहूर्ततत्त्वं सर्वसच्चारादि विनिर्णयं सुविहृतिं छन्दोर्णवास्य सवे १ सुधीरंजनतर्जनीयन्त्रकं च सुकृत्सा ष्टमीनिर्णयं दीप्तिकाया लघूपायपातसत्यान्यानपूर्वान् गणेशो गुरुर्नः स निर्वाणमापत् ॥२॥ २॥ २॥ २॥ ६॥ २॥ ॥

कृपूर्वकर्मासिल यज्ञविनेस्सगोत्य जीवाधृत सम्प्रयक विनानन्तस्यादयनिश्चय एवगोले २ क यमन कृत विना धनुर्ज्ये सगकर्मास्विल स्वकर्मणा रयपति विचारणाविभोग [illegible] धियो विमोहिता ४ [illegible] विमस्त्राजन्मो हनाय यतो ज्ञाना सम्मति [illegible] गण रम्यतु यन्तु ने हेवम्यीगणका [illegible] सरि साधुतस्य सशे [illegible] प्रायेण [illegible] [illegible] कसजुता ५ अप्यसारस्य

श्लोकेनगणाधीशः स्तूयते॥ ॥ त्रैकालं कालकालं भजभज रजनीनायको यत्प्रियस्तं जन्तो सन्तोषतो हि त्रिनयनजनकं नाकलोकप्रकर्षम् गेयज्ञं यज्वयज्ञं वरसुरशिरसा सेवितं वित्तविद्यादातारं तामनाभं भवभवनवशो नो नरो नम्रतत्या ६ अस्य श्लोकस्यार्थः सुगमः। तथापि बालावबोधार्थं संक्षेपतो मयैवोच्यते। हे जन्तो प्राणिन् तं ताम्रनाभं सिन्दूरवर्णं गणाधीशं हीति निश्चयेन सन्तोषतो भजभज सेवय सेवयेति स कः यस्य नम्रतत्या नम्रनमस्कारेण नरः पुरुषः भवः संसारः स एव यद्भवनं तस्य वशः वश्यो नो स्यात्॥ मुक्त एव स्यादित्यभिप्रायः तमेव विशेषणद्वारा स्तौति। त्रिषु उत्पत्तिस्थितिनाशकालेषु वर्त्तते स तथा त्रिकालावस्थायिनमविनाशिनमित्यर्थः कालमपि कलयत्याकलयति स तथा॥ पुनस्स कः रजनीनायकः रात्रिनाथ

श्रीमत्कौशिकमुनिश्रेष्ठवंशोद्भवजलधिनीरनिकटवर्त्तिनंदिग्रामनिवासी सकलभूमंडलपतिपूजितचरणयुगलांभोरुह निखिलशास्त्रार्थप्रवीणाष्टादशसिद्धांतोपपत्तिकोविदसमस्तवैय्याकरणाग्रणीरगणितशास्त्रविचारसारचतुरो ज्योतिर्विद्‌कुलावतंसः। श्रीमत्केशवदैवज्ञात्मजश्रीमद्गणेशदैवज्ञवर्य्यग्रहलाघवाख्यं करणं चिकीर्षुस्तत्रादौ निर्विघ्नेन ग्रंथसमाप्त्यर्थं त

श्चन्द्रमाः यस्य प्रियः सुहृत्। तत्सुहृत्त्वं तु चतुर्थीव्रतादौ प्रसिद्धं। त्रिनयनो जनको यस्य तं शिवतनयमित्यर्थः॥ यद्वा त्रिनयनस्य जनकं पितरं गणेशं तत्सृष्टिकथने॥ गणेशाच्छङ्करो भूदिति गणेशकल्पादौ प्रसिद्धम् नाकलोके स्वर्गलोके प्रकर्षः उत्कर्षो यस्य तं गेयज्ञं गेयं गायनं जानातीति तथा। गायनाद्य सङ्गीतशास्त्रप्रवर्त्तकं यज्वयज्ञं यज्वनां यागकर्तॄणां यज्ञं यज्ञरूपं यज्ञांशभोक्तारमित्यर्थः। वरसुरशिरसा वराः सुराः श्रेष्ठा इन्द्रादयः देवास्तेषां शिरसा मस्तकेन सेवितं विद्यादातारं। वित्तं द्रव्यं विद्याश्चतुर्दश पुराणन्यायमीमांसाधर्मशास्त्राङ्गमिश्रिताः वेदाः स्थानानि विद्यानां धर्मस्य च चतुर्दशेति तद्दातारम् अभीष्टफलप्रदायकमित्यर्थः। अथ श्रीमज्जलधितटनिकटस्थितनानोपवनविराजितनंदिग्रामाभिधाननगरनिवासिसकल

नवि २

भूपतिसेवितचरणयुगलकमलगणिताटवीविघटनपञ्चाननखिलदैवविन्मातङ्गकुम्भपीठलुण्ठनोत्कण्ठकण्ठीरवश्रीमदुमासमणचरणद्वयपङ्कजावा
प्रमेहामतिर्भवदेवविल्केशवदैवज्ञात्मजा गणेशदैवज्ञकृपया। ग्रहस्तावचवास्यं ग्रहकरणविशेषमस्तकादीनि विभिन्नमन्यस्माद्विप्रचयनामनाभ्याधिष्ट
रपरिपालनायाशीर्नमस्कारवस्तुनिर्देशात्मकानां मङ्गलानां मङ्गलादीनि मङ्गलमध्यानि मङ्गलान्तानि शास्त्राणि प्रथन्ते इति शिष्टनियमात्तत्र वस्तुनिर्देश
रूपमङ्गलसहितमन्यारम्भवसनातिलेपत्वेनाद्य श्लोके स्तुतिर्वैदर्भ्यं जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते। नामैव विशेषणद्वारा स्तौति किंविशिष्टा केशवस्य विस्पो

ग्रचयार्थेन आशीर्नमस्कारतया वस्तुनिर्देशात्मकान्यमेव सान्तं स्तुतिर्वक्तुं गुरुः स्वकृतिर्देशात्मकं मङ्गलं सन्ततिलकया कथयति ज्योतिरिति सा
केशवस्य पयकर्तुः तस्य वाक्स्तुतिर्जयति सर्वोत्कर्षेण वर्तते तेसा स्तुतिर्वेदापि जयति किंविशिष्टा श्लोके माह ज्योतिःप्रबोधजननी ज्योतिष

ज्योतिःप्रबोधजननी परिशोध्य चित्तं तत्कर्मभिर्वरगौर्यहनाथपूर्णा सत्या सतापि जनरञ्जकनेरूपा पेयैर्नीलस्नानय
तिकेशवाक्स्तुतिश्च १॥

ग्रहनक्षत्राराशीनां प्रबोधस्य ज्ञानस्य जननी जनयतीति सा अन्यत्र ज्योतिषस्तेजसः परब्रह्मणः प्रबोधो
ज्ञानं तत् जनयतीति सा किं कृत्वा चित्तपरिशोध्य चित्तमानसं परिशोध्य निर्मलीकृत्य अन्यत्र चित्तं परिशोध्य मनो निर्मलीकृत्य के ७।
विषयस्य निम्नमिति वैशारद्यादुक्तत्वात् ज्योतिःशब्देन प्रकाशकस्य गुणत्रयातीतस्य तेजोरूपस्य परब्रह्मणः प्रबोधो ज्ञानं तज्जनयन्त्युत्पादयतीति तथा
यावेशितस्य जन्तोरीशात्ममातिन असौ देहो नश्वरः आत्मा नित्यो व्यापको निराकार इत्यादि ज्ञानं वैदिककर्मद्वारा श्रवणमनननिदिध्यास
साक्षात्कारे भवतीत्यर्थः किं कृत्वा तत्कर्मभिश्चरणैः तस्या श्रुतौ सुश्रुताः नियमानि सन्ध्यास्नानशौच जपहोमयज्ञादीनि कर्माणि तेषां चरणैः

रणैः अनुष्ठानैश्चित्तंमनः संशोध्य शुद्धं कृत्वा॥ यतः मनःशुद्धौ जातायामेवात्मज्ञानं भवति गहनार्थेन गम्भीरार्थेन पूर्णा अर्थपूर्णा चेत् हि स्वल्पा
क्षरा स्यात्तदपि न यतः स्वल्पाक्षरा स्वल्पान्यक्षराणि यस्यां सा॥ नन्वर्थपूर्णा स्वल्पाक्षरा या श्रुतिस्तस्याः अर्थावबोधः कस्यापि न स्यात् अर्थावबो
धं विना श्रुत्युक्तकर्माचरणं कथं स्यात्॥ अत एवाह तदंशाः कृतैस्तस्य परमेश्वरस्य ये ऽशाः रावणाद्यास्तैः कृताः ये उपायाः रावणभाष्यादयस्तै
कृता प्रकटीकृता रावणभाष्यावलोकनेन तदुक्तकर्माचरणं सम्यगेव स्यात् इति विशुपक्षे अथ पितृपक्षे केशवस्य पितुर्वाक्यग्रहकौ

तत्सूक्तकर्मचरणैः तेन केशवेन सुष्ठु उक्तानि कर्म्माणि ग्रहकरणानि तेषां चरणानि सदाभ्यासास्तैः तदुक्तं ग्रहकरणानि ग्र
हकौतुकादीनि सदभ्यस्य मनो निश्चलीकृत्य ग्रहादीनां प्रबोधो भवतीत्यर्थः अन्यत्र तस्यां श्रुतौ सुष्ठु उक्तानि यानि विष्णु
सूक्तादीनि तेषु कर्माणि धर्मकर्मानुष्ठानादीनि तेषां आचरणानि तैः तदनुष्ठानैः चित्तं निर्मलीकृत्य परब्रह्मज्ञानं भवतीत्यर्थः
पुनः किं लक्षणा गहनार्थपूर्णा गहनश्चासावर्थश्च गहनार्थः दुर्बोधीयार्थः तेन पूर्णा युक्ता समये वोभयत्र स्वल्पाक्ष
रापि स्वल्पान्यक्षराणि यस्यां सा परिमिताक्षरापि न तु स्वल्पाक्षरा याः बह्वर्थाः याः कस्याप्यर्थबोधो न स्या॥ ६ ॥

तुकादिग्रन्थरूपा जयतीति तामेव विशेषणद्वारा स्तौति॥ श्रुतिः श्रुतिसमाना॥ यथा वेदोक्तं कर्म कार्यमेव सत्यत्वात्॥ तथैयं केशववाणपि ज्यो
तिषां ग्रहनक्षत्रादीनां प्रबोधं ज्ञानं जनयतीति तथा किं कृत्वा तस्यां केशववाचि सूक्तानि यानि ग्रहसाधनादीनि कर्माणि तैश्चित्तं मनः संशोध्य ग
हनार्थेन पूर्णा॥ स्वल्पाक्षरा च॥ तदंशाः तच्छिष्याः तैः कृताः ये उपायाः टीकायाः तैः प्रकटीकृता॥ ५॥ अथ यथार्थभक्ताभक्तैः रामस्मरणं कर्तव्यं गणकैश्

अकरण स्मरणकर्मेत्यमित्यादि विषमस्तेनास्य देशिन्यविसुरूपस्मरव्यापनश्रीलोविस्तु ।। तस्य भगवतोस्यागमोक्तचतुर्भुजादिस्मरमनामिवेदि ॥
नत्वव्यापकस्याभिराकारस्य परब्रह्मणः रूपमेव नास्ति कस्य स्मरणं कर्तव्यमिति यदुक्तं श्रीमद्भागवतेन नाम रूपेण जन्मकर्मभिर्निरूपितव्ये तन्न स्मरा
रिण स्यादि ॥ एवं सन्देहे केचिदाभरन्ति ॥ अत्रोच्यते प्रकृतेः परेण निराकारेण दर्शितं सम्यमाय परमेष्ठी मायास्तत्त्व जन्मसौगुणालिकानेग
णा परब्रह्मणिग्रणातीतत्वात् ॥ अनन्तरमस्य मादिमायाचेन्नलभ्यन्त्यमयुक्तेव परं भगवतिना व्यवस्थतरत्व्यामत्याहिपपीतिस्फान्तमुकस्य

दिसत्तमाहृतत्वं ग्रस्तैरुपायैर्व्यतिरक्तानां तदं ग्रस्ते सम्यं शास्त्रसमास्य सन्निरूप्यास्मै स्तैः कृते उपाये देवशिभिः व्यक्तीकतास्य
मन्नतदं ग्रासस्याः श्रुतेरंशाः रावणादयस्ते कृतैः उपायैः भाष्यविधिभि अतीवकृतापकृषीर्कता । अथ निजकृतकरणस्मरा
परिभयस्तमो विकेशश्चापदद्युणत्वात्स्मरस्तु स्तस्वाङं सुफलप्रस्मातन्यमतस्मरणात्मकरणं विस्मुरूपम् २

मस्वरूपस्मीकोषस्यासम्यपोतपत्वस्मरणास्फमगलभीपरूद्दिसिकेन्मदपरिभन्नसमो विकेशयापमितिद्वेगणक्रसोविस्तुरूप
रामस्मत्तस्मरणस्तुतसन्दर्णमस्यमाणमस्मरणञ्च स्मरउभयो स्मरणात्ति अभसाधिगमो न भवति ॥ ६ ॥ ❀ ॥ ६ ॥

मस्तसगुणत्वात् ॥ अवरदंयेसोकमस्विदं कर्मस्य एवमस्तु ॥ पञ्चपयस्कर्मेतसत्प्राणिस्वपापाणिमस्तुमायापकपिपो स्वसा ॥ ननु एवेनवेद
नष्टकर्मस्थपदेतस्मसा ॥ ज्ञानकाण्डमपभिपद्मानारम्भेसस्य ॥ एवं कर्मस्यात्पउभयो स्मसत्वमस्तुस्तं चारतत्वमस्य अमस्तोमेषकर्मः
काण्डे । कल्पितभगवद्रूपादित्सेवनेनसस्यव्यापकस्य परब्रह्मणः ज्ञानभवसियपाभिव्याभूतेप्रतिबिम्बेसत्वामिनामायकत्वं ॥ एवंम २

गवद्रूपम् असत्सम पि सत्समेव कल्पितम्। यथा बालानां प्रथमम् अक्षरज्ञानार्थम् ओङ्कारशिक्षायां वर्त्तुलपाषाणादि स्थाप्यते॥ तद्वन्मायावेष्टितलोका
नां सत्सेप्राप्त्यर्थं भगवद्रूपं दारुपाषाणमृदादिजनितं चतुर्भुजद्विभुजैकदन्तादि कल्प्यते तदपि युक्तं॥ उक्तं च योगवासिष्ठे॥ अक्षरावगमलब्ध
ये यथा स्थूलवर्त्तुलदृषत्परिग्रहः शुद्धबुद्धपरिलब्धये तथा दारुमृन्मयशिलामयार्चनम्॥ इति तद्देवविशेषणद्वारेणाविशिनष्टि। परिभग्नं कृतशक

कथंभूतं विभुरूपं परिभग्नसमौर्विकेशचापं परिभग्नं द्विधाकृतं समौर्विकं जीवया ज्यया सहितं ईशस्य शिवस्य चापं धनुर्ये
न तत् तनुसीतास्वयंवरे सम्यगुक्तं अन्यत्र परिभग्नं सकं समौर्विकं जीवया सहितं ईशं रुद्रचापं यस्मिन् तत् अस्मिन् कर
णे जीवा धनुषीन कृते इत्यर्थः पुनः कीदृशं दृढगुणहारलसत् दृढाः सबद्धाः गुणाः रज्जवो यस्मिन् स चासौ हारश्च तेन लस
त् शोभायमानं अन्यत्र दृढाः अपवर्तिताः ये गुणाः काहाराश्च तैर्लसत् पुनः कथंभूतं सुवृत्तबाहुं वर्त्तुलौ सुवृत्तौ बाहू भुजौ य
स्य तत् अन्यत्र सुष्ठु वृत्तानि पद्यानि श्लोकादीनि छंदांसि वा हवो भुजकोष्ठादयो यस्मिन् तत् पुनः कथंभूतं॥ ६ ॥ ६ ॥

तं समौर्विकया जीवया सह ईशस्य शङ्करस्य चापं धनुर्येन तत् यां जनकेन राज्ञा स्वगृहे शङ्करधनुरानीयैवं प्रतिज्ञा कृता य एतद्धनुः सज्यं करिष्यति त
स्मै जानकीं कन्यां दास्यामीति। एवं भगवता रामेण तत्सज्जीकृत्य शकलीकृतमिति रामायणादौ प्रसिद्धं। दृढाः गुणाः रज्जवो यस्मिन् स चासौ हारश्च ते
न लसत् शोभमानम् सुवृत्तौ वर्त्तुलौ बाहू यस्य न तथा सुष्ठु फलं मोक्षादि तत्सकर्षेण ददातीति तथा। आत्ता भङ्गीकृता नुः मनुष्यस्य प्रभा येन तत् तथा। मनुष्य

ह
म
४

अथ भक्तरूपस्येव गताकथ्यं एणस्मरा नदेशविशेषमहापसैतोतिशयवकसेमना पासमर्पयस्वापमौर्विकपानीवपासहपरिभमयस्मिन्त
न् भसिन्करणेयतुनेनरूतेरस्यर्प ।हृद्रा अपवर्तितागुणहारा येतेरुसतसुष्ठस्नवाहूपासिन्तस। अन्नाग्नये। स्तं।सापितमास्तितसुच
कनकेमूनाड़ मुज प्रसिद्धसुफलग्रहणादिदानरूपफलप्रददातित पा भ्वता गुशङ्को मभाच्छामापसिम्ततथा श्वत्र शकुच्छायासाप
नमपिकृतमस्तीसर्पे ।याममनोरमनानाछन्दोभि अपपूर्वकृतयन्थेभ्योसवैशिष्ट्यपातयनतदस्मप्रयोजनत्वदर्शयन्नाह।पतःप्र

सुफसपदसुफलसुष्ठफलेमोस्मापिपकर्षेण ददातितत् अन्यत्र सुफलानि मंद फलदीय फलादीनि प्रददाति।
तत्भासनृभआसास्वीकृतातःमनुष्यस्यप्रभा भाकृतिर्येनतत्मनुष्यरूपरसर्थं अन्यत्र आसाश्रगीष्ठ
तानु शको प्रभाच्छायायस्मिन्तत् २॥

स
योजनादिकपनेविनाभ्रम्यपरनादोपवृत्तिर्नस्यात्स्वकत्वासिद्धि मोत्पमसीनांसंपन्नकपनापन नसमास्तर्वेष शास्त्रेषुन्नन्थ पुर्वेषु
से॥ निस्नैवानाभिपेयस्याविनिपृष्टसुकेनचितयदिनपोच्यते तसेफल भ्रम्यसुतकृतेन॥ सर्वेस्यैवहि शास्त्रसकर्मणोवापिकेस्य
निग॥पापस्यपोजनंनोक्तंतावतत्केनगृह्यतइति॥इतिसद्वोपदेशोमस्तावदिति ॥१॥ ६ ॥ ६ ॥ ५ ४ ६ ॥

अहर्गणेशः तथापि ग्रहप्रकरणं ग्रहाः ग्रहसंबन्धीनि ग्रहणोदयास्तादीनि कर्म्माणि प्रक्रियन्ते साध्यन्ते यस्मिन्निति तत्कर्तुं उद्यतः उद्युक्तः प्राप्तो
स्मि यत्र कल्पादेर्ग्रहानयनं ससिद्धान्तः यत्र युगादेर्ग्रहानयनं तत्तन्त्रं। यत्र शकात् ग्रहानयनं तत्करणं ग्रहकरणमित्यनेन शकाद्ग्रहानयनं करोमी
ति सूचितं तथापि कथं यद्यपि उरवः महान्तः धीराः गर्गाद्याः ऋषयः भास्कराचार्याद्या आचार्याश्च करणानि अकार्षुः चक्रुः परन्तेषु ज्यकाधनुरपा

अथ पूर्वाचार्यैः कृतेषु ग्रहकरणेषु सत्सु किमर्थं करणमकार्षीत् तत्करणं वसंततिलकयाह यद्यप्यकार्षुरुरव इति अहर्गणेशस्तस्मात्क
रणात् ग्रहप्रकरणं स्फुटं दृग्गणितैक्यकारि कर्तुमुद्यतः उद्यप्राप्तोस्मि तस्मात् कुत इत्यत आह यद्यपि धीराः धृष्टाः उरवः महान्तः
गणकाः करणान्यकार्षुः तेषु करणेषु ज्यकाधनुरपास्य जीवाधनुषी त्यक्त्वा सिद्धिर्ग्रहादिसिद्धिस्तस्मान्न भवति इदं तु ज्याचापकर्मरहितं

यद्यप्यकार्षुरुरवः करणानि धीरास्तेषु ज्यकाधनुरपास्य न सिद्धिरस्मात् ज्याचा
पकर्मरहितं सुलघुप्रकारं कर्तुं ग्रहप्रकरणं स्फुटमुद्यतोस्मि ॥ ३ ॥ श्री ६॥

जीवाधनुरेतत्कर्मरहितम् सुलघुप्रकारं सुतरां स्वल्पक्रियायुक्तं यत्र कल्पादेर्ग्रहानयनं ससिद्धांतः यत्र युगादेर्ग्रहानयनं तत्तंत्रम् य
त्र शकाद्ग्रहानयनं तत्करणमत एव एवंविधं शकाद्ग्रहानयनं करोमीति सूचितम्॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ६॥

स्य जीवाधनुषी त्यक्त्वा ग्रहादिसिद्धिर्यस्मान्न भवति अस्माद्धेतोः इदं मया क्रियते॥ किंविशिष्टं ज्या जीवा चापं धनुः एतत्कर्म्मरहितं सुतरां लघुप्रकारं
स्फुटं स्पष्टार्थं॥ अथ प्रकृतं ग्रहाणां साधनं तदर्थमहर्गणं वृत्तद्वयेन साधयति ॥ ३ ॥ ३ ॥ श्री ६ ॥ ॥ श्री ६ ॥ ॥ ० ॥ ६ ॥ ६ ॥

इष्टाब्दोनिगदितोऽयकोवर्तमानशालिवाहनशकयातवर्षगण इष्टाब्दोनितः द्वौअत्रयस्यतारः रन्ध्राश्चतुर्दशशते द्विचत्वारिंशदधिकचतुर्दशशते १४४२।
रूनितोवर्जित सनग्रन्थारम्भमारभ्येष्टकालपर्यन्तवर्षसमूह स्यात।सर्वैः स्वकारशभि ११ हृतभक्त एकस्थर्यन्फलं तच्चक्रारव्यनकस्तरवि
हतशेषकंरविभिर्द्वादशभि १२ गुणितयच्छेषकंतत् चैत्राद्ये चैत्रमारभ्येष्टकालपर्यन्तंगतमासैर्युक्तंतत् पृथक्स्थाप्यअंशुत- पृथक्स्यात्

अथतावदहर्गणानयनश्लोकद्वयेनाह इष्टाब्दोनितशाकइति ४ स्वविभ्रमिति ५ शार्दूलौ उदाहरणंकमोलिरव्यानेश्रीमन्नृपविक्रमा
दित्यराज्यात् गतसंवत्सरेषु १६ [illegible] तथाशालिवाहननृपशकवत्सरेषु १५३४ वैशाखशुक्लपौर्णिमासोमेघटी ५५।१० विशाखान

इष्टाब्दोनितशकईशहृत्फलंस्याच्चक्राख्यरविहृतशेषकंतुयुक्चैत्राद्यैः पृथगमुत सद्द्वयमचक्रादिरयुक्तादम
रफलाधिमासयुक् ४ स्वत्रिघ्नगततिथियुक्द्विस्थरम्रचक्राङ्कनगाब्धिपृथगसुतोऽश्विषट्कलब्धैः ।ऊनाहैर्वियुतेमहर्गणो
भवेद्वार स्याच्छरहृतचक्रगुणाणोजानपंच ५ ॥ सत्रेष्टपादिवृत्तपपञ्चशरीयानयोगोपस्यादि [illegible] तद्विवेचनंपर्वविलोकना
र्थमहर्गण साध्यतेतत्रशक १५३४ इष्टाब्दैः द्विचत्वारिंशदधिकचतुर्दशशतैः १४४२ ऊनोजातोवर्षसमूहः ९२ [illegible] ॥ ६ ॥

सद्द्वयमचक्राद्द्वयम्याहन्यनेतत् [illegible] एवंभूतपञ्चकदेनसहिसादितिजनोद्विभि ९ [illegible] स्यात् [illegible] अधिमासाः
[illegible] पृथक्स्थस्यपुक्तसमासगणःस्यात् ततस्तत् स्वत्रिघ्नमित्यस्य ३० गुणस्ततः शुद्धप्रतिपदमारभ्याद्यवसरइष्टकालपर्यन्त तिथयो गतास्ताभिर्युक्तं एत
कार्यततस्तदेवनिरग्रचक्राङ्क [illegible] शेषोनामकस्य [illegible] एतेशरसेनाढ्ययुक्तंनपृथक् ॥ ४ ॥ [illegible] ॥ ६ ॥ प

स्यापूम्नमुतः पृथक् स्यात् त्रिभिषड्कलब्धैः अब्धयश्चत्वारः षड्कं षड्एभिश्चतुः षष्टिमिते ६४ भक्तात् येलब्धा ऊनाहाः क्षयदिवसास्तैः पृथक्स्थंवियु
तहीनं अहर्गणः अह्नांदिवसानांसावनानांगणः समूहोभवेत्सोऽहर्गणः शेषैः पञ्चभिः ५ हतंगुणितं यच्चक्रंतेन युक्युक्तःसप्त७ नष्टः यच्छेषंतन्मितःअ
ब्दात् चन्द्रमारभ्यगतस्तद्दिनजोवारःस्यात्। चेत्तर्हि सोऽहर्गणः वारार्थसैकोनिरेकोवाकर्तव्यः। उक्तञ्चसिद्धान्तशिरोमणौ। अभीष्टवारार्थमहर्गणश्चे
त् सैकोनिरेकस्तिथयोऽपितद्वदिति। अत्रोपपत्तिः। अत्रग्रन्थारम्भोहि चत्वारिंशदधिकचतुर्दशशतमितः १४४२ शकआसीत् तच्छकमारभ्यग्रहानयना=
र्थंअनेनशकेनेष्टशकऊनीकृतोगतवर्षगणः सौरोजातः। यत उक्तं वर्षायनर्तुयुगपूर्वकमत्रसौरादिति। अतस्तेषां वर्षाणांमासीकरणार्थमनुपातः यद्येक

।९२ अयंएकादशभि ११ भक्तः एकस्थंफलंचक्रसंज्ञं ८ शेषं ४ द्वादशभि १२ गुणितं ४८ चैत्रमा
रभ्येष्टकालपर्य्यन्तमेकोगतमासः १ तेनयुतं ४९ इदंद्विस्थं ४९ चक्रं द्विगुणं १६ एतत्सहितं
६५ दशयुक्तं ७५ त्रयस्त्रिंशद्भिर्भक्तं ३३ फलमधिमासः २ अनेनद्विस्थं ४९ युक्तं जातोमासगणः ५१।५

स्मिन्वर्षेद्वादशसौरमासाभवन्ति तदेष्टसौरवर्षैः किमितिवर्षाणां द्वादशगुणोरूपंहरः तस्याविकृतत्वान्नाशः अत्र केचिन्मासानांचान्द्रत्वभ्रममारोप्यद्वा
दशमासाः संवत्सरइतिश्रुतेः वैयधिकरण्यमापादयन्तेतदसत् अत्रमासाः सौराएवयतश्चान्द्रमासानांवर्षमध्येसावयवत्वमस्ति अतस्तेनपठिताः
सौरास्तु सूर्य्यद्वादशराशिभोगेन द्वादशैवभवन्तिअतः श्रुतिरियंसमीचीना एवंसतिआचार्येण बहुषुवर्षेष्वहर्गणबाहुल्यंस्यादतोलाघवार्थंशि=
ष्यक्षेशभयार्थंच प्रथमंवर्षाणि यानितान्येवैकादशतष्टानिकृतानि यल्लब्धंतस्यचक्रसंज्ञाकृता। यच्छेषंतद्द्वाद ॥ श्रीः ॥ ६ ॥ ९ ॥

२. शगुणितस्तन्मासा कृता ते सौरमासाश्चैत्रादिमारभ्य शककैत्रादिपर्यन्तजाता ततोऽयन्मासीयोऽहर्गण साध्यते चैत्रादिमारभ्य तन्मासावधि ये या
५. न मासास्तयुक्तास्तन्मासावधिस्युरिति। अत्र त्रिपावैषम्यगणितसुष्ठत्वं दृश्यते। यतो वर्षाणि द्वादशगुणितानि सौरमासाश्चैत्रादियातमासाश्चात्रा अ
न्यजात्योर्योगसम्भवः कुयस्मात् अत्र प्रथमसौरमासेभ्य अधिमासानानीय सौरे युक्ते योऽन्य चान्द्रा कार्याः तेषु चैत्रादिचान्द्रा योज्या अत्राचा
र्येण पूर्वं भिन्नजात्यो योगः कृत तत्रापि शेषकमधिकं जाते अतोऽधिमासानयनेऽवशेषं त्यक्तं अधिकत्वात् तथा चैत्रादिचान्द्राणां सौरीकरणं

अथ त्रिंशद्गुण ३० जात १५० गततिथय १४ एताभिर्युक्त १६४ निरग्रोऽवयवरहित एकस्य पञ्चकेस्यपडंश
१ तेन युक्तः १५४५ इदं हि स्य १५४५ चतुष्षष्टि ६४ भक्त फले स्य दिवसाः २४ एते रूनपृथक्स्थजानस्तावमोऽहर्गणः १५२१
मध्यवारानयनचक्र ८ शर ५ हत ४० अनेन युक्तोऽहर्गणः १५६१ सप्तभक्ते अज्ञात चन्द्रमारभ्यनत्र गतवासरो ज्ञेय. तत्र
गत सोमवारः अनान्तो विशेष. अहर्गणोपरि अभीष्टवारो नायाति तदाभीष्टवारार्थं सैको निरेको वाऽहर्गण कार्यं. अन्यच्च

र्थमधिशेषन्यूनीकर्तव्ययत एकस्मिन् वर्षे सौरदिनेभ्यश्चान्द्रदिनानि एकादशाधिकानि दृश्यन्ते एवमधिमासाः सावयवा योज्याः अनुपातस्य सम्बन्ध
पक्रान्तत्वाधिशेष योज्यं अन्येन तुल्ययोर्न्यूनत्वयोर्नाश अतः सौरमासेभ्य अधिमासानयने परिकल्पसौरमासे ।५१९८४००००००अकल्पाधिमासि
का १५९३३००००० लभ्यते तदेकसौरमासे किमिति अत्र कल्पाधिमासे कल्पसौरमासेषु भक्तेषु लब्ध ५४५९६४। एभिर्मासैरेकोऽधिमास उत्पन्नस्तर्हि

शङ्किर्गतैर्मासैर्दिनैः षोडशभिस्तथा। घटिकानां चतुष्केण पतति ह्यधिमासकः इति ततोऽनुपातः यद्येभिर्मासैः ३२।१६।४ रेकोधिमासस्तदैभ्यः किंत्र=
त्राचार्येण सुखार्थं हरस्थाने त्रयस्त्रिंशदेव गृहीताः एवं मासेभ्यः अमरफलाधिमासयुक्तमित्युक्तं ॥ अत्र ग्रन्थारम्भे दशभिर्मासैरधिमासो भू

यदा ईश हृन्त्रियमाणे लब्धं चक्रं शेषस्थाने चेच्छून्यं तदाऽहर्गणोत्पन्नवारे ध्रुवारद्वयस्यांतरं पतति अस्योदाहरणम्॥ श
कः १५७४ चैत्रशुक्लप्रतिपदि रविवारहर्गणः साध्यते तत्र चक्रम् १२ शेषं अहर्गणः ३२ अत्रागतो भौमवारः अपेक्षितस्तु रविवा
रः एतादृशस्थलेऽहर्गणः द्वाभ्यां रहितः सहितः कार्यः किंच यस्मिन्वर्षे अधिमासः पततितत्रान्यो विशेषः अधिमासात्पूर्वं
मासेषु अहर्गणानयने पूर्ववर्षाधिमासापेक्षया यद्यधिकोमासः आगच्छेत्तर्हि स न ग्राह्यः किंतु पूर्ववर्षजतुल्या एवाधिमा
सा ग्राह्याः यथा शके १५५५ चैत्रशुक्ल १ भृगौ अस्मिन्वर्षे वैशाखोऽधिकोऽस्ति चैत्रशुक्ले १ अहर्गणः साध्यते तत्र शकः =
१५५५ द्व्यब्धीन्द्रैः १४४२ ऊनितः ११३ एकादशभि ११ भक्तं लब्धं चक्रं १० शेषं ३ रवि १२ हतं ३६ चैत्रतोगतमासयुक्तम् ३६
द्विस्थं द्विगुणं चक्रं २० युतं ५६ दशयुतं ६६ अमरै ३३ भक्तम् लब्धाधिमासाः २ अत्र वैशाखात् प्रागेव अधिकोमासो लभ्य
ते स न ग्राह्यः किंतु निरेक एव ग्राह्यः १ अनेन युतं द्विस्थ ३७ इदं त्रिंशद्गुणितं १११० ॥ गततिथियुतम् ११९० ॥ ६ ॥ ६ ॥

त् अतो दिग्युक्तादिति इदं स्थूलं हरस्य स्थूलत्वात् अनंतरं साध्यते। एकं चक्रमेकादशवर्षात्मकं तद्द्वादशगुणितं जातामासाः १३२ तेभ्यः कल्पाद्य
नुपातेन जाताः ४।२ त्रयस्त्रिंशद्भक्तेषु जाताः ४॥ अत्रानन्तरं एकचक्रे द्विमासतुल्यं ततोऽनुपातः ॥ यद्येकस्मिन् चक्रे द्विमासतुल्य ॥१॥ ६ ॥

मन्तरेतदेरच न्द्रे किंमत सरगमचन्द्रादिति एवमधिमासयुक्ता सौराश्चान्द्रमास गणोजात ततोदिनीकरणार्थमनुपातः यद्येकमासस्य त्रिंशत्
नानितरेष्टमासे किंमतोमासास्त्रिशद्गुणा रूपहरस्सारिकतेवानाश एवंजाताश्चान्द्रदिवसास्तेनमासयुक्त प्रतिपदादि पर्यन्ते रूष्टति

चक्रस्य ९० षड्गोन १युत ११ ११ द्विस्थ ११।११ चत्र षष्टिभक्त ६४ फलंस्वयाग्र ७७ स्तेरूनद्विस्थं जातोहर्गणः १०६४ ॥
अभीष्टवारार्थमेकः कृतोभृगुवारे अहर्गणाय ५८५ यदितु यथागताधिमासैः नं अहर्गणः किंपतेनदायंस पठ्यते ॥
अभीष्टवारार्थमेकः कृतोप्यहर्गणोय २१२३ अशुद्ध एतदुसन्चग्रहणाविसंवादात् तस्मात्स्य अधिमासान् प्राक्य
धिकोधिमासोलब्धोपिनग्राह्य एवंस्पष्टाधिमासेनरमासेषु अहर्गणानयनेय अधिकोमासोनलभ्यतेन यापिसग्राह्य
यथासंवत् १६६५ शक १५३० भाद्रपदाधिमासोस्तितत्र कार्तिकशुक्ल १ शनौ अहर्गणः साध्यते शकः १५३०॥
दाब्धीन्दे १४४२ ऊन. ८८ एकादशभिः ११ भक्त लब्धं चक्रं ८ शेषु द्वादश १२ गुणिते० चैत्रतोगतमासे ७ युतं ७॥
द्विस्थं ७ त्रिगुण चक्र २६ युक्तं दशयुत ३३ अमरै ३२ भक्तलब्धाधिमास १ अत्राप्यधिमासोधिकोनलभ्यतेत
यापिग्राह्य तथाकृतेअधिमास २॥ ॥६॥

थिकरणार्थगततिथियुगिति ततोनुपात कल्पचन्द्रे १६०२९९ कल्पदिनसप्त ८२५४८०० लभ्यन्तेतरेष्टचान्द्रे
किंमितकल्पदिनस्थैर्य कल्पचान्द्रेषुभक्तेषु तस्य ६३। ५७। ३२ ॥ श्री ॥ श्रीह ॥ श्रीह ॥ श्रीह ॥ ॥ ह ॥ ह ॥ ८ ॥

यद्येभिर्दिनैरेकोदिनक्षयस्तदेष्टैः किमिति। अत्राचार्येण हरस्थाने चतुःषष्टिरेव धृता एवं चतुःषष्टिभक्ताः चान्द्रादिनक्षयाः स्युरिति अत्रान्तर
ज्ञानं चक्रषट्कवर्षाणि ६६ एभ्यो दिनानि २४४८६ सकत्र ६३।५४।३२ एभिरेकत्र च ६४ एभिर्भक्ते लब्धे फले ३८३।३८२ अवयवस्यत्यागः ने

अनेन युतं हृत्स्थं ९ त्रिंश ३० क्षुणितं २७० गततिथि० युतं २७० चक्रस्य ८ षडंशेन १ युतं २७१ हृत्स्थं २७१ चतुःषष्टि ६४ भक्तं फलं ४ अनेन हीनं हृत्स्थं जातो ऽहर्गणः २६७ अभीष्टवासरे निरेकः कृतः शनिवारे जातो ऽहर्गणः २६६ यदि तुल्य थागते १२ धिमासैरहर्गणः क्रियते न ह्ययं २३८ तस्मादयमशुद्धः एतदुत्पन्नरवेस्त्येषां च विसम्वादात् तस्मात्स्पष्टाधिमासेन रमहर्गणश्च लब्धोप्यधिमासोग्राह्यः एतदुक्तं सिद्धान्तशिरोमणौ श्रीभास्कराचार्येण स्पष्टोधिमासः पतितोपि लब्धो यदा यदावापतितो प्यलब्धः सैकैर्निरेकैः क्रमशोधिमासैस्तदादिनौघः सुधिया प्रसाध्य इति अन्यश्चायं विशेषः अधिमासोत्तरमहर्गणोगनचैत्रादिमासग्रहणेऽधिमासोन गणनीयः अधिमासः मध्ये त्वहर्गणानयने गततिथिग्रहणे ऽधिमासस्य तिथयोग्राह्या इति अथ ग्रहलाघवाहर्गणात् ब्रह्मतुल्याहर्गणानयनप्रकारः श्रीमद्गणेशदैवज्ञैरभिहितः सपथ्या। विश्वे द्व्यभ्ररूपे ॥
१२३११३ युक्तो ग्रहलाघवजो गणः। चक्रघ्नतृपरवाभ्यासो ४० १६ ब्रह्मतुल्यगणो भवेत् ॥ ६ ॥ श्री ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

नानुपातः यदि षड्भिश्चक्रैरेकदिनतुल्यमन्तरं तदेष्टचक्रैः किमिति अतो निरग्रचक्राङ्कांशयुक्ताः कार्य्य इत्युपपन्नम् एवं दिनक्षया चान्द्रेषु ऊनाः कार्य्याः यतो वर्षमध्ये चान्द्रदिवसेभ्यः सावनदिनानि पञ्चदिनाल्पकानि दृश्यन्ते॥ श्री० ६॥ श्री ६॥ ॥ ६॥ ॥ श्री ६॥ श्री० ॥

अतउक्तऊनाहे विंधुनमितिष्मत्रदिनस्या सावयवाग्राह्या नेनगृहीता यत सावयवदिनस्योनुचान्द्रेषुकृतेष्वहर्गण तिथ्यन्तकालीन-स्या
त्गततिथियुक्तत्वात ग्रहा सूर्योदयिका कर्तव्या एवंनिष्पन्नसूर्योदययोर्मध्येदिनसयशे षमेवततेषु योज्यंयेन तिथ्यन्तादग्रेसूर्योद
य पूर्व्वंवियोज्यमधुनायोज्यंतुल्यत्वान्नयोनीशः। उक्तञ्च सिद्धान्तशिरोमणौ तिथ्यन्तसूर्योदययोस्तुमध्येसदैव निघ्नत्यवमावशेषान्येक
न तैनोदयकालिकः स्यातिथ्यन्तकालेद्युगणोन्यथाज्ञितिति एवंसाधनोऽहर्गणो जातः स प्रतनष्ट सन् अस्मान्नरःस्यात यथाग्रगा दीसोमवा
अथसूर्यचन्द्रद्युगनाध्रुवाण्याह खविधुगानेनिसप्तोर्थः॥ ६॥ अथराह्वादीनांध्रुवाकानाह शैला दोखशराइतिस्पष्टोर्थ ७॥ ॥
खविधुनानभुवासुर पोध्रुवः खमनलारसवार्धयईश्वरः॥ सितरुचोमसुरखोऽथरवगायमौप्यरकृताङ्गास्तितो वि
धुतुङ्ग-जः। दीशैलाद्रीखशराअगोः क्षितिभुवोभुतत्वदन्ताविद केन्द्रस्याब्धिगुणोडव सुरगुरोः खंपञ्चमावासि
ता शीघ्रकेन्द्रस्यभृगोः कुशक्रपमलाराश्यादिकोऽथोशने शैला·पञ्चभुवोयमाब्धपरमेश्यक्षेपकः कथ्यते ७॥ ६॥
रन्त्रासीतन्नत्रचक्रदिनानि। ४५०९६ सप्तशानिशेषं ५ तत्रानुपतः प्रदोषचक्रेपञ्चवाराश्चनर नरेषुचक्रैः किमितिष्मतः शरहतचक्र
युगिति ५ रचमहर्गणप्रसाध्येराशीनवक्रयेन भुवानाह खविष्धितिशैलाद्रुवितिनरसो सूर्यस्यभसुख भानिराशयोगुरवेपरसन राश
थोरास्यापे अयध्रुवःस्यात् अयक खविधुनानभुवा खमुन्ये विधुरेक ९ तानन्येकोनपञ्चाशत ४९ भवा एकादश ११ ८
सितरुचः सितास्वभ्ररुकदीप्तियसानस्य चन्द्रस्यध्रुव ॥ खंभुनेष्मनन्नाप्रसयः ५ रसनार्द

यःरसाः षट्चाद्र्यश्चत्वारः एवंषट्चत्वारिंशत् ४६ ईश्वराएकादश ११ अत्रसर्व्वत्राङ्कानां वामतोगतिन्यायः॥ विधुतुङ्गजः विधोश्चन्द्रस्ययत्तुङ्गं मन्दोच्चं
तस्यध्रुवोगदितउक्तः॥ खगाः ग्रहाः नव ९॥ यमौ द्वौ २ शरकृताः शराःपञ्चकृताश्चत्वारः एवंपञ्चचत्वारिंशत् ४५ अगोः राहोर्ध्रुवः ६ शैलाः कुलाच=
लाः सप्त ७ चौ प्रसिद्धौ २ खशराः खंशून्यंशराः पञ्चएवंपञ्चाशत् ५० क्षितिभुवः क्षितेर्भवतीति क्षितिभूः तस्यमङ्गलस्यायंध्रुवः भूःएकः १ तत्ला
निपञ्चविंशतिः २५ दन्ताः द्वात्रिंशत् ३२ विदः बुधस्यकेन्द्रस्यायंध्रुवः अब्धयश्चत्वारः ४ गुणास्त्रयः ।३। उडुनिनक्षत्राणिसप्तविंशतिः २७
सुराणांदेवतानांगुरोःबृहस्पतेःध्रुवः खंशून्यंषडयमाः षट्प्रसिद्धाः यमौ द्वौ एवंषड्विंशतिः २६ वसिलाः वसवोऽष्टौइलापृथिवीएका एवम
ष्टादश १८ भृगोःशुक्रस्यद्वाकेन्द्रंशीघ्रकेन्द्रंतस्यध्रुवः कुः एकः १ शक्राश्चतुर्दश १४ यमलौ द्वौ २ शनेरपिराश्याद्योऽयंध्रुवः शैलाः सप्त
७ पञ्चभुवः पञ्चदश १५ यमोब्धयः यमौ द्वौ अब्धयश्चत्वारः एवंद्विचत्वारिंशत् ४२ एतेग्रहध्रुवाराश्याद्याः। अत्रोपपत्तिः। अत्राचार्य्येण
एकादशतत्स्थानिवर्षाणिकृत्वाहर्गणानयनेकृते एवंयोऽहर्गणः सएकादशवर्षमध्यस्थएवतदुत्पन्नाःयेग्रहाः तेएकादशवर्षमध्यएव
भवन्तिअतोयावन्ति चक्राणिभुक्तानितेषां ग्रहानानीयएतेषुप्रक्षिप्यग्रन्थशकादिमारभ्यग्रहाः स्युरिति॥ एवमाचार्य्येण एकमितचक्रा
देकादशवर्षात्मकात्ग्रहाः साधिताः तेयथाकल्पसौरवर्षैः कल्पग्रहभगणास्तथैकादशवर्षैः कतीति अत्रागतानां भगणानांप्रयोजनाभावा
त् राश्याद्याएवग्रहास्ताः तेषांध्रुवसंज्ञा कृतास्थिरत्वात् अथवाएकादशवर्षाणामहर्गणं प्रसाध्यपश्चेकरणोक्तरीत्याग्रहाः सा=
धिताः तेग्रहेषुयोज्याः अत्राचार्य्येणद्वादशराशिशुद्धान्कृत्वाध्रुवसंज्ञाः कृताः अतोदिनगणागतग्रहेषुध्रुवाविंयोज्याइत्यग्रे उक्तमस्ति
कस्फुटत्वात्॥ अत्रबालावबोधार्थंधूलीकर्मएकादशवर्षाणामग्रमहर्गणः ४०१६ अतः अग्रमहर्गणोविश्वगुणस्त्रिखाङ्कैर्भक्तइत्या
दिनाजातोमध्यमोरविः ११। २८। १०। ४९ अयंद्वादशशुद्धोजातोरविध्रुवः ०। १। ४९। ११। एवंसर्व्वेषांग्रहाणांध्रुवाः उत्पाद्याः एवंध्रु
वक्षेपकमाह अथेतिअथशब्दोऽनन्तरवाचीध्रुवकथनानन्तरंक्षेपकः कथ्यतेइत्यर्थः ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ७॥ ६॥ ७॥

रुद्रा इति नपनेसूर्येनपन सवितारविरिलभिधानात्गृहाद्य गृहाणिराशय आदीयस्येतिराश्याद्य सेप स्यात्रुद्रा एकादश ११ गोज्ञाः गाव म
वभत्र चन्द्रःएक सवमेकोनविंशति १९ कुवेदा कुरेकःवेदाश्चत्वारःएकचत्वारिंशत् ४१ दृविविधौचन्द्रेशूलिनः स्कादृशा ११ गोभुव सकोन
विंशति १९ षट्प्रसिद्धा ६ ।उद्रेचन्द्र — — मन्देवेश्रुता पञ्च ५ अन्यष्टय सप्तदश १७ देवास्त्रयस्त्रिंशत् ३३ नमसिराहोस्वभून्यउडव सप्त

रुद्रा इति सप्तर्षय अत्रेदानीचन्द्रसूर्ययोर्ग्रहणेस्पर्शमोक्षौ आर्येप सेणमवस इनिहस्यजेइनिकारणादार्यपसस्यनिथिसाधनार्थेस्तु
पर्वचन्द्रतुगानांभुवकसेपकानाहयातेऽन्देग्रहला घवस्य घरणेसो णीसपेशोनिमित्तेसंवीप्यसणदाकरोस्मकरयोः पर्वार्यपसाम्प्रिते।
सेपान्सभुवकान्रवौदृश्यभृत्तुगोद्यवानभादिकान्दशिप्रत्ययकारकान् गणितविज्ञौविश्वनाथोत्र वे॥ १ ॥खविधुतानगजा

रुद्रा गोज्ञा कुवेदास्तपनस्य्हविधौशूलिनोगोभुवःषट्तुङ्गे स्यात्षष्टिदेवास्तमसिखभुडवोऽष्टान्नयोऽग्योमहीजेन्दि
कशैलाष्टौत्र केन्द्रेविभकलनवभंपूर्जितेऽग्निभूपा शीकेकेन्द्रेगुहावोऽङ्गिनरवनवशनौगोतिथि स्वर्गतुल्यान्द

स्तरलेर्भुव ०।१।२९।८ रवमनलारसवारिपिसमिता नगगुणा ०।३।४ १।२७ ज्ञशिमेयसगाग्यमोश रकता स्वयमा०।३४।४५।२० वि
धृतुगजा ०।२।।सेपोभवानंदभुवोद्विवेदाविश्वे ११।१९।४७।४१ केन्द्रेकुभुवोगजाक्ता ॥ श्री।१।२॥ श्री ०।१॥ १।॥ श्री ६॥

विंशति २७ अष्टाग्रयः अष्टत्रिंशत् ३८।अथोपहृसेपकथनानन्तरमहीजेभौमेद्विश्रेदश १० शैला सप्त ७ अष्टौ प्रसिद्धा ८ तत्केन्द्रेबुधशीघ्र
केन्द्रे विभकलनसभविगताभकला सप्तविंशतिकलापरस्मात् एवभूतेयम्भवभंराशिनवक नवतेनराशयश्च॥ श्री ७॥ ॥ २॥ श्री ६॥ ॥

एम
से

।८।९ एकोनत्रिंशद्भागाः २९ त्रयस्त्रिंशत्कला ३३ श्चेति पूजिते गुरौ अद्रयः सप्त ७ अश्विनौ द्वौ २ भूपाः षोडश १६ शाके शुक्रस्येदं तस्मिन् शुक्र केन्द्रे द्विनखनवअद्रयः सप्त ७ नखाः विंशतिः २० नव प्रसिद्धाः ९ शनौ गोतिथि खर्गतुल्यः गावो नव ९ तिथयः पञ्चदश १५ स्वर्गाः एकविंशतिः २१ भिन्न त्र्यंशः शनि क्षेपकः स्यात् अत्र गृहा चंद्रेति सर्व्वत्र सम्बध्यते। अत्रोपपत्तिः येऽत्र ग्रहास्ते ग्रन्थारम्भमारभ्यजाताः अतो ग्रन्थारम्भग्रहाः अत्रयो

रामेषवो वाणयमा ११।१८।५३।२५। स्तद्दुच्चे वीणाः षड्भाः स्तनयः कुवेदाः ५।१६।४४।१३॥ अथवा सिद्धानां सूर्ये चंद्र तुंगानां वीजसंस्कारमाह। यद्वा श्रीग्रहलाघवोऽथ्यतरणौ लिप्तादि वीजं धनं षड्विम्बे ६।१३।१४ विधा हृणयमभुवः पंचाग्नयः १२।३५॥ तुंगकोनागे

दिनगणभवखेटश्चक्रनिघ्नध्रुवोनो दिवसकृद्दयेस्त्वसेपशुद्ध्यम ध्यमः स्यात्। निजनिजपुररेखान्तः स्थिताद्यो जनौघाद्रसलव मितलिप्ताः स्वर्णमिन्द्रोपरे प्राक्॥ ९॥

॥ भानवभूमयो ८८।१९ खमनलास्तर्काश्विनः खाश्विन ३०।२६। २०श्चक्रघ्नाविकलारवीन्दुशशभृत्तुंगे स्वमस्यं त्वृणम्। ८॥ अथाहर्गणोत्पन्नग्रहाणां ध्रुवक्षेपक संस्कारमाह दिनगणेति दिनगणाद हर्गणात् भवः॥ ६॥

॥ ज्याः नेकल्पादितः सुविनि। तत्साधनं यथाद्य्धीन्द्रतुल्यं १४४२ शकं प्रकल्प्य चैत्रशुक्लप्रतिपदि सूर्योदयिकामध्यमाग्रहायस्मात्तस्मात्पत्राद्ये येघटन्ते ततस्तेभ्यस्ते तेसाधितास्तेषां क्षेपसंज्ञा कृता यतः क्षिप्यतेऽसौ क्षेपः अस्य ग्रहेषु क्षेप्यत्वात् क्षेपत्वं। ८। एवं क्षेपानुक्त्वा क्रमप्राप्तं अहर्गणात् मध्यमग्रहानयनमाह दिनगणेति दिनगणादहर्ग॥ श्री ६॥ श्री ६॥ श्री ६॥ ६॥ ६॥

॥

णाद्भवउत्पन्नोवक्ष्यमाणरीत्यासाधितोग्रहश्चक्रेणनिघ्नोगुणितोयोध्रुवस्तेनऊनः स्वक्षेपोयउक्तस्तेनयुक्तोहिवसकृतःसूर्यस्यउदयेम
ध्यमःस्यात्। लङ्कायामध्यमार्कोदयासन्नसमये मध्यमोग्रह स्यादित्यभिप्रायः। उक्तञ्चसिद्धान्तशिरोमणौ। दशशिर पुरिमध्यमभास्करे क्षिति
जमनिधिगेसति मध्यमइति। मध्यमउदयात्तरस्सकृत सन् लङ्कामध्यमार्कोदयकालिकोभवति उदयान्तरस्वल्पत्वादाचार्येणान्यकृतमतोनरे
ष न तस्यस्वदेशीयकरणार्थे संस्कारमाह। निजनिजेति निजनिजे स्वीयस्वीयपरपुरस्यरेखयोरन्तरे खाम्बा अनयोरन्तर्मध्येस्थि

उत्पन्न वक्ष्यमाणरीत्यासाधितोग्रहः चक्रेणनिघ्नोगुणितोयो ध्रुवस्तेनऊनः स्वक्षेपकेणयुक्तः एवंसत्र हो दिवसकृत उदयेसू
र्योदयेमध्यमः स्यात् लंकानगर्यांमध्यमसूर्योदयासन्नकालेमध्यमग्रहोभवेदित्यभिप्रायः तदुक्तं सिद्धान्तशिरोमणौ द
शशिरः पुरिमध्यमभास्करे क्षितिजसंनिधिगे सतिमध्यमइति। तस्यस्वदेशीयकरणार्थसंस्कारमाह निजनिजेति। नि
जनिजस्वीयस्वीयपरपुररेखामध्यमरेखा चतयोरन्तः मध्ये स्थिता वर्तमाना योजनौघात् रसलवेन षडंशेन परिमि
ता लिप्ताः कला ताइन्दौचन्द्रे परे प्राक्क्रमेणास्वर्णाकार्यौ तत्त्वथामध्यमरेखायाः पश्चिमेस्वपुरेसतिधनंकार्याः
प्राग्णमित्यर्थः ॥ ६ ॥

नो वर्तमानोयोयोजनौघ योजनानांसमूहस्तस्माद्योरसैः षड्भिः। ६। लब्धस्तेनमिता या लिप्ता यत्कलादि दिसंखफलनत् इन्दौचन्द्रेस्व
धनमृणं हीनत्वका र्यं कस्मिन्सतिपरे प्राक्पुरेसति स्वदेशेसतिपश्चिमायांधनंपूर्वस्यामृणमित्यर्थः ॥ अमपूर्वार्द्धस्योपपत्तिः पुर्वमेवोक्ता एव
स्मिन्उन्नतेर्द्धेपपत्तिर्यथा। यत्कृतो लङ्कायां मध्यमोग्रह स्तत्स्वदेशीय कर्तव्य ततोदेशान्तरेण देशान्तर द्विविध ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्लो ६ ॥ १

पूर्वापरं याम्योत्तरञ्च याम्योत्तरं यन्न तच्चरं तच्चरेखाकोदयलंकोदयोरन्तरं तदग्रे प्रतिपादयिष्यति। पूर्वापरं रेखाकोदयस्तत्पुराकोदयोरन्तरं रेखा मध्यरेखा भुवइति शेषः। उक्तञ्च सिद्धान्तशिरोमणौ यल्लङ्कोज्जयिनीपुरोपरि कुरुक्षेत्रादिदेशान्स्पृशन् सूत्रं मेरुगतं बुधैर्निगदिता सा मध्यरेखा भुवः इति। अत्र रेखाकोदयात् स्वाकोदयः कदा भविष्यतीति ज्ञानार्थमुपायः लङ्कायामुक्तः परमो भूपरिधिः स प्राग्विनन्तान्धितुल्यः ४९६७ मेरौ परिधेरभावः मध्येऽनुपातः स यथा लङ्कायां समज्याभावात्सम्बज्या परमा त्रिज्यातुल्या अतः यदि त्रिज्यातुल्यया लम्बज्यया अयमुक्तो भूपरिधिस्तदेष्टलम्बज्यया किमिति लम्बज्यायाः सर्वत्र त्रिज्यातोऽल्पत्वात् उक्तात्सर्वत्रोनएव भूपरिधिः स्यात्। अतः सुखार्थमष्टचत्वारिंशच्छतमितो गृहीतः। ४८०० ततोऽ

मध्यरेखामानमुक्तं भास्करेण पुरोरास्तीति अत्रायं संस्कारः चन्द्रस्यैव कृतः अन्येषां स्वल्पान्तरत्वान्न कृतः अतो न दोषाय उक्तं च सिद्धान्तशिरोमणौ स्वल्पान्तरत्वाद्बहूपयोगात्प्रसिद्धभावाच्च बहुप्रयासात्। ग्रन्थस्य तन्त्रे गुरुताभयेन यस्त्यज्यते सोऽर्थो न सदूषणायेति ॥ ८॥ ६॥

नुपातः। यदेभिः परिधियोजनैः ४८०० ग्रहो गतिकलाः क्रामति तदेभिः रेखास्वदेशान्तरयोजनैः किमिति अत्रायं संस्कारश्चन्द्रस्यैव कृतः अ न्येषां गतेरल्पत्वात् न कृतः स्वल्पान्तरत्वात् कर्मगौरवभयात्त्यक्तमतो न दोषाय। उक्तञ्च सिद्धान्तशिरोमणौ स्वल्पान्तरत्वाद्बहूपयोगात्प्रसिद्धभा वाच्च बहुप्रयासात्। ग्रन्थस्य तन्त्रे गुरुताभयेन यस्त्यज्यतेऽर्थो न सदूषणायेति। अतो रेखास्वदेशान्तरयोजनानां गति ७९० गुणः परिधि ४८०० रः गुण हरौ गुणेनापवर्तितौ जातो हरः षट् अत उक्तं निजनिजेत्यादि धनर्णोपपत्तिर्यथा ये ग्रहास्ते मध्यरेखोदयजाः मध्यरेखातः पूर्वदेशे रेखो यात् पूर्वं सूर्योदयः अतः ऋणं क्रियते रेखायाः पश्चिमदेशे स्थितानां रेखोदयान्तरं स्वाकोदयः अतो धनं क्रियत इत्युपपन्नम् ॥ ८॥ ८॥ ६॥

अथरविस्पष्टशुक्रकर्मचन्द्रोनेकद्युनेनसाधयतिखखनगेति।खसाहर्गणस्यैवखनगलव सप्तस्य नेनहीनो शुक्र जोऽहर्गणः सएवअर्कस्पष्टशुक्रो सूर्य
शुक्रम भागाद्या स्तुलेषामयं संस्कार लिप्तिकासुकलासुखनिथिद्युनेन गणेनसार्द्धशतभक्ताहर्गणेनऊनाइति।अत्रशुक्रभवतिअहर्गण सप्तति७०
भाज्यः फलभागा पश्चेषं नन षष्ट्या ६०गुणएपुन सप्तत्या ७०भाज्य फलकला पुनर्यच्छेषतत्षष्टि ६०गुणसप्तति७०भक्तफलंविकला ततोऽहर्गे

अथथ ध्यमरविशुक्रसद्रूसाधनमाहखखनगेतिशुक्रजोऽहर्गण १५२१ अयंद्विधास्थापित १५२१खनग७०भक्त फलंभागा
२१ शेष ५१षष्टि ६०गुणितं ३०६० सप्तति ७०भक्तफलभागादध कला ४३पुन शेष५०षष्टि ६०गुणितं ३०००सप्तति ७०भक्तं

खखनगलवहीनो शुक्रजोऽर्कस्तु शुक्रः खनिथिद्युगणोनो लिप्तिकास्वंशकाद्याः गाग
मत्रद्युनिरिन्दुः स्वाद्रिभूभागहीनः खमनुद्युगणोनो लिप्तिकास्वंशपूर्वैः १०॥ ११॥

फलकलापोविकलाः ४२ एवमंशाद्येनरवि ॥२१॥४३॥४२॥ रूर्ध्वस्थोऽहर्गण १५२१हीन कार्य्य सयथा अहर्गणेऽशाहीना तस्मादेकोभा
गोग्राह्य तस्यषष्टि ६०कलाः ताभ्य प्राककलाश्शोध्याः एवंकला ताभ्य एकाकलाग्राह्यातस्या षष्टि ६०विकला ताभ्य प्राक्विक

ण मार्द्धशतेन।१५०।भाज्य फलकला शेषषष्टि ६०गुणंसार्द्धशत१५०भक्तफलविकला तेनकलादिनात्फलंहीनसन् भागाद्यामध्यमा सूर्य
शुधशुक्रा सुरिति।अत्रविकला षष्ट्याभाज्या फलमूर्द्धकलासुयोज्यकलाअपिषष्टिभक्ताःफलभागेषुयोज्यभागास्त्रिंशद्भक्ताः फलराशयः सु नक्षत्र शुक्र
मध्यक्रस्त सध्रुवकोहीन कार्य्य सेय सयोज्य ततस्तराश्यो द्वादश मतभगणाः स्वक्षेपयोजनाभागात्याज्या [illegible]

अत्रोपपत्तिः अत्र पूर्व्वगस्याग्रहस्य साधनं कर्त्तव्यं तत्र पूर्व्वगतिस्तनोपायो यथा पूर्व्वं ब्रह्मणा चैत्रादौ रविवारे भचक्रं क्रांतिमण्डलादिहृतान्डं प्रवहानिले
पश्चिमगतौ क्षिप्तं तत्र ग्रहाः प्रवहानिलवशेन भचक्रं क्रामयित्वा भिन्नभिन्नया पूर्व्वगत्या स्वस्थानात् किञ्चित् किञ्चिच्चलिताः एवं प्रत्यहं विलो
कयमाने ग्रहाणां पूर्व्वगतिर्भिन्ना भिन्ना दृष्टा अत्र ग्रहानयने कश्चिदुपायो न दृश्यते प्रतिदिनं विलक्षणगतित्वात् ततेत्थं ब्रह्मणा विरचितं गोलत्वं च
विकलाङ्कितं कृत्वा प्रत्यहं ग्रहा वेधिताः एवमद्यतनश्वस्तनयोरन्तरं ग्रहस्य गतिः एवं ग्रहभगणभोगपर्यन्तं ग्रहगतीरानीय तासु मध्येयापरमाधिका

कलाश्शोध्याः एवं विकलाः भवंति एवं सर्वत्र ज्ञेयं तथा कृते जातमंशाद्याः १४।५५।१६।१८ अर्कज्ञशुक्राः स्युः कथंभूताः
गणोऽहर्गणः १५।२१ खतिथिभि १५० भक्तः लब्धेन कलादिना १०।८ लिप्तिकासु रहिताः १४।५५।६।१० अंशास्त्रिंशत् ३० भक्ताः शे
षमंशाः स्युः लब्धं राशयः द्वादशाधिकाश्चेत्तदा द्वादश १२ भक्ताः शेषं राशिस्थाने अत्र लब्धस्य त्यागः तथा कृते जातो राश्यादिः १
।२५।६।१० दिनगणभवखेटो यो रवेर्ध्रुवः ०।१।४५।११ चक्रेण ८ गुणितः ०।१४।३३।२८ अनेन रहितो दिनगणभवखेटः ॥

गतिर्या च परमाल्पा तयोर्योगार्द्धं मध्यगतिः सैवाङ्गीकृता साद्युः साध्यासूक्ष्माणां विकलाकोटयंशादीनामलक्ष्यत्वात् सा स्थूला जाता सैवाङ्गीकृता स
र्वकियन्त्यपि काले जाते वसिष्ठादिभिर्विलोकयमाने गतेरन्तरं दृष्टं एवमन्यैरपि आर्यभट्टब्रह्मगुप्तभास्करादैस्तैरपि वयुक्त्यागतयो भिन्ना दृष्टास्तेभ्यो भगणा
अपि साधितास्ते यथा यथैकदिने नैतावती गतिस्तदा कल्पकुदिनैः किमिति एवं सिद्धान्ते ग्रहभगणाः भिन्नभिन्नाः पाठपठितास्तेन कालमेव घटन्ते स
इदानीं महदन्तरिता दृश्यन्ते उक्तञ्च वराहसंहितायां उक्ताभावे विकृतिः प्रत्यक्षपरीक्षणैर्व्यक्तिरिति वसिष्ठसिद्धान्तेऽपि इत्थं माण्डव्यसङ्क्षेपादुक्तं शास्त्रं

विस्तसौरविचन्द्रादेर्भविष्यति युगे युगे। युगे युगे महति काले विस्तसन विस्तरति शिथिलत्वमिति यावत्। उक्तञ्च सूर्यसिद्धान्ते मयस्तुमाप्यंन देवे दं य
म सूर्ये प्राह भास्कर। युगानां परिवर्तनेन कालभेदोऽत्र केवल। अत्यासि ज्ञान्तेऽपि ध्यानग्रहो परेशात् बीजज्ञाना सुदेसज्ञे तत्संस्कृतग्रहेभ्यः कर्तव्यो निर्ण
१२ पादेशाविति॥ अमुनाचार्येण नलिकावन्धेन ग्रहानावेध्य ग्रहान्तराणि लसितानि तथा सौरपक्षीय सूर्यश्चन्द्रोच्चम्बन वककलान्यून सौरपक्षीय
श्चन्द्रो घटते॥ आर्यपक्षीयाः भौमगुरुराहव बुधकेन्द्रं ब्रह्मपक्षीयं आर्यपक्षीय शनि पञ्चभागाधिको घटते। शुक्रकेन्द्रं तु ब्रह्मपक्षीयार्यप-
क्षीययोर्योगार्द्धतुल्यं घटते॥ अस्मिन्काले एते दृग्गोचराः एषमप्येऽपि भविष्यन्म दृग्गणकैर्नलिकावन्धादिना ग्रहवेधं कृत्वा अन्तराणि लक्षयित्वाग्रह

१।१४।३२।४२रवे क्षेपक ११।१९।५९।६६ अनेन युक्तो जात सूर्यः १।१४।३२।४२ अथ पञ्चानयनेगणः १५२१ चतुर्दशा १४
गुणितः २१२९४ द्विस्थ २१२९४ अधस्त्र दश १० भक्तः लब्धेन २१२९।२४।१० चतुर्दशगुणितोऽहर्गणः रहितः लवघस्रहः
२०० ५१।२४।४३ किं विशिष्टः गण १५२१ स्वमनुभि १४० भक्त लब्धेन कलादिना १०।५९ रहित २००४१।१३।५२॥ ६॥ ॥

करणानि कार्याणीत्यग्रे ग्रन्थसमाप्तावाचार्येणाप्युक्तमस्ति अतोऽस्मिन् कालेऽन्यागएवग्रहा घटन्ते। एवमनया वर्तमानघटनयाद्यानामध्यमारवि
गतिर्भागाद्य ०।५९।८।१०।१९ तस्मात्तुपान यथेकदिने नैतावती गतिस्तसाहर्गणेन किमिति अहर्गणस्यागतिर्नुष अत्र स्वल्पगुणनार्थे गतेस्वं
स्वल्प गत्यपेक्षयाधिकं गृहीतं ०।५९।८।२४। १०।१९ अस्यापि स्फोधन अन्तर ०।०।५१।२५।४२।५ अनेनाहर्गणोगुणवः रूपगुणाहर्गणा ग्रम-
चोध्य। अत्र कर्मगौरवं लाघवार्थमिदा।०।०।२४ ... ॥ यथैकसहस्रसानयाकेनापि पर एवं ८॥ ... ॥ २

सप्तति ७० गुणिते ऊर्ध्वे रूपं १ निःशेषं भवति अतो गणो रूपगुणः सप्ततिभक्तः फलेन रूपगुणोऽहर्गणो हीनः कार्य्यः यतोऽधिकं गृहीतं उभयत्र रूपं तुल्यस्य गुणस्याविकृतत्वान्नाशः। एवं खखनलवहीन इति। अथ गतेरपेक्षयाधिकं गृहीतं यत्तु खण्ड ०।०।०।२५।०।० अनेन गणो गुण्यः फलं खवेहीनं कार्य्यं अधिकत्वात् अत्रापि लाघवार्थमिदं खतिथिभिः १५ सवर्णितं जातं कलास्थाने रूपं १ अतः कलासु खतिथिहृतगणो न इति याम ध्यमार्कगतिः सैव बुधशुक्रयोर्दृष्टा अतो रविबुधशुक्रा मध्यमास्त एव। अथ चन्द्रं साधयति। गणमनुहृतिरिति गणोऽहर्गणः मनवश्चतुर्दश। १४ अनयोर्हतिः नोमचतुर्दशगुणोऽहर्गणः अंशपूर्वो भागाद्यः इन्दुश्चन्द्रः स्यात् किंविशिष्टः खाद्रिभूभागेन खसप्तदशो १७ शेन हीनः पुनर्लिप्तिकासु कलासु खमनुभि

ततः राश्यादिः कृतः ८।१।१३।५२ चंद्रस्य ध्रुवः ०।३।४६।११ चक्र ८ निघ्नः ९।०।८।२८ अनेन हीनः॥
।७।१।४।२४॥ चंद्रस्य क्षेपकेण ११।१९।६।० युक्तो जातो मध्यमश्चंद्रः ६। २०। १०। २४॥ ६॥

श्चत्वारिंशदधिकशतेन १४० हृतो योगणस्तेनोनः स कार्य्य इत्यर्थः। अत्रोपपत्तिः अत्र चंद्रस्य मध्यमा गतिः १३।१०।३४।५२।४६।० अनया मध्योगुण्यः तत्र गतेरधिकं खण्डं गृहीतं १३।१०।३५।१७।३८।५१ अत्रापि लाघवार्थं पूर्णाश्चतुर्दश गृहीताः अतउक्तं गणमनुहृतिरिति इदं चतुर्दशभ्यः कियद ल्पमस्तीति चतुर्दशशुद्धं ०।४९।२४।४२।२१।९ इदं सप्तदशगुणितं जातमूर्ध्वस्थाने १४ अत्रोभयत्र चतुर्दशतुल्यगुणोऽतः खाद्रिभूभागहीन इत्युक्तं। ततो गतेरपेक्षया यत् गृहीतमधिकं खण्डं तदिदं ०।०।०।२५।४२।५१ खमनुभिः सवर्णितं जातं कलास्थाने रूपं सगुणः खमनवो हरः रूपगुणस्याविकृतत्वात् खमनुहृतगणो नो लिप्तिकास्विति॥ स्वस्वध्रुवस्वस्वक्षेपसंस्कारः सर्व्वेषां ग्रहाणां कार्य्य एव १०॥ १०॥ १०॥ श्री ६॥ ६॥

ग्रह इतिचन्द्रंप्रसाध्येदानीं चन्द्रोच्चराहोः साधनमेकश्लोकेनाह ॥ नवहतेति ॥ नवभिर्हतो भक्तो यो दिनसंघो ऽहर्गणः सुरवलवाद्यं चन्द्रतुङ्गं चन्द्र
उम मन्दोच्चंभवति किंविशिष्टस्तनगै सप्तभि भक्तो योऽहर्गणस्तेन उपेतायुक्ता लिप्ता कलाद्यस्तस्य भागात्मकस्यैन कलात्मिकस्वरूपेणयुक्त
१२ मित्यर्थः ॥ अस्योपपत्तिः मन्दोच्चभोगोत्पत्तिः तत्स्थानचालेस्पष्टीकरणोपपत्तौ सविस्तरं वक्ष्याम अत्र तु केवलमुच्चगतिमङ्गीकृत्योपा
अथ चन्द्रतुङ्गपातानयनमाह नवहतदिनसंघ इति गण १५२२ नवभक्तं लब्धमंशादि १६९।८।० गण १५२२ खनग ७० भक्त
लब्धं कलादि २१।४३ इदं कला सुयुते १६९।२१।४३ राशयः ५।१९।२१।४३ चन्द्रोच्चस्य ध्रुव ८।२।४५।० चक्र ८ गुणितः ।०।२२
नवहतदिनसङ्घ श्चन्द्रतुङ्गं लवाद्यं भवति खनगभक्तयुक्तो पेत लिप्तं नवचक्रभि
रिपुवेदैर्धस्रसङ्घो द्विघाभ्रात् फललवकलिकैर्वा स्याद्युक्तः ॥ ११ ॥ ६ ॥
।०।०अनेन।२२।०।० हीन ४।२०।२।४३ क्षेपकेण ५।७।३०।० युक्त जाते चन्द्रोच्च १०।१६।५४।४३ अथ राहोरानयनमाह
१५२२ द्विघा १५२२ एकत्र नवकुभि १९ भक्त लब्धं मंशाद्ये ॥ ६ ॥ ॥ मी ६ ॥ मी ६ ॥ ६ ॥
रुग्याने नग चन्द्रोच्चमिति ०।२६।४०।५२।२५।४३ अस्य करलग्नेन्दुन यहीन ०।१६।४० अनेन गणेन एषः तत्रस्या पद्यावे शरनव संवर्धितजातसूर्य राम
स्थाने रूपे ४ स गणो ऽविकृत नव्योन्यक्त अतो नवहत इत्युक्त अवशिष्ट खरद ०।५२।२५।४३ रदैसप्तभि ७० सवर्णित जातसूर्यं स्थाने रूप भ १२
अनः खनगभक्तयुक्तो पेत लिप्तमिति । यत पूर्वखरदेन्दून यहीतमस्योक्तं । एवं चन्द्रोच्चप्रसाध्येदानीम ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ६ ॥

राहुं प्रसाधयतिन वकुभिरिषुवेदै रिति नवकुभिः एकोनविंशत्या १९ इषुवेदैश्चरदव: पञ्चवेदाश्चत्वारः ऋग्वेदाद्याः प्रसिद्धा एभिः पञ्चचत्वारिंशद्भिः ४५ द्विधा गणात् आप्तान्तगण: एकत्र एकोनविंशतिभक्तः अंशादिफलंग्राह्यं अन्यत्रच पञ्चचत्वारिंशद्भक्तः फलंकलाद्यं एवफललवकलिके कयोउभयोर्भागादिक कला दिकफलयोर्योगः चक्रशुद्धो द्वादश १२ शुद्धस्ततोध्रुवक्षेपसंस्कृतः अगु: राहुः स्यादित्यर्थः अत्रोपपत्तिः राहुर्नामपातः पातोनामक्रान्तिमण्डलविमण्डल योः सम्पातः सूर्योयस्मिन् वृत्तेभ्रमतितत् क्रान्तिवृत्तं क्रान्तिमण्डलात् ग्रहोयावतान्तरेण दृश्यतेतस्यान्तरस्य शरसंज्ञाकृता एवंरविव्यतिरिक्ताः सर्वेग्रहाः क्रान्तिमण्डलेनभ्रमन्ति शरतुल्यान्तरेणग्रहाः यत्रभ्रमन्ति तद्वृत्तस्यविमण्डलसंज्ञा एवंक्रान्तिवृत्तशरवृत्तसम्पातस्यविलोमगतिर्दृष्टा तत्स्थानेयथागोले पूर्वं सम्पातादन्यसम्पातः किंयद्भिर्भागैः पृष्ठतोदृष्टस्ते भागाः षष्टि ६० गुणाः कलास्ततोऽनुपातः यद्येभिः सम्पातद्वयान्तरदिनैः एताः अन्तरकलाः ल

।८०।३।१९। अपरत्रइषुवेदै ४५ र्भक्तः लब्धंकलादि ३३।४८ अनयोरैक्यं ८०।३६।५७ राश्यादि २।२०।३६।५७ अयंद्वा दश १२ राशिभ्यः शुद्धो जातोराहुः ९।९।२३।३ राहोर्ध्रुवः ७।२।५०।० चक्र ८ घ्नः ८।२२।४० अनेनहीनः ०।१६।४३।३ क्षेपकेण।०।२७।३८।०युतोजातोराहुः १।१४।२१।३॥११॥

ेऽभ्यं नेनदैकदिनेनकतीतिलब्धापातस्यविलोमगतिः एवंचंद्रपातगतिः अन्येषांग्रहाणां पातसाधनंनोक्तंयतस्तेषांगतिर्व्वर्षेणापि विकलानलभ्यतेअतश्चन्द्रपातएवसाध्यते।तद्गतिः ०।३।१०।४८।२५।१५ अतोऽनुपातात् अनयागणोगुण्यः अत्रगतेरपेक्षयाऊनेरवण्डधृतं ०।३।१।२८।२५।१५ अनेनसावयवेनखण्डेनगणोगुण्यइतिकर्म्मगौरवंअतोलाघवार्थंदर मेकोनविंशत्या १९ सवर्णितंजातमूर्द्ध्वस्थानेरूपं १ एवंनवकुभिर्गणोभाज्यः फलंभागाइति अवशिष्टं गतिखण्डं ०।०।१।२०।०।० इदंपञ्चचत्वारिंश तासवर्णितंजातकलास्थानेरूपं १ अतइषुवेदैर्भक्तइतिफलैक्यंकार्यंपतः पूर्वखण्डगतेरूनंधृतं एवंजातः पातः सचक्रशुद्धोराहुर्भवतीत्यागमः॥११॥

एवपातप्रसाध्ये सानीभौमस्पुपष्टमेच चैकहृनेनसाधपतिदिग्घ्न इति दिनमणोद्दिग्घ्नोदिग्भिर्दशभि १० र्हन्यते गुण्यते सजया एवंभूतो द्विधास्थानद्वये
स्थाप्य एकत्राङ्कुभि अङ्का नवकुरेक एवमेकोनविंशत्या १९ भक्त अन्यत्र चत्रिशैलेस्त्रय प्रसिद्धा शैला सप्त एव त्रिसप्तत्या ७३ भक्त फला०
शककलाविवर पूर्व्वफलमंशाद्यभागाद्य द्वितीय फला यनयोर्विवर अन्तर कुजोभौम स्यात् अत्रोपपत्ति भौमगति ०।३१।२६।३१।३१।२६॥ अ

अथ भौमस्पष्टकेन्द्रसाधनमाह दिग्घ्नो द्विधा दिनगण इति गणः १५२१ दिग्घ्न १५२१० द्विधा १५२१० एकत्रांकुभिः १९ भक्तः लब्ध
मंशाद्य ८००।३१।३५ अपरत्र त्रिशैलैः ७३ भक्तः लब्धकलादि २०८।२१ अनयोरन्तरं ७९७।१।१३।१४ स्यादि ७।१७।१३।१४

दिग्घ्नो द्विधा दिनगणोऽङ्कुकुभिस्त्रिशैलैर्भक्तः फलांशककलाविवरं कुजः स्यात्।
त्रिघ्नो गणः स्ववसुदस्त्रलवयुग्दशीघ्रकेन्द्रं स्वबाणाहि गुणाप्तगणोनलिप्तं॥ १२॥

भौमध्रुव ११२५।१२ चक्र ८ निघ्न २।२४।१६ अनेनरहित ७।२२।४७।१३ शेषकेन्द्र ४।२।८ युतोजातो भौम ०।१९।५५
१३ भौमस्पष्टकेन्द्रसाधनं गण १५२१ त्रिघ्न ४५६३ अयं द्विधा ४५६३ अष्टाविंशतिभि २८ र्भक्त लब्धमंशादि ॥ १२॥ ६॥
मापिक्स्सारद्गृहीतं १३।४२।४४।१४।२६ अनेनगणो गुण्यः अत्रस्वाघवार्थमिदमेकोन विंशत्यावयर्णितं स्वतोभागस्थाने सप्तमनउक्तं दिग्घ्नेन क
भुकुभिर्भाज्य इति अस्मान्स्वरशात् गतिमपास्य शेषरवण्ड।०।४८।१९ दृष्टं सिद्धमन्यासु पूर्वपिलमात्र फला स्यामेदृश १०। अथ पञ्चस्वतुस्योगुणो पम
स्तौदिग्घ्नो द्विधेत्युक्तं फलयोरन्तरं कार्यं यत पूर्व्वस्वरवण्डगतेरधिकधृतं। एवं भौमसाधनकथनेदानीं बुधशीघ्रकेन्द्रसाधनमाह॥ [illegible] । [illegible] ॥ ४

त्रिघ्नहृति। त्रिभिर्गुण्यते हन्यते सस्तथा एवंभूतो यो गणः स खवसुदृग्लवयुक् खस्य त्रिगुणिताहर्गणस्य यो वसुदृग्भिर्ष्टाविंशत्या २८ लब्धो भागस्तेन स एव त्रि गुणितो गणो युग्युक्तः सन् लवादि तत्स्वबुधस्य शीघ्रकेंद्रं स्यात् किंविशिष्टं अहिगुणाप्तगणोनलिप्तं अहयो ऽष्टौ गुणास्त्रयः एवम् षट्त्रिंशद्भिः ३८ लब्धा या प्राप्तभक्तो गणस्तेन ऊनाः लिप्ताः कला यस्येति तत्र यागणस्याष्टत्रिंशद्भागो द्विस्थः कलादिस्तेन तद्रूनं कार्यमित्यर्थः। अत्रोपपत्तिः बुधशीघ्रकेन्द्रगतिः ३।६।२४।८।७ ।१३। अनया गणो गुण्य इत्येकं खंडं त्रयः ३ त्रिभिर्गुण्यः अतस्त्रिघ्नो गणइति अवशिष्टखंडं किञ्चिदधिकं गृहीत्वा ०।६। २५।४२। ५१।२५ अनेन गणो

१६।२५।७।५१ अनेन युक्तः त्रिघ्नो ऽहर्गणाः ४७ २५।५७।५१ गणः १५२१ अहिगुणे ३८ भक्तः लब्धं कलादि ४०।१ अनेन कलासु हीनः ॥ ४७ २५।१७।५० राश्यादिः १।१५।१७।५० बुधकेन्द्रध्रुवः ४।३।२७।० चक्र ७ निघ्नः ८।२७।३६ अनेन हीनः ४।१७।४१।५० क्षेपकेण ८।२९

द्युपिण्डोऽर्कभक्तो लब्धा यो गुरुः स्यात् द्युपिण्डात्खशैलाप्तलिप्ताविहीनः। विनिघ्नात् द्युपिण्डाद् द्विधास्तैः कि भाज्ञैर्ल्वा

१३।३।० युक्तो जातं बुधशीघ्रकेन्द्रं १।१७।१४।५० अथ गुरुशुक्रकेंद्रसाधनमाह। द्युपिण्ड इ॥ शाश्यो गोभूगोराशुकेन्द्रं॥ १२॥ ६॥

निगणः १५२१ द्वादश १२ भक्तः लब्धमंशादि १२६।४५।० गणः १५२१ सप्तत्या ७० भक्तः लब्धं कलादि ॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥

गुण्य इत्यत्रेदमष्टाविंशत्या २८ सवर्णितं भागस्थाने त्रयः ३। उभयत्रापि गुणस्त्रितुल्यः अतः खवसुदृग्लवयुगिति अत्राधिकमेव तत् खण्डं ०।१७।३४॥ ४४।१२ इदं अष्टत्रिंशद्भिः ३८। सवर्णितं जातं कलास्थाने रूपं १ तस्याविकृतत्वादहिगुणाप्तगणोनलिप्तमिति पूर्वं खण्डमधिकं गृहीतं अत इदं हीने कृतं १२८ एवं बुधशीघ्रकेंद्रस्य साध्यत्वेनानीं गुरुशुक्रशीघ्रकेंद्रे विकल्पेन साधयति द्युपिण्ड इति द्युपिण्डोऽहर्गणः अर्कैर्द्वादशभिः १२ भक्तः सन् लब्धो भागा यो गुरुः स्यात् किंविशिष्टः द्युपिण्ड इति अहर्गणात्॥ श्री ६॥ श्री॥ ६॥ श्री ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ५॥ ४

ग्र हे
उ म
१५

खशैसे सप्तस्या ०•आप्तात्वध्यायालिप्ता कला फलाद्विद्विस्यफलतेन फलेनविहीनो विवर्जित कार्य्येरसर्य्यं अनोपपत्ति गुरोर्गतिः ०।४।५९।
ना३४।१०अनयाशणोगुरुएव इति अभि करवरदे ०।२२ शरश्मि १२सवर्णितेमानेमागस्थानेरूपं १ हरस्थाने हारश्शान्भ अतउक्तमुपिएडोऽकै भक्त र
ति।अस्मानूतनिम पासरोपमनामशा ३।५३।२२ सप्ततिरवर्णितं आतफखास्थानेरूप १ हरस्थानेसप्तति ००० पूर्व्वोरवरव मधिक गृहीतं अतउक्त
खशैस्ताप्तत्विप्ताविहीन इति।अथशुक्रकेन्द्रपधमनि।विनिघ्नप्राप्तिपुपि स्वहाह्रिपेति।भिभिरईम्पते गुणप्रते एवमभूतोयोशुपिएडोहर्गणस्तस्मात् द्विधास्थान द्व
ये स्थापितान् एकत्रअधे पश्चभि ५रन्यत्रव किभाजैः करेकः इभाअंशेभक्त एकः एभिरेकाशीत्यधिकशतमितेरङ्कै १८१ अनयाप्राशयोग अथाग्र
।२१।४३ अनेनकलासुहीन १।२६।२३।१० रास्यादि ३।६।२३।१०गुरोर्ध्रुवं।०।२६।१८।०।चक्र ८ घ्न ७।००४।अनेनहीनःस्पष्ट
फत्र पञ्चभि ५र्भक्तः लब्ध मेशादि २।२।१६।०।अपरत्रकिभाजै १८१ र्भक्त लब्धमंशादि २।५।२।१५।उभयोर्योग ०।४८।२५ रा
स्यादि।७।७।४८।२५ भगणकेन्द्र ध्रुवः ०।०।०।चक्र८घ्न ११।२२।१६।०।अनेनरहितः ७।०।२५।२५ सेपकेणानेन ०।२०।२।०।शुक्र
केन्द्र २।५।४०। ३६।०।२ ॥

त्वधा येअशास्तेषांयोमोभुगोः शुक्रस्यशीघ्रकेन्द्रं भवति।अत्रोपपत्तिः शुक्रशीघ्रकेन्द्र स्यगतिः ०।३६।७
।३०।६।३७अनयागणोगुरुएव अभीकं स्यरद।०।२६।सर्वे पञ्चविंसवर्णितेत्यातभागस्थाने त्रय ३ हरस्थाने पञ्च ५।अतउक्तंत्रिनिघ्नाप्तिपुपिरस्थान अरोर्भक्तात्
प्रशयात्यइतिभवति स्वरद ०।१।२।४०।३।१३ २२ मेकाशीत्यधिकशतेन १८१ सवर्णितेत्यापिथातंभागस्थानेत्रयो ३ उभयत्राषिगण विभिर्ध्रुवप एक सम
त्रपञ्चभिर्भागोन्य एकत्रपैकाशीत्यधिकशतेन १८१भाज्यः पसेमंत्रमप्युपत्तिपूर्ववत्सदेन्यूनंस्यहीनतस्मिन्न रवेर्मन्दमिनिघ्नपुनिरस्य द्विस्थानेर ॥ १५

अथेदानीं श्लोकार्द्धेन शनिं साधयति खाग्न्युद्धृत इति। दिनगणोऽहर्गणः खाग्निभिस्त्रिंशद्भिः ३० रुद्धृतो भक्तः सन् अंशमुखो भागाद्यः शनिः स्यात् किं विशिष्टः षट्पञ्चभूहृतगणात् षट्पञ्चाशदधिकशत १५६ भक्ताऽहर्गणात् याः फललिप्तिकाः यत्कलादि द्वि स्थं फलं तेन आढ्यो युक्तः शनिः स्यादित्यर्थः अत्रोपपत्तिः शनेर्मध्यमा गतिः ०।२।० २३।४।३७ अनया गता अहर्गणो गुण्य इति अत्रैकं खण्डं गणितं ०।२।इदं त्रिंशता सवर्णितं

अथ शनेरानयनं रविचंद्रो जगती आह खाग्न्युद्धृत इति गण: १५२१ खाग्न्यु ३० द्धृतः लब्धमंशादि ५०।४२।० गणः १५२१ अपंष ट्पंचभू १५६ हृतः लब्धं कलादि ९।४५ अनेन युक्तः ५१।५१।४ पूर्वराश्यादिः १।२०।५१।४५ शनेर्ध्रुवः ७।१५।४२।० चक्र ८ म

खाग्न्युद्धृतो दिनगणोंऽशमुखः शनिः स्यात् षट्पञ्चभूहृतगणात्फललिप्तिकाढ्यः॥ ६॥

।०५।३६।० अनेन हीनः॥१।१५।१५।४५॥ क्षेपकेणानेन ८।१५।२१।० युतो जातः शनिः ११।०।३६।४५॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥

भागस्थाने रूपं १ जातं नस्याविकृतत्वात् खाग्न्युद्धृतो दिनगण इत्युपपन्नं एतत्खण्डं गते रपास्य शेषं ०।०।०।२३।४।३७ इदं षट्पञ्चाशदधिक शतसवर्णितं जातं कलास्थाने रूपं १ नस्याप्यविकृतत्वात् षट्पञ्चभूहृतगणादित्युक्तं फलयोर्योगः कार्यो यतः पूर्वखण्डगतेरूनं धृतं अत उक्तं फ

ग्र रे स्वशैलैः सप्तसा [illegible] आ [illegible] लिप्ता कला फलाद्विद्विस्थफलगेन फलेनविहीनोविवर्जित कार्य्येरसार्ध्ये अत्रोपपत्ति गुरोर्गतिः ०।४।५९।
उ म ०।३४।१७ अनयागणोगुण्य इति अभिकरवरए [illegible] १२ सवर्णितेमानेभागस्थानेरूपं १ हरस्थाने द्वादश [illegible] अतउक्तं [illegible] केभक्त र
१५ ति।अस्मान्निम पासशेष [illegible] १।४३।२२ सप्ततिः सवर्णिते जातकला स्थानेरूप १ हरस्थाने सप्तति [illegible] पूर्वैरवरस्य मधिक गृहीतं अतउक्त
स्वशैलाप्तलिप्ताविहीन इति।अथशुक्रकेन्द्र [illegible] त्रिनिघ्नागुणिप [illegible] भिर्हन्यते [illegible] स्वमूतो [illegible] तस्मात् द्विधास्थाम
ये स्थापितान् एकत्र अंशे पञ्चभि ५ रन्यत्र त्रिभिः [illegible] अंशे भक्त एकः [illegible] मितेर्द्धे [illegible] अथाप्राशयोग अथाप्ता
।२३।४३ अनेन कलास्तुहीन ९।२६।२३।१७ रासाद्रि [illegible] गुरोर्ध्रुव ।०।२६।१२।०।चक्रा ८ ग्र ७।५०।४।अनेनहीनः [illegible]
।१०।गुरुसेपकेणानेनयुक्तो।अथ [illegible] जातोगुरुः [illegible] अथशुक्रकेन्द्रनयनम् १५ [illegible] द्विधा [illegible]
कत्र पञ्चभि ५ र्भक्तः [illegible] अपरत्रत्रिभाजे [illegible] उभयोर्योग [illegible] ।२५ रा
स्यादि।७।७।४८।२५ भृगुकेन्द्र ध्रुव [illegible] चक्र ८ ग्र ११।२२।१९।०।अनेनरहितः [illegible] ।२५ सेपकेणानेन [illegible] ।युक्तं
जातशुक्रकेन्द्रं २।५।४९। [illegible] ॥
स्वाः [illegible] शा [illegible] भृगोः शुक्रस्य [illegible] भवति।अत्रोपपत्ति शुक्रशीघ्रकेन्द्र स्य गतिः [illegible]
।५०।१७ अनयागणो गुण्यः [illegible] सवर्णितेजात [illegible] स्थाने [illegible] हरस्थाने [illegible] अतउक्तं त्रिनिघ्नागुणिप [illegible]
[illegible] इति [illegible] ०।१।५१।४०।२२ [illegible] सवर्णितं [illegible] भागस्थाने [illegible] पञ्चभि [illegible]
[illegible] एकत्र [illegible] भक्तं [illegible] उक्तं [illegible]
६५

प्रत्यहं मध्यमाः ग्रहाः एताः कलाः पूर्व्वगत्याक्रामन्तीति भावः। आसंगतिकलानां ज्ञानोपायवासनापूर्व्वमेव प्रतिपादितास्ति। तथापि बालावबोधार्थं वि-
स्तार्योच्यते। रूपमहर्गणं प्रकल्प्य सर्व्वग्रहाः पूर्व्वोक्तवन्मध्यमाः साधितास्ता एव गतिकलाः राशिवृत्तस्य एतावतीः कलाः प्रत्यहं प्राच्यां ग्रहाः पृथक् पृ-
थक् स्वस्वकक्षायां क्रामन्तीति भावः तत्कथं राशिमण्डलं प्रवाहानिलेक्षिप्तं अतिवेगेन नियतं पश्चिमाभिमुखं भ्रमति शीघ्रमन्दभेदेन भिन्नग-
त्या ग्रहा विचरन्तीति यद्येवं तर्हि तेषां ग्रहाणामेकमार्गस्थानां मध्यमगतेः शीघ्रत्वमन्दत्वमित्यन्यथात्वं कथं सम्भवतीति अतः पृथक् पृथङ्मार्गगता
भ्रमन्तीति भावः। गतेर्विसदृशत्वं कस्मादित्युच्यते। यो हि भूमेरासन्नः स स्वल्पेन कालेन भगणं भुङ्क्ते तस्य शीघ्रगतित्वं सम्भवति। यो हि दूरगः स महता
कालेनेति तस्मात्तस्य मन्दगतित्वमिति। एकस्मादेकस्मादन्योऽन्यो मन्दगतिः सम्भवति। तथा चोक्तं सिद्धान्तशिरोमणौ। कक्षाः सर्व्वा अपि दिविषदां चक्र-
लिप्ताङ्किता स्ता वृत्ते लघ्व्यो लघुनि महति स्युर्महत्यश्च लिप्ताः तस्मादेते शशिजभृगुजादित्यभौमेज्यमन्दा मन्दाक्रान्ता इव शशधराद्भानि यान्ति क्र-
मेणेति। एवं ग्रहाणां कक्षाः सप्तग्रहकक्षोपरि अष्टमं नक्षत्रमण्डलं तदेव राशिमण्डलं तत्र समा द्वादश राशयः तदंशास्तेषु चांशास्तस्य पूर्व्वाभिमुख-
नियतगतेरभावः प्रवहानिलाक्षिप्तं पश्चिमाभिमुखमेव परिभ्रमतीति तदा राश्यंशकलाद्यवयवभोगवशात् ग्रहाणां शीघ्रमन्दत्वमुक्तं ननु यो हि
योजनात्मको दिनगतिमार्गः स सर्वेषां ग्रहाणां समान एव अत एवाह भास्करः समा गतिस्तु योजनैर्नभःसदां सदा भवेत्। कलादिकल्पनावशात् मृदु-
र्द्रुता च सा स्मृतेति अत्र भचक्रं एकत्र स्थिरत्वेन स्थातुं न शक्नोति अतः किञ्चित् प्राक् पश्चादपि चलतीत्यवगम्यते कस्मात्॥ विषुवायनचि-
ह्नोदयस्थानानां नैकत्रावस्थितत्वात् विषुवायनचिह्नानि स्वदेशस्थानादतिक्रान्तानि दृश्यन्ते तदा चक्रं प्रत्यक्चलितं भवति अनागतप्राप्तानि त-
दा प्राक्चलितमिति तेयं भमउक्तं सूर्य्यसिद्धान्ते प्राक्चक्रं चलितं हीने छायार्कात् करणागते। अन्तरांशैः समावर्त्य पश्चाच्छेषैस्तथाधिक इति कस्मात्स्थानात्प्रा-
क् पश्चाच्चलितं दृश्यते तथा यत्र विषयेदक्षिणोत्तरध्रुवौ क्षितिजस्थौ भवतः स निरक्षदेशस्तास्मिन्॥ ॥ ६॥

स्वरवाकोस्पकालीनान् मध्यमान् ग्रहान् प्रसाध्येवानी सार्द्धश्लोकेन मध्यमग्रहाणां दिनगती कला द्यावदति गोऽस्रादितिराहोरिति। रवेः कला या
रविगति गोऽस्रा गावोनव अस्रा पञ्च एवमेकोनषष्टि ५९ कला अष्टौ ८ विकला शशिनश्चन्द्रस्येयं गति अभ्रगोश्वा अभ्रं शून्यं गावो नव अ
श्वा सप्त एवं नवत्यधिकशतसप्तकमिता ७९० कला पञ्चाशत्तथ पञ्चविंशत् ३५ विकला अथशब्दोऽनन्तरवाची चन्द्रगतिकथनानन्तरमित्यर्थः उच्चस्य
केः चन्द्रमन्दोच्चगति षट् ६ कला इला एक अब्धयश्चत्वारः एवमेकचत्वारिंशत् ४१ विकला राहोरियं गति त्रयः ३ कला कुशशिनः एकादश ११ षे

गोस्रा इति स्पष्टोऽर्थः ॥१४॥ अथ राहुभौमादीनां गतिकलाभाह राहोरिति स्पष्टोऽर्थः ॥१५॥ श्॥ क्ष॥ ह्॥ ट्॥ ७४ ॥

गोऽस्रा गजार विगति शशिनोऽभ्रगोश्वा पञ्चाग्नयोऽथ षडिलाब्धय उच्चभक्तिः १४ राहोस्त्रयः कुशशिनोऽसृजईष्ट्र ॥
मा स्तर्काश्विनोऽत्र चलकेन्द्रजवोऽर्यपीहस्मा लिप्ता जिना विकलिकाश्च गुरो शरा रं सत्कामुकेन्द्रगतिरद्रिगुणा शनेः

कला असृजो भौमस्य इन्दुशैला एकत्रिंशत् ३१ कला तर्काश्विनस्तर्का षट् अश्विनौ द्वौ एवं षड्विंशति २६ कला। बुधस्य चलके
शीघ्रकेन्द्रस्य जवो गतिरियं अर्यपीहस्मा अरय षट् कामः क्रोधाः ष अहय अष्टौ सा एक एवं षडशीत्यधिकशतमिता १८६ कला लिप्ता
विंशति २४ विकला गुरोर्बृहस्पते शरा पञ्च ५ कला खभून्य० विकला। शुक्रस्य सितस्य केन्द्रे शीघ्रकेन्द्रस्य गति अद्रिगुणा अद्रि सप्त गु
णास्त्रय एवं सप्तत्रिंशत् ३७ कला विकलाभाव शनेर्मन्दस्य कलैकस्यापि विकलाभाव एताः प्रत्यक्षे मध्यमगतयः ॥ ॥ १८

अथकस्मिन्पक्षेकोग्रहो घटत इत्येकवचनेनाह सौरइति अर्कः सूर्य्यः सौरः सौरपक्षीयो घटत इति सर्व्वत्र विधूच्चमपि सौरपक्षीयं। अङ्कः कलाभिर्नव ९ कलाभिरूनोऽजश्चन्द्रः सौर पक्षीयः। गुरुरार्य्यज आर्यपक्षीयो गुरुरित्यर्थः असृग्राहू मङ्गलराहू चार्य्यपक्षीयौ। केन्द्र ब्रह्मपक्षे जायते ततस्या एवं भूतं ज्ञस्य बुधस्य केंद्रं अथशब्दोनन्तरवाची आर्य्ये आर्य्यपक्षे शनिः सेषुभागः पञ्च ५ भागयुक्तो घटते। शुक्रस्येदं शौक्रं एवं भूतं यत्केन्द्रं तत् अजार्यम=

अथपक्षांतरग्रहानृ दृग्गणितैक्यसंस्थापन माह सौरोर्क इति अत्र दृग्गणितैक्ये अर्कः सौरपक्षीयः घटत इति सर्वत्र विधूच्चमपि सौर पक्षीयं अंक ९ कलाभिरूनः चंद्रः सौरपक्षीयः गृहीतः गुरुः आर्य्यपक्षे गृहीतः असृग्राहू आर्यपक्षजौ कजं ब्रह्मपक्षे बुधस्य केंद्रं आ

सौरोर्कोपि विधूच्चमङ्ककलिकोनाब्जो गुरुस्त्वार्य्यजोसृग्राहू चकजं ज्ञकेन्द्रकमथार्ये सेषुभागः शनिः शौक्रं के न्द्रमजार्यमध्यगमितीमे यान्ति दृक्तुल्यतां सिद्धेस्तैरिह पर्व्वधर्म्मनयसत्कार्यादिकं वादिशेत्॥ १९ ॥

र्यपक्षे शनिः पंचभागयुक्तः गृहीतः शौक्रं केंद्रं अजार्यमध्यगं ब्रह्मआर्य्यपक्षयोः प्रसाध्यत द्योगार्द्धं तुल्यं घटत इत्यर्थः। इति अमुना प्रकारेण साधिता इमे ग्रहाः दृशः तुल्यतां दृग्गणितैक्यं यांति एवं बहुभ्यः ग्रंथेभ्यः ग्रहाणां साधनं कर्तव्यमिति २॥ ६॥ श्री ॥

ध्यगं अजो ब्रह्मार्य्यः प्रसिद्धः अनयोः पक्षौ तयोर्मध्यगच्छतीति तथा उभयोः प्रसाध्य तद्योगार्द्धं तुल्यं घटत इत्यर्थः इति तेभ्यः पक्षेभ्यः साधिता इमे ग्रहाः दृष्टितुल्यतां दृग्गणितैक्यतां प्राप्नुवन्तीति सर्वग्रहणोदयास्तजातकादौ ग्रहाणां साधनं बहुभ्यो ग्रन्थेभ्यः कर्तव्यमिति ॥ ६ ॥ २ ॥

१ समं चन्द्रस्य परत्र च तद्विषुवद्वृत्तस्य तत्तात्पर्य—ग्रामोऽयं रविः पूर्वगत्या द्वादशराशीन् भुङ्क्ते तद्वृत्तस्य क्रान्तिमण्डलसंज्ञा कृता स्वसुभयोः क्रान्तिवृत्तवि
षुवद्वृत्तयोः पञ्चान्तरे पातद्वयं वर्त्तते तौ सम्पातौ राशिमण्डले मेषादितुलादिसंज्ञौ तेषां तयोर्विषुवत्सम्पातयोः प्रागपरक्षितिजस्थयोः स्थिमेन दिक्षु
यद्द्वादक्षिणोत्तरतश्चतुर्विंशत्यंशान्तरे क्रान्तिसादृश्यौ नरवृत्तस्य सम्पातद्वयं तन्मृगकर्कोदिसंज्ञं अनयोस्पनत्रिन्द्रसंज्ञकृतास्य विषुवत्सम्पातनि
रूपणं एवं राशिमण्डलस्य प्रत्यभ्रमणवशात् क्षितिजे यो ऽशेति तत्र तत्र क्षितिजे ऽपि नेयो नाडवसत्ता कृता तस्मात्स्वचक्रचलितमित्युच्यते। यथा
सर्वोपरि राशिमण्डलं तत्र द्वादशराशीन् समानान् सावयवान् परिकल्प्य भूमध्यात् एवं पञ्चमात्राणि सूत्राणि सकलस्याणि यस्मिन् ग्रहेस्वकक्षास्थितो
ग्रहः स्थित इति सत्तरस्मिन् राशौ तद्गतभागस्वपरस्मोच्चेप स्वभोगस्थानेन राशिचक्रे समस्तत्र सदृपि स्थित ग्रहस्य कक्षासु स्थितः सत्क्षिपोत्तरभुजयोर्वेध्यः तस्मा
र्वाक्तनस्थान् मेषादिचिह्नस्वगणान् संस्थाप्य एवं भचक्रस्य पूर्वप्रवहानिलस्य पश्चिमाभिमुखभ्रमणे नियुक्तस्य तत्सु पूर्वाभिमुखभ्रमणे नियुक्त्य
तत्सर्वग्रहाः स्वस्वमार्गे प्रत्यग्भ्रमन्तोऽपि पूर्वाभिमुखं एकादशसहस्राणि अयस्यानान्तिव परस्येति क्षयेन पश्चिमसदृशानि योजनानि पूर्वाभि
मुखप्रसह गन्तुं प्रवृत्ता। उक्तञ्च। षट्कभचक्रमित्यादि। तत्र सर्वस्वकक्षास्थितलिप्तानां लघुमहत्वात् लिप्तानशेन शीघ्रमन्दत्वमुत्त्वशेन चगती
नामुपपन्ना तत्र भचक्रस्य प्राक् पश्चाच्चलनतोऽपनाशात् एव तद्वशेन तत्र स्थितराशीनां विषुवद्वृत्तात् दक्षिणोत्तरत्वं सम्भवत्वात् अग्रिरेशे भैव
ति तेषामंशानां क्रान्तिसञ्ज्ञानत्र क्रान्तिवशेन यत्कर्म क्रियते तत्स्पष्टप्रसाद्देव कर्तुं प्रयुज्यते तेषामपरिस्थिति स्पष्टतास्थ येषां मते राशिचक्रे मन्त्रचारं
स्यत्र स्थितेन तेषां साधनमेव प्रमाणस्वस्थानि कल्पनायामुपपत्तिरेवमपि सत्क्षिप्तोक्ता। पूर्वमपि परिनयमेयात्र ॥ ५ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥
॥

अथ रविचन्द्रस्पष्टीकरणपञ्चाङ्गानयनाधिकारो व्याख्यायते॥ तत्रादौ भुजकोटिपदार्कमन्दोच्चानां साधनमेकवृत्तेनाह दोरिति। त्रिभाद्राशित्रयात् ऊ
नं यत्केन्द्रं ग्रहादि वा स एव दोर्भुजः स्यात् त्रिभाद्राशित्रयादूर्ध्वमधिकं चेत्तर्हि रसैः षड्भि ६ विशेष्यं अन्तरितं कार्यं चेत् त्रिभाधिकं षड्भोनं षड्भाच्छोध्यमूष
ड्भाधिकं नवपर्यन्तं षड्भोनं भुजः स्यात् अङ्कतो नव ९ राशिभ्योऽधिकं चेत्तदा चक्रतो द्वादशराशिभ्यः शोध्यं भुजः स्यात्॥ भुजोनं भुजेन ऊनं त्रिभं राशि
त्रयं कोटिः स्यात्॥ त्रित्रिभैस्त्रिभिस्त्रिभी राशिभिरेकैकं पदं स्यात्॥ तद्यथा प्रथमं राशित्रयं विषमं पदं स्यात् ततो द्वितीयं समपदं ततस्तृतीयं विषमं प

अथ रविचंद्रस्पष्टीकरणपंचांगानयनाधिकारो व्याख्यायते तत्र तावद्ग्रहस्पष्टीकरणाय भुजज्ञानं पदसंज्ञां सूर्यमंदोच्चमाह॥ दोस्त्रि
भोनमिति त्रिभात् राशित्रयात् ऊनं यत्केंद्रं ग्रहादि वा स एव दोः भुजः स्यात् त्रिभाद्राशित्रयात् उर्द्ध्वमधिकं यत् नवपर्यन्तं तत् रसैः

दोस्त्रिभोनं त्रिभोर्द्ध्वे विशोध्यं रसेभ्यः कतोऽङ्काधिकं स्याद्भुजोनं त्रिभं कोटिरे
कैकं त्रित्रिभैः स्यात्पदं सूर्यमन्दोच्चमष्टाद्रयोंऽशा भवेत्॥ १७॥ ६ ॥

राशि — षड्भिर्विशेष्यं अन्तरितं कार्यं अवशेषं भुजः स्यात् अंकतः नवराशिभ्योऽधिकं चेत्तदा चक्रतः द्वादश १२ राशिभ्यः शोध्यं भुजः स्यात्

दं चतुर्थं समपदमित्यर्थः अत्रोपपत्तिः। तत्रादौ दोर्ज्याकोटिज्यास्वरूपमुच्यते समायां भूमौ इष्टत्रिज्याव्यासार्द्धेन वृत्तं दिगङ्कितं कृत्वा षष्ट्यधिक
शतत्रयमितान् ३६० भागानङ्कयेत् तत्र तिर्यग्गूर्ध्वरेखे च॥ एवं चतुर्भागाः स्युस्तेषां पदसंज्ञा एवं चक्रे चत्वारि पदानि तत्रैकैकस्मिन्प
दे नवति नवति भागाः प्रथमे पदे यद्गतं स एव दोः द्वितीये एष्यं दोः एष्यत्वार्थं षड्भशुद्धं॥ ॥ श्री ६ ॥ श्री ६ ॥ श्री॥ ० ॥ ९ ॥

ह भंत्र कर्मेदष्ट्र आचार्यो लाघवार्थमस्ग्रन्थकृतवान् तेगेदैरिहास्मिन्ग्रन्थेसिद्धे पर्व्वधर्मेन यसत्कार्य्यादिक। पर्वग्रहण धर्मीपत्ताउपानेकाद्
म शीव्रतादिक नयोनीति राजनीतिरएडनीत्यादिक सत्कार्य्यै शुभङ्कर्येव्रतवन्धविवाहादि सभ्योग्रन्थेभ्य एतद्ग्रन्थनिष्पादेरेवादिशेत् अथ
ट भाषा एकादश्यादिनिर्णय असारेवतिथे कार्य्यः जा तकादिषु सर्व्वत्रग्रहा अभ्यासस्वग्रासा यनोयस्मिन् यस्मिन् कालेयथा दृग्गणिते

जडकर्मदष्टा आचार्य लाघवार्थइसंग्रन्थकृतवान् इहास्मिन्ग्रन्थेसिद्धेस्तेगेदैः पर्वधर्मेनयसत्कार्यादि
कआदिशेत् पर्वग्रहणधर्मोधर्मकसनयोनीति सत्कार्य्यादिकं विवाहव्रतबन्धादिकआदिशेत् यतः मा
स्मिन्नालेयदृगणितेषुराजदेवप्राप्यं घटमानत्वात् इतिश्रीदिवाकरदैवज्ञात्मजविष्णुनाथदैवज्ञविरचि
तागृह लाघवस्यमध्यमाधिकारस्योदाहृतिः समाप्ता ॥१॥ ॥१॥ ७॥ श्री॥ २॥ ३॥ ४॥

काठनदेवप्राप्त परमानत्वात् अत्रयु किंर्यहान्तरलसपोपायश्च पूर्वमेव प्रतिपादितोऽस्ति ॥१॥ दैवज्ञवर्यस्यदिवाकरस्य सूनेन मल्लारिसमाह्वयेन। एा
रचितायांग्रहलाघवस्यजातरवगानामिनिमध्यकर्म ॥छ॥ इतिश्रीगणेशदैवज्ञकृतग्रहलाघवस्यटीकायां मल्लारिदैवज्ञविरचितायां मध्यमग्रहसाध १
॥

अथरविचन्द्रस्पष्टीकरणपञ्चाङ्गानयनाधिकारो व्याख्यायते॥ तत्रादौ भुजकोटिपदार्कमन्दोच्चानां साधनमेकवृत्तेनाह दोरिति। त्रिभाद्राशित्रयात् ऊ
नं यत्केन्द्रं ग्रहादि वा स एव दोर्भुजः स्यात् त्रिभाद्राशित्रयादूर्ध्वमधिकं चेत्तर्हि रसैः षड्भिः विशोध्य अनन्तरितं कार्य्यं चेत्त्रिभाधिकं षड्भोनं षड्भा च्छोध्यम्
ङ्काधिकं नवपर्य्यन्तं षड्भोनं भुजः स्यात् अङ्कतो नव ९ राशिभ्योऽधिकं चेत्तदा चक्रतो द्वादशराशिभ्यः शोध्यं भुजः स्यात्॥ भुजोनं भुजेन ऊनं त्रिभं राशि
त्रयं कोटिः स्यात्॥ त्रित्रिभैस्त्रिभिस्त्रिभी राशिभिरेकैकं पदं स्यात्॥ तद्यथा प्रथमं राशित्रयं विषमं पदं स्यात् ततो द्वितीयं समपदं ततस्तृतीयं विषमं प

अथरविचंद्रस्पष्टीकरणपंचांगानयनाधिकारो व्याख्यायते तत्र तावद्ग्रहस्पष्टीकरणाय भुजज्ञानं पदसंज्ञां सूर्य्यमंदोच्चमाह॥ दोस्त्रि
भोनमिति त्रिभात् राशित्रयात् ऊनं यत्केंद्रं ग्रहादि वा स एव दोः भुजः स्यात् त्रिभाद्राशित्रयात् ऊर्द्ध्वमधिकं यत् नवपर्यन्तं तत् रसैः

दोस्त्रिभोनं त्रिभोर्द्ध्वे विशोध्यं रसैश्चक्रतोऽङ्काधिकं स्याद्भुजो नन्त्रिभं कोटिरे
कैककं त्रित्रिभैः स्यात्पदं सूर्य्यमन्दोच्चमष्टाद्रयोंशा भवेत्॥ १७॥ ९ ॥

राशि —— षड्भिर्विशोध्यं अनन्तरितं कार्य्यं अवशेषं भुजः स्यात् अंकतः नवराशिभ्योऽधिकं चेत्तदा चक्रतः द्वादश १२ राशिभ्यः शोध्यं भुजः स्यात्

र्थं चतुर्थं समपदमित्यर्थः अत्रोपपत्तिः। तत्रादौ दोर्ज्या कोटिज्या स्वरूपमुच्यते समायां भूमौ इष्टत्रिज्याव्यासार्द्धेन वृत्तं दिगङ्कितं कृत्वा षष्ट्यधिक
शतत्रयमितान् ३६० भागानङ्कयेत् तत्र तिर्य्यगूर्ध्वरेखे च॥ एवं चतुर्भागाः स्युस्तेषां पदसंज्ञा एवं चक्रे चत्वारि पदानि तत्रैकैकस्मिन्न
र्नवति नवति भागाः प्रथमपदे गतं स एव दोः द्वितीये एष्यं दोः एष्यत्वार्थं षड्शुद्धं॥ ॥ श्री ९ ॥ श्री ९ ॥ श्री॥० ॥ ४० ॥

रकं च सिद्धान्तशिरोमणौ। भपुरमेपदेपातमेष्यन्तुगमेभुजोबाहुहीन त्रिभकोटिस्त्ते ति। अत्र दोर्ज्याकोटिज्ये एकपदमध्ये अनयोदो स्त्रिभान्त
कोटिर्भवतीति शुक्रमुक्ता स्वभुजकोटिपदान् प्रसाध्यदाना सूर्यमन्दोच्च चरेति। सूर्यमन्दोच्चमिति। सूर्य समन्दोच्चं अशाद्यो ऽभ्युसुप्तानि ७८ मि
भागाभ भेन राशिद्वयम शारुशभागा २। १८ इत्यर्थः अत्रोपपत्ति ॥ अहर्गणात्साधितो यो ग्रहः स मध्यमः यतो यंत्रवेधेनाकाशे विलोक्यमानेनावा
न ग्रहेण तुल्यः किञ्चिदन्तरे दृष्टं प्रसहे गतेर्विसदृश्यमानात्। एव प्रसहं ग्रहान्तरोलेन चक्रायन्त्रेण विध्वा अहर्गणान्यन्नमध्यमग्रहवेधितस्पष्टग्र
हयोरन्तराणि साधितानि एवं प्रसहग्रहाणा यान्योन्तरगमनानि कान्तिमण्डले यावद्भागमितानि दृष्टानि तानि शरसंज्ञानि ज्ञातानि एव परमशरय
रमाल्पशरयोर्योगार्द्धमध्यम शरो ज्ञात ततएव ग्रहाणां शरा अग्रे आचार्येणोदयास्ताधिकारे पठिता सन्ति ततो ऽन्नपाते नैव शरः प्रसाधितो ऽस्ति

भुजो नभुजेनऊनित त्रिभराशित्रयकोटिः स्यात् त्रिभिस्त्रिभिः राशिभि एकैकं पदं स्यात् तद्यथा प्रथमे राशित्रय
विषमपदं स्यात् ततो द्वितीयं समपदं ततस्तृतीयं विषमं चतुर्थं समपदं स्यादित्यर्थः॥ श्री ६॥ श्री ६॥ ६ ॥

स यथा यदि त्रिज्यातुल्ये पातग्रहदोर्ज्या स्यात् तदा परमशरस्तदा इष्टदोर्ज्यया क इति॥ एवं दोर्ज्या त्रिज्याभक्ता पठितशरगुणा इष्टशरः स्यात् सोऽपि ग्रहस्था
ना ग्रहस्थानात् त्रीणि न दृश्यानि च। मध्यमो ग्रहः मन्दप्रतिमण्डले ऽस्तीति कल्पना मन्दस्पष्टो ग्रहः शीघ्रप्रतिमण्डले ऽस्तीति स्पष्टो ग्रहः स्व मि
मण्डले ऽस्तीति कल्पने शराः साधिता मन्दस्पष्टग्रहात् यत पाता प्रतिमण्डलस्था वेधिताः सन्ति अतः शराः शीघ्रप्रतिमण्डलस्थानान्य दृश्या नीयाः स्व
दर्शनाशार्द्धं तदग्रे शराः साधितास्ते तु त्रिज्याग्रस्थानीया कार्याः ज्यारूपत्वात् ॥ अतो द्वितीयो ऽनुपातः यदि शीघ्रकर्णाग्रे अयं शरस्तदा त्रिज्याग्रे राम
कः पूर्वं त्रिज्याहरः इहानीं गुणः तुल्यत्वात् तयोर्नाश एवं दोर्ज्या पठितशरगुणा शीघ्रकर्णभक्ता स्पष्टः स्यात् ॥ ६॥ ॥ ६॥ श्री ६॥ ६ ॥ १९

शीघ्रकर्णो नाम किं तदुच्यते दोर्ज्या भुजः कोटिज्यान्त्यफलज्ययोर्मृगकर्क्यादिकेन्द्रे यद्योगान्तरं सा कोटिः तद्वर्गैक्यपदं कर्णः तस्य कर्णस्य त्रिज्यातः परममूनाधिकं यदन्तरं सान्त्यफलज्यैव तद्धनुः परमं फलमित्यर्थः अत्र शराद्विलोमविधिना कर्णः साधितः सा यथा दोर्ज्या पठितशरगुणा शीघ्रकर्णेन परमाधिकेन यावद्गुण्यते तावत्परमाल्पशरो भवति। परमाल्पशीघ्रकर्णेन यावद्गुण्यते तावत्परमाधिकशरो भवति अतो वै परीत्यात् दोर्ज्या त्रिज्यातुल्या पठितशरगुणा परमाधिकशरेण परमाल्पशरेण च भक्ता सती क्रमेण परमाल्प परमाधिकौ शीघ्रकर्णौ लभ्येते उभयत्र त्रिज्यया सहान्तरे कृते जाता परमशीघ्रफलज्यातुल्यैव तस्याः धनुः परमं शीघ्रफलं एवं यद्दिनजात्कुराद्देवं शीघ्रफलं साधितं तद्दिनजं मध्यग्रहस्पष्ट — ग्रहान्तरमपि ज्ञात्वेदमनन्तरं परमफलं शीघ्रफलतुल्यं नासीत् अतोन्यत्फलं कल्प्यं मध्यस्पष्टान्तरं फलयोगः अस्मात्परमं शीघ्रफलं विशोध्य जातं द्वितीयं फलं

सूर्य्यमन्दोच्चं अष्टाद्वयोंशाः ७८ अष्टसप्ततिभागाः स्युः राशिद्वयं अष्टादश भागा इत्यर्थः ॥१७॥

तस्य मन्दफलसंज्ञा कृता एवं प्रत्यहं विलोक्यमाने यस्मिन्दिने परमं मन्दफलं तस्य ग्रहस्य दोर्ज्या त्रिज्याभूत्॥ पुनर्दृष्टिप्रतीत्यर्थं विलोक्यमाने परमफलस्थाने दोर्ज्या ग्रहस्य त्रिज्यातुल्या नाभूत् परमफलदिने दोर्ज्यया त्रिज्यातुल्यया भवितव्यं परमत्वात् सा न जाता अतस्तस्मिन् ग्रहे तथोनं कार्यं यथा राशित्रयं भुजः स्यात् यत्स्मूनं कार्यं तस्योच्चसंज्ञा मन्दफलशीघ्रफलानयने मन्दोच्च शीघ्रोच्चसंज्ञे कृते पुनर्विलोक्यमाने तावतोच्चेन परमत्वं न भवति। अतस्तस्योच्चस्य मन्दगतिर्ज्ञाता तत्रोपायो यथा। अद्यतनश्वस्तन मन्दस्पष्टग्रहयोरन्तराले मन्दस्पष्टगतिः। स्पष्टयोरन्तरालं स्पष्टगतिः॥ एवमुभयोरुच्चयोरन्तरं कृत्वानुपातः कृतः स यथा यद्येभिः परमफलान्तरदिनैः एतावत्य उच्चान्तरकला लभ्यन्ते तदैकेन दिनेन का इति ज्ञाते मन्दोच्चशीघ्रोच्चगती एवं मन्दोच्चगतिरुक्ता एव अन्ये षां वर्षेणापि विकला नोत्पद्यन्ते अस्याः गतेः कल्पे उच्चभगणाः पठितास्ते यथा ॥ ६ ॥

ग्र ह यदेकदिनेनैतावती गतिस्तदाकल्पकुदिने किमिति एवम्प्रसाध्योच्चभगणाः सिद्धाः पाठपठितास्तएवसूर्य्यस्यकल्पेमन्दोच्चभगणाः ४८० कल्पसौ
उ म वर्षैरेतेभगणालभ्यन्ते तदाकल्पगताब्दैः किमिति अनुपातात् कृत्वादौ रवेर्मन्दोच्चं २।१७।५१।४ सुप्रभिर्वर्षैः रवेर्मन्दोच्चमतिरेकाद्विकलालभ्यन्ते
२० अतआचार्येण स्थिरंनिबद्धम् स्वल्पकालेयेगणकतिलकाउसत्स्वन्नेनेअनेनैवानुपातेनरचयिष्यन्ति। एवं मन्दोच्चशीघ्रोच्चवासनासर्व्वेषांग्रहाणां

मन्दोच्चग्रहेणरहितकार्यंतदाख्यबुधैः केन्द्रं निगदितं तद्यथा यदामन्दोच्चाद्ग्रहः शोध्यतेतदामन्दकेन्द्रंभवतियदाशीघ्रोच्चाद्ग्रहः
शोध्यतेतदाशीघ्रकेन्द्रंभवति क्रियादिमेषादिषट्केकेन्द्रेस्वंधनफलंस्यात्तुलादिषट्केऋणमित्यर्थः अथोरवेर्मन्दकेन्द्रमु

मन्दोच्चंग्रहवर्जितंनिगदितंकेन्द्रंतदाख्यंबुधैः केन्द्रेस्यात्स्वमृणंफलंक्रियतुलाद्येऽथो विधेयंरवेः केन्द्रंत
द्भुजभागखेचरलवोनघ्नंखात्तेपृथक्तज्ज्ञोनेनगोषुभिः परिहृतात्तेनाप्तंस्यात्फलम्॥ १८॥ ६॥ ६॥

ऋवद्विधेयम् तद्यथा रवेर्मन्दोच्चं २।१८ रविणा १।४।१२।४२ रहितंजातंरवेर्मन्दकेन्द्रम्॥ १। १३। ४६। १८। केम ६॥

सद्भिःप्रोक्तग्रन्थविस्तरभयात्॥ १७॥ एवंसूर्यमन्दोच्चमुक्तंसाम्प्रतंकेन्द्रं सूर्यमन्दफलसाधनंचैकपद्येनाह मन्दोच्चमिति। ग्रहेणवर्जितंसहितमं
मन्दोच्चतत्सारूप्यमन्दमेव आख्यानामयस्येतिमन्दकेन्द्रं बुधैरतीन्द्रियदृग्भिराचार्यैर्निगदितंप्रोक्तं क्रियतुलाद्यपकेन्द्रे किंशेषमपमुक्तंप्र
स्यात् एवंसदाकेन्द्रेफलं मन्दफलंशीघ्रफलं वावक्ष्यमाणमृणंस्यात्॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ ६॥

पृम ७

एतदुक्तं भवति। केन्द्रे मेषादिषड्राशिस्थे फलं धनं तुलादिषड्राशिस्थे फलं ऋणं। अत्र केन्द्रवासना मन्दोच्चस्याल्पगतित्वात् ग्रहगतिवाहुल्याच्च मन्दोच्चरहि-
तो ग्रहः कृतस्तस्य केन्द्रसंज्ञा अत्र गुरुव्याख्यातः केन्द्रशब्द ——— स्यार्थो न ज्ञायते केन्द्रशब्देन वृत्तस्य मध्यमुच्यते अथ ग्रहस्फुटस्यानं ज्ञानुबुद्धिमद्भिः
येरती द्रिपज्ञैर्यन्त्रादिविधेन वृत्तत्रयं कल्पितं तेषां यानि मध्यचिह्नानि तानि केन्द्रसंज्ञानि वृत्तस्य मध्ये किल केन्द्रमुक्तमिति भास्कराचार्यवचनात् प्रथमं
कक्षावृत्तं तत्परिधौ द्वितीयं मन्दनीचोच्चवृत्तं तत्परिधौ तृतीयं शीघ्रनीचोच्चवृत्तं तत्परिधौ ग्रहः स भूमध्याद्राशिमण्डलगामिसूत्रस्थो यस्मिन् राश्य-
वयवे दृश्यते तत्रस्थः स्फुटो ज्ञेयः कक्षापरिधिस्थितमन्दनीचोच्चवृत्तपरिधौ शीघ्रनीचोच्चवृत्ते मध्यपरिधिज्ञानाय मन्दकेन्द्रं कल्पितं भूमध्याद्दूरे
नीचोच्चवृत्तस्य यः प्रदेशस्तस्योच्चसंज्ञा तदुच्चं यावद्ग्रहाद्विशोध्यते तावन्मन्दनीचोच्चवृत्तयोरन्तरज्ञानं भवति। तस्मादपि शीघ्रनीचोच्चवृत्तपरि-

अस्य भुजः १।१३।४६।१८ अस्य भागाः कार्याः तद्यथा राशयः त्रिंशत् ३० गुणाः अधस्थभागयुक्ताः सर्वं भागाः स्युरिति ॥ ४॥

धाववस्थितस्फुटज्ञानाय शीघ्रकेन्द्रं कल्पितं तस्मिन् केन्द्रचिह्ने ग्रहस्तिष्ठतीति भावः यद्यप्यत्र ग्रहभगणापेक्षया मन्दोच्चभगणा अल्पा-
स्तिमन्दोच्चेन हीनो ग्रहो मन्दकेन्द्रमिति वक्तुमुचितं तथापि ग्रहवर्जितमुच्चं केन्द्रमिति यदुक्तं तदपि भगणानां प्रयोजनाभावाद्यो ज्या-
दिसाम्येन फलेऽपि वैलक्षण्याभावादेकोक्त्या मान्दचलफलयोर्धनर्णोनाकथनलाघवाच्च युक्तमेवेति ध्येयं एवं केन्द्रवासना॥ अथ केन्द्र-
कथमानन्तरं रविमन्दफलं साधयति॥ तद्भुजभागखेचरलवोनघ्ना नखाइति। तस्य रविमन्दकेन्द्रस्य ये भुजभागास्तेषां यः खेचरलवोनवमां-
श ९ स्तेन ऊनाये नखा विंशति २० मितास्तैर्नैव नवमांशेन गुण्यास्तनस्ते पृथक् अन्यत्रैकान्ते स्थाप्यास्ते षोगांशेन नवमांशेनोनाये नगेष-
वः सप्तपञ्चाशत् ५७ तैर्लब्धांशैः परिहता भक्तास्ते पृथक् स्थाः अंशादिकं॥

ह भागादिकं रवेर्मन्दफलस्थान। अत्रोपपत्तिः समायां भूमावभीष्टत्रिज्यामितेन कर्कटेन वृत्तमालिख्य दिगङ्कं तत्कुर्यात् पूर्वोत्तप्रभृतिमेषा
म दीन् राशीन्परिकल्प्य राशौ च त्रिंशद्भागानङ्कयेत् ततो ग्रहमन्दोच्चं यत्र राशौ भागे लिप्तायां वर्तते तत्र चिह्नं कृत्वा ततो भूमध्ये यावद्रेखां कुर्या
२१ त् तत्र मध्यात् ग्रहपरममन्दफलपरिमाणे सूत्रप्रतीपत्ति सा प्रोच्चविहं कार्यं ततस्त्रिज्याग्रं सूत्रं कर्कटेन यद्वृत्तमुत्पद्यते तन्मन्दप्रतिमण्डलं तस्य
पश्चात् चनानन्तरो मध्यप्रदेशः एतदपि पूर्ववद्राशिभिरङ्कयेत् एवं स्थिते कक्षायां ग्रहो यत्र वर्तते मध्यमस्तत्र चिह्नं कारयेत् त
तोऽपि परममन्दफलज्याव्यासार्द्धेन तत्परिणतेन यद्वृत्तमुत्पद्यते तन्नाम्नी नीचोच्चवृत्तं तद्भागाङ्कितं तत्र प्रतिमण्डलोच्चप्रदेशात् तद्वृत्तमनु
लोमं ग्रहप्रवेशमानीय ग्रहचिह्नं तस्य मध्यकारयेत् एवं स्थिते परितः प्रतिमण्डलपरिधेश्च सम्पातोऽपस्तत्र पारमार्थिको ग्रहः ननु सम्पातत्र

सर्वत्र ज्ञातव्यं तथा कृते जाता भागा ४३।४६।१८ अस्य नवमांश ४।५१।४८ अनेन नरसा २०ऊना १५।८।१२ आनन्दैस्तेरवे
चरलवैर्नवगुणिता ७३।३६।५२ द्विधा ७३।३६।५२ अस्य नववमांश ८।१०।४५ अमेन रहिताः नगेषवः ५७॥ ७॥

यतिश्रुतिनेपा मध्येकतमे नैर्वभवितव्य अत्रोच्यते उच्चरेखायां कक्षामण्डलपरिधेश्च सम्पातात्तस्मादिति सूर्ये मध्यमोग्रहः स्थितस्तावत्ते वक्रे
प्रतिमण्डलगतोऽत्र तो भुजज्यागृहीता कक्षामण्डलप्रतिमण्डलयोस्तुल्या भवति सा भुजज्या समन्दपरिधिहते तच्चापमन्दफलमभरवेर्मन्दपरिध्येक
१३।४३।४२ अस्याद्यपात यदि भापरिधे ३६० त्रिज्यामित १२० व्यासार्द्धेन लभ्यते तदा एषा परिधिभागाना किमिति तेषां त्रिज्या १२० गुणो भगणेन
३६० भागहारः अवगुणहारी गुणोनापवर्त्य हरस्थाने त्रयोलब्धा लस्सा त्रिभक्ताः परिधयः परिधौ ज्यासार्द्धेन सु ता परमफलज्या स्वस्वे तम
परमलज्या ५।३४।३४ अस्याधत सूर्यपरममन्दफलम [illegible] ६॥ ६॥ ६॥ ६॥ २२

एवंचंद्रादीनामपि परममंदफलानि साध्यानि। इयं फलोपपत्तिः पूर्वोक्तफलयुक्तिमूला अथेष्टफले साध्यते तत्र त्रिज्यातुल्यया दोर्ज्यया यदेदं परममन्दफलं त-देष्टकेन्द्रदोर्ज्या किमिति एवमिष्टफलानि साध्यानि। तत्राचार्येणास्मिन् ग्रन्थे धनुर्ज्येन साधिते जीवां विना फलादिसिद्धिर्न स्यात् भागेभ्यः खेरा= शिकासम्भवात् इतरक्षेत्रे तत्परिध्याश्रितं तत्त्रैराशिकेन न सिध्यति वर्गात्मकत्वात्। अत एवाह भास्करः। वर्गो वर्गपदं घनं घनपदं संत्यज्य यद्दृश्यते तं त्रैराशिकमिति। अतो जीवां विना फलसिद्धिर्न अत्र धनुर्ज्येन क्रियते इत्याचार्येण ग्रन्थादौ प्रतिज्ञा कृतास्ति फलसिद्धिरपि कृतास्ति तत्र का युक्ति रिति केचिदल्पमतयोऽत्र मुह्यन्ति अत्रोच्यते तत्राचार्येण जीवाप्रतिफलं खखण्डैर्विना फलमध्ये साधितमस्ति उक्तञ्च। कोटिंशवर्गेण तद्द्विघ्नाच द्विघ्नोनयुक्ताः खखभूगजाश्च ८१०० आद्योगुणस्तेन गुणाः खसूर्या १२० स्त्वन्त्यो हरस्तेन हृताः क्रमज्याः अथवा भुजभागानां नवांशेन ऊनाहत

जाताः ४८।४९।१५ अनेन पृथक् स्थाभक्ताः सवर्णितो भाज्य २६ ५०।१२ भाजकौ १७।५७।५५ भजनाल्लब्धमंशाद्यं फलं १।३०।
२८।

ताद्वाविंशतिः २२ खार्क १२० मिते व्यासार्द्धे क्रमज्या भवति अत्राचार्येण रविमन्दफलानयने त्रिज्याशतं १०० मिता धृतातत इष्टजीवा साधिता सा यथा परमभुजांशनवतिः ९० एषां नवांशेन १० विंशतिः २० रूपा १० ततस्तेनैव हता जाता त्रिज्या १०० एवमिष्टभागेभ्योऽपि इष्टा जीवा स्यात् अत एव वोक्तं तद्भुजभागखेचरलवोनघ्नान् खाद्रि इति। इयं त्रिज्याकेन भक्ता परमं मन्दफलं स्यात् अत इयमेव परमफलभक्तो जातो हारः सावयवः ४५। ५३।२० अत्र लाघवार्थं नगेषवो ग्रहीताः अत्र हरान्तर।११।६।४० मिदं तवभिः सवर्णितं जातमूर्ध्वस्थाने निःशेषं शतं १०० सैव त्रिज्या। एवं दोर्ज्या नवांशहीनं तो

अतनक तेएयमिसादि। भयपनर्णीपपृतिमाह। मन्दप्रतिमएडलपरिधेर्मन्दोच्चपरिधेश्च सम्पातावत् सूत्रेमूमध्यौ पनेतस्य कक्षामएडलपरिधेश्च म
ध्यमग्रहस्य परेण सम्पातस्तत्र पारमार्थिको ग्रहः सपमध्याद्गतोऽपरेण स्थितस्तस्मात् मध्यग्रहस्यक क्षाया सूत्रयोगस्सच यस्मिन्नन्तर न फले अनस्तेनोनो
मध्यम स्फुटो भवति प्रथमपदे भुजज्या वर्द्धते फलमपि वर्द्धते द्वितीयपदे प्रथमानीत फलमपचीयते नव्याप्य भवति पराद्धर्वाक् पदान्ते च तु स्
तम्यत्वात् ऋणधनयोर्नाशो भवति फलाभावस्तृतीयपदे भुजस्य भुजेज्या भवति तत्र मध्यमग्रह प्रदेशे प्रतिमएडलोच्चप्रदेशान्नीचोच्च वृत्तपरसनेपने

॥ इदं मेषादिके दत्वाज्ज्ञातं धनं रवेर्मन्दफलं अनेन संस्कृतो रविः १।५।४४।१०।१८॥

नस्यकक्षापरिधेश्च य सम्पात समध्यग्रहस्य पूर्वेणैव भवति तस्य मध्यग्रहस्यान्तरं फलं तेन मध्यमोऽपि कः स्वमस्फुटो भवति स्फुटग्रहस्य
मध्यमोनत्वात् तृतीयपदे भुजज्या वर्द्धते फलमपि वर्द्धते चतुर्थपदे फलमपचीयते पदान्ते फलाभावः अनेन मेषादिके ऋणं तुलादिके
दे धनमित्युपपन्नं परमिदं मन्दोच्चेन हीनो ग्रहो मन्दकेन्द्रमिति वक्ष्यति स्पष्टं रवेस्तु केन्द्रे सर्वस्य स्पष्टता स्वर्णमिव योग्यता केन्द्र भवत

एवं रविमन्दफलं प्रसाध्येदानीमेकवृत्तेन चन्द्रफलं साधयति विधोरिति विधोश्चन्द्रस्य यत्केन्द्रं तस्य दोष्णो भुजस्य भागास्तेषां षष्ठेन षडंशेन ऊना रहिता निघ्ना गुणिता श्च खरामास्त्रिंशत् ३० ते पृथक् भिन्नस्थाने स्थाप्यास्तेषां पृथक् स्थानां योनखांशो विंशत्यंशस्तेनोनितैः रसाक्षैः षट्पञ्चाशद्भि ५६। स्तैः पृथक्स्थाहता भक्ताः सन्तो लवाद्यं भागाद्यं त्रिस्थं चन्द्रमन्दफलं स्यात् ताभ्यां स्वस्वमन्दफलाभ्यां संस्कृतौ सूर्यचन्द्रौ धनं चेत् तदा युक्ता ऋणं चेत् तदा हीनौ तौ स्फुटौ स्त इत्यर्थः। अत्रोपपत्तिः परमं चन्द्रफलं भागाद्यं ५।१।४०। अत्र चन्द्रमन्दफलानयने त्रिज्या पञ्चविंशत्यधिकशतद्वयमिता ध्रुवाद्यावद्याव

अथैकोनविंशतितमसारभ्य विंशतितमपर्यन्तमुदाहरणमत्र न लिखितम्। यतस्त्रयोविंशत्यग्रे लिखितमस्ति आचार्येण तथैवक्तु

विधोः केन्द्रदोर्भागषष्ठोननिघ्नाः खरामाः पृथक् तन्नखांशोनितैश्च रसाक्षैर्हतास्ते लवाद्यं फलं स्याद् रवीन्द्रू स्फुटौ संस्कृतौ स्तश्चनाभ्याम्॥ १९॥ ६॥ ०॥ ६॥ ॥ श्री ६॥ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥

तत्वात् गणितस्य तथैवोपस्थितेश्च॥१९॥ ॥ इधिकात्तावत्तावत् फलस्य सूक्ष्मत्वं अतः सूक्ष्मत्वार्थमेतावती त्रिज्या २२५ परमभागा नवतिः ९० अत्रैषां भुजभागानां षडंशेन १५ ऊनास्त्रिंशत् १५ ततस्तेनैव हता परमदोर्ज्या भवति २२५ एवमिष्टभागेभ्योऽपीष्टजीवा भवन्ति अत उक्तं केन्द्रदोर्भागषष्ठोननिघ्नाः खरामा इति॥ सा त्रिज्याके न भक्ता परमं मन्दफलं स्यादिति ज्ञानार्थं परमफलेनैव भक्ता जातो हरः सावयवः ४४।४५।० असौ सावयवोऽतो लाघवार्थं रसाक्षा गृहीताः अनयोरन्तरं ११।१५।० एतद्विंशत्या २० सवर्णितं त्रिज्या भवति २२५। अत एवोक्तं तन्नखांशोनितैः रसाक्षैस्ते हृता इति स्वस्वमन्दफलसंस्कृतावेव सूर्येन्दू स्फुटौ भवतस्तयोः शीघ्रफलाभावात्॥१९॥

रेज्यागुरुः मज्जा अस्थ्यतर्गतो धातुविशेष सप्तौम ग्रहाणास्वरूपज्ञानप्रयोजनम् लग्नवाशापतुल्यतनुः स्यादित्यत्रोपयुज्यते जन्मकाले यो ग्रहो बलवा
न् तस्मात्तत्स्वरूपस्तत्काले जातो भवति तद्धातुसारश्च इतनष्टादिप्रश्नकालेप्येवविदधातुरूपश्चौरादयः व्याधिप्रश्नेपल्लप्रयत्नबलग्नवाशको वर्ततितत्सा
मिनो बलवशादभिहितदोषाद्वापीडा ११ अधुनाग्रहाणास्थानवस्त्रद्रव्यतत्रप्रथुल शार्दूलविक्रीडितेनाह देवाग्निति अर्कप्रभृतितदादीनाग्रहाणाक
मात् देवादीनि स्थानानि तत्र देवस्थानमादित्यस्य अंबुस्थानचन्द्रमसः अग्निस्थानभौमस्य विहारभूमि क्रीडास्थानबुधस्य कोशोभाण्डागारत-
त्स्थानबृहस्पतेः शयनस्थानशुक्रस्य सितुस्करः मयकरराशिस्तत्स्थानशनैश्चरस्य एतेषांस्थानानाम् एतेस्वामिनः प्रयोजन बलवतिगृहे ग्रहेक्त-

मदोलसः कपिलदृक्कशदीर्घगात्र स्थूलद्विजः परुषरोमकचोनिलात्मा स्नाय्वस्थ्यसृक्कगयशुक्रवसाः समज्जामदार्कचन्द्रबुध
शुक्रसुरेज्यसौमाः ११ देवाम्बुग्निविहारकोशशयनक्षित्युत्करेशाः क्रमाद्वस्त्रस्थूलमभुक्तमग्निकहृतंमध्यंदृढस्फाटितम् ताम्र
स्यान्मणिहेमयुक्तिरजतान्यर्काच्चमुक्तायसीद्रेष्काणे शिशिरादय शशीस्त्वतृणवादिषूदयस्थुवा १२

स्थानेप्रसवज्ञान इतनष्टादेश्चौरादे तदेवस्थान द्रव्यस्यच वस्त्र मित्यादि अर्कादितिसर्वत्रानुवृत्तिः तत्स्थूलतनुकमादित्यस्यवस्त्र अभुक्तनवत्र
द्रस्य अग्निनाहतएकदेशदग्धभौमस्य केनाशुनाहतक्लिन्नबुधस्य मध्यनातिनवंनातिजीर्णबृहस्पते दृढकालांतरस्थायिशुक्रस्यस्फाटितजीर्ण-
शनैश्चरस्य प्रयोजन सूतिकावस्त्रज्ञानम् इतनष्टादिनितायानौ उदये पलवद्द्रवशाद्वस्त्रज्ञान ताम्रस्यादित्यादि ताम्रमादित्यस्य चन्द्रस्यमणयः भौम-
स्यहेमसुवर्णं बुधस्ययुक्तिः युक्तस्तरितियुक्ति प्रीतिकस्यादि रजतं जीवस्य बृहस्पतेः मुक्ताशुक्रस्य अयः कृष्णलोहं सीसकपर्णात्शनैश्चरस्य तथाजन्मनिनष्ट

जातकेउक्तं अर्कादिताम्रमणिहेमयुक्तिरजतानिमौक्तिकंलोहं वक्तव्यं बलवद्भिः स्वस्थानेजीवेपि तथाच्चबादरायणः अर्कस्यताम्रंमणयोहिमांशोर्भौ
मस्यहेमेंदुसुतस्ययुक्तिः जीवस्यरौप्यंस्वगृहेस्थितस्यतस्यैवहेमोशनसश्चमुक्ता तीक्ष्णांशुदेहप्रभवस्यसीसंकृष्णायसंचप्रवदंतितज्ज्ञाः प्रयोजनं सू
तिकागृहेबलवद्ग्रहेद्रव्यकर्ताहृतनष्टादिचिंतायांचतद्द्रव्यनाशादिपरिज्ञानं तच्छुभदशायांतस्मिन्नुपचयस्थेतदाप्तिः उक्तविपरीतेहानिः द्रेष्काणैरित्या-
दि अत्रशकारादिभिर्गुपर्यंतैर्वर्णैः संज्ञाद्यैः शनैश्चरप्रभृतीनांगुर्वंतानांवृत्तानुरोधान्निर्देशः कृतः शनैश्चरशुक्ररुधिरचंद्रबुधगुरुसूर्याः स्वकलग्नगतेषु
शिशिरादयः षडृतवोज्ञेयाः तत्रशकारोपलक्षितः शनैश्चरः तस्मिन्नुदयेलग्नस्थेशिशिरऋतुर्विज्ञेयः शुकारोपलक्षितः शुक्रः तस्मिन्नुदयेवसंतः रु
कारोपलक्षितोरुधिरोभौमस्तस्मिन्नुदयेग्रीष्मः चकारोपलक्षितश्चंद्रस्तस्मिन्नुदयेवर्षाज्ञेयः ज्ञोबुधस्तस्मिन्नुदयेशरत् गुकारोपलक्षितोगुरुस्तस्मि
न्नुदयेहेमंतः आदित्येप्युदयेग्रीष्मः तथाच्चबादरायणः ग्रीष्ममथप्रवदंति कुजार्काविति द्रेष्काणैरित्यस्यवाइत्यनेनव्यवहितेनसंबंधः द्रेष्काणैर्वोदय
द्भिः शनैश्चरादिसंबंधिभिः शिशिरादयोज्ञेयाः एतदुक्तंभवति लग्नेग्रहासंभवेशनैश्चरेद्रेष्काणेलग्नगतेशिशिरः एवंशुक्रद्रेष्काणेवसंतः भौमद्रेष्काणेग्री
ष्मः रविद्रेष्काणेग्रीष्मः एवंचंद्रद्रेष्काणेवर्षाः बुधद्रेष्काणेशरत् जीवद्रेष्काणेहेमंतः अत्रचमुख्योग्रहोदयेनर्तुनिर्देशः कर्तव्यः तदभावेद्रेष्काणेनतिज्ञात
व्यम् बन्हीनामुदयोपिद्रेष्काणेनैव केचिद्बन्हीनामुदयेबलवद्ग्रहेणेतिव्याचक्षते तथाच्चमणित्थः ह्याधैर्लग्नोपगतैर्योबलवान्तद्ग्रहर्तुनिर्देशइति तत्रैतज्ज्ञा
तं लग्नेयोग्रहस्थितस्तदुक्तऋतुर्वाच्यः बहुषुलग्नगतेषुयोबलवान् ग्रहाभावेद्रेष्काणपतेर्ऋतुनिर्देशः प्रयोजनंनष्टजातकेऋतुनिर्देशः इतिहृतनष्टादिचिं
तायांचेति अत्राचार्येणग्रहाणांशाखाधिपत्यंनोक्तं उक्तंचस्वल्पजातके ऋगथर्वसामयजुषामधिपागुरुसौम्यभौमसिताः ऋग्वेदाधिपतिर्गुरुः अथ
र्ववेदाधिपतिः सौम्योबुधः सामवेदाधिपतिर्भौमः यजुर्वेदाधिपतिःशुक्रः प्रयोजनं बलवतिशाखाधिपेब्राह्मणादिस्तच्छाखापाठकोभवति ब्राह्मणो

चौरेर्ज्ञाते शास्त्राविज्ञानम् अनिष्टस्थानस्थेग्रहे तन्मध्ये शान्तीरिति १२ अथ ग्रहाणां दृष्टिस्थानानि निसर्गदृष्टिफलमभिन्नमहर्षिण्याह त्रिदशेति यस्मिन्स्थाने-
ग्रहाः स्थितास्तस्मात्त्रिदशादीनि स्थानानि चरणाभिवृद्धित पादवृध्या अवलोकयति ग्रहो यस्मिन्राशौ स्थितः तस्मात्तृतीयदशमराशीयौ तौ चरणपादे
न चतुर्थभागदृष्ट्या अवलोकयति एवं त्रिकोणस्यौ नवपञ्चमस्थानगतावर्धदृष्ट्या चतुरस्रे अष्टमचतुर्थे अष्टमचतुर्थस्थानस्थोपादहीनदृष्ट्या सप्तमगृह
परिपूर्णदृष्ट्या चरणाभिवृद्धितः अत्रापि शब्दो वीप्सां द्योतयति चरणवृद्ध्या पादवृद्ध्येत्यर्थः यावत्सा दृष्ट्या पश्यन्ति तावत्फलं प्रयच्छति तथा च स्वल्पज्ञो
तके दशमतृतीये नवपञ्चमे चतुर्थाष्टमे कलत्र च पश्यति पादवृद्ध्या फलानि निवमयच्छति अथ यदि च ग्रहो नुक्तस्थानानि न पश्यतीति तथा च सारावल्या

त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तमान्यवलोकयन्ति चरणाभिवृद्धितः रविजामरेज्यरुधिराः परे च ये क्रमशो
भवति किल वीक्षणाधिकाः १३

र्णं पश्यति रविजस्तृतीयदशमे त्रिकोणमपि जीवः चतुरस्रं भूमिसुत सितार्कबुधहिमकराः कलत्रं च तथा च यवनेश्वरः होपश्चिमौ पश्यमयुद्धितीयस
स्थानराशौ परिहृत्य राशि शेषान्ग्रहः पश्यति सर्वकालमिषेषु चैषाभिहिता दृगिष्टा याभिर्भ ग्रहिफलसमयस्त्र पादहीनं चतुरस्रयोश्च त्रिकोणयोर्दृष्टि
फलार्धमाहुर्दृष्टिं त्रिकस्य सञ्जे दशमे च पादम् रविजामरेज्यरुधिराइति किलेत्यागमसूचने चरणाभिरष्टितइत्यनुवर्तते एते रविजाद्यश्चरणाभिवृद्धि
तः पादोपचयाद्वीक्षणे दर्शने क्रमशोऽधिकफलप्रदा भवति रविजः सौरः सुदर्शनेपादफलप्रदः अथ रेज्यो बृहस्पतिरर्धफलप्रदः रुधिरोऽङ्गारकः सार
हीनफलप्रदः अपरर्क्षत्रबुध शुक्राद्यास्तेनीक्षणे मध्यफलप्रदाः एतन्नैसर्गिकग्रहाणां दृष्टिफलं स्थानवशात्तेषां यथास्वदृष्टिफलमूलम् तन्मेकेऽन्यास

क्षते अपरेतु आहुः स्थानफलमेतत् तेनत्रिदशादिस्थानगतान् ग्रहराशीन्पश्यंति रविजादयोदर्शनेधिकफलप्रदाभवंति तद्यथा तृतीयदशमस्थान् ग्र-
हान् राशीन्वाशनैश्चरः पश्यन्नेभ्योग्रहेभ्योधिकफलप्रदोभवति परिपूर्णपश्यतीत्यर्थः एवंत्रिकोणस्थान्जीवः चतुरस्रगान्भौमः सप्तमस्थान्सूर्यच
द्रबुधशुक्राः एतच्चबहुतराणांआचार्याणांमतं तथाचभगवान्गार्गिः दुश्चिक्यस्वगतान् सौरस्त्रिकोणस्थान् बृहस्पतिः चतुर्थाष्टमगान्भौमः शेषाः सप्तम
संस्थितान् भवंतिवीक्षणे नित्यमुक्ताधिकफलाग्रहाइति १३ अधुनाग्रहाणांकालनिर्देशंचवैतालीयेनाह अयनइति भास्करादादित्यात्प्रभृत्ययनादिका
लनिर्देशः तत्रायननिर्देशोभास्करात्सूर्यात् क्षणोमुहूर्तस्तन्निर्देशश्चंद्रात् वासरोदिवसस्तन्निर्देशोभौमात् ऋतुर्मासद्वयात्मकस्तन्निर्देशोबुधात् मा
सनिर्देशोजीवात् मासार्द्धपक्षस्तन्निर्देशः शुक्रात् समःसंवत्सरस्तन्निर्देशः सौरात् प्रयोजनं प्रश्नलग्नेयस्यग्रहस्यनवांशकोदयः सः ग्रहस्तस्मान्नवां

अयनक्षणवासरर्तवोमासोर्द्धंचसमाश्चभास्करात् कटुकलवणतिक्तमिश्रितामधुराम्लौचकषायइत्यपि १४

शकाद्यावत्संख्येनवांशकेभवतितावत्संख्योऽयनादिकोग्रहोपलक्षितः कालशुभाशुभोफलपंक्तौवाच्यः अन्येत्वेवंव्याचक्षते लग्नेयावत्संख्योनवांशकउदित
स्तावत्संख्योऽयनादिकालोंशपतिवशाद्वक्तव्यः तथाचमणित्थः लग्नांशकपतितुल्यः कालोलग्नोदितांशसमतुल्यः वक्तव्योरिपुविजयेगर्भाधानेथकार्यसंयो-
गेवक्तव्यः कटुकलवणेत्यादि भास्करादादित्यात् कटुकादिरसनिर्देशः तत्रादित्यात्सूर्यात्कटुकस्यरसस्यनिर्देशः कटुकमरीचादि चंद्रात्लवणस्य भौमा
त्तिक्तस्य तिक्तलिंबादिबुधान्मिश्रस्य षड्रसस्य जीवान्मधुरस्यमिष्टस्य शुक्रादाम्लस्य सौरात्कषायस्यप्रयोजनम् आधानकालेयोबलवान् तदुक्त
रसस्यदोहददोगर्भिण्याभवति तथाचसारावल्याम् मासतृतीयेस्त्रीणांदोहदकोजायतेवश्यम् मासाधिपस्यभावैर्लग्नपयोगादिभिश्चित्यम् भौज

चौरेज्ञातेशास्त्राविज्ञानम् अनिष्टस्थानस्थेग्रहे तन्मन्त्रैः शातिरिति १२ अथग्रहाणां दृष्टिस्थानानि तेषु दृष्टिफलानि च महर्षिर्याह त्रिदशेति यस्मिन्स्थाने-
ग्रहाः स्थितास्तस्मात्रिदशादीनिस्थानानिचरणाभिवृद्धितः पादवृध्या अवलोकयति ग्रहो यस्मिन्राशौ स्थितः तस्मात् तृतीय दशम राशी यौ तौ चरणपादे-
नचतुर्थभागदृष्ट्या अवलोकयति एवंत्रिकोणस्थौ नवपञ्चमस्थानगतावर्धदृष्ट्या चतुरस्रे ऽष्टमचतुर्थे अष्टमचतुर्थस्थानस्थौ पादहीनदृष्ट्या सप्तमगंग्रह
परिपूर्णदृष्ट्या चरणाभिवृद्धितइत्यत्रापिशब्दो वीप्सां द्योतयति चरणवृध्या पादवृध्येत्यर्थः यावत्पाददृष्ट्या पश्यन्तितावत्फलं प्रयच्छन्ति तथान्तस्वल्पजा
तके दशमतृतीये नवपञ्चमे चतुरष्टमेसप्तमे कलत्रञ्च पश्यति पादवृद्धाफलानि च प्रयच्छति अथादिवग्रहोनुक्तस्थानानि न पश्यतीति तथान्तसारावल्या

त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तमान्यवलोकयति चरणाभिवृद्धितः रविजामरेज्यरुधिराः परे च ये क्रमशो
भवति किलवीक्षणाधिकाः १३ सप्तमपश्यति सदा ग्रहाश्चरणवृद्धिताः सर्वे भिरसात्रिकोणचतुरस्र सप्तगतान्फलक्रमेणैव पू

र्णं पश्यति रविजस्तृतीय दशमे त्रिकोणमपि जीवः चतुरस्रभूमिसुतः सितार्कबुधहिमकराः कलत्रञ्च तथान्तयवनेश्वरः दीपश्चिमोपाश्मथद्वितीयस
स्थानराशेः परित्यज्यराशि शेषान्ग्रहः पश्यति सर्वकालम् मिथुने पाणिहितादृगिष्टा यामित्रमेधष्टिफलसमग्रस्य पादहीनचतुरस्र यान्मत्रिकोणपोर्धदृष्टि
फलार्धमाहुर्दशमत्र्यसत्तेदशमे च पादम् रविजामरेज्यरुधिरा इति किलेत्यागमसूचने चरणाभिवृद्धितइत्यनुवर्तते एते रविजादयश्चरणाभिवृद्धि
तः पादोपचयाद्वीक्षणे दर्शने क्रमशो धिकफलप्रदा भवति रविजः सौरः सुदर्शने पादफलप्रदः अमरेज्यो बृहस्पतिरर्धफलप्रदः रुधिरोऽगारकः स पाद
हीनफलप्रदः अपरे चन्द्रबुधशुक्रार्का वीक्षणे समग्रफलप्रदाः एतन्नैसर्गिकग्रहाणां दृष्टिफलस्थानवशादेतायथास्वदृष्टिफलमुक्तम् एवमेकेच्याच

हृदोनभवंति तथाचसत्य सुहृदस्त्रिकोणभवनाद्ग्रहस्यसकृतभेव्ययेयधनेभवने स्वजनेनिधने धर्मेस्वोच्चेचभवंतिनोशेषाः स्वजनसंज्ञंचतुर्थस्थानं ततो
द्विराश्याधिपोमित्रसंज्ञः एकराश्यधिपोमध्यमः अनुक्तराश्यधिपः शत्रुः वक्ष्यतिच श्लोकानुक्तभूपान्सुहृत्समारिपून्संचिंत्यनैसर्गिकानिति एकराश्य
धिपोमध्यस्थइति यदुक्तं तथाच चंद्रार्कावेकराश्याधिपावपिमित्रसंज्ञौभवतः तयोर्हिराशिद्वयस्याधिपत्याभावात् राशिद्वयस्ययोऽधिपतिर्ग्रहः
सएव यद्युच्चराश्यधिपत्वात्त्रिभपत्वंप्राप्नोति तथापिद्विभपत्वएवज्ञातव्यः तस्यस्वराशिव्यतिरेकात् एतन्मंदबुद्धिव्युत्पादनार्थंस्पष्टतरंव्याख्या
यते तद्यथादित्यस्यसिंहस्त्रिकोणः तस्माद्द्वादशस्थानस्यकर्कटस्यचंद्रमाअधिपतिः सएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयस्यराश्यधिपत्यस्यभावादादित्य
स्यमित्रम् सिंहाच्चतुर्थोवृश्चिकः नवमोमेषः तयोर्भौमोऽधिपतिः आदित्यस्यस्वोच्चंमेषः तस्याधिपोभौमः मेषस्यसिंहनवमत्वादादित्यस्यस्वो
च्चत्वादेकराशित्वमेषस्यैकत्वाद्वृश्चिकस्यद्वितीयत्वाद्भौमः द्विराश्यधिपोजातः तेनादित्यस्यमित्रं सिंहात्पंचमाष्टमौधन्विमीनौतयोरधिपतिर्जीवः स
चोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वादादित्यस्यमित्रं गुरुः सिंहाद्द्वितीयैकादशौकन्यामिथुनौतयोर्बुधः स्वामी तत्रद्वितीयस्थानस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्त
त्वात् पठितैकराश्यधिपत्वाद्बुधोरवेर्मध्यमः सिंहात्षष्ठसप्तमस्थानेमकरकुंभौनोक्तौतयोराधिपत्यादादित्यस्यशनैश्चरः शत्रुः सिंहाद्दशमतृतीयेवृषतु
ले तयोरनुक्तयोःस्थानयोः राश्यधिपत्वाच्छुक्रआदित्यस्यशत्रुः एवंरवेः अथचंद्रस्य तथाचंद्रस्यवृषस्त्रिकोणस्तस्माच्चतुर्थस्थानेसिंहस्तस्याधिपः
सूर्यः सएकराश्यधिपोपिसद्वितीयस्यराशेरधिपत्यस्याभावाच्चंद्रस्यमित्रं वृषाद्द्वितीयोमिथुनः पंचमःकन्या तयोर्बुधः अधिपतिःसचोक्तस्थानद्वयस्या
धिपत्वाच्चंद्रस्यमित्रं वृषात्सप्तमद्वादशौवृश्चिकमेषौतयोर्भौमः स्वामी तत्रद्वादशस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाद्भौमश्चंद्रस्यम
ध्यमः वृषादष्टमैकादशौधन्विमीनौतयोः गुरुः स्वामी तत्रैकादशस्थानस्यानुक्तत्वात् अष्टमस्योक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवश्चंद्रस्यमध्यमः चंद्र

नाश्रयेनमर्मेगृहोद्येतन्नवारोवा तत्तत्करसान्वितभोजनज्ञानमिति १४ अधुनामित्रमित्रविधिशार्दूलविक्रीडितेनाह जीवइति सूर्यादीनांग्रहाणांक्रमा-
ज्जीवादयः सुहृदः तत्रादित्यस्य सूर्यस्यजीवोबृहस्पतिः सुहृन्मित्र जीवबुधौगुरुसौम्यौचन्द्रस्य शुक्रबुधौभौमस्य विगतोर्के सूर्यायेभ्योग्रहेभ्यस्ते-
सूर्यवर्जिताः सर्वएवबुधस्य विकुजाविगतागारकाः सर्वएवबृहस्पतेः वीहृकाविगतौचन्द्रार्कौयेभ्यस्तेसर्वएवशुक्रस्य विकुजेद्दिनाः कुजोभौमइदुश्च-
न्द्रः इनःसूर्यः एतैर्विकुजेद्दिनाः सर्वएवसौरस्य शनैश्चरस्य एवकेषांचिन्मतेनबहूनां अत्रचतेषांशत्रुमित्रव्यवहारएवेष्टोनोदासीनव्यवहारस्तस्मा-
न्मित्रेभ्योन्येशत्रवइति केचिद्यवनेश्वराद्याः तथाच रवेर्गुरुमित्रमतोन्यथान्येगुरोस्तुभौमपरिहृत्यसर्वे चान्द्रेरनर्कौभृगुनन्दनस्यत्वर्केंदवोन्येसु

जीवोजीवबुधौसितेंदुतनयौव्यर्कविभौमाः क्रमाद्वीह्वर्काविकुजेंद्दिनाश्चसुहृदःकेषांचिदेवमत सत्योक्तेसुहृदस्त्रिकोणभवनात्स्वा
त्स्वात्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुःसुखपाःस्वलक्षणविधेर्नान्येविरोधादिति १५

सृदवंसदृशः १ भौमस्यसुक्रशिशशिजश्चमित्रमिदोर्बुध
देवगुरुश्चविधात् सौरस्यमित्राण्यकुजेदुसूर्याःशेषानुरिपून्विद्दिनृणांचतद्वत् २ सत्योक्तइति सत्योक्तेहोराशास्त्रेस्वत्रिकोणभवनादात्मीयमूल
त्रिकोणराशेः स्वात्यधीधर्मपाः स्वोच्चायुः सुखपाश्चतेग्रहाः सुहृदोभवति तत्रत्रिकोणमूलत्रिकोणतस्मात्स्वपोद्वितीयराश्याधिपः तस्माद्वात्य
पोद्वादशस्थानाधिपः धीस्थानपः पंचमस्याधिपः धर्मपोनवमाधिपः स्वोच्चपोग्रहउच्चस्यस्वामी आयुषोष्टमस्थानस्याधिपतिः सुखपश्चतुर्थ
स्थानाधिपतिः ग्रहोमित्रंभवति स्वलक्षणविधेर्विरोधादन्येअग्रिमस्थानाधिपतिभिर्ग्रहैःसहनायमित्रामित्रविभागःकल्पनीयः विरोधात्सुहृद्वंस
न तल्लक्षणस्वलक्षणं स्वलक्षणेविधिः तेनविरोधस्तस्मात् एतदुक्तंभवति यःसविधिः मित्रलक्षणविभागःप्रदर्शितः अतोन्यस्थानाधिपायेग्रहास्तेनहस्यसु

यंचतुर्थस्थान त्रो स्वजनेनिधनेधर्मेस्वोच्चेचभवंतिनोशेषाः स्वजनसंज्ञं
हृदोनभवंति तथाचसत्यः सुहृदस्त्रिकोणभवनाद्ग्रहस्यकतमेव्ययेधनेभवने स्वजनेनिधनेधर्मेस्वोच्चेचभवंतिनोशेषाः स्वजनसंज्ञं चतुर्थस्थान ततो
द्विराश्यधिपोमित्रसंज्ञः एकराश्यधिपोमध्यमः अनुक्तराश्यधिपः शत्रुः वक्ष्यतिच द्व्येकानुक्तभूपान्सुहृत्समारिपूर्न्संचिंत्यनैसर्गिकानिति एकराश्य
धिपोमध्यस्थइति यदुक्तं तथाच चंद्रार्कावेकराश्यधिपावपिमित्रसंज्ञौभवतः तयोर्हिराशिद्वयस्याधिपत्याभावात् राशिद्वयस्ययोऽधिपतिर्ग्रहः
सएव यद्युच्चराश्यधिपत्वात्त्रिभपत्वंप्राप्नोति तथापिद्विभपत्वएवज्ञातव्यः तस्यस्वराशिव्यतिरेकात् एतन्मंदबुद्धिव्युत्पादनार्थंस्पष्टतरंव्याख्या
यते तद्यथादित्यस्यसिंहस्त्रिकोणः तस्माद्द्वादशस्थानस्यकर्कटस्यचंद्रमाअधिपतिः सएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयस्यराश्यधिपत्यस्याभावादादित्य
स्यमित्रम् सिंहाच्चतुर्थोवृश्चिकः नवमोमेषः तयोर्भौमोऽधिपतिः आदित्यस्यस्वोच्चंमेषः तस्याधिपोभौमः मेषस्यसिंहान्नवमत्वादादित्यस्यस्वो
च्चत्वादेकराशित्वंमेषस्यैकत्वाद्वृश्चिकस्यद्वितीयत्वाद्भौमः द्विराश्यधिपोजातः तेनादित्यस्यमित्रं सिंहात्पंचमाष्टमौध न्विमीनौतयोरधिपतिर्जीवः स
चोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वादादित्यस्यमित्रं गुरुः सिंहाद्द्वितीयैकादशौकन्यामिथुनौतयोर्बुधः स्वामी तत्रद्वितीयस्थानस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्त
त्वात् पठितैकराश्यधिपत्वाद्बुधोरवेर्मध्यमः सिंहात्षष्ठसप्तमस्थानेमकरकुंभौनोक्तौतयोराधिपत्यादादित्यस्यशनैश्चरः शत्रुः सिंहाद्दशमतृतीये वृषतु
ले तयोरनुक्तयोः स्थानयोः राश्यधिपत्वाच्छुक्रआदित्यस्यशत्रुः एवंरवेः अथचंद्रस्य तथाचंद्रस्यवृषस्त्रिकोणस्तस्माच्चतुर्थस्थानेसिंहस्तस्याधिप
सूर्यः सएकराश्यधिपोपिसद्वितीयस्यराशेरधिपत्यस्याभावाच्चंद्रस्यमित्रं वृषाद्द्वितीयोमिथुनः पंचमःकन्या तयोर्बुधः अधिपतिःसचोक्तस्थानद्वयस्या
धिपत्वाच्चंद्रस्यमित्रं वृषात्सप्तमद्वादशौवृश्चिकमेषौतयोर्भौमः स्वामी तत्रद्वादशस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाद्भौमश्चंद्रस्यम
ध्यमः वृषादष्टमैकादशौधन्विमीनौतयोः गुरुः स्वामी तत्रैकादशस्थानस्यानुक्तत्वात् अष्टमस्योक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवश्चंद्रस्यमध्यमः चंद्र

स्यवृषउच्चः वृषात्सप्तमस्तुलातयोः शुक्रोऽधिपतिस्तत्र वृषस्योच्चत्वेनोक्तत्वात् षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाच्चन्द्रस्य शुक्रो मध्यमः वृषान्नवमदशमौ मक-
रकुम्भौ तयोः स्वामी शनिः तत्र नवमस्योक्तत्वाद्दशमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरिः चन्द्रस्य मध्यमः एवं चन्द्रस्य अथ भौमस्य तद्यथा भौमस्य मेष-
त्रिकोणं मेषाच्चतुर्थस्थानस्य कर्कटस्याधिपश्चन्द्रः स एकराश्यधिपोऽपि सन्द्वितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्य मित्रं मेषात्पञ्चमस्य सिंहस्याधिपः सूर्यः
स एकराश्यधिपोऽपि सन्द्वितीयराशेरधिपत्याभावाद्भौमस्य मित्रं मेषान्नवमद्वादशौ धन्विमीनौ तयोर्जीवोऽधिपतिः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्याद्भौमस्य
मित्रं मेषात्तृतीयषष्ठौ मिथुनकन्ये तयोरपठितत्वात् तयोर्बुधस्याधिपत्याद्भौमस्य बुधः शत्रुः मेषाद्द्वितीयसप्तमौ वृषतुले तयोः शुक्रः स्वामी तत्र द्वि-
तीयस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाच्छुक्रो भौमस्य मध्यमः मेषाद्दशमैकादशौ मकरकुम्भौ तयोः सौरोऽधिपतिः भौमस्य मकरउ-
च्चः तस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाच्छनिर्भौमस्य मध्यमः एवं भौमस्य अथ बुधस्य कन्या मूलत्रिकोणं तस्माद्द्वादशस्था-
नस्य सिंहस्याधिपतिः सूर्यः स एकराश्यधिपोऽपि सन्द्वितीयराशेरधिपत्याभावाद्बुधस्य मित्रं सूर्यः कन्यायाः द्वितीयनवमौ तुलवृषौ तयोः शुक्रोऽधिपतिः स
चोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्याद्बुधस्य मित्रं कन्यायाः एकादशस्थानस्य कर्कटस्याधिपतिश्चन्द्रः तस्यानुक्तत्वाद्बुधस्य शत्रुः कन्यायाः तृतीयाष्टमौ वृश्चिकमे-
षौ तयोर्भौमोऽधिपतिः तत्राष्टमस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात् भौमो बुधस्य मध्यमः कन्यायाश्चतुर्थसप्तमौ धन्विमीनौ तयोर्जीवोऽधि-
पतिस्तत्र चतुर्थस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवो बुधस्य मध्यम कन्यायाः पञ्चमषष्ठौ मकरकुम्भौ तयोः सौरोऽधिपतिस्तत्र पञ्चम-
स्योक्तत्वात्षष्ठस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्सौरो बुधस्य मध्यमः एवं बुधस्य अथ गुरोः जीवस्य धन्वी त्रिकोणं तस्मादष्टमस्थानस्य कर्कटस्याधि-
पतिश्चन्द्रः स एकराश्यधिपोऽपि सन्द्वितीयराशेरधिपत्याभावाज्जीवस्य मित्रं धनुषः पञ्चमद्वादशौ मेषवृश्चिकौ तयोः भौमोऽधिपतिः स चोक्तस्थानद्वयस्याधिपति

सूर्यःसएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयस्यराशेरधिपत्याभावाज्जीवस्यमित्रम् धनुषःपंचमद्वादशौमेषवृश्चिकौ
त्वाज्जीवस्यमित्रं धनुषोनवमस्यसिंहस्याधिपतिः सूर्यःसएकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयस्यराशेरधिपत्याभावाज्जीवस्यमित्रम् धनुषोद्वितीयतृतीयौमकरकुंभौतयोः सौरोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्तृतीयस्यानुक्तत्वात्पठि
तयोर्भौमोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपत्याज्जीवस्यमित्रं धनुषोद्वितीयतृतीयौमकरकुंभौतयोर्बुधोधिपतिः स्थानद्वयस्यानुक्तत्वाद्गुरोर्बुधः शत्रुः धनुषः षष्ठैकादशस्थानेवृष-
तैकराश्यधिपत्वात्सौरोजीवस्यमध्यस्थः धनुषःसप्तमदशमेमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिःस्थानद्वयस्यानुक्तत्वाद्गुरोर्बुधः शत्रुः एवंजीवस्य अथशुक्रस्य शुक्रस्यतुलस्त्रिकोणंतस्मान्नवमद्वादशस्थानेमिथुनकन्येत
तुलेतयोः शुक्रोधिपतिः स्थानद्वयस्यानुक्तत्वाच्छुक्रोगुरोः शत्रुः एवंजीवस्य अथशुक्रस्य शुक्रस्यतुलस्त्रिकोणंतस्मान्नवमद्वादशस्थानेमिथुनकन्येत
योर्बुधोधिपतिः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वाच्छुक्रस्यमित्रं तुलायाः चतुर्थपंचमौमकरकुंभौतयोरधिपतिः सौरःसचोक्तस्थानद्वयस्याधिपत्वाच्छुक्र
स्यसौरःमित्रं तुलाद्वितीयसप्तमौवृश्चिकमेषौतयोर्भौमोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वात्सप्तमस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाद्भौमःशुक्रस्यमध्यस्थः तुलाद्दश
तुलातृतीयषष्ठौधन्विमीनौतयोर्जीवोधिपतिः तत्रमीनः शुक्रस्योच्चस्योक्तत्वाद्धनुषोऽनुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वाज्जीवः शुक्रस्यमध्यस्थः तुलाद्दश
मः कर्कटस्तस्यानुक्तत्वाच्छुक्रस्यचंद्रः शत्रुः तुलादेकादशः सिंहस्तस्याधिपः सूर्यः एकराश्यधिपोपिसन्द्वितीयराशेराधिपत्याभावात् तस्यस्थानस्या
नुक्तत्वाच्छुक्रस्यार्कः शत्रुः एवंशुक्रस्य अथसौरस्य सौरस्यकुंभस्त्रिकोणं तस्मात्पंचमाष्टमौमिथुनकन्येतयोर्बुधोधिपतिः सचोक्तस्थानस्याधिपति
त्वात्सौरस्यबुधोमित्रं सौरस्योच्चस्तुलाकुंभाच्चतुर्थनवमौवृषतुलौतयोरधिपतिः शुक्रः सचोक्तस्थानद्वयस्याधिपतित्वात्सौरस्यशुक्रोमित्रं कुंभाद्द्वि-
तीयैकादशौमीनधन्विनौतयोर्जीवोधिपतिः तत्रद्वितीयस्योक्तत्वादेकादशस्यानुक्तत्वात्पठितैकराश्यधिपत्वात्तस्यजीवोमध्यस्थः कुंभात्षष्ठः कर्क-
टस्तस्याधिपतिश्चंद्रस्तस्यानुक्तत्वात्सौरस्यचंद्रः शत्रुः कुंभात्सप्तमः सिंहस्तस्याधिपतिः सूर्यस्तस्यानुक्तत्वात्सौरस्यसूर्यः शत्रुः कुंभात्तृतीयदशमौ
मेषवृश्चिकौतयोर्भौमोधिपतिस्तयोरनुक्तत्वाद्भौमः सौरस्यशत्रुरिति १५ अधुनासत्योक्तेनैकद्वयेकानुक्रमपान्ग्रहस्यसुहृन्मध्यस्थशत्रून्शार्दूलवि

कीर्तितद्रूपेणाह शत्रूमदसितावितिरवेरादित्यस्यमन्द सौर सितःशुक्रः एतौद्वौशत्रूरिपू शशिजोबुधः समोमध्यस्थः नशत्रुर्नमित्रमुदासीनइत्यर्थः शेषा ग्रहाश्चन्द्रारकगुरवोमित्राणीति तीक्ष्णांशुरित्यादि शीतगोश्चन्द्रमसः तीक्ष्णांशुःसूर्य हिमरश्मिजोबुधः एतौद्वौ सुहृदौमित्रे शेषा सर्वएवभौमजीव शुक्रसौराः समामध्यस्थाउदासीनाः जीवेद्रूणाकराइति कुजस्यभौमस्यजीवोबृहस्पति इन्दुश्चन्द्रः उष्णाकरःसूर्यः एतेसुहृदोमित्राणि ज्ञोबुधः अरिः शत्रुः सितार्कीशुक्रसौरौसमौमध्यस्थाविति मित्रेसूर्यसितावितिसूर्योरविः सितःशुक्रः एतौद्वौबुधस्यमित्रेसुहृदौहिमगुश्चन्द्रमाः शत्रुररिः अपरे

शत्रूमदसितौसमश्चशशिजोमित्राणिशेषारवेस्तीक्ष्णांशुर्हिमरश्मिजश्चसुहृदौशेषाःसमाः शीतगोः जीवेन्द्रूष्णकराःकुजस्यसुहृदो ज्ञोरिःसितार्कीसमौमित्रेसूर्यसितौबुधस्यहिमगुःशत्रुःसमाश्चापरे १६ सूरेःसौम्यसितावरीरविसुतोमध्योपरेत्वन्यथासौम्या र्कौसुहृदौसमौकुजगुरूशुक्रस्यशेषावरी शुक्रज्ञौसुहृदौसमःसुरगुरुःसौरस्यचान्येरयोयेप्रोक्ताःस्वत्रिकोणभादिषुपुनस्ते मीमयाकीर्तिता १७

न्ये भौमगुरुसौराः समामध्यस्थाइति १६ सूरेरित्यादि सूरेर्बृहस्पतेः सौम्योबुधःसितःशुक्रःएतावरीशत्रू रविसुतः सौरोमध्यस्थः अपरे अन्येरविचन्द्रभौमाः अन्यथामित्राणीत्यर्थः सौम्यार्कौत्यादि शुक्रस्यसौम्यार्कौबुधसौरौ सुहृदौमित्रे कुजोभौमः गुरुर्जीवः ए तौद्वौसमौमध्यस्थौ शेषावादित्यचन्द्रावरीशत्रू शुक्रज्ञावित्यादि सौरस्यशनेः शुक्रज्ञौसितबुधौसुहृदौमित्रे सुरगुरुर्जीवः समोमध्यस्थः अन्ये परेरविशशिभौमाः अरयःशत्रवः येप्रोक्ताइत्यादि येमयास्वत्रिकोणभादिषुपूर्वंत्रिकोणभवनास्वात्यधीधर्मपाइत्यादिग्रन्थेनोक्तास्तएवेह मविभ न्यपुनर्भूयः प्रकीर्तिताःउदाहरणत्वेनप्रदर्शिताइति १७ एवंनैसर्गिकमित्रामित्रमध्यस्थविभागमुक्त्वाधुनातात्कालिकमित्रामित्रविभाग शा

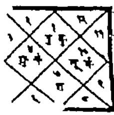
र्दूलविक्रीडितेनाह अन्योन्येति अन्योन्यस्यपरस्परमेतेषुधनादिषुस्थानेषुग्रहस्यग्रहाव्यवस्थितास्तत्कालेजन्मनियात्रायांविवाहेप्रश्नेवातत्समयेसुहृदो मित्राणिभवंति धनस्थानंद्वितीयं व्ययस्थानंद्वादशमायस्थानं एकादशंसहजस्थानंतृतीयं व्यापारस्थानंकर्माख्यंदशमंबंधुस्थानंचतुर्थंएतेषुस्थानेषुयोग्रह·स्थितःसयस्मात्ग्रहाद्यवस्थितस्तस्यसुहृन्मित्रंभवति सचतस्यापिभवति यतउक्तमन्योन्यस्येति स्वतुंगभवनेप्येकेइति एकेऽन्येपुनराचार्याः ग्रहस्ययस्योच्चेयोग्रहःस्थितः सतस्यस्वोच्चस्थितंमित्रमिच्छंति तेचयवनेश्वरादयः तथाचतद्वाक्यं मूलत्रिकोणाद्धनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेंद्राः तात्कालिकास्तेसुहृदोभवंतिस्वोच्चेचयोयस्यविकृष्टवीर्यइति एतदप्याचार्यस्यनाभिप्रेतं यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं तत्कालेचदशायबंधुसहजस्वांत्येषुमित्रं-

अन्योन्यस्यधनव्ययायसहजव्यापारबंधुस्थितास्तत्कालेसुहृदःस्वतुंगभवनेप्येकेरयस्त्वन्यथा।
द्व्येकानुक्तभपान्सुहृत्समरिपून्संचिंत्यनैसर्गिकां स्तत्कालेचपुनस्तुतानधिसुहृन्मित्रादिभिःकल्पयेत् १८

स्थिताइति अरयस्त्वन्यथेति अन्यथा अन्येन प्रकारेणग्रहस्यग्रहाव्यवस्थितास्तत्कालेऽरयःशत्रवोभवंति अन्योन्यमिति तद्यथा एकराशिगतःपंचमषष्ठसप्तमाष्टमनवमस्थानस्थश्चतत्कालेशत्रुर्ग्रहस्यग्रहोभवति द्व्येकानुक्तभपानिति पूर्वमेवदर्शितं द्वितीयभपानेकभपाननुक्तभपांश्चमित्रमध्यस्थशत्रून्नैसर्गिकान्शत्रूमंदसितावित्यादिनाग्रंथेनोक्तास्तान्संचिंत्यविज्ञायज्ञात्वातत्कालेजन्मादौतानेवादिसुहृन्मित्रादिभिरुपलक्षितान्कल्पयेत् तत्रधनादीनिमित्रस्थानानितेषुनैसर्गिकसुहृत्स्थितोधिमित्रंभवति मध्यस्थोमित्रं शत्रुर्मध्यस्थइति धनादिवर्जितेष्वन्येषुस्थितोनैसर्गसुहृन्मध्यस्थोभवति मध्यस्थःशत्रुःशत्रुरधिशत्रुरिति अमुनाग्रहाणांचतुर्विधंबलं स्थानदिक्चेष्टाकालबलाख्यम् १८ ७ ७ ७ ७

तत्रतावत्स्थानदिग्बलद्वयंकेनाह स्वोच्चसुहृदिति स्वग्रहणमत्येकमभिसंबध्यते तत्रस्वोच्चेस्थितोग्रहोबलवान् भवतितात्कालिकस्यसुहृदोगे क्षेत्रेस्थितोबलवानेव स्वत्रिकोणे आत्मीयेमूलत्रिकोणेस्थितः स्वनवांशेस्थितः स्वगृहेस्वराशावुपगतः भासोबलवानेवएतेषामन्यतमेव्यवस्थितोग्रहः स्थानबलयुक्तोभवति अथार्कस्यसिंहः स्वत्रिकोणं तदेवगृहंसेन चन्द्रस्यवृषउच्चंसएवत्रिकोणं भौमस्यमेषः त्रिकोणं तदेवस्वक्षेत्रं बुधस्यकन्याउच्चं सैवमूलत्रिकोणस्वक्षेत्रंगुरोः धन्वीत्रिकोणंतदेवस्वक्षेत्रं शुक्रस्यतुलात्रिकोणंतदेवस्वक्षेत्रं सौरस्यकुम्भस्त्रिकोणंतदेवस्वक्षेत्रं एतेषामाचार्येण विशे-षेणोक्तः अस्माभिरन्यहोराशास्त्रात्सनीयशिष्यहितायेदलिख्यते तथाचसारावल्यां विंशतिरंशा सिंहेत्रिकोणमपरेस्वभवनमर्कस्य उच्चभागत्रित-यंवृषभेंदोःस्यात्रिकोणमपरेंशाः द्वादशभागामेषेत्रिकोणमपरेस्वभंतुभौमस्य उच्चफलं कन्यायांबुधस्यतिथ्यंशकैः सदाचिन्त्यपरतस्त्रिकोणजातेपञ्च

स्वोच्चसुहृत्स्वत्रिकोणनवांशैः स्थानबलंस्वगृहोपगतेन दिक्षुबुधाङ्गिरसौरविभौमौसूर्यसुतःसितशीतकरौच १९

भिरंशैः स्वराशिमपरतः दशभिर्भागैर्जीवस्यत्रिकोणफलंस्वभमपरंचापे शुक्रस्यतुतिथयोंशास्त्रिकोणमपरेथंदेस्वराशिश्च कुंभेत्रिकोण निजमेवविनस्यरवेर्यथासिंहे एतदार्याचतुष्टयम् दिक्षुबुधाङ्गिरसावित्यादि प्राच्यांप्राक्सुतसुषुदिक्षुक्रमाद्बुधाङ्गिरसौबलिनौभवतः नपूर्वस्यांबुधाङ्गिरसौज्ञजीवौबलिनौभवतः लग्नस्यादित्यर्थः दक्षिणस्यांरविभौमौसूर्याङ्गारकौदशमस्थावित्यर्थः पश्चिमायांसूर्यसुतः शनिःसप्तमस्थइत्यर्थः उत्तरस्यांसितशीतकरौभृगुचन्द्रौचतुर्थस्थावित्यर्थः योग्रहोयत्रबलीसतस्मात्सप्तमस्थानस्थोविबलोभवति मध्येनुपाततस्त्र्यंपितिसर्वत्रैयपरिभाषा ग्रहाणामुच्चनीचमविभागेराशीनादिग्बलप्रविभागोपि तथान्यत्रकेन्द्रस्तुः गुर्वर्कबोधपूर्वंस्थित्वमर्कस्थौ

नभस्थलस्थोच्चदिवाकरारौ सौरेथवाशुक्रनिशाकरौतुतुलेस्थितावन्यबलोभवेतामिति अन्यबले ग्रहाणामंतरेणुपात्ततइत्येवमुक्तं एवमुक्तः एतद्ग्रहाणांदिग्ब
लमुच्यते १९ अधुनाचेष्टाबलंदोधकेनाह उदगयनेति मकरादिराशिषट्कमुत्तरमयनं कर्कादिराशिषट्कंदक्षिणमयनमिति उदगयनेउत्तरायणेरविशीतमयूखौसू
र्यचंद्रमसौबलिनौभवत परिशेषा· भौमबुधगुरुसितसौरा· वक्रगाविपरीतगतयोबलिनोभवंति तथाच समागमगाश्चंद्रेणसहिताबलिनएव चंद्रेणसंयोगोग्र
हाणांसमागमशब्दवाच्यः रविणासहाऽस्तमयोभौमादीनांपरस्परंयुद्धं उक्तंचाचार्यविष्णुचंद्रेण दिवसकरेणास्तमयः समागमः शीतरश्मिसहितानां कुसुतादी-
नांयुद्धंनिगद्यतेन्योन्ययुक्तानामिति विपुलकराइति विपुलाः करायेषांतेविपुलकराः विस्तीर्णरश्मयोबलिनोभवंति शीघ्रकेंद्रे द्वितीयतृतीयपदस्थेग्रहस्यविपु-

उदगयनेरविशीतमयूखौवक्रसमागमगाःपरिशेषाः
विपुलकरायुधिचोत्तरसंस्थाश्चेष्टितवीर्ययुताःपरिकल्प्याः २०

लकरत्वंप्रायः संभवति वक्रासन्नत्वात् युधिसंग्रामेचोत्तरसंस्थाबलिनएव कुसुतादीनांयुद्धमित्युक्तं तत्रयः उत्तरदिग्भागसंस्थितोजयीसचबलवान् उत्तर
संस्थत्वमत्रोपलक्षणार्थं यस्तेजयीसएवबलवान् तत्रैतज्जयलक्षणं दक्षिणादिकस्थ·पुरुषोवेपथुरप्राप्यसन्निवृत्ततनुः अधिरूढोविकृतोनिःप्रभोविवर्णा
श्चयः सजित· उक्तविपरीतलक्षणसंपन्नोजयगतोविनिर्दिष्टः विपुलःस्निग्धोद्युतिमान् दक्षिणादिकस्थोपिजययुक्तइति एतच्छुक्रस्यप्रायःसंभवति यस्मा
त्पुलिशाचार्यः सर्वेजयिनउदकस्थादक्षिणादिकस्थोजयीशुक्रइति एतच्चेष्टाबलं एषामन्यतमेनसंयुक्तश्चेष्टाबलसंयुक्तोभवति २०   ६९   ६९

अथ ग्रहाणां कालबलं नैसर्गिकबलं चाह निशीति शशिकुजसौराः मन्द भौम चन्द्रा निशि रात्रौ वीर्यवन्तो बलिनः ज्ञो बुध सर्वदा सर्वस्मिन्काले निशि-दिने च बली अन्ये परे रवि गुरु सिता अह्नि दिने बलिनः क्रूराः पापाः प्रागुक्ता बहुलपक्षे कृष्णपक्षे बलिनः सौम्याः शुभग्रहाः सितगता शुक्लपक्षे बलिनः कृष्णपक्षे चन्द्रमा अपि क्रूरो बलवान् भवति यस्माद्यवनेश्वरः मासे तु शुक्ले प्रतिपत्प्रवृत्ते पूर्वे शशी मध्यबलो दशाहे श्रेष्ठो द्वितीये ऽल्पबलस्तृतीये सौम्यैस्तु दृष्टो बलवान्सदैवेति सितगताः शुक्लपक्षे स्थिताः सौम्या बलिनः अयनेति प्रमाणमस्य अयनं तत्तु वर्षे स्ववर्षे आत्मीयवर्षे यो ग्रहो यत्र वर्षाधिपतिः स तत्र बलवान् स्वदिवसे आत्मीयवासरे स्वहोरायां आत्महोरायां तथा स्वमासे यस्मिन्मासे यो ऽधिपतिः स तत्र बली अयनदिवसहोरामासानामधिपतयस्ते भवेत् कालबलोपेता

निशि शशिकुजसौराः सर्वदा ज्ञो ऽह्नि चान्ये बहुलसितगताः स्युः क्रूरसौम्याः क्रमेण अयनदिवसहोरामासपैः कालवीर्यं शबुगुशुचसाद्या वृद्धितो वीर्यवन्तः २१

रूपलक्षणीय ते कालबलोपेता इत्यर्थः केचिदयनदिवसहोरामासपैरिति पठन्ति अन्ये स्वादिवससवहोरामासगैरिति पठन्ति एषः सापराधः पाठः एतेषु कालेषु सर्व एव बलिनो भवन्ति एतत् ग्रहाणां कालवीर्यं एषामन्यतमेन संयुक्तः कालबलसंपन्नो भवति शबुगुशुचसाद्या इति शादयो वर्णाः येषामाकार आद्यक्षरास्ते शकाराद्यः शनैश्चरः सर्वेभ्यो बलहीनः रुकाराद्यो रुधिरः भौमः शनैश्चरात् बलवान् बुकाराद्यो बुधः स भौमाद्बलवान् गुकाराद्यो गुरुः स बुधाद्बली शुकाराद्यः शुक्रः स जीवाद्बली चकाराद्यश्चन्द्रः स शुक्राद्बली सकाराद्यः सविता स चन्द्राद्बलीति एतद्ग्रहाणां नैसर्गिकबलं यस्माद्यवनेश्वरः स्वल्पजातके उक्तं मन्दारसौम्यवाक्पतिसितचन्द्रार्काः यथोत्तरं बलिनः नैसर्गिकबलमेतद्बलसाम्ये स्यादधिकमन्यदिति यत्र ग्रहाणां द्वयोर्बलसाम्यं भवति तत्तस्माद्बलाधिक्यम् अधिवीर्यवत्ता ज्ञेयेति अत्राचार्येण चतुःप्रकारस्य ग्रहाणां बलस्योक्तत्वात्स्य

भिः शिष्यहितहेतवेऽन्यशास्त्राल्लिख्यते तथाच सारावल्यां उच्चबलेनसमेतः परांविभूतिंग्रहःप्रसाधयति स्वत्रिकोणबल पुंसांसाचिंत्यंबलवतित्वबा
क्षिबलेनचसहितःप्रमुदितधनधान्यसंपदाक्रांतं मित्रभबलसंयुक्तोजनयतिकीर्त्यान्वितंपुरुषं तेजस्विनमितिसुखिनंसुस्थिरविभवंनृपाच्चलब्धधनं
स्वनवांशकबलयुक्तःकरोतिपुरुषंप्रसिद्धंच सूक्ष्मजातकेउक्तं बलवान्मित्रस्वगृहोच्चनवांशकेष्वीक्षितः शुभैश्चापिचंद्रसितौस्त्रीक्षेत्रे पुरुषक्षेत्रोपगाः शे
षाइति तत्रशुभदृष्टस्यफलंतावत् शुभदर्शनबलसहित.पुरुषंकुर्याद्गुणान्वितंख्यातं सुभगंप्रधानमखिलंसुरूपदेहंचसौम्यंच पुंस्त्रीभवनबलेनचकरो
तिजनपूजितंकलाकुशलं पुरुषंप्रसन्नचित्तंकल्पपरलोकभीरुंच आशाबलसमवेतोनयतिस्वदिशंनभश्वरःपुरुषं नीलांवरस्त्रविभूषणवाहनसौख्यान्वि
तंकुरुते कश्चिद्राज्यंकश्चित्पूजांकश्चिद्द्रव्यंकश्चिद्यशः ददातिविहगश्चित्रंचेष्टावीर्यसमन्वितः वक्रिणस्तुमहावीर्याःशुभराज्यप्रदाग्रहाः पापाव्यसनदाःपुं
साकुर्वंतिचवृथाटनं स्वस्थशरीरसमागमसुखमाह वजयबलेनविदधाति शुभमतुलंविहगेंद्रोराज्यंचविनिर्जितारातिं रात्रिदिवाबलपूर्णैर्भूगजला
भेनशौर्यपरिवृद्ध्या मलिनयतितेत्रैपक्षंयुक्तेयोनरःप्रकटः द्विगुणाद्विगुणंदद्युर्वर्षाधिपमासदिवसहोरेशाः कुर्युर्वृद्ध्यासौख्यंस्वदशासुधनंचकी
र्तिंच पक्षबलाद्रिपुनाशंरत्नांबरहस्तिसंपदद्युः स्त्रीकनकभूमिलाभंकीर्तिंचशशांकधवलतरां सकलबलभारभरितानिर्मलकरजालभास्कराः भूष-
सततं राज्यंग्रहाविदध्युःसौख्यंचमनोरथातीतं आचारसौख्यशुभशौचयुताःसुरूपाःतेजस्विनःकृतविदोद्विजदेवभक्ताः सद्वस्त्रमाल्यजनभूष-
पासंप्रियाश्चसौम्यग्रहैर्बलयुतैःपुरुषाभवंति लुब्धाःकुकर्मनिरतानिजकार्यनिष्ठाःपापान्विताःसकलहाश्चतमोभिभूताः क्रूराःशठावधरतामलि-
नाः कृतघ्नाःपापग्रहैर्बलयुतैःपिशुनाःकुरूपाः पुराशिषुग्रहेंद्रैर्धीराःसंग्रामकांक्षिणोबलिनः निःस्नेहाःसुकठोराःक्रूरामूर्खाश्चजायंते युवति भव
नेषुच मृदवःसंग्रामभीरवःपुरुषाः जलकुसुमवस्त्रनिरताःसौम्याःकलहैःसुसंयुक्ताइति एतत्सर्वंसुगमं २१ इतिभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातक

विप्रतीमहयोनिभेदाध्यायोद्वितीयः २ अयातोवियोनिजन्माध्यायोव्याख्यायते किंपुनःसवियोनिजन्मेत्युच्यते विविधवियोनिजन्मन तिर्यक्पक्षिस्थावरादीनामुत्पत्तिर्वियोनिजन्मेत्युच्यते तत्रप्रश्नः सकाशाज्जातकमलग्नमकालवाविज्ञायवियोनिजन्मनिश्चयज्ञानभवति तत्रवसत इ क्रूरग्रहैःसुबलिभिरिति चंद्रोपगाहिरसभागेसमानरूपमिति चंद्रमाउपगतोव्यवस्थितोयस्मिन्द्विरसभागेद्वादशभागेतत्समानरूपंतत्सदृशंरूपसत्वप्राणिनवियोनिजन्मानवदेत् सचद्विरसभागोयदिवियोनिसंज्ञोभवति सचत्राक्षतोद्वादशभागोयदिवियोनिसंज्ञस्तदेवं वदेन्नान्यथेति तत्रमेषद्वादशभागव्यवस्थितेचंद्रमसिमेषास्यस्यवियोनिजन्मज्ञातव्यं अजादेः छागादेः एवंवृषद्वादशभागव्यवस्थितेवृषास्यस्यमाहिषादेः

क्रूरग्रहैःसुबलिभिर्विबलैश्चसौम्यैः क्लीबेचतुष्टयगतेतदवेक्षणाद्वा
चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपंसत्ववदेद्यदिभवेत्सवियोनिसंज्ञा १

म कर्कटद्वादशभागव्यवस्थितेकुलीरादेः सिंहद्वादशभागव्यवस्थितेसिंहद्वीपिशृगालश्वानमार्जारादिसत्वानांजन्म वृश्चिकद्वादशभागव्यवस्थिते सर्पवृश्चिकादेः धनुर्धरद्वादशभागोद्वितीयार्द्धेव्यवस्थितेःश्वगर्दभजन्म मकरद्वादशभागेपूर्वार्धेव्यवस्थितेमृगजन्म अपरेमण्डूकादेर्जलचरप्राणिन इच्छति मीनेमीनस्येयकिमेतावतेववियोनिजन्मनिश्चयेनेत्याह क्रूरग्रहैरित्यादि क्रूरग्रहैरादित्यागारकशनैश्चरैर्बुधेनचतदेकतमेनयुक्तेनक्षीणेन चंद्रमसाएतैःसुबलिभिरितिबलसंयुक्तैः सौम्यैःशुभग्रहैः क्रूरैरपरिशिष्टैर्विबलैर्वीर्यरहितैः क्लीबेलग्नेचतुष्टयगतेकेंद्रस्थेएवंवियोनिजन्म

योग. तदेवेक्षणाद्दा चंद्रमसिप्रदर्शितवियोनिजन्मद्वादशभागव्यवस्थिते क्रूरैर्बलयुक्तैः सौम्यैः विबलैर्हीनबलैर्यत्रतत्रावस्थितेनबुधेनशनैश्चरेणवालग्ने दृष्टेवियोनिजन्मज्ञानेद्वितीयोयोग. अर्थादेवद्विपदद्वादशभागव्यवस्थितेचंद्रमसिपूर्वोक्तयोगाभावेद्विपदजन्मतथाचसारावल्याम् क्रूरैः सुबलैः समेतैर्विबलैः सौम्यैर्वियोनिभागगते चंद्रेज्ञशशिकेंद्रेतद्वीक्षितेचोदयेवियोनिःस्यात् मेषेशशीतदंशे छागादिप्रसवमाहुराचार्याः गोमहिषाणांगोंशेनररूपाणांतृतीयेंशे तत्रचतुर्थेभागेकूर्मादीनामप्यदुदकजानां व्याघ्रादीनांपरतः परतोज्ञेयंनराणांच वणिगंशेनररूपाद्वृश्चिकभागेतथाभुजंगाद्याः खरतुरगाद्यानवमेमृगशिखिनांस्यात्तथादशमेज्ञेयाश्चतत्रविविधावृक्षास्तृणजातयश्चित्राः एकादशेनपुरुषाजलजानांविधाश्चांत्ये श्वमा

पापाबलिनःस्वभागगाःपारक्येविबलाश्चशोभनाः लग्नंचवियोनिसंज्ञकंदृष्ट्वात्रापिवियोनिमादिशेत् २ क्रियःशि
रोवक्त्रगलेवृषोन्येपादांसकंपृष्ठमुरोथपार्श्वे कुक्षिस्त्वपानांघ्र्यथमेढ्रमुष्कौस्फिक्पुच्छमित्याहचतुष्पदांगे ३

जारमूषकादीनांसंख्याज्ञानं श्वप्रभृतीनांप्रभवेयावंतोद्वादशांशकालग्ने तावंतिवदेत्प्राज्ञः पुंस्त्रीसंज्ञान्यपत्यानि १ अथवियोनिजन्मज्ञानयोगांतरं वैतालीयेनाह पापाइति चंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपमित्यनुवर्तते पापाःक्रूराग्रहाः प्रागुक्ताबलिनः सबलाः नकेवलंयावत्स्वभागगाः स्वनवांशस्थाः भागग्रहणेनेहनवांशकएवज्ञातव्यः शोभनाः सौम्यग्रहा. प्रागुक्ताः पारक्येपरनवांशकेविबलावीर्यरहिताव्यवस्थिताः लग्नं तात्कालिकंचयदिवियोनिसंज्ञकंभवति तदात्राप्यस्मिन्नपियोगेचंद्रोपगद्विरसभागसमानरूपंसत्वंजातमितिवदेत् २ अथवियोनावपिचतुष्पदानांप्राधान्येनोपयोगित्वात्तदंगविभागंराश्यात्मकमुपजातिकयाह क्रियइति क्रियोमेषश्चतुष्पदानांशिरस्तदुपलक्षितमित्यर्थः वृषोवक्त्रगलेवक्रं

मुखगलकवलवृष अन्येमिथुनादयोयथाक्रमपादादिमिथुन पादासकपादौपूर्वपादाषसौस्कंधौपृष्ठकर्कटः उरोवक्षःसिंहः अथशब्दआनन्तर्येपार्श्वे पार्श्वहृयकन्या कुक्षिहृयतुला अपानगुदोवृश्चिकः अथोपश्चिमपादोधन्वी अथशब्दःपादपूरणे मेढ्रलिंगमुष्कौवृषणौमकरः स्फिजौकुंभः पुच्छलांगूल मीनइतिशब्दः प्रकारेकेचिच्चतुष्पदांगेराशिविभागमाहुः आहेतिब्रुवत्याचार्याइतिवाक्याध्याहारः चतुष्पदग्रहणमुपलक्षणार्थं पक्षिणामप्येवं ते पापूर्वपादस्थानेपक्षपाळीशेषसामान्य प्रयोजनराश्युपलक्षितेंगेवर्णोपघातादेर्विज्ञानमिति ३ अथवियोनिवर्णज्ञानमेवंद्व्याह लग्नांशइति लग्नेयेनग्रहेणयोगोयस्तत्रव्यवस्थितस्तस्ययोवर्णःप्रागुक्त वर्णास्ताम्रसितातिरक्तहरिताइत्याद्याः तद्वर्णवियोनौसत्त्वजातेवदेत् लग्नस्यांशोवा

लग्नांशकाद्ग्रहयोगेक्षणाद्वावर्णान्वदेद्बलयुक्ताद्वियोनौ दृष्ट्यासमानान्प्रवदेत्स्वसंख्ययारेखावदेत्स्मरसंस्थैश्च पृष्ठे ४

ईक्षणाद्वेति अथलग्नेनकश्चिद्ग्रहोभवति तदायेनग्रहेणलग्नमीक्ष्यतेदृश्यतेतस्ययोवर्णस्तंवदेत् अथलग्नंनकेनचिद्युतदृष्टंभवति तदालग्नांशका तु लग्नेयद्राशिनवांशकोदयोभवतितद्राशिवर्णोरक्तः श्वेतइत्यादिकवावदेत् दृष्ट्यासमानानिति अथबहुभिर्ग्रहैर्लग्नंयुतदृष्टंवभवतितदाबहु नेववर्णान्वदेत् तत्रापियोवीर्यवान्सबलस्तद्वर्णबाहुल्यं यदुक्तं बलयुक्तात्तद्वेति अथस्वस्वामिनायुतदृष्टस्यराशौ सवधिनवांशकोदयेलग्ने गतोभवति तदातद्वर्णमिववदेत् यश्चयोग्रहोवियोनौयस्मिन्नंगेव्यवस्थितस्तत्रात्मीयवर्णंकरोतिएतत्कुतोलब्धं ससमस्थानगतैः ग्रहैर्बलव- ग्रहवर्णपृष्ठेवियोनौरेखांवदेत् तथाचसारावल्याम् मेषादिभिरुदयस्थैरशौर्वाग्रहयुतैश्चदृष्टैर्वा स्वमृहांशकसंयोगाद्वियाद्वर्णान्परांशकेन्वस्मान् सममसस्थाःकुर्युःपृष्ठेरेखास्ववर्णसमा वीक्षतेपावतोवियोनिवर्णाश्चतावताः २ बलदीसोगगनचरः करोतिवर्णंवियोनीनाम् पीतकपोतिजीव

शशीसितंभार्गवोविचित्रंच ३ रक्तोदिनकररुधिरौरविज·कृष्णंबुध शबलं स्वेराशौपरभागेपरराशौस्वेनवांशकेतिष्ठन् ४ पश्यन्ग्रहोविलग्नंस्ववर्णंवर्णंतदाकुरुते ४ अधुनापक्षिणोजन्मज्ञानंवंशस्थेनाह खगेति खगेदृक्काण· पक्षिद्रेष्काणस्तत्रपक्षिद्रेष्काणोमिथुनद्वितीयः सिंहः प्रथमःतुलाद्वितीयः कुंभः प्रथमः एषामन्यतमद्रेष्काणेउदयतिशनैश्चरेंद्वीक्षणयोगसंभवा· यथाक्रमंविहगाः पक्षिणः स्थलांबुजा· संभवंति पक्षिद्रेष्काणेशनैश्चरेणयुतेदृष्टेवास्थलजपक्षिणांजन्मवक्तव्यं एवमिंदुनायुतेदृष्टेवाजलजानांपक्षिणांजन्मइति एकोयोग· अत्रलग्नेप्रथमदशकभागेयोग्रहः स्थितः प्रथमद्रेष्काणस्थः ततः परमन्यस्मिन्दशकेद्वितीयद्रेष्काणस्थः तत· परेन्यस्मिन्दशकेतृतीयद्रेष्काणस्थइति एवंत्रयोभागालिप्ताश्चविंशतिकलाश्चैक

खगेदृक्काणेबलसंयुतेनवाग्रहेणयुक्तेचरभांशकोदये
बुधांशकेवाविहगाःस्थलाबुजाःशनैश्चरेंद्वीक्षणयोगसंभवाः ५

नवांशकप्रमाणंपरिकल्प्यं ग्रहस्थितिरन्वेष्यासर्वराशिष्वियंपरिभाषा बलसंयुतेनवाग्रहेणयुक्तेचरभांशकोदयेयस्यतस्यलग्नस्यचरनवांशकोदयेबलसंयुतेनग्रहेणसंयुक्ते तथेति तेशनैश्चरयुतेदृष्टेस्थलजानांपक्षिणांजन्मचंद्रयुतेदृष्टेजलजानांपक्षिणांजन्मज्ञानं द्वितीयोयोगः बुधांशकेवेति बुधनवांशकेमिथुनकन्ययोरन्यतमेतात्कालिकस्थलग्नस्योदितेतस्मिंश्चबलवद्ग्रहसंयुक्तेशनैश्चरयुतदृष्टेस्थलजानांजन्म चंद्रयुतदृष्टेजलजानामिति तृतीयोयोगः एतेशनैश्चरस्येंदोर्वासंयोगेक्षणेनवासंभवंतीति तथाचसारावल्याम् विहगोदितदृक्काणेग्रहेणबलिनायुतेथचरभांशे बौधांशेवाविहगाः स्थलांबुजाः शनिशशीक्षणाद्योगात् ५ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

अधुनावृक्षजन्मज्ञानं वसन्ततिलकेनाह होरेति होराग्नमदृढमद्रः सूरिर्जीव रविरादित्यः एतैर्विबलैर्वीर्यरहितैः प्रष्टुस्तरूणां वृक्षाणां जन्म पृच्छति इतिवक्तव्यं तत्रायंविशेषः तोयस्थलइतितत्र तरुभवो वृक्षजन्मा कं तोयेजलेस्थलेनिर्जलेचेति तत्प्रभेदस्तद्विकल्पो शक्तो नपाराशकविहितः तत्रपरराश्यंशकोदये तोयसमीपजातान्वृक्षाननूपजान् तोयराशयः कर्कटमकरपश्चार्द्धमीनाः एतैरनूपजवृक्षजन्मेतिज्ञानं इतरराश्यंशकोदये स्थलवृक्षजन्मज्ञानं तत्रापिसंख्येय लग्नाद्गृहइति उदितांशे स्थलचारीजलचारी वा भवति तदधिपतिर्यावत्संख्यराशौ लग्नाद्व्यवस्थितस्तावतएवसंख्यकास्तद्योर्वृक्षाः स्थलजाजलजावावक्तव्याः अत्राप्यंशकपतिवशाद्वक्ष्यमाणायुर्दायविधिना द्वित्रिगुणत्वं वाच्यं स्वतुंगवक्रोपगते

होरेदुसूरिरविभिर्विबलैस्तरूणां तोयस्थले तरुभवोंशकृतः प्रभेदः लग्नाद्ग्रहः स्थलजलर्क्षपतिस्तु यावांस्तावंतएव
तरवः स्थलतोयजाताः ६

स्विसगुणाद्विरुक्तमास्वांशकभागगैरिति अत्र द्वित्रिगुणत्वे प्राप्ते यावत्योगणना भवति तावत्संख्याः कार्या इत्यागमविदः तथा च सारावल्याम् लग्नार्कजीवचन्द्रैरबलैः शेषैश्च भूतयोनिः स्यात् स्थलजलभवनविभागाद्वृक्षादीनां प्रभेदकराः स्थलजलयोगो लग्नाद्यावति राशौ तु तेऽपितावतः द्वित्रिगुणत्वं तेषामायुर्दायप्रकारोक्तं ६ अधुनास्थलजलजानामंशस्वामिवशाद्वृक्षाणां विशेषज्ञानं मंदाक्रांतयाह अंतःसारानिति रविः सूर्योंशकपतिरंतःसारान् मध्यदृढान् शिंशपादीन्वृक्षान् जनयति उत्पादयति सूर्यसुतोर्किर्दुर्भगान् दृश्यमनोरभिधान् कुशप्रभृतीन्जनयति तुहिनकिरणश्चन्द्रः क्षीरोपेतान्सक्षीरान् दुग्धप्रभृतीन्जनयति भौमः कुजः कटकाढ्यान् कंटकबहुलान्खदिरप्रभृतीन् जनयति वागीशज्ञाविति वागीशो बृहस्पतिः ज्ञो बुधः एतौ द्वौ यथासंख्येन सफलविफलान्वृक्षान्जनयतः तत्र बृहस्पतिः सफलानाम्वृक्षा

भृतीन् बुधोविफलान् येषांलोकेपुष्पमेवोपभुज्यतेनफलानितान्जनयति शुक्रः पुष्पवृक्षान् मालत्यादीन्जनयति इंदुश्चंद्रः भूयः पुनः स्निग्धान्
सचिक्कणान धवदेवदारुप्रभृतीन्जनयति भूमिपुत्रोंगारक. कटुकविटपान् भल्लातकप्रभृतीन्जनयति अत्रोपभयजनितृत्वनिर्देशाच्चंद्रभौ
मयोर्विकल्पनादेशः ७ अथभूतरुशुभाशुभज्ञानसंख्यान्चवशस्थेनाह शुभोशुभर्क्षेति सएवस्थलजलांशपतिर्ग्रहः शुभस्तत्कालमशु
भर्क्षेपापग्रहराशौव्यवस्थितोभवति तदारुचिरतरुंशोभनंवृक्षंकुभूमिजमशोभनभूमिजातंवदेत् अन्यथाविपर्यये विपरीतंवृक्षंकरोति अंश
पतिरशुभस्तत्कालशुभग्रहराशिस्थोभवति तदाअशोभनंवृक्षंशोभनभूमिजातंवदेत् अर्थादेवशुभग्रहेशुभक्षेत्रस्थेशुभंवृक्षंशोभनभू

अंतःसारान्जनयतिरविर्दुर्भगान्सूर्यसूनुः क्षीरोपेतान्तुहिनकिरणः कंटकाढ्यांश्चभौमः वागीशज्ञौसफलविफलान्पुष्प
वृक्षांश्चशुक्रःस्निग्धानिंदुःकटकविटपान्भूमिपुत्रश्चभूयः ७ शुभोशुभर्क्षेरुचिरंकुभूमिजंकरोतिवृक्षंविपरीतमन्यथा
परांशकेयावतिविच्युतःस्वकाद्भवंतितुल्यास्तरवस्तथाभिधाः ८

मिजातंवदेत् अशुभग्रहे अशुभक्षेत्रस्थे अशोभनंवृक्षमशो
भनभूमिजातंवदेत् परांशकेयावतीतिस्वस्थलजलांशपतिर्ग्रहः स्वकादात्मीयादंशकाद्विच्युतश्चलितोयावत्संख्येपरनवांशकेव्यवस्थितः स्व-
मंशमतिक्रम्ययावत्संख्येपरनवांशकेवर्ततेतत्तुल्यास्तत्संख्यास्तथोक्तास्तज्जातीयाश्चतरवोवृक्षाभवंतितावंतएवस्थलजाजलजावातरवः प्रा-
क्संख्ययात्वथचेति तत्रपुनः संख्याकरणाद्विकल्पेनादेशइति तथाचसारावल्याम् स्वांशात्परांशगामिषुयावत्संख्याभवंतितावंतः स्थल-
जावाजलजावातरवः प्राक्संख्ययाप्रवदेदिति ८ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौवियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः ३

अयातोनिषेकाध्यायोव्याख्यायते   तत्रादावृतौसतिगर्भाधानमित्यतः ऋतुनिरूपणपूर्वकस्त्रीपुरुषसंयोगज्ञानवशाल्येनाह कुजेन्दुहेतुरिति कु
जोभौमः इन्दुश्चन्द्रः तौहेतूकारणंनिमित्तंयस्यतत्सः तत्कुजेन्दुहेतुप्रतिमासंमासमासंप्रतीतिप्रतिमासंस्त्रीणामप्रतिमासमार्तवंकुजेन्दुहेतुप्रतिमासग्रहणेन
प्रथमाद्भूतरजोनिवृत्तिदर्शयन् गर्भग्रहणक्षममार्तवंप्रदर्शयति कुतोभवमार्तवंकथमित्याह गतेतुपीडर्क्षमनुष्णदीधितौविति अनुष्णदीधितौशीतमयूखे
चन्द्रेपीडर्क्षगतेप्रकृतत्वात्स्त्रीणामनुपचयगृहाश्रितेआर्तवंकारणंभवति अर्थादेवयदिचन्द्रः कुजसंदृष्टोभवति एतदुक्तंभवति स्त्रियोजन्मराशेरनुपचयस
स्थंचन्द्रमाःकुजनपश्यतारकेणदृश्यतेतदागर्भग्रहणक्षममार्तवहेतुर्भवति अन्यत्रबालवृद्धातुरवंध्याभ्यः अत्रचबादरायणः स्त्रीणांगतोनुपचयर्क्षमनु-

इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांसहज्ञातकविवृतौवियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः ३ कुजेन्दुहेतुप्रतिमासमार्तवंगतेतुपीडर्क्षमनुष्ण
दीधितौ अतोन्यथास्थेशुभपुंग्रहेक्षितेनरेणसंयोगमुपैतिकामिनी १

ष्णरश्मिः संदृश्यतेयदिधरात्मजेनतासां गर्भग्रहार्तवमुशन्ति नृणा
नयथाक्षतुरात्पवयसामपिनैतदिष्टं १ तथाचसारावल्याम् अनुपचयराशिसंस्थेकुमुदाकरबांधवेरुधिरदृष्टे प्रतिमासंयुवतीनांभवतीहरजोह्युवर्त्ये
के इन्दुर्जलंकुजोग्निर्जलमथ्नलमिरवंपित्तंस्यात् एवंरक्तेक्षुभितेपित्तेनरजःप्रवर्त्ततेस्त्रीषु एवंप्रवर्त्ततिरजोगर्भस्यनिमित्तमेवकथितंतत् उपच
यसंस्थेविफलंप्रतिमासंदर्शनंतस्यएवंगर्भग्रहणयोग्यमार्तवंप्रदर्श्यस्त्रीपुरुषसंयोगसंभवासंभवौप्रदर्शयति अतोन्यथास्थइति अतोन्य
[illegible]

तस्मिन्क्रमेनसौम्येनपुंग्रहेणगुरुणोक्षितेदृष्टेकामिनीस्त्रीनरेणपुरुषेणसहसंयोगंमैथुनमुपैतिगच्छतीतिवक्तव्यम् नन्वत्रातोन्यथास्थइति स्त्रियाउपचयस्थः कस्मान्नव्याख्यायते अयुक्तमेतत्प्राधान्यात्पुरुषस्यैव यस्माद्बादरायणः पुरुषोपचयगृहस्थेगुरुणायदिदृश्यतेहिममयूखः स्त्रीपुरुषसंयोगतदावदेदन्यथानैवमिति सारावलीकारेणसामान्येनोक्तं तद्यथा उपचयभवनेशशभृत्दृष्टोगुरुणासुहृद्भिरथवासौपुंसांकरोतिवियोगं विशेषतः शुक्रसदृष्टः कस्मिन्कालेऽयंविचारः उच्यते चतुर्थदिनेस्नाताया तथामणित्थः ऋतुविरमेस्नातायांयद्युपचयस्थः शशीभवति बलिनागुरुणादृष्टोभर्तासहसंगमश्चतदा राजपुरुषेणरविणाविटेनभौमेनवीक्षितेचंद्रे सौम्येनचपलमतिनाभृगुणाकांतेनरूपवता भृत्येनसूर्यपुत्रेणायाति

यथास्तराशिर्मिथुनंसमेति तथैववाच्योमिथुनप्रयोगः
असद्ग्रहालोकितसंयुतेस्तेसरोषइष्टैः सविलासहासः २

स्त्रीसंगमंहितदा एकैकेनफलंस्यात्दृष्टेनान्यैः कुजादिभिः पापैः सर्वैः स्वगृहंत्यक्त्वागच्छतिवेश्यापदंयुवतिः १ अथमैथुनप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह यथास्तराशिरिति आधानलग्नात्सप्तलग्नाद्वायोस्तराशिः सप्तमोस्तलग्नस्तत्संज्ञकोयोजंतुस्तन्मिथुनंस्त्रीपुमांसौयथायेनप्रकारेणसमेति संयोगंसुरतंयाति तथातेनैवप्रकारेणतस्यनरस्यमिथुनप्रयोगः संयोगोवाच्योवक्तव्यः तस्मिन्नेवास्तेसप्तमेस्थाने असद्ग्रहालोकितसंयुतेपापग्रहेर्दृष्टेयुक्तेवा सरोषः सकलहोमिथुनप्रयोगोवाच्यः इष्टैः सौम्यैर्युतदृष्टेसविलासहासः सीत्कारादिसंयुक्तोमिथुनप्रयोगोवाच्यः अर्थादेवनकेनचिद्युतदृष्टेनसरोषोनापिसविलासहासइतिमिश्रयुतदृष्टेसरोषोसविलासहासश्चेति तथाचसारावल्याम् द्विपदादयोविलग्नात्सुरतंकुर्वंतिसप्तमेयद्वत् तद्वत्पुरु-

अथातोनिषेकाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावृतौसतिगर्भाधानमित्यतः ऋतुनिरूपणपूर्वमपिस्त्रीपुरुषसंयोगज्ञानवशात्स्येनाह कुजेंदुहेतुरिति कु
जोभौमः इंदुश्चंद्रः तौहेतूकारणंनिमित्तंयस्यरजसः ततकुजेंदुहेतुप्रतिमासंमासमासंप्रतीतिप्रतिमासस्त्रीणांप्रतिमासमार्तवंकुजेंदुहेतुप्रतिमासग्रहणेन
प्रथमोत्पन्नंरजोनिवृत्तिदर्शयन् गर्भग्रहणक्षममार्तवंप्रदर्शयति ऋतोभवमार्तवंकथमित्याह गतेत्तुपीडर्क्षमनुष्णदीधिताविति अनुष्णदीधितौशीतमयूखे
चंद्रेपीडर्क्षंगतेप्रकृतत्वात्स्त्रीणामनुपचयगृहाश्रितेअर्थात्कारणंभवति अर्थादेवयदिचंद्रः कुजसदृशोभवति एतदुक्तंभवति स्त्रियोजन्मर्क्षादनुपचयस
स्थश्चंद्रमाःतत्रचयद्यंगारकेणदृश्यतेतदागर्भग्रहणक्षममार्तवहेतुर्भवति अन्यत्रवात्वस्मद्गुरवध्यायाः अत्रचबादरायणः स्त्रीणांगतोनुपचयर्क्षमनु

इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौवियोनिजन्माध्यायस्तृतीयः ३ कुजेंदुहेतुप्रतिमासमार्तवंगतेत्तुपीडर्क्षमनुष्ण
दीधितौ अतोन्यथास्थेशुभपुंग्रहेक्षितेनरेणसंयोगमुपैतिकामिनी १

ष्णरश्मिःसंदृश्यतेयदिधरात्मजेनतासां गर्भग्रहार्तवमुशंति तदा
नपथ्यास्मद्गुरुरल्पवयसामपिनैतदिष्ट १ तथाचसारावल्याम् अनुपचयराशिसंस्थेकुमुदाकरबांधवेरुधिरदृष्टे प्रतिमासंयुवतीनांभवतीहरजोनुवत्वे
के इंदुर्जलंकुजोग्निर्जलमस्त्रपित्तंरक्तपित्तस्यात् एवंरक्तेक्षुभितेपित्तेनरजःप्रवर्ततेस्त्रीषु एवंयद्भवतिरजोगर्भस्यनिमित्तमेवकथिततत् उपच
यसंस्थेविफलंप्रतिमासंदर्शनंतस्यएवंगर्भग्रहणयोग्यमार्तवंप्रदर्श्यस्त्रीपुरुषसंयोगसंभवासंभवौप्रदर्शयति अतोन्यथास्थइति अतोन्य
था [illegible] ननोक्तविपर्ययस्य [illegible]

तस्मिन्शुभेनसौम्येनपुंग्रहेणगुरुणेक्षितेदृष्टेकामिनीस्त्रीनरेणपुरुषेणसहसंयोगंमैथुनमुपैतिगच्छतीतिवक्तव्यम् नन्वत्रातोन्यथास्थइति स्त्रियाउपचयस्थः कस्मान्नव्याख्यायते अयुक्तमेतत्प्राधान्यात्पुरुषस्यैव यस्माद्बादरायणः पुरुषोपचयगृहस्थोगुरुणायदिदृश्यतेहिमभमूखः स्त्रीपुरुषसंयोगतदावदेदन्यथानैवमिति सारावलीकारेणसामान्येनोक्तं तद्यथा उपचयभवनेशशभृत्दृष्टोगुरुणासुहृद्भिरथवासौपुंसांकरोतिवियोगं विशेषतः शुक्रसदृष्टः कस्मिन्कालेऽयंविचारः उच्यते चतुर्थदिनेस्नातायां तथामणित्थः ऋतुविरमेस्नातायांयद्युपचयस्थः शशीभवति बलिनागुरुणादृष्टोभर्तासहसंगमश्चतदा राजपुरुषेणरविणाविदेनभौमेनवीक्षितेचंद्रे सौम्येनचपलमतिनाभृगुणाकांतेनरूपवता भृत्येनसूर्यपुत्रेणायाति

यथास्तराशिर्मिथुनंसमेतितथैववाच्योमिथुनप्रयोगः
असद्ग्रहालोकितसंयुतेस्तेसरोषइष्टैःसविलासहासः २

स्त्रीसंगमंहितदा एकैकेनफलंस्यात्दृष्टेनान्यैः कुजादिभिः पापैः सर्वैः स्वगृहंत्यक्त्वागच्छतिवेश्यापदंयुवतिः १ अथमैथुनप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह यथास्तराशिरिति आधानलग्नात्सप्तमलग्नाद्वायोस्तराशिः सप्तमोस्तलग्नस्तत्संज्ञकोयोजंतुस्तन्मिथुनंस्त्रीपुमांसौयथायेनप्रकारेणसमेति संयोगंसुरतंयाति तथातेनैवप्रकारेणतस्यनरस्यमिथुनप्रयोगः संयोगोवाच्योवक्तव्यः तस्मिन्नेवास्तेसप्तमेस्थाने असद्ग्रहालोकितसंयुतेपापग्रहैर्दृष्टेयुक्तेवा सरोषः सकलहोमिथुनप्रयोगोवाच्यः इष्टैः सौम्यैर्युतदृष्टेसविलासहासः सीत्करादिसंयुक्तोमिथुनप्रयोगोवाच्यः अर्थादेवनकेनचिद्युतदृष्टेनसरोषोनापिसविलासहासइतिमिश्रयुतदृष्टेसरोषोसविलासहासश्चेति तथाचसारावल्याम् द्विपदादयोविलग्नात्सुरतंकुर्वंतिसप्तमेयद्वत् तद्वत्पुरु-

पापामपिगर्भाधानसमादेश्य अस्तेक्रमयुग्मरहसरोपकल्पइमवेतत्र सौम्यैः सौम्यसुरतवात्स्यायनसम्प्रयोगिकारन्यातम् २ अथगर्भसंभवासंभवत्ता
नपशस्त्येनाह रवीति रविः सूर्यः इन्दुश्चन्द्रः शुक्रः सितः अवनिजोगारकः एते स्वभागगैर्यभत्रशोस्तनघाशकस्थितेरपत्यभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थ
यदिनसर्वेस्वभायगानस्युस्तदधृक्ष्यापत्त्यसंगाभ्यासूर्यसिताभ्यास्वनषाशकस्याभ्यामेवगर्भसंभवोवान्यः एवमौमचन्द्राभ्यानाएपित्त्यसंगाभ्यास्तुनवा
शकस्याभ्यामाधानकालेऽवश्यमेवापत्यभवति गर्भसंभवोभवतीत्यर्थः यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तम् बलयुक्तौस्वगृहांशेष्वर्कसितावुपचयर्क्षगौपुंसा
स्त्रीणावाकुजचन्द्रौयदागर्भसंभवोभवति गुरावित्रिकोणोदयसंस्थितेपिवेति गुरौबृहस्पतौत्रिकोणपोर्नवपञ्चमयोरुदयेलग्नेपिवासंस्थितेएषामन्यतम

रवीन्दुशुक्रावनिजैः स्वभागगैर्गुरौत्रिकोणोदयसंस्थितेपिवा
भवत्यपत्यंहिविबीजिनामिमेकराहिमांशोर्विदृशामिवाफलाः ३

स्थानस्थेपिअपत्यभवति गर्भग्रहण विबीजिनामिमेइति हियस्मादर्थे इमेहियोगाः विबीजिनायदानाविगतवीजवीर्येयेषास्त्रीपुरुषाणातेषामफला
विद्यमानाअपिनसंभवति अत्रोदाहरण कराहिमांशोर्विदृशामिवाफलाइति यथाहिमांशोः शीतरश्मेः चन्द्रस्यकराःरश्मयोविद्यमानाअपिविदृशामंधान
मफलानिष्फलाविगतादृशोयेषातेविदृशः तेषामिवेति ३ अधुनास्त्रीपुंसयोराधानकालवशादामयसंभवाभिधायवच्छुभमशुभज्ञानवंशस्थेनाह दिवा
करेति दिवाकरःसूर्यःतत्स्मरगौसप्तमस्थानस्थौकुजार्कजौकुजोगारकोर्कजः सौरिः यदिभवतः तदापुंगतस्यमनुष्यस्यगदप्रदौरोगप्रदौभवतः एत

दुक्तंभवति आधानकालेयत्रार्कस्थितस्तस्मात्सप्तमेस्थानेयदांगारकोभवति सौरोवातदापुंसोरोगप्रदोभवति स्वमासेएवमिंदोः चंद्रात्सप्तमोभौमः सौरोवाभवतितदायोषितः स्त्रियोरोगप्रदोभवतिस्वमासेएव व्ययस्वगौमृत्युकराविति तावेवकुजसौरौव्ययस्वगौद्वादशद्वितीयगौतयोर्दिवाकरेंद्वोः सकाशादुभयत्रपार्श्वस्थितयोस्तदापुंगलयोषितोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युकरौभवतः एतदुक्तंभवति सूर्यादेकोद्वादशेद्वितीयोद्वितीयेतदातयोर्मध्येयोबलवान् सस्वमासेमृत्युकरोनरस्यभवति चंद्रादप्येवंव्यवस्थिते चंद्रादेकोद्वादशेद्वितीयोद्वितीयेतदातयोर्मध्येयोबलवान्सस्वमासेमृत्युकरोस्त्रियोभवति युतोतथेति तदितिकुजसौरयोः परामर्शः तयोःकुजसौरयोर्मध्याद्यदेकेनादित्योयुतः सहितोभवत्यन्येनदृश्यतेतदानरस्यमरणायकल्पितोनिश्चि

दिवाकरेंद्वोःस्मरगौकुजार्किजौगदप्रदौपुंगलयोषितोस्तदा व्ययस्वगौमृत्युकरौयुतौतथातदेकदृष्ट्यामरणायकल्पितौ ४
दिवार्कशुक्रौपितृमातृसंज्ञितौशनैश्चरेंदूनिशितद्विपर्ययात् पितृव्यमातृष्वसृसंज्ञितौचतावथौजयुग्मर्क्षगतौतयोःशुभौ ५

तः एवंचंद्रमायद्येकेनयुक्तोभवत्यपरेणदृष्टः तदास्त्रियोमरणायकल्पितः द्वयोर्मध्येयोबलवान्तस्यमासेइति ४ अथनिषिक्तस्यपितृमातृपितृव्यमातृस्वसॄणांशुभाशुभज्ञानंवंशस्थेनाह दिवार्कशुक्राविति दिवादिनेनिषिक्तस्यजातस्यवाजंतोर्यथाक्रमंपितृमातृसंज्ञितावर्कशुक्रौभवतः पितृसंज्ञकोर्कोमातृसंज्ञकः शुक्रः एवमेवनिशिरात्रौनिषिक्तस्यजातस्यवाशनैश्चरेंदूसौरश्चंद्रौशनैश्चरोपितृसंज्ञकः चंद्रोमातृसंज्ञकः तद्विपर्ययादिति तद्विपर्ययाद्दिवारात्रिव्यत्ययात्तावेवपूर्वोक्तौग्रहौपितृव्यमातृस्वसृसंज्ञितौभवतः तत्रदिवानिषिक्तस्यजातस्यवाशनैश्चरोपितृव्यसंज्ञः चंद्रोमातृ-

ष्वसृसक्षः रात्रौमिपिमसस्यजातस्यवार्क पितृव्यसचक शुक्रोमातृष्वसृसज्ञ तत्सत्तयोः मयोजन तावयौजमुग्मर्क्षगतौतयो शुभाविति तावेवयोक्तौमही तयोरोजयुग्मर्क्षगतौशुभौज्ञेयौ ओजाविषमराशयोयुग्मा समराशयः तत्रदिवार्कोविषमर्क्षगोमेषमिथुनसिंहतुलाधन्विकुम्भानामन्यतमस्य पितुःशुभ कृत् रात्रौपितृव्यस्यतथादिवाशुक्रः समर्क्षगोवृषकर्कटकन्यावृश्चिकमकरमीनानामन्यतमस्योमातुःशुभकृत् रात्रौमातृष्वसु शनैश्चरोरात्रौविषमर्क्षगः पितुःशुभश्चदिवापितृव्यस्यतथाचन्द्रोरात्रौसमर्क्षगोमातुःशुभकृत दिवामातृष्वसुःसामर्थ्यादेवोक्तविपर्ययस्थः मएवोक्तयोरशुभः यथादिवासम- क्षेत्रगतोर्कः पितुरशुभोरात्रौपितृव्यस्य दिवाविषमक्षेत्रगतः शुक्रोमातुरशुभोरात्रौमातृष्वसुः रात्रौसमक्षेत्रगतःशनैश्चरः पितुरशुभोदिवापितृव्यस्यरात्रौ

अभिलषद्भिरुदयर्क्षमसद्भिर्मरणमेतिशुभदृष्टिमयाते
उदयराशिसहितेचयमस्त्रीविगलितोडुपतिभूसुतदृष्टे ६

विषमर्क्षगतश्चन्द्रमामातुरशुभोदिवामातृष्वसुरिति ५ अथाधानप्रसमध्येआधानकालवशात्मातुर्मरणयोगद्वयमाह उदयर्क्षमुदयलग्नमसद्भिः पापग्रहै गभिलषद्भिः तत्रोदयलग्नमभिलाषिभिः कश्चिद्ग्रहोद्वितीयस्थग्रहोप्यास्यात तेषामभिमतयोर्दयलग्नादनन्तरंतद्भयस्यप्रत्यासन्नतयाभिलषत्युद- यर्क्षमिति अन्येपुनर्लग्नाद्द्वादशस्थानस्थग्रहस्योदर्क्षाभिलाषकथयन्ति यस्मात्तद्ग्रहापोदयराशिगमनंग्रहः करोति एवंलग्नाद्द्वादशस्थैः पापैर्लग्नेः नयदिशुभदृष्टिसौम्यग्रहदर्शनमयाते अप्राप्तेसौम्यग्रहेरदृश्यमानेस्त्रीयोपिद्गर्भिणीमरणमेतिमृत्युमाप्नोति अत्रभगवान्गार्गिः अशुभैः

र्द्वादशर्क्षस्थैः शुभदृष्टिविवर्जितैः आधानलग्नेमरणंयोषितः प्रवदेत् बुधइति योगांतरमाह उदयराशिसहितेनयमेत्यादि यमेशनैश्चरेउदयराशि
सहितेलग्नस्थेतस्मिंश्चविगलितेनोडुपतिनानक्षत्रस्वामिनाक्षीणचंद्रेणभूसुतेनांगारकेणाचदृष्टेवलोकितेस्त्रीगर्भिणीमरणमेति ६ अथयोगांतरंवै
तालीयेनाह लग्नमुदयराशिरिंदुश्चंद्रएतौलग्नेंदूपापद्वयमध्यसंस्थितौलग्नस्थेचंद्रमसियद्येकः पापग्रहोद्वादशस्थोभवति द्वितीयस्थोपरः तदाल
ग्नेंदूयुगपत्तुल्यकालंपापद्वयमध्यगावुच्येते अथलग्नेंदूविप्रकृष्टांशकान्वितौभवतस्तत्रैवैकः पापस्तावदप्राप्यस्थितोऽपरस्तावदतिक्रम्यस्थितस्त
थापिलग्नेंदूपापद्वयमध्यगावुच्येते अथवाद्वादशस्थानेएकः पापोऽपरोद्वितीयेतृतीयेचंद्रश्चतुर्थेचपापोभवति तदापि लग्नेंदूपापद्वयमध्यगावु-

पापद्वयमध्यसंस्थितौलग्नेंदूनचसौम्यवीक्षितौ युगपत्पृथगेववावदेन्नारीगर्भयुताविपद्यते ७
क्रूरैःशशिनश्चतुर्थगैर्लग्नाद्वानिधनाश्रितेकुजे बंधांत्यगयोःकुजार्कयोःक्षीणेंदौनिधनायपूर्ववत् ८

च्येते एवंलग्नेंदूयदियुगपत्पापद्वयमध्यगतौनचसौम्यवीक्षितौशुभगृहाविलोकितौनभवतस्तदानारीस्त्रीगर्भयुताविपद्यते म्रियते पृथगेवेति
अथवापृथक्स्थौलग्नेंदूभवतस्तयोर्मध्यादेकतमोपिपापद्वयमध्यगोभवति सौम्यगृहदृष्टश्चनभवति तदानारीगर्भयुताविपद्यते म्रियतेइति पृ-
थगेवेति अथवा लग्नात्तृतीयेचंद्रोद्वितीयचतुर्थद्वादशस्थाः पापाः तथापिलग्नेंदूपापमध्यगोभवतः अथवालग्नादेकादशेचंद्रोद्वितीयतृतीयद्वा
दशगाः पापास्तथापिलग्नेंदूपापद्वयमध्यगोभवतः युगपद्ग्रहणंपादपूरणार्थंविस्पष्टार्थंवा तदर्थस्यपृथगेवसामर्थ्याल्लब्धत्वादत्रयोगकर्तॄणांग्रहा
णांमध्याद्योबलीतन्मासिगर्भिणीमरणंभवतीतिसर्वत्रपरिभाषा ७ अथान्ययोगांतराणिवैतालीयेनाह क्रूरैरिति शशिनश्चंद्रात्क्रूरैःपापग्र

हे। चतुर्थस्थानस्थैर्निधनाश्रितो एमस्थानस्थे कुजे भौमे एको योगः अथवा लग्नाच्चतुर्थैः पापै रष्टमे भौमे चैव द्वितीयो योगः वध्वन्त्यगयोः कुजार्कयोरिति ल
ग्नाद्धुगते चतुर्थस्थे भौम व्ययगते द्वादशस्थानस्थे ऽर्के सूर्ये पचतभस्थे क्षीणेन्दौ पक्षीणे चंद्रे तृतीयो योगः एषामाधानकाले कतमस्य संभवे मरणाय पूर्वकन्या
रीगर्भसुताविपद्यत इति ८ अधुना मातुः शस्त्रनिमित्तमरणयोगं गर्भस्याध्वाधानलग्नवशादेतालीयेनाह उदयास्तइति निषेककाले कुजार्कयोर्भौमसूर्य
योर्यथासंख्यमुदयास्तगयोर्लग्नसप्तमस्थयोर्लग्ने भौमे सप्तमस्थे ऽर्के गर्भयुतायाः भार्यायाः स्त्रियाः शस्त्रकृतशस्त्रहेतुकमरणं निधनं वदेत् ब्रूयात्
तयातेनैवप्रकारेणेति नारीगर्भयुताविपद्यत इत्यर्थः मासाधिपताविति गर्भमासेषु मासाधिपान्वक्ष्यति कललधनेत्यादिना तत्र निषेककाले यो

उदयास्तगयोः कुजार्कयोर्निधनं शस्त्रकृतं वदेत्तथा मासाधिपतौ निपीडिते तत्कालस्रवणं समादिशेत् ९ शशा
कलग्नोपगतैः शुभग्रहैस्त्रिकोणजायार्थसुखास्पदस्थितैः तृतीयलाभर्क्षगतैश्च पापकैः सुखी तु गर्भो रविणाभि
वीक्षितः १०

ग्रहो भौमादिरन्येन ग्रहेण युद्धे विजितो भवति पराजितो भवति यतः कुजसुतादीनां युद्धमित्युक्तम् केतुना वाभिधूमित उल्कया वाभिहतः सोपि निपीडितग्रह इ
त्युच्यते सूर्याचंद्रमसौ क्रूरयुक्तौ दृष्टौ वा राहुणा ग्रहणे पीडितौ इत्युच्येते तस्यापि निपीडितस्य ग्रहस्य यो भवति मासो यस्मिन्मासे मासाधिपत्यं तस्य भवति
तत्कालं तस्मिन्काले गर्भस्य स्रवणं च्युतिं समादिशेत् वदेत् ९ अधुना गर्भपुष्टिज्ञानं वंशस्थेनाह शशांकेति यत्र राशौ शशांकश्चंद्रः स्थितस्तत्रैव शुभग्र
हैर्व्यवस्थितैर्बुधगुरुसितैरित्यर्थः अथवा लग्नस्थे शुभग्रहे लग्ने व्यवस्थिते अथवा केंद्रे चंद्रशशांकोपगतौ केंद्रे स्थितयोः ...

शु

भग्रहे रुदयोपगतैर्वा अथवा त्रिकोणजायार्थसुखास्पदस्थितैः त्रिकोणं नवपंचमे जायास्थानं सप्तमं अर्थस्थानं द्वितीयं सुखस्थानं चतुर्थं आस्पदस्थानं दशमं एतेषु त्रिकोणजायार्थसुखास्पदेषु यथासंभवं चंद्राल्लग्नाद्वा द्वयोर्वा समवस्थितैस्तथा पातकैः क्रूरग्रहैश्चंद्राल्लग्नाद्वा तृतीयलाभर्क्षगतैः तृतीयैकादशस्थानस्थैस्तैर्यथासंभवं द्वयोर्वा स्थितै रविणा सूर्येण यदि निरीक्षितो दृष्टः शशी लग्नं वा भवति यस्मादेवं योगः सन्दृश्यते तदा गर्भस्थः सुखी पुष्टिमान्भवति केचिद्गुरुणाभिरीक्षित इति पठंति तदयुक्तं यस्मात्सारावल्यामुक्तं होरेंदुयुतैः सौम्यैस्त्रिकोणजायार्थसुखांबरस्थैर्वा पापैस्त्रिलाभयातैः सुखी चगर्भो निरीक्षितो रविणा ॥ १० ॥ अथ निषिक्तस्य निषेककालाज्जातस्य जन्मकालादुभयोरपि प्रश्नकालाद्वा पुंस्त्रीविभागज्ञानं शार्दूलविक्रीडितेनाह

ओजर्क्षे पुरुषांशकेषु बलिभिर्लग्नार्कगुर्विंदुभिः पुंजन्म प्रवदेत्समांशकगतैर्युग्मेषु तैर्योषितः

ओजर्क्षेति ओजर्क्षे पुरुषांशकेष्विति लग्नमुदयलग्नं अर्क आदित्य गुरुर्जीवः इंदुश्चंद्र एतैर्लग्नार्कगुर्विंदुभिरोजर्क्षस्थैर्विषमराशिव्यवस्थितैर्न केवलं यावद्विषमराशिव्यवस्थितैर्विषमनवांशगतैर्बलिभिश्च पुंसो जन्म वदेत् नन्वत्र विषमनवांशग्रहणं नास्ति कथं व्याख्यातं विषमनवांशकगैरिति उच्यते पुरुषांशकेष्विति वचनात्पुरुषराशीनामंशकेष्वित्यर्थः य एव विषमराशयस्त एव पुरुषराशयः समांशकगतैर्युग्मेष्विति तैरेव लग्नार्कगुर्विंदुभिर्युग्मेषु समराशिषु व्यवस्थितैर्न केवलं यावत्समांशकगतैर्युग्मराशिनवांशकस्थैर्बलिभिश्च योषितः स्त्रियो जन्म वदेत् अथैषां यथाभिहितानां लग्नग्रहाणामुभयविकल्पकानां बाहुल्यात्पुंस्त्रीनिर्देशः साम्ये बलाधिकत्वात् गुर्वर्काविति गुरुर्जीवः अर्क आदित्यः एतावुभावपि विषमे विषमराशौ-

गतौयत्रतननवांशकस्थौनरमनुष्यकुरुतः बलग्रहणमप्यत्रानुवर्तते शशीन्द्रः सित शुक्रः वक्रोंगारकः एतेयदिसबलाः युग्मसमराशौगतायत्र तन्नवांशकस्यास्त्रियजनयति युग्मस्यादिति एतएवग्रहाश्चयुग्मस्यायत्रतत्रराशौद्विशरीरनवांशकस्या बुधवीक्षणाश्चबुधदृष्ट्यायमलौद्वौस्वपते कुर्वेति स्वपक्षेआत्मीयपक्षे आत्मीयपक्षेपुरुषनवांशकेस्त्रीनवांशकेचेत्यर्थ एतदुक्तंभवति चत्वारोद्विस्वभावामिथुनकन्याधन्विमीनाः त्रमिथुनधन्विनौपुरुषांशकौकन्यामीनौस्त्र्यंशकौ तेनयथासंभवंमिथुनधन्वंशगतावादित्यजीवौयदिबुधेनयत्रतत्रावस्थितेनदृश्येते तदायम लौद्वौपुरुषौवाच्यौ एवंयथासंभवंकन्यामीनांशकगता शशिशुक्रभौमाः यत्रतत्रावस्थितेनबुधेनदृश्यतेतदायमलेद्वेकन्येवाच्ये अथद्वावेववर्गौ

गुर्वर्कौविषमेनरंशशिसितौवक्रश्चयुग्मेस्त्रियद्व्यंगस्थाबुधवीक्षणाच्चयमलौकुर्वेतिपक्षेस्वके ११ विहायलग्नंविषमर्क्षसंस्थः सौरो पिपुंजन्मकरोविलग्नात् प्रोक्तग्रहाणामवलोक्यवीर्यंवाच्यःप्रसूतौपुरुषांगनावा १२ यथादर्शितस्योबुध पश्यति तदैकः पुरुषोद्वि-

तीयाचकन्या नन्वत्रांशकग्रहणनास्तितत्कथंव्याख्यात द्विशरीरांशकेस्थितइति अनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं बलिनोविषमेऽर्कगुरूनरंस्त्रियंसमग्र हेगुजेदुसिताः यमलौद्विशरीरांशेष्विदुजदृष्ट्यास्वपक्षसमभाविति अन्यथापुनरुक्ततास्यात् ओजर्क्षपुरुषांशकेष्वित्यनेनैवगतार्थत्वात् बलग्रहणम त्रानुवर्तनीयमिति ११ अथपुंजन्मयोगान्तरमुपेन्द्रवज्रयाह विहायलग्नमिति उक्तयोगाभावस्यावसरेनान्यथा आधानलग्नंपृच्छालग्नंतत्कालंभवा ल ग्नंविहायत्यक्त्वासौरः शनैश्चरोलग्नाद्विषमर्क्षगतस्तृतीयपञ्चमसप्तमनवमैकादशस्थानानामन्यतमस्थः पुंजन्मकरः पुरुषजन्मकरोभवति प्रोक्तग्रहा- णामिति प्रोक्तग्रहाणांकथितयोगकर्तॄणांग्रहाणांवीर्यंबलमवलोक्यविचार्यप्रसूतौप्रसवफलेपुरुषोनरोंगनास्त्रीवावक्तव्या एतदुक्तंभवति यत्रपुरुषजन्म

संभवस्तत्रपुरुषोवाच्य एवंस्त्रीयोगसंभवेस्त्रीवाच्या यत्रपुरुषजन्मयोगसंभव. स्त्रीयोगजन्मसंभवश्चदृश्यतेतदायोयोगोबलवद्ग्रहाभिनिर्मितस्तद्दशा
सुस्त्रीजन्मवक्तव्यं १२ अथक्लीबजन्मयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह अन्योन्यमिति शशीचंद्रः रविरादित्यः एतौशशिरवीयथाक्रमंयुग्मौजर्क्ष
गतौसमविषमराशिस्थावन्योन्यंपरस्परंयदिपश्यतः समराशिस्थश्चंद्रोविषमराशिगतमर्कंपश्यत्यर्कः शशिनंपश्यतितदाक्लीबजन्मयोगएकः य-
द्यार्किसौम्यावपि आर्किः सौरः सौम्योबुधः एतावार्किसौम्यौयथाक्रमंयुग्मौजर्क्षगतौ अन्योन्यंयदिपश्यतस्तदाद्वितीयोयोगः वक्रोवासमगमिति व
क्रोंगारकोविषमर्क्षगः समगंसमराशिस्थंदिनेशंसूर्यंपश्यतिसूर्यश्चांगारकंपश्यतितदातृतीयोयोग. असमेचंद्रोदयौचेदिति चंद्रःशशीदयोलग्न-

अन्योन्यंयदिपश्यतःशशिरवीयद्यार्किसौम्यावपिवक्रोवासमगंदिनेशमसमेचंद्रोदयौचेत्स्थितौ युग्मौजर्क्ष
गतावपींदुशशिजौभूम्यात्मजेनेक्षितौपुंभागेसितलग्नशीतकिरणाःस्युःक्लीबयोगाःस्मृताः १३

मेतावसमेविषमराशावव्रस्थितौभूम्यात्मजेनांगारकेणसमराशिगेनेक्षितौदृष्टौतदाचतुर्थयोगः युग्मौजर्क्षगतावपीति इंदुश्चंद्रः शशिजोबुधः एतौयथ
थासंख्ययुग्मौजर्क्षगतौसमविषमराशिगौभूमिजेनभौमेनयत्रतत्रावस्थितेनवीक्षितौदृष्टौतदापंचमोयोगः पुंभागइतिसितः शुक्रः लग्नंउदयलग्नं
शीतकिरणश्चंद्र एतेसितलग्नशीतकिरणा. यत्रतत्रराशौपुंभागेविषमनवांशकेव्यवस्थिताभवंति तदाक्लीबजन्मयोगःषष्ठः तथाचबादरायणः
अन्योन्यंरविशशिनौविषमाविषमर्क्षगौनिरीक्ष्येते इंदुजरविपुत्रौवातथैवनपुंसकंकुरुतः वक्रोविषमेसूर्यः समगश्चैवंपरस्परालोकात् विषमर्क्षेल
ग्नेंदूसमराशिगः कुजोवलोकयतिबुधचंद्रौकुजदृष्टौविषमर्क्षसमर्क्षगौतथैवोक्तौ ओजनवांशकसंख्यालग्नेंदुसितास्तथैवप्रोक्ताइति एतेयोगाः

पूर्वयोगानामभावेपक्तव्या तेषांयोगानामेतेषांत्वसंभवेतेषामेवबलवत्त्व ॥ १३ ॥ अधुनाद्विगर्भसंभवयोगान्शार्दूलविक्रीडितेनाह युग्मेन्द्रसिताविति नरसितौशशिशुक्रौयुग्मेसमराशौव्यवस्थितौतथातेनैवप्रकारेणज्ञारजीवोदयाः ज्ञोबुधः आरोगारकः जीवोबृहस्पतिः उदयोलग्नं एतेसर्वेए वौजभवनेविषमराशौस्फभवेयुः एवमेतेमिथुनकुर्युः दारिकादारकञ्च लग्नेन्दूउदयश्चन्द्रौसमगौयुग्मराशिव्यवस्थितौनृनिरीक्षितौनरग्रहेणयेनके नचित् दृष्टौभवतस्तथापिमिथुनगर्भसंस्यवाच्यम् युग्मेषुवाप्राणिनः तएवपूर्वोक्ताज्ञारजीवोदयाः सर्वएवयुग्मेषुसमराशिषुस्थिताः प्राणि नोबलिनोभवति तथापिमिथुनंकुर्युः ग्रहोदयगतानित्यादि ग्रहाःसर्वएवनवांशकेषुद्विस्वभावनवांशकेषुगताःप्राप्ताः उदयोलग्नंचनवांशकेषु

युग्मेन्द्रसितौतथौजभवनेस्युर्ज्ञारजीवोदयालग्नेन्दूनृनिरीक्षितौचसमगौयुग्मेषुवाप्राणिनः
कुर्युस्तेमिथुनंग्रहोदयगतान्द्व्यंशांशकान्पश्यतिस्वांशेज्ञेत्रितयंज्ञगांशकवशाद्युग्मंत्वमिश्रैःसमं १४

गताः तान्ग्रहोदयगतान्नवांशकान् स्वांशेस्वनवांशकस्थेज्ञेबुधेपश्यतिसतितदात्रितयंवक्तव्यं तत्रायंविशेषः ज्ञगांशकवशाद्युग्मंतुइ तिज्ञोबुधोगतोव्यवस्थितोयस्मिन्नवांशकेस्थितः तद्वशाद्युग्मं बुधोयस्मिन्नवांशकेव्यवस्थितः सयल्लिंगांशकस्तल्लिंगतत्रगर्भेयुग्मंवक्तव्य कस्मादिपरीतः एतदुक्तंभवति मिथुनांशकस्थोबुधोयदाग्रहोदयगतान् नवांशकान्पश्यति तदागर्भेदारकद्वयंदारिकान्वैकावक्तव्या अ थोकन्यानवांशकस्थोबुधोनवांशकव्यवस्थितान्ग्रहोदयान्पश्यति तदागर्भेदारिकाद्वयमेकश्चदारकोवक्तव्यं अमिश्रैःसमंमिति तैर्ग्रहोद यबुधैरमिश्रस्थितैर्द्विस्वभावसमानलिंगस्थितैस्त्रितयंसममेकलिंगंवक्तव्यम् एतदुक्तंभवति मिथुननवांशकव्यवस्थितोबुधोमिथुन-

धन्व्यंशकव्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यति तदागर्भे दारकत्रितयं वक्तव्यं अथ कन्यांशकव्यवस्थितो बुधः कन्यामीनांशकव्यवस्थितान् ग्रहोदयान्पश्यति तदागर्भे दारिकात्रितयं वाच्यमिति तथाच सारावल्याम् समराशौ शशिसितयोर्विषमे गुरुवक्रसौम्यलग्नेषु योगेस्मिन् गर्भगतं नूनं मिथुनं तु विज्ञेयं लग्नेन्दू वा समगौ पुंग्रहदृष्टौ च मिथुनजन्मकरौ उदयोऽलग्नज्ञवक्रगुरवो बलिनः समराशिगास्तथैवोक्ताः द्विशरीरांशकयुक्तान् ग्रहान् विलग्नं च पश्यती दुष्कृते कन्यांशेऽह्नि कन्ये पुरुषश्च निषिच्यते गर्भे मिथुनांशे कन्ये काह्नौ पुरुषौ त्रितयमेवं स्यात् मिथुनधनराशिगतान् ग्रहान्विलग्नं च पश्यती दुष्कृतः मिथुनांशकस्थश्च यदा पुरुषत्रितयं तदा गर्भे कन्यामीनांशकस्थान्विहगानुदयं युवति भागगताः प

धनुर्धरस्यांत्यगते विलग्ने ग्रहैस्तदंशोपगतैर्बलिष्ठैः ज्ञेनार्किणा वीर्ययुतेन दृष्टे संति प्रभूता अपि कोशसंस्थाः १५

श्यति शीतगुतनयः कन्यात्रितयं तदागर्भे १४ अधुनात्र्यधिकगर्भसंभवयोगज्ञानमुपजातिकयाह धनुरिति धन्विलग्ने धनुर्धरांशके वोदयं लग्नमुपगते धनुर्धरस्य धनुषोत्यगगते विलग्ने धन्व्यंशके चोपगते ग्रहैः सर्वैरेव तदंशोपगतैर्यत्रतत्र राशौ धन्विनवांशकस्थैर्न केवलं यावद्बलिष्ठैर्वीर्यवद्भिस्तस्मिंश्च लग्ने ज्ञेनार्किणा च दृष्टे ज्ञेन बुधेन आर्किणा शनैश्चरेण च वीर्ययुतेन बलवता दृष्टे वलोकिते प्रभूता बहवः कोशसंस्थाजरायुवेष्टितविग्रहा गर्भे संति भवंतीति पंचसप्तदश यावत् पूर्वमुक्तमासाधिपतौ निपीडिते तत्कालं श्रवणं समादिशेदिति १५ ७ ७

पूर्वयोगानामभावे वक्तव्या तेषां योगानां मेतेषां तत्सम्भवे तेषामेव बलवत्त्वं ॥ १३ ॥ अधुनाद्विगर्भसम्भवयोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह युग्मेचन्द्रसिताविति चन्द्रसितौ शशिशुक्रौ युग्मे समराशौ व्यवस्थितौ तत् पूर्वेणैव प्रकारेण ज्ञारजीवोदया ज्ञो बुध आरोऽङ्गारकः जीवो बृहस्पतिः उदयो लग्नं एते सर्व एवौजभवने विषमराशौ स्युः भवेयुः एवमेते मिथुनं कुर्युः दारिकादारकम् लग्नेन्दू उदयचन्द्रौ समगौ युग्मराशिव्यवस्थितौ नृभिर्निरीक्षितौ नरग्रहेण येन केनचित् दृष्टौ भवतस्तथापि मिथुनगर्भसम्भवो वाच्यम् युग्मेषु वा प्राणिनः त एव पूर्वोक्ता ज्ञारजीवसंज्ञाः सर्व एव युग्मेषु समराशिषु स्थिताः प्राणिनो बलिनो भवन्ति तथापि मिथुनं कुर्युः ग्रहोदयगतानित्यादि ग्रहाः सर्व एव द्व्यंशकेषु द्विस्वभावनवांशकेषु गताः प्राप्ताः उदयो लग्नं च द्व्यंशकेषु

युग्मे चन्द्रसितौ तथौजभवने स्युर्ज्ञारजीवोदया लग्नेन्दू नृनिरीक्षितौ च समगौ युग्मेषु वा प्राणिनः।
कुर्युस्ते मिथुनं ग्रहोदयगतान् द्व्यंशान् प्रपश्यन् सितः स्वांशे ज्ञे त्रितयं ज्ञांशकवशाद्युग्मं त्वमिश्रैः समम् ॥ १५ ॥

गताः तान् ग्रहोदयगतान् द्व्यंशकान् स्वांशे स्वनवांशकस्थे ज्ञे बुधे पश्यति सति तदा त्रितयं वक्तव्यं तत्रायं विशेषः ज्ञांशकवशाद्युग्मं तु इति ज्ञो बुधो गतो व्यवस्थितो यस्मिन्नवांशके स्थितः तद्वशात् युग्मं बुधो यस्मिन्नवांशके व्यवस्थितः स पुंल्लिङ्गांशकस्तत्लिङ्गं तत्र गर्भे युग्मं वक्तव्यं कस्माद्विपरीतः एतदुक्तं भवति मिथुनांशकस्थो बुधो यदा ग्रहोदयगतान् द्व्यंशकान् पश्यति तदा गर्भे दारकद्वयं दारिका चैका वक्तव्या अथ कन्यानवांशकस्थो बुधो द्व्यंशकव्यवस्थितान् ग्रहोदयान् पश्यति तदा गर्भे दारिकाद्वयमेकश्च दारको वक्तव्यः अमिश्रैः सममिति तैर्ग्रहोदयबुधैरमिश्रस्थितैर्द्विस्वभावसमानलिङ्गस्थितैस्त्रितयं सममेकलिङ्गं वक्तव्यम् एतदुक्तं भवति मिथुननवांशकव्यवस्थितो बुधो मिथुन-

सप्तममासचेष्टा तृष्णाशनास्वादनमष्टमेस्यात्पूर्वपराद्धनवमेरतिश्च स्रोतोभिरुद्घाटितपूर्णदेहोगर्भोकिंमासेदशमेप्रसूते आचार्यस्य बहुमतमासानामभिमतमितिभवति शुभाशुभंच मासाधिपतेः सदृशंगर्भस्थस्यमासाधिपतिसदृशशुभमशुभंफलंभवति एतदुक्तंभवति आधानकालेयोग्रहोनिपीडितोभवतितन्मासिगर्भस्यपतनंकलुषेमंदरश्मौ विवर्णेपीडनंनिर्मलेंशुजालसंपन्नेबलवतिपुष्टिरिति तथाचसूक्ष्मजातके कलुषैःपीडापतनंनिपीडितैर्निर्मलैः पुष्टिरिति अयत्नान्यैः शास्त्रकारैर्विशेषउक्तः तत्किंचिन्नदृश्यते तथाचसारावल्याम् तत्रशुभाशुभमिश्रैः कर्मभिरधिवासिताविषयरक्तिः गर्भावासेनिपततिसयोगेश्शुक्रशोणितयोः मिथुनस्यमनोभावोयादृक्प्रबलस्यसंभवति श्लेष्मादिमिश्र-

त्रिकोणगेज्ञेविबलैस्तथापरैर्मुखांघ्रिहस्तैर्द्विगुणस्तदाभवेत्
अवाग्गवींदावशुभैर्भसंधिगैःशुभेक्षितेश्चेकुरुतेगिरंचिरात् १७

दोषैस्तत्तुल्यगुणोनिषिक्तस्य यादृक्पश्यतिसौम्यस्तत्तुल्यबलगुणंकृतंसमाधत्ते पितृजननीसादृश्यंरवेःशशांकस्यबलयोगात् शुबोधमेतत् १६
अथाधिकांगमूकचिरलब्धगिरासंभवयोगान्वंशस्थेनाह त्रिकोणगेति ज्ञेबुधेत्रिकोणगेलग्नान्नवमस्थेपंचमस्थेवातस्माद्बुधादपरैरन्यैः सर्वैर्ग्रहैर्यत्रतत्रावस्थितैर्विबलैर्वीर्यरहितैर्मुखांघ्रिहस्तैर्द्विगुणोगर्भस्थोवाच्यः द्विशिरश्चतुष्पाच्चतुर्भुजइत्यर्थः त्रिकोणगेज्ञेइत्यत्रकेचिन्मूलत्रिकोणगेबुधेकन्यागतइत्याहुः तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः बलहीनैर्ग्रहैः सर्वैर्नवपंचमगेबुधे द्विगुणांघ्रिशिरोहस्तोभवत्येकोदरस्तथा १ अवागिति गविवृषेस्थितेइंदौचंद्रेऽशुभैःपापैर्भसंधिगैः कर्कटवृश्चिकमीनानामंत्यनवांशकस्थैर्यथासंभवंतदा अवाङ्मूकोगर्भस्थोवाच्यः शुभेक्षि-

तदधुनागर्भस्यमासाधिपान्त्रोटकेनाह कललइति सिताद्याग्रहागर्भस्यप्रथममासात्प्रभृतिकललादीनिभवति वर्तयति तद्यथा गर्भस्यप्रथमेमासिकललभवति शुक्रशोणितेघनेसंमिश्रीभूते तत्रगर्भस्यतस्मिन्मासेसितः शुक्रोधिपतिः द्वितीयेघनताकाठिन्यभवति तत्रतस्यकुजोगारकोभौमोधिपतिः तृतीयेकुरोत्पत्तिर्हस्ताद्यवयवजन्मतत्रजीवोबृहस्पतिरधिपतिः चतुर्थेस्थिसंभवः तत्रसूर्योरविरधिपतिः पञ्चमेचर्मसंभवस्तत्रचन्द्रोधिपति षष्ठेगजसंभवोलोमजन्मतत्रार्किःसौरोधिपतिःसप्तमेचेतनतासंभवोभवतिचेतनतास्वभावः तत्रबुधोधिपति बुध मासात्परतोयेन्येशेषामासास्ते गर्भस्पर्शनोद्वेगप्रसवकरास्तेषुचोदयपतिचन्द्रसूर्यनाथा स्वामिन क्रमशोगदिताः उक्ताः तत्राष्टमेमासिगर्भस्थोजंतुरशनंकरोति मात्राभुक्तपीत-

कललघनांकुरास्थिचर्मांगजचेतनताःसितकुजजीवसूर्यचन्द्रार्किबुधाःपरतः
उदयप तिसूर्यचन्द्रनाथाःक्रमशोगदिताःभवतिशुभाशुभंचमासाधिपते सदृशं १६

रसादिः तस्यानाभिलमनलिनसंक्रमतेतत्रगर्भाधानलग्नाधिपतिर्योग्रहः समासाधिपति नवमेगर्भस्थस्योद्वेगोभवति तत्रचन्द्रोधिपतिर्भवति दशमेगर्भस्यप्रसवोप्रसूतिर्भवति तत्रसूर्योरविरधिपति तथाचस्वल्पजातके कललघनावयवास्थित्वग्रोमस्मृतिसमुद्भवाः क्रमशः मासेषुशुक्रकुजजीवसूर्यचन्द्रार्किसौम्यानां अशनोद्वेगप्रसवाः परतोलग्नेशचन्द्रसूर्याणामिति अत्रप्रथमद्वितीयमासाधिपयोर्यवनेश्वरेण सहमतभेदः तथाचतद्वाक्यम् कुजास्फुजिज्जीवरवीन्दुसौरशशाङ्कलग्नेदुदिवाकराणां मासाधिपत्यप्रभवोनचैषाजयोपघातेग्रहवद्भवति आद्येषुमासेकललद्वितीयेपेशिस्तृतीयेपिभवतिशाखा १ अस्थीन्ययस्मात्पुशिराश्चतुर्थेमज्जात्वचर्माण्यपिपञ्चमेत षष्ठेलसंरोमनखेगात्मकान्यस्थिवाः

ख्या॰ नन्वेतेसौम्यदृष्टइति एतेयोगकर्तारोग्रहायथादर्शितानन्वेद्यदिसौम्यैः शुभग्रहैर्दृष्टानभवंतितदैतद्योगचतुष्टयंपूर्णवक्तव्यं सौम्यैर्बलिभिर्निरी
क्षितायोगानभवंति मध्यबलैर्हीनबलैर्वादृष्टास्तदाअसमग्रफलाभवंतीति १८ अधुनावामनहीनांगोदोधकेनाह सौरशशांकइति मकरांत्यलग्ने
मकरस्यांत्यनवांशकेविलग्नस्थे नवमनवांशकोदयमानः सचमकरस्यभवतीइत्यर्थः तस्मिंश्चसौरशशांकदिवाकरदृष्टे सौरः शनैश्चरः शशांकश्चंद्रः दिवा
करः सूर्यः एतैरवलोकितेर्वामनकोगर्भस्थोवाच्यः धीनवमोदयगैरिति अत्रकेचिदेवंव्याचक्षते यदालग्नेद्वितीयद्रेष्काणोदयोभवतितदातस्यपंचमरा
शिसंबंधित्वाद्धीद्रेष्काणइत्याख्यातस्मिन्द्वितीयेद्रेष्काणेपापग्रहयुतेउदयमनुप्राप्तेनवमेतस्मिन्सौरशशांकदिवाकरदृष्टेगर्भस्थोऽभुजोभुजहीनोवा

सौरशशांकदिवाकरदृष्टेवामनकोमकरांत्यविलग्ने
धीनवमोदयगैश्चदृक्काणैःपापयुतैरभुजांघ्रिशिराःस्यात् १९

ख्या॰ एवंयदालग्नेतृतीयस्यद्रेष्काणस्यउदयोभवति तदातस्यनवमराशिसंबंधित्वान्नवमदृक्काणइत्याख्या तस्मिन्नुदयेपापयुतेसौरशशांकदिवाक
रदृष्टेऽनंघ्रिः पादहीनोगर्भस्थोवाच्यः एवंप्रथमद्रेष्काणस्यलग्नसंबंधित्वादुदयद्रेष्काणइत्याख्यातस्मिन्नुदयगतेपापयुतेसौरशशांकदिवाकरदृ
ष्टेऽशिराःशिरहीनोगर्भस्थोवाच्यः एतेषुयोगेषुसौरशशांकदिवाकराणांदर्शनयोगात्पापयुक्तइति केवलेनांगारकेणयुक्तेयोगोभवति अत्रा
प्यन्येषांनवमोदयगैर्द्रेष्काणैः पापयुतैः केवलमेवाभुजांघ्रिशिरसांसंभवंव्याचक्षते सौरशशांकदिवाकरदृष्टइत्यस्यानुवृत्तिंनेच्छंति अन्येवि
भुजादिसंभवेयथासंख्यंत्र्यकाद्रेष्काणत्रयेपिप्रतिद्रेष्काणंतदुद्भवविकल्पमाहुः विभुजोवानंघ्रिर्वाविशिरावेति अन्येएवंव्याचक्षते यथाल

तद्इतिचेच्छब्दोथयर्थे एवंविधे योगे यदि शुभेक्षितः सौम्यग्रहदृष्टः मूढो भवति तदा जातस्य चिरयद्बहुनाकालेन गिरवाक् कुरुते अयोदेव पापवीक्षि
ते वाग्धीनइति एवं योगे मिश्रग्रहवीक्षिते यदा सौम्याबलिनस्तदा चिरेणकालेन लब्धवाग्भवति यदा पापाबलिनस्तदा नैवेति अत्र च भगवान्गार्गि
कुलीराठिसघातस्थैः पापैश्चंद्रदृशोपगे मूकः पापेक्षितैः सौम्यैश्चिरेण लभते गिरं मिश्रदृष्टैर्ग्रहैर्हीनो मूकोवालश्चवाग्भिराद्इति १७ अथुन-
सदन्तकुब्जजडजन्मयोगानुमवाक्रांतयाह सौम्येति रविज्ञः शनैश्चरः रुधिरोगारकः यत्रतत्र राशौ शनैश्चरांगारकौ सौम्यर्क्षाशौ बुधनवांशकौ
सुनाशकेकन्याशकेवाभवतः अथवा बुधर्क्षे मिथुनकन्ययोरन्यतमे राशौ स्थितौ भवतः चेच्छब्दो यद्यर्थे यद्येवं तदास्मिन्योगे सदतोदंतसहि

सौम्यर्क्षांशे रविजरुधिरौ चेत्सदन्तोत्रजातः कुब्जः स्वर्क्षे शशिनि तनुगे मंदमाहेयदृष्टे
पंगुर्मीने यमशशिकुजैर्वीक्षिते लग्नसंस्थे संधौ पापे शशिनि च जडः स्यान्न चेत्सौम्यदृष्टः १८

तोगर्भस्योत्पाद्यः केचित्सौम्यर्क्षांशे मिथुने मिथुनांशके कन्यायां कन्यांशके चेतीच्छंति ऋक्षांशयोर्युगपद्ग्रहणात् अंशशब्देन केवलेनैव सिद्धि
स्यात् ऋक्षग्रहणमतिरिच्यत इति एवंविधे योगे गर्भस्थः सदंतः स भवति जातो वा कुब्जः स्वर्क्ष इति शशिनि चंद्रे स्वर्क्षे आत्मीयराशौ कर्कटस्थिते त
थाभूते च तनुगते तथाभूते मंदमाहेयदृष्टे मंदेन शनैश्चरेण माहेयेनांगारकेण च दृष्टे वलोकिते चंद्रे गर्भस्थः कुब्जो वाच्यः पंगुर्मीन इति मीने ल
संस्थे यमशशिकुजैः दृष्टे पंगुर्गर्भस्थो भवति यमः शनैश्चरः शशी चंद्रः कुजो भौमः एतैर्वीक्षिते दृष्टे पंगुः पादविकलो गर्भस्थो वाच्यः संधौ पा
[illegible] शशिनि चंद्रे संधौ कर्कटवृश्चिकमीनानामन्त्यनवांशगते पयासभ [illegible] गर्भस्थो जडो [illegible] अथवानिपद्मनोवा-

र्च्य नचेत्सौम्यदृष्टइति एतेयोगकर्तारोग्रहायथादर्शितानचेद्यदिसौम्यैः शुभग्रहैर्दृष्टानभवंतितदैतद्योगचतुष्टयंपूर्णवक्तव्यं सौम्यैर्वलिभिर्निरी
क्षितायोगानभवंति मध्यबलैर्हीनबलैर्वादृष्टास्तदाअसमग्रफलाभवंतीति १८ अधुनावामनहीनांगोदोधकेनाह सौरशशांकइति मकरांत्यलग्ने
मकरस्यांत्यनवांशकेविलग्नस्थे नवमनवांशकोदयमानः सचमकरस्यभवतीइत्यर्थः तस्मिंश्चसौरशशांकदिवाकरदृष्टे सौरः शनैश्चरः शशांकश्चंद्रः दिवा
करः सूर्यः एतैरवलोकितेर्वामनकोगर्भस्थोवाच्यः धीनवमोदयगैरिति अत्रकेचिदेवंव्याचक्षते यदालग्नेद्वितीयद्रेष्काणोदयोभवतितदातस्यपंचमरा
शिसंबंधित्वाद्धीद्रेष्काणइत्याख्यातस्मिन्द्वितीयद्रेष्काणेपापग्रहयुतेउदयमनुप्राप्तेनवमेतस्मिन्सौरशशांकदिवाकरदृष्टेगर्भस्थोऽभुजोभुजहीनोवा

सौरशशांकदिवाकरदृष्टेवामनकोमकरांत्यविलग्ने
धीनवमोदयगैश्चदृक्काणैःपापयुतैरभुजांघ्रिशिरःस्यात् १९

र्च्य एवंयदालग्नेतृतीयस्यद्रेष्काणस्यउदयोभवति तदातस्यनवमराशिसंबंधित्वान्नवमदृक्काणइत्याख्या तस्मिन्नुदयेपापयुतेसौरशशांकदिवाक
रदृष्टेऽनंघ्रिः पादहीनोगर्भस्थोवाच्यः एवंप्रथमद्रेष्काणस्यलग्नसंबंधित्वादुदयद्रेष्काणइत्याख्यातस्मिन्नुदयगतेपापयुतेसौरशशांकदिवाकरदृ
ष्टेऽशिराःशिरहीनोगर्भस्थोवाच्यः एतेषुयोगेषुसौरशशांकदिवाकराणांदर्शनयोगात्पापयुक्तइति केवलेनांगारकेणयुक्तेयोगोभवति अत्रा
प्यन्येषांनवमोदयगैर्द्रेष्काणैः पापयुतैः केवलमेवाभुजांघ्रिशिरसांसंभवंव्याचक्षते सौरशशांकदिवाकरदृष्टइत्यस्यानुवृत्तिंनेच्छंति अन्येवि
भुजादिसंभवेयथासंख्यंत्यक्त्वाद्रेष्काणत्रयेपिप्रतिद्रेष्काणंतदद्रवविकल्पमाहुः विभुजोवानंघ्रिर्वाविशिरावेति अन्येएवंव्याचक्षते यथाल

मेयदाप्रथमद्रेष्काणोदयोभवति तदापञ्चमराशौप्रथमद्रेष्काणोनवमोपिप्रथमएवतत्तद्रेष्काणत्रयंयदिपापयुतंभवति तदाभुजहीनोगर्भस्थोवा-
च्यः अथलग्नेद्वितीयद्रेष्काणोदयोभवति तदापञ्चमनवमयोरपितृतीयएवएतद्रेष्काणत्रयंयदापापयुतंभवति तदापादहीनोगर्भस्थोवाच्य अथल
ग्नेतृतीयद्रेष्काणोदयोभवतितदापञ्चमनवमयोरपितृतीयएवएतद्रेष्काणत्रयंयदिपापयुतंभवतितदाशिरोविहीनोगर्भस्थोवाच्यः अत्राप्यन्येयथा
सरन्यत्प्रकारेणिमकारेपियोगेभुजाङ्घ्रिशिरोहीनानाविकल्पेनगर्भस्यस्यसंभवमाह वयंपुनर्वाब्रूमः निषेककालेयः पञ्चमराशौयोद्रेष्काणः स-
यद्यगारकेणयुक्तः सौरशशाङ्कदिवाकरदृष्टश्चभवति तदाविभुजोभवति एवंनवमेस्थानेद्रेष्काणोनवमद्रेष्काणः तथानिषेककालेनवम

रविशशियुतेसिंहेलग्नेकुजार्किनिरीक्षितेनयनरहितःसौम्यासौम्यैःसबुद्बुदलोचनः

राशौयोद्रेष्काणः सयद्यगारकेणयुक्तः सौरशशाङ्कदिवाकरदृष्टश्चभवति तदाअनङ्घ्रिर्भवति तथानिषेककालेलग्नस्थोद्रेष्काणः सयद्यगार
केणायुक्तः सौरशशाङ्कदिवाकरदृष्टश्चभवतितदाअशिरोगर्भस्थोवाच्यः एषैवव्याख्यासाध्वी यस्माद्भगवान्गार्गिः लग्नद्रेष्काणगोभौ
मः सौरसूर्येन्दुवीक्षितः कुर्याद्विशिरसंतद्वत्पञ्चमेबाहुवर्जितं १ विपद्नवमस्थानेयदिसौम्यैर्नवीक्षितइति तथाचसारावल्याम् भौम
भूताद्रेष्काणास्त्रिकोणत्रयेपुसदृष्टाविभुजाङ्घ्रिमस्तकाः स्यान्छनिरविचन्द्रैर्वदेद्गर्भे १९ अथविकलजन्मज्ञानार्थंहरिण्यामाह रविशशियुते
ति सिंहेलग्नेरविशशियुतेअर्कचन्द्राभ्यांसंयुतेतथाभूतेकुजार्किनानिरीक्षितेभौमसौराभ्यांदृष्टेनयनरहितोभवति नेत्ररहितो

धोगर्भस्थोवाच्यः अर्थादेवकेवलेसिंहलग्नेऽर्केणयुक्तेसौरेंगारकेणदृष्टेदक्षिणाक्षिकाण एवंसिंहलग्नेकेवलेनचंद्रेणयुक्तेसौरेंगारकेणदृष्टेवामाक्षिकाण सौम्यासौम्यैः सबुद्बुदलोचनइति तस्मिन्नेवसिंहलग्नेऽर्कचंद्राभ्यांयुक्तेसौम्यासौम्यैः शुभपापग्रहैर्दृष्टेगर्भस्थः सबुद्बुदलोचनः पुष्पिताक्षोवाच्यः अत्राप्येकतमयुक्तेप्राग्वत्पुष्पिताक्षित्वंवाच्यंव्ययगृहगतइति निषेककाललग्नाज्जन्मलग्नाद्वायस्यचंद्रमाव्ययगृहगतोद्वादशस्थोभवति तस्य वामंचक्षुर्हिनस्तिवामाक्षिकाणःसभवतीत्यर्थः एवंरविरादित्योलग्नाद्द्वादशोऽपरंदक्षिणंचक्षुर्हिनस्ति अशुभगदितायोगादिति येएतेयोगाः प्रागभिहितास्त्रिकोणगेज्ञेइत्यादिनाग्रंथेनशुभाशुभफलदास्तेषांसर्वेषामेवयोगानांयदायोगकर्तारोग्रहाः शुभग्रहैः सौम्यग्रहैः दृष्टाभवंति तदाते-

व्ययगृहगतश्चंद्रोवामंहिनस्त्यपरंरविर्नशुभगदितायोगायाप्याभवंतिशुभेक्षिताः २०

योगायाप्याभवंति पूर्णयथोक्तंफलंनप्रयच्छंति किंतुकिंचित्प्रयच्छंतीत्यर्थः २० अथप्रश्नाधानकालेयोगवशात्प्रसवकालज्ञानंवसंततिलकेनाह तत्कालमिंदुसहितेति तत्कालमिंदुः तत्कालेप्रश्नकालेआधानकालेवायस्मिन् राशौचंद्रमावर्ततेतत्रचयस्मिन् द्वादशभागेव्यवस्थितः सतत्कालमिंदुसहितोद्विरसांशकः केचित्तुतत्कालिकेंदुसहितोद्विरसांशकइतिपठंति तत्कालिकेंदुनायावत्संख्योद्वादशभागसहितः तत्तुल्यस्तावत्संख्योमेषादोगणनयायोराशिस्तत्रस्थेचंद्रमसिपुरतोऽग्रतोदशमेमासिगर्भस्यप्रसवोवाच्यइतिकेचित् तथाचसारावल्याम् यस्मिन् द्वादशभागेगर्भाधानेव्यवस्थितश्चंद्रः तत्तुल्यर्क्षेप्रसवोगर्भस्यसमादिशेत्प्राज्ञः १ अन्येपुनरेवंव्याचक्षते आधानकालेयत्ररा-

शीनदूमाध्यवस्थितस्तत्रयावत्संख्योद्वादशभागोषतति तस्माद्वादशभागराशेस्तावत्संख्योयएवपुरतोराशिस्तत्रस्थेन्दावसिस्शुभेमासि- प्रसयोवक्तव्याएषैवसाधीयाख्या यस्माद्भगवानार्गि यावत्संख्येद्वादशांशेशीतरश्मिर्व्यवस्थितः तत्संख्योयस्ततोराशिर्जन्मेदुस्त- द्गतोवदेत् १ अत्रापिनस्यानयनेयमनुपातोपायः यदिचक्राकातद्वादशभागप्रमाणेनसकलचन्द्रराशिरष्टादशशतलिप्ताप्रमाणलभ्य- ते तदनेनभुक्तद्वादशांशप्रमाणेनकिमितिलब्धंचन्द्रराशिभुक्तलभ्यते ततोष्टशतलिप्तापरिकल्पनयानक्षत्रभुक्तं अत्रापिदिनरा- त्रिकालज्ञानमाह यावानुदेतिदिनरात्रिसमाःपूर्वाख्याताः गोजाश्विकर्किमिथुनाइत्यादिआधानकालेप्रश्नकालेवायल्लग्नतस्यय-

तत्कालमिदुसहितोद्विरसांशकोयस्तत्तुल्यराशिसहितेपुरतःशशांके
यावानुदेतिदिनरात्रिसमानभागस्तावद्गतेदिननिशोः प्रवदन्तिजन्म २१

भविभागः दिनसंज्ञोरात्रिसंज्ञोवायावानुदेतिस्वमानात्यावत्कालभागोगतस्तावत्येयदिननिशोः स्वमानाद्गतेकालेजन्मभविष्यतीति वाच्यमेव दिनस्यरात्रेर्यागतकालबुध्वाप्रसवकालेलग्नहोराद्रेष्काणनवांशकद्वादशभागत्रिंशांशकावाच्या अन्नयेप्रवदन्तिकथय न्ति तेषांतद्व्यस्यसारावल्याम् तत्कालंदिवसनिशासंज्ञःसमुदेतिराशिभागोयः यावानुदयस्तावान्वाच्योदिवसस्यरात्रेर्वा इ त्याधानेप्रथमसूतिकालस्तानिश्चितस्तथा जातफलविहितत्पविधिर्विचिन्तयेत्तत्रगणितज्ञः २१ अधुनाधत्तस्यगर्भस्यवर्षत्रयवर्धस्याद्

शज्ञानंमालिन्याह उदयतीति मृदोःसौरस्यभांशेमृदुभांशेनिषेककालेयस्यतस्यलग्नस्योदयेमृदुभांशेशनैश्चरराशिनवांशकेमृगांशकेकुंभांशकेवोदयइति तथाभूतेतस्मादेवलग्नान्मंदेशनैश्चरेतत्कालेसप्तमस्थेद्यूनगतेएवंविधेयोगेयदिनिषेकआधानंभवतितदाधृतस्यगर्भस्याब्दत्रयेणवर्षत्रयेणसूतिकायाःप्रसवोवक्तव्यः शशिनीति एषएवविधिर्यदाशशिनिचंद्रेभवतितदाद्वादशेब्देद्वादशेवर्षेसूतिःप्रसवंकुर्यात् एतदुक्तंभवति यस्यतस्यलग्नस्योदयेयदाकर्कटांशकोदयोभवति तस्माल्लग्नात्सप्तमश्चंद्रोभवतितदाधृतस्यगर्भस्यद्वा

उदयतिमृदुभांशेसप्तमस्थेचमंदेयदिभवतिनिषेकःसूतिरब्दत्रयेण शशिनितुविधिरेषद्वादशेब्देप्रकुर्यान्निगदितमिहचिंत्यंसूतिकालेपियुक्त्या २२ इतिनिषेकाध्यायःसमाप्तः

दशेब्देप्रसवोवाच्यः निगदितमिहेति इहास्मिन्नाधानाध्यायेआधानकालयोगवशात्यथाहीनाधिकांगादीनांगर्भःसंभवति तथाप्रसूतिकालेपिताद्दग्योगवशात्तथाभिधानामेवजन्मवक्तव्यम् पितृमातृपितृव्यमातुलमातृष्वसृणामपिशुभाशुभंजन्मकालवशात्तदनंतरमपिवक्तव्यं युक्त्येति यत्रसंभवति तत्रवक्तव्यं यथागर्भस्रावादिगर्भप्रसवकालनिर्देशादिचएवमाधानकालात्प्रसवकालाच्चयथैवोद्देशःकृतः तथाप्रश्नकालादपिवक्तव्यः उक्तंच जन्मन्याधानेप्रश्नकालेचेति २२ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौ-निषेकाध्यायश्चतुर्थः ४ अथातोजन्मविधिर्नामाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवपितुःसन्निधावसन्निधौवाजातइत्यनुष्टुभाह

पुनर्नातं इतिन्द्रेमसत्त्वमपपश्यतिसतिपितुः परोक्षस्य जनकस्यासन्निधौजातः तत्रपितुरसन्निधाने स्वदेशपरदेशास्थितिज्ञानमाह विदेशस्थस्येति
ग्रिकोर्णेऽप्यमरराशिस्थितमध्याद्रूपेमध्याश्रमस्थानाद्रूपेपतिते एकादशद्वादशस्थेनवमाष्टमस्थानस्थेपिवाविदेशस्थस्य अन्यदेशगतस्यजातः
...नवमपश्यत्येषयोगानान्ययाति चंद्रेसमबलमपपश्यति अर्कस्थिरराशिस्थेपध्याद्रूपेस्वदेशस्थस्यपितुः परोक्षेजातः अस्मिन्
स्थिरराशिस्थेरविन्निशारराशिस्थेवामध्याद्रूपेविवापितुः स्वदेशस्थस्यैवपरोक्षसन्निधौजातइति वक्तव्यम् तथाचसारावल्याम् होराम
...नगारम्भकमध्याद्रूपेमदेशपरदेशयोर्मध्योपस्थितस्यपरोक्षेजातः मार्गमध्येइत्यर्थः अर्थादिन्द्रेमसबलमपश्यत्यर्कचरराशिस्थे

पितुर्जातं परोक्षस्य लग्नमिंदावपश्यति विदेशस्थस्यचरभेमध्याद्रूपेदिवाकरे १
उदयस्थेपिवामदेकुजेवास्तसमागते स्थितवीतःक्षपानाथेशशाकंसुतशुक्रयो २

...माणपितुर्लग्नेदृष्टस्थितराशिनिजातः मपूरणात्पूर्नेयानरगेमानौविदेशगते १ अथान्यानपियोगाननुसमाह उदयस्थइति
मदेगा...नपगतेपितुः परोक्षस्यजातः ... अथवान् जेमोमेजन्मलमादस्तसमसंस्थानसमागतमासेपितुः परोक्ष
...तदृति स्थितवानइति क्षपानाथेनंदशाकसुतबुधगोमध्यस्थेशशांकसुतौबुधः शुक्रोमार्गयः अनयोर्मध्यस्थितेनंदिन्द्र-
...गमोहितीय अर्थेन कस्मिन्नापि समागृहे स्थिता भावताभागयोर्... ...पिमध्यस्थः ...सन्निधेयोगेपितुः परो

क्षस्यजातः तथाचस्वल्पजातके चंद्रेलग्नमपश्यतिमध्येवासौम्यशुभयोश्चंद्रे जन्मपरोक्षस्यपितुर्यमोदयेवाकुजेचास्तेइति २ अधुनासर्पवेष्टि
तजन्मज्ञानंचानुष्टुभमाह शशांकेति वृश्चिकेशोभौमः वृश्चिकस्वामीत्यर्थः शशांकेचंद्रेवृश्चिकेशत्रिभागगेभौमद्रेष्काणस्थेचंद्रेतत्रभौमद्रेष्काणः मेषे
प्रथमः कर्कटेद्वितीयः सिंहेतृतीयः वृश्चिकेप्रथमः धनेद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्थस्यचंद्रमसः शुभैः शुभग्रहैः स्वायस्थितैर्द्वितीयेकादश-
स्थानस्थितैः सर्पउरगोजातइत्येवोक्तं पापलग्नेति एवंपापग्रहसंबंधिलग्नोदयेयदाभौमद्रेष्काणोभवति तत्रपापलग्नेभौमद्रेष्काणः मेषेप्रथमः
कर्कटेद्वितीयः सिंहेतृतीयः वृश्चिकेप्रथमः धनुषिद्वितीयः मीनेतृतीयः एषामन्यतमस्योदयेलग्नाद्यदिशुभग्रहैर्द्व्येकादशस्थैस्तद्वेष्टितः सर्पवेष्टितोजंतु

शशांकेपापलग्नेवावृश्चिकेशत्रिभागगे शुभैःस्वायस्थितैर्जातःसर्पस्तद्वेष्टितोपिवा ३
चतुष्पादगतेभानौशेषैर्वीर्यसमन्वितैः द्वितनुस्थैश्चयमलौभवतःकोशवेष्टितौ ४

र्जातइतिवक्तव्यं अन्येपुनरेवंव्याचक्षते चंद्रेपापलग्नेवाभौमद्रेष्काणस्थेतस्मादेवशुभग्रहैः स्वायस्थितैः विकल्पेनसर्पोवासर्पवेष्टितोवाजातइतिवक्त
व्यम् अत्रपूर्वव्याख्यासाध्वी यस्माद्भगवान्गार्गिः भौमद्रेष्काणगेचंद्रेसौम्यैरायधनस्थितैः सर्पस्तद्वेष्टितस्तुत्यापलग्नेविनिर्दिशेत् १ तथाचसाराव-
ल्याम् भौमद्रेष्काणगेचंद्रेलग्नेवासंस्थितेवदेज्जातम् द्व्येकादशगैःसौम्यैरहिवेष्टितकोभुजंगोवा ३ अधुनैकजरायुवेष्टितयोर्जन्मज्ञानमनुष्टुभमाह
चतुष्पदेति भानौसूर्येचतुष्पदराशिगतेमेषवृषसिंहधन्विपरार्द्धमकरपूर्वार्धानामन्यतमस्थेशेषैरन्यैः सर्वग्रहैर्द्वितनुस्थैर्द्विस्वभावराशिस्थितैःस्व
वीर्यसमन्वितैर्बलिभिश्चकोशवेष्टितोएकजरायुवेष्टितौयमलौजायेते ४

पितुर्जातइति इंदौर्नेद्रेमसबलममपश्यतिसतिपितुः परोक्षस्यजनकस्यासन्निधौजातः तत्रपितुरसन्निधानेस्वदेशपरदेशस्थितिज्ञानमाह विदेशस्यस्य
स्वार्केसूर्येचरभेचरराशिस्थितेमध्याद्भ्रष्टेमध्यमदशमस्थानाद्भ्रष्टेपतिते एकादशद्वादशस्थेनवमाष्टमस्थानस्थेपितुर्विदेशस्थस्य अन्यदेशगतस्यजातः
चंद्रमसिमसबलममपश्यत्येययोगोनान्ययेति चंद्रेमसबलममपश्यति अर्केस्थिरराशिस्थेमध्याद्भ्रष्टेस्वदेशस्थस्यपितुः परोक्षेजातः अस्मिन्ने
गेहिस्वभावस्थेर्केमध्याद्भ्रष्टेस्वदेशपरदेशयोर्मध्योपस्थितस्यपरोक्षेजातः मार्गमध्येवृत्यर्थः अथदिस्चंद्रेमसबलममपश्यत्यर्केचरराशिस्थे
स्थिरराशिस्थेवाद्विस्वभावराशिस्थेवामध्याद्भ्रष्टेपिवापितुः स्वदेशस्थस्यैवपरोक्षेसन्निधौजातइति वक्तव्यम् तथान्वसारावल्याम् होराम

पितुर्जातःपरोक्षस्यलग्नमिंदावपश्यति विदेशस्थस्यचरभेमध्याद्भ्रष्टेदिवाकरे १
उदयस्थेपिवामंदेकुजेवास्तंसमागते स्थितेवातःक्षपानाथेशशाकसुतशुक्रयो २

नीक्ष्यमाणपितृरिनगेहस्थितेशशिनिजातः मेषूरणान्पूर्नेवाचरगेभानौविदेशगते १ अथान्यानपियोगानुष्टुभाह उदयस्थइति
मंदेसौरउदयस्थेलग्नगतेपितुः परोक्षस्यजातः वाशब्दःप्रकाराय अथवाकुजेभौमेजन्मलग्नादस्तंसप्तमस्थानसमागतेप्राप्तेपितुः परोक्ष
स्यजातइति स्थितेवातइति क्षपानाथेचंद्रेशशाकसुतशुक्रयोर्मध्यस्थेशशाकसुतोबुधः शुक्रोभार्गवः अनयोर्मध्यस्थितेचंद्रेचंद्र-
देकोद्वादशान्योर्हितीये अथैवैकस्मिन्नंशेमध्यभागेपुर्चंद्रःस्थितः आद्यंतभागयोर्बुधशुक्रौतथापिमध्यस्थः एवंविधेयोगेपितुः परो

यस्माच्चंद्रार्कावेकराशिगतौपापयुक्तावयुक्तौवाजीवेनदृश्यमानौवाजारजातजन्मकरौ तत्रचंद्रार्कयोर्योगः पापेनसमेत्यकिंकृतंभवति तस्माच्चंद्रार्कौ-
वेकराशिगतौअपापौजीवेनादृश्यमानौसपापौजीवेनदृश्यमानौ अदृश्यमानौवाजारजातजन्मकरौनिश्चयात्प्रवदंति अत्रचंद्रमायदिगुरुगृहस्यतिगृ
हेतद्द्रेष्काणतन्नवांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागस्थोभवति अन्यत्रवाराशौगुरुणायुक्तस्तदानजारजातइति यस्माद्भगवान्गार्गिः गुरुक्षेत्रगतेचं
द्रेतद्युक्तेवान्यराशिगे तद्द्रेष्काणेतदंशेवानपरैर्जातइष्यते ६ अधुनाजातस्यपितृबंधनयोगज्ञानंवैतालीयेनाह क्रूरर्क्षगताविति क्रूरर्क्षा
णिक्रूरग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः कृष्णपक्षस्थेक्षीणचंद्रेकर्कटः पापयुक्तेबुधेपिकन्यामिथुने अशोभनौपापौ शनिभौमौक्रू

क्रूरर्क्षगतावशोभनौसूर्याद्द्यूननवात्मजस्थितौ बद्धस्तुपिताविदेशगःस्वेचराशिवशादथोपथि ७
पूर्णेशशिनिस्वराशिगेसौम्येलग्नगतेशुभेसुखे लग्नेजलजेस्तगेपिवाचंद्रेपोतगताप्रसूयते ८

रर्क्षगतौपापक्षेत्रस्थितौसूर्याद्रवेर्द्यूननवात्मजस्थितौ द्यूनंसप्तमंनवमंप्रसिद्धंआत्मजस्थानंपंचमंएषामन्यतमस्थौभवतस्तदाजातस्यपिताजन
कोबद्धोवाच्यः तस्यादित्याक्रांतराशिवशाद्बंधनदेशज्ञानमाह स्वेचराशिवशादथोपथीति चरराशिस्थेर्केपरदेशेबद्धः स्थिरराशिस्थेर्केस्वदेशे
द्विस्वभावेपथिमार्गेएवंराशिवशात्स्थानपरिज्ञानं अथोइत्ययंनिपातोविकल्पेनकेचित्स्वेवान्चरराशिवशात्तथापथीतिपठंति ७ अधुनापो
तगताप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह पूर्णेति शशिनिचंद्रेपूर्णेपरिपूर्णमंडलेतस्मिंश्चस्वराशिगेकर्कटस्थितेतथासौम्येबुधेलग्नगतेउदयस्थे शुभे
जीवेएवंसुखेचतुर्थस्थेपोतगतानौस्थाप्रसूयतेइतिवक्तव्यम् तत्रान्यशुभैः सुखइतिपठंतिपठित्वास्वेवव्याचक्षते शुभैःसुखेचतुर्थभवनेस्थु

अधुनानालवेष्टितजन्मज्ञानमनुष्टुभाह छागेति छागोमेषः सिंहः प्रसिद्धः वृषो वृषभः एतेः छागसिंहे वृषैर्लग्नस्थितैः एषामन्यतमो यदिलग्नगतो भवति तत्स्थे सौरेः यवाकुजे भौमे तत्रस्थे नालवेष्टितोजंतुर्जायते नालशब्देनानाड्यभिधीयते कस्मिन्नंगेवेष्टित इत्याह राश्यंशसदृशोगात्रेति राशेरंशोराश्यंशः राशेः लग्नस्य योनवांशकस्तत् कालमुदितः सचयद्राशिसंबंधी सत्तप्रशिर्यस्मिन्नंगेकालपुरुषस्य व्यवस्थितः कालांगानीत्यादिवाक्येन निरूपितस्तत्सदृशेगात्रेतस्मिन्नेवांगेनाड्यावेष्टित इतिवक्तव्यम् तथाचसारावल्याम् सिंहाजगोभिरुदयेसुतेनालेनवेष्टितोजंतुः लग्नेकुजेयसौरेराश्यंशसमानगात्रेषु ५ अधुनाजारजातकज्ञानवशस्थेनाह

छागेसिंहेवृषेलग्नेतत्स्थेसौरेयवाकुजे राश्यंशसदृशेगात्रेजायतेनालवेष्टितः ५ नलग्नमिंदुंचगुरुर्निरीक्षतेनवाशशांकंरविणासमागतम् सपापकोर्केणयुतोथवाशशीपरेणजातंप्रवदंतिनिश्चयात् ६

नलग्नमिति गुरुर्जीवोलग्नमुदयमिंदुंचंद्रंचयदिननिरीक्षतेनपश्यति लग्नचंद्रावेकराशिस्थौपृथक्स्थौवायदोभावपिगुरुणानदृश्येतेतदापरेणजारेणजातइतिनिश्चयात्प्रवदंतिकथयंतिमुनयः अत्रयदिलग्नचंद्रौजीवभागस्थौजीवनवांशकस्थौभवतः तदानपरजातइतिवक्तव्यम् यस्मादयनेश्वरः अजीवभागेष्वनवीक्षितवाजीवेयचंद्रेणविलग्नमेवा जातपरोद्भूतमितिब्रुवंतिवाच्योजनेनायनलावलोकादिति १ नवाशशांकमिति शशांकंचंद्रंरविणासूर्येणसमागतंसंयुक्तंगुरुर्ननिरीक्षतेचंद्रार्कावेकराशिस्थौयदिनबृहस्पतिनानदृश्येतेतदापरेणजातः अथवाशशीचंद्रः सपापःपापग्रहेणभौमेनसौरेणवासंयुक्तः तथाविधोर्केणसूर्येणयदियुक्तोभवतिपरेणजातइति अत्राप्यन्येजीवदृष्ट्यानुमतिंव्याख्यानंकुर्वंतितदयुक्तं

यस्माच्चंद्रार्कावेकराशिगतौपापयुक्तावयुक्तौवाजीवेनदृश्यमानौवाजारजातजन्मकरौ तत्रचंद्रार्कयोर्योगः पापेनसमेत्यकिंकृतंभवति तस्माच्चंद्रार्का-
वेकराशिगतौअपापौजीवेनादृश्यमानौसपापौजीवेनदृश्यमानौ अदृश्यमानौवाजारजातजन्मकरौनिश्चयात्प्रवदंति अत्रचंद्रमायदिगुरुबृहस्पतिगृ
हेतद्रेष्काणतन्नवांशकद्वादशभागत्रिंशद्भागस्थोभवति अन्यत्रवाराशौगुरुणायुक्तस्तदानजारजातइति यस्माद्भगवान्गार्गिः गुरुक्षेत्रगतेच
द्रेतद्युक्तेवान्यराशिगे तद्रेष्काणेतदंशेवानपरैर्जातइष्यते ६ अधुनाजातस्यपितृबंधनयोगज्ञानंवैतालीयेनाह क्रूरर्क्षगतावितिक्रूरर्क्षा
णिक्रूरग्रहराशयः मेषसिंहवृश्चिकमकरकुंभाः कृष्णपक्षस्येक्षीणचंद्रेकर्कटः पापयुक्तेबुधेपिकन्यामिथुने अशोभनौपापौ शनिभौमौक्रू

क्रूरर्क्षगतावशोभनौसूर्याद्द्यूननवात्मजस्थितौ बद्धस्तुपिताविदेशगःस्वेवाराशिवशादथोपथि ७
पूर्णेशशिनिस्वराशिगेसौम्येलग्नगतेशुभेसुखे लग्नेजलजेस्तगेपिवाचंद्रेपोतगताप्रसूयते ८

रर्क्षगतौपापक्षेत्रस्थितौसूर्याद्द्वेद्यूननवात्मजस्थितौ द्यूनंसप्तमंनवमंप्रसिद्धंआत्मजस्थानंपंचमंएषामन्यतमस्थौभवतस्तदाजातस्यपिताजन्
कोबद्धोवान्यः तस्यादित्याक्रांतराशिवशाद्बंधनदेशज्ञानमाह स्वेवाराशिवशादथोपथीति चरराशिस्थेर्केपरदेशेबद्धः स्थिरराशिस्थेर्केस्वदेशे
हिस्वभावेपथिमार्गेएवंराशिवशात्स्थानपरिज्ञानं अथोइत्ययंनिपातोविकल्पेनकेचित्स्वेवाच्चरराशिवशात्तथापथीतिपठंति ७ अधुनापो
तगताप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह पूर्णेति शशिनिचंद्रेपूर्णेपरिपूर्णमंडलेतस्मिंश्चस्वराशिगेकर्कटस्थितेतथासौम्येबुधेलग्नगतेउदयस्थे शुभे
जीवेएवंसुखेचतुर्थस्थेपोतगतानौस्थाप्रसूयतेइतिवक्तव्यम् तत्रान्यशुभैःसुखइतिपठंतिपठित्वाव्याचक्षते शुभैःसुखेचतुर्थभवनेषु

मीगितिबृहवननानपक्तेलमृबुधउक्तः शुक्रबृहस्पतीशेषौशुभासुभयिस्वेचमाप्नोति पञ्चिपतेशुभौरिति तस्मादेवमवसीयते पूर्णश्चंद्रमाः शुक्रबृहस्पति
स्यायुक्तोभवति तदाशुभरितिभवति एतच्चमेपलमेतत्रस्थेबुधेपूर्णचंद्रेशुक्रबृहस्पतिभ्यासमायुक्तेकर्कटव्यवस्थितेसर्वेयुज्यतइति अथपाठोम
यारव्यानेनयुक्तः यस्मान्मकरावस्थितेऽर्केकर्कटस्थश्चंद्रमाः पूर्णोभवति मकरव्यवस्थितेन्वार्केमकराच्चतुर्थेभवनेमेषेबुधस्यसभवोनास्ति किं
पुनर्मकरस्थसमराशौकर्कटकेशुक्रस्याप्यवस्थानमिति तस्माच्छुभेमरवेइतिसम्यक्वचनातएवपाठोव्याख्यः शुभेसुखइति तत्कथजीवो-
व्यारव्यातः उच्यते बुधोलग्नगतस्तस्माच्चतुर्थेशुक्रस्यावस्थाननभवति अतोजीवइतिव्यारव्यात केचित्पूर्वशास्त्रानुसारेणेति शुक्रइच्छन्ति अथपोत

आप्योदयमाप्यगःशशीसपूर्णःसमवेक्षतेथवा मेषूरणबंधुलग्नगःस्यात्सूतिःसलिलेनसंशयः ९

यताभमवयोगोद्वितीयः लग्नेजलजइति लग्नेजलजेजलराशौकर्कटमकरपश्चिमार्द्धमीनानामन्यतमेतस्मादस्तगेसप्तमस्थानस्थेचंद्रेपूर्णोयाः पूर्णेचपोतग
तेवप्रसूयतइतिवाक्यशेषः प्रकारार्थः ८ अथोदकमध्यप्रसवज्ञानवैतालीयेनाह आप्योदयइति आप्यराशयोमकरपश्चार्द्धकर्कमीनास्तेषामन्यतमस्योदये
आप्योदयेजलराशिलग्नेभवतिशशीचंद्रश्चाप्यगोजलराशिस्थःतदासूतिःप्रसवःसलिलेजलसमीपेनसंशयःनिश्चयाह्यन्यः अथवासपूर्णःशशीलग्नमाप्य
दयसमवेक्षतेपश्यति तथापिसलिलेजलसमीपेप्रसूतिः मेषूरणबंधुलग्नगः अथवाप्यराशावुपगतेमेषूरणबंधुलग्नगमेषूरणेदशमेबंधुस्थानेचतुर्थेलग्नेप्राप्ते
मगोस्थितःस्यात्तदेततथापिसलिलेप्रसूतिरितिवदेत् तथाचसारावल्याम् सलिलभलग्नेचंद्रेजलराशौवीक्ष्यतेचवापूर्णः प्रसवसलिलेविद्यादुदयदशगश्चयदा ९

अधुनाबंधनागारावटयोः प्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह उदयेति उदयोलग्नंउडुपश्चंद्रः तयोरुदयोडुपयोरेकराशिस्थयोर्यमेसौरे व्ययस्थितेद्वादशस्थेतस्मिंश्च-
पापनिरीक्षितेगुप्त्यांबंधनागारेप्रसूयतइतिवक्तव्यं सौरेशनैश्चरे अलिकर्कियुतेवृश्चिककुलीरयोरन्यतमस्थेविलग्नगेतस्मिंश्चशीतकरेक्षितेचंद्रदृष्टे वटेश्व
भ्रेप्रसूतिर्वक्तव्या १० अथक्रीडागृहदेवालयसोखरभूमिप्रदेशेषुप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह मंदेति मंदेशनैश्चरे ऽब्जगतेजलराशिस्थेतथाभूतेविलग्नगे-
प्राग्लग्नस्थेक्रमात्परिपाट्याबुधसूर्येंदुनिरीक्षितेबुधक्रीडाभवनेसुरालयेसोखरभूमिषुचप्रसूयतइतिवदेत् एतदुक्तंभवति शनैश्चरेजलराशिस्थेलग्न
गतेबुधनिरीक्षितेबुधदृष्टेक्रीडाभवनेरतिगृहेप्रसूयते एवंसूर्येणार्केणनिरीक्षितेसोखरभूमिषुसवालुकास्ववनिषुप्रसूयतइति ११ अथश्मशानरम्यप्र

उदयोडुपयोर्व्ययस्थितेगुप्त्यांपापनिरीक्षितेयमे अलिकर्कियुतेविलग्नगेसौरेशीतकरेक्षितेवटे १०
मंदेऽब्जगतेविलग्नगेबुधसूर्येंदुनिरीक्षितेक्रमात् क्रीडाभवनेसुरालयेसोखरभूमिषुचप्रसूयते ११

देशाग्निशालानृपदेवगृहेगोकुलशिल्पालयप्रसवज्ञानमेवोपजातिकयाह नृलग्नगमिति पूर्वश्लोकात्मंदइत्यनुवर्तते प्रत्यासन्नत्वात् नृलग्नगंनरराशिल
ग्नेस्थितंनरराशयोमिथुनकन्यातुलाधन्विपूर्वार्द्धकुंभाः तत्रगतंशनैश्चरंकुजोऽंगारकः प्रेक्ष्यदृष्ट्वाभौमोयदिपश्यति तदाश्मशानेप्रसवंजन्मकरोति के
चिन्नृलग्नदर्शीक्षितिजइतिपठंति नृलग्नगंपश्यतितच्छीलोनृलग्नदर्शीक्षितिजः रम्येसितेंदूइति नरराशिलग्नगतंशनैश्चरयुक्तंसितः शुक्रः इंदुश्चंद्रो
वापश्यतितदारम्येरमणीयमंदिरेजन्मएवंविधंसौरं गुरुर्जीवः पश्यतितदाऽग्निहोत्रेऽग्निशालायांएवंविधंसौरिंरविः पश्यति तदानरेंद्रामरगोकुले

मैगितिवृहस्पतिनघटतेलमेबुधउक्तः शुक्रवृहस्पतीशेषौशुभासुभमिस्येवमाप्नोति यच्छ्रियतेशुभैरिति तस्मादेवमवसीयते पूर्णश्चन्द्रमाः शुक्रवृहस्पति
भ्यायुक्तोभवति तदाशुभैरितिभवति एतच्चपेपलमेतत्स्येबुधपूर्णचंद्रेशुक्रवृहस्पतिभ्यासमायुक्तेकर्कटव्यवस्थितेसर्वयुज्यतइति अपपाठोम
यारव्यानेनयुक्तः यस्मान्मकरावस्थितेऽर्केकर्कटस्थश्चन्द्रमाःपूर्णोभवति मकरव्यवस्थितेन्त्वार्कमकराच्चतुर्थभवनेमेषेबुधस्यसंभवोनास्ति किं
पुनर्मकरस्ससमराशौकर्कटकेशुक्रस्याप्यवस्थानमिति तस्माच्छुभेसुखेइतिसप्तम्येकवचनातएवपाठोव्याख्यःशुभेसुखइति तत्कथंजीवो-
व्यारव्यातःउच्यते बुधोलग्नगतस्तस्माच्चतुर्थेशुक्रस्यावस्थानंनभवति अतोजीवइतिव्यारव्यात केचित्पूर्वशास्त्रानुसारेणेति शुक्रइच्छति अथपोत

आप्योदयमाप्यगःशशीसपूर्णःसमवेक्षतेथवा मेषूरणवधुलग्नगःस्यात्सूतिःसलिलेनसंशयः ९

गतापसवयोगोद्वितीयः लग्नेजलजइति लग्नेजलजेजलराशौकर्कटमकरपश्चिमार्द्धमीनानामन्यतमेतस्मादस्तगेसप्तमस्थानस्थेचन्द्रेपूर्णेवाऽपूर्णेपोतग
तैवमस्सूतइतिवाशब्दःप्रकारार्थः ८ अथोदकमध्यप्रसवज्ञानंवैतालीयेनाह आप्योदयइति आप्यराशयोमकरपश्चार्द्धकर्कमीनास्तेषामन्यतमस्योदये
आप्योदयेजलराशिलग्नेभवतिशशीचन्द्रश्चाप्यगोजलराशिस्थःतदासूतिःप्रसवःसलिलेजलसमीपेनसंशयःनिश्चयाद्वाच्यः अथवासपूर्णःशशीलग्नमा
दयसमवेक्षतेपश्यति तथापिसलिलेजलसमीपेप्रसूतिः मेषूरणवधुलग्नइति अथवाप्यराशिषुपगतेमेषूरणवधुलग्नगोमेषूरणइशमेवधुस्थानेन्नतुर्थेलग्नमाप्न
ग्नगस्थितःस्याद्भवेत्तथापिसलिलेप्रसूतिंविनिर्दिशेत् तथाचसारावल्याम् सलिलभलग्नेचन्द्रेजलराशौवास्थितेथवापूर्णेःप्रसवसलिलेवियाद्धृदयदशागश्चयदा ९

लवांस्तत्समानगोचरेमार्गगृहसमीपेषुप्रसवोवक्तव्यः अत्रपूर्वोक्तयोगाभावेराश्यंशसमानगोचरमार्गादिषुप्रसवोवक्तव्यः तेषांसंभवेयोगोक्तप्रदेशेष्वेव प्रसवोवक्तव्यः १३ अथयस्मिन्योगेजातोमात्रात्यज्यतेयस्मिंश्चयोगेजातस्त्यक्तोपिमात्रादीर्घायुः सुखीचभवति तद्योगद्वयंवैतालीयेनाह आरार्केति चंद्रेशशिन्यारार्कजयोर्भौमसौरयोरेकराशिगतयोस्त्रिकोणगेनवमस्थेपंचमस्थेवाऽस्तेचसप्तमेस्थानेस्थितेजातोंबयामात्राविसृज्यतेत्यज्यते एवंविधेयोगेचंद्रमसिअमरराजमंत्रिणागुरुणादृष्टेमात्रात्यक्तोपिपरहस्तगतोपिदीर्घायुः चिरजीवीसुखभाक्चप्रभुविभोगीभवति १४ अथयस्मिन्योगेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतितद्वसंततिलकेनाह पापेक्षितइति तुहिनगौचंद्रेपापेक्षितेपापग्रहदृष्टेसौरेणार्केणवेत्यर्थः तथाभूतेउदये लग्नेस्थितेकुजेभौमेऽस्तेसप्तमस्थानस्थेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः कुजार्कजयोरिति तथातेनैवप्रकारेणलग्नगतेचंद्रमसिपापे

आरार्कजयोस्त्रिकोणगेचंद्रेऽस्तेचविसृज्यतेंबया दृष्टेमरराजमंत्रिणादीर्घायुःसुखभाक्चसस्मृतः १४

क्षितेसूर्यदृष्टेकुजार्कजयोर्भौमशनैश्चरयोरायेएकादशस्थितयोर्जातोमात्रात्यक्तोपिविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः सौम्येपिपश्यतीति पूर्वोक्तयोगस्थेचंद्रमसि पापदृष्टेसौम्येशुभग्रहेपिपश्यति सतुजातोमात्रात्यज्यतेत्यक्तोपियादृग्वर्णप्रभुणासौम्यग्रहेणचंद्रमादृष्टस्तथाविधस्यहस्तमेतितादृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगच्छतितेनउत्थापितोजीवतिच अथास्मिन्नवयोगेस्थितश्चंद्रमापापेनकुजेनसूर्येणसौरेणवादृश्यतेऽन्येनसौम्यग्रहेणचदृश्यतेतदाजातस्तयोर्दृष्टग्रहयोर्योबलवान्तादृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगतोपिविनश्यति यदुक्तं सौम्येतरेषुपरहस्तगतोप्यनायुरिति ननुयथायोगस्थे चंद्रमसिसौम्यैः पापैश्चदृश्यमानेमात्रात्यक्तोविनश्यतीत्यभिहितंतत्रक्षत्रियवैश्यशूद्रवर्णसंकरादिषुहस्तगतः सर्वएवविनाशमा-

पुनरेरगृहे राजवेश्मनि अमरगृहे देवागारे वा गोकुले वा गोशालायां प्रसूतिः अन्य एवमेव बुधेन दृष्टे सौरे शिल्यालये शिल्पिगृहे चित्रपुस्तकलवर्धकिप्रभृतीना
शिल्पिनामसिद्धनामन्यतमस्य गृहे प्रसूतिरिति तथा च सारावल्याम् रविजेन तजबिलमे भौमेऽग्याने बुधे क्षितेप्रसवः रविणा देवागारे तथोस्वरे चैव चंद्रे
ण १ आरण्य भवन भौमे गिरिकन्दुर्गे तथानर्बलमेरुधिरे क्षितेश्मशाने शिल्पिकनिलये च सौम्येन तथा च बादरायणः सूर्येक्षिते गोनृपदेववासे शुक्रे
दुजाभ्या रमणीयदेशे सुरेन्यदृष्टे द्विजवह्निहोत्रे नरोदये सम्भवतीति सूतिम् ११ अथ प्रसवदेशज्ञानं वैतालीयेनाह राश्यंशेति राशिश्च अंशश्च
तद्राश्यंशराशिर्लग्नराशिरंशो नवांशकः लग्नराशेस्तन्नवांशकस्य वा यः समानः सदृशः स्वकीयगोचरो विषयः स्वचरश्च सर्वं इत्यनेन प्रदर्शितः तत्र य

नृलग्नगे स्वकुलात् श्मशाने रथ्ये सिते दृगुरुरग्निहोत्रे रविर्नरेद्रामरगोकुलेषु शिल्पालयेन प्रसूतिं करोति १२
राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्म चरे स्थिरे गृहे स्वर्क्षांशगते स्वमंदिरे बलयोगात्फलमंशकर्क्षयोः १३

स्मिन्यस्मिन्देशे यो यो राशिरूपः प्राणी सञ्चरतीति तत्र यो मार्गः पथा तस्मिन् जन्म यदि चरलग्नस्तन्नवांशको वा यदि चरो भवति अथ लग्नराशिस्तन्न
वांशको वा स्थिरस्तदा राशिरूपतुल्यस्य प्राणिनः यस्मिन् गृहे यत्र प्रसर्पे सतितस्थाने राशिस्वरूपतुल्यस्य प्राणिनो य गृहसमीपस्तत्र प्रसव इत्यर्थः स्व
र्क्षांशगत इति चरस्य स्थिरस्य द्विस्वभावस्य वा राशेर्लग्नगतस्य स्वर्क्षांश आत्मीयनवांशको दयो यदा भवति तदा स्वमंदिरे आत्मीयगृहे एव जन्म वक्तव्य-
म् तत्र राश्यंशसमानगोचरे मार्गे जन्मेत्यादि सामान्येनोक्तं तन्न ज्ञायते किल लग्नराशिसमानगोचरे किमंशसमानगोचरे प्रसवोद्देशः क्रियतात
दर्थमयं निश्चयो बलयोगादिति अंशकेन वांशकः ऋक्षं राशिः अनयोर्बलयोगात्फलं प्रसवस्थानं ... शो नवांशकराशेश्च योऽब

लवांस्तत्समानगोत्वरेमार्गगृहसमीपेषुप्रसवोवक्तव्यः अत्रपूर्वोक्तयोगाभावेराश्यंशसमानगोत्वरमार्गादिषुप्रसवोवक्तव्यः तेषांसंभवेयोगोक्तप्रदेशेष्वेव प्रसवोवक्तव्यः १३ अथयस्मिन्योगेजातोमात्रात्यज्यतेयस्मिंश्चयोगेजातस्त्यक्तोपिमात्रादीर्घायुः सुखीचभवति तद्योगद्वयंवैतालीयेनाह आरार्के- ति चंद्रेशशिन्यारार्कजयोर्भौमसौरयोरेकराशिगतयोस्त्रिकोणगेनवमस्थेपंचमस्थेवाऽस्तेचसप्तमेस्थानेस्थितेजातोंबयामात्राविसृज्यतेत्यज्यते एवंविधेयोगेचंद्रमसिअमरराजमंत्रिणागुरुणादृष्टेमात्रात्यक्तोपिपरहस्तगतोपिदीर्घायुः चिरजीवीसुखभाक्चप्रभुविभोगीभवति १४ अथय- स्मिन्योगेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतितद्वसंततिलकेनाह पापेक्षितइति तुहिनगौचंद्रेपापेक्षितेपापगृहदृष्टेसौरेणार्केणवेत्यर्थः तथाभूतेउदये लग्नेस्थितेकुजेभौमेऽस्तेसप्तमस्थानस्थेजातोमात्रात्यक्तोविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः कुजार्कजयोरिति तथातेनैवप्रकारेणलग्नगतेचंद्रमसिपापे

आरार्कजयोस्त्रिकोणगेचंद्रेऽस्तेचविसृज्यतेंबया दृष्टेमरराजमंत्रिणादीर्घायुःसुखभाक्चससमृतः १४

क्षितेसूर्यदृष्टेकुजार्कजयोर्भौमशनैश्चरयोरायेएकादशस्थितयोर्जातोमात्रात्यक्तोपिविनश्यतिम्रियतइत्यर्थः सौम्येपिपश्यतीति पूर्वोक्तयोगस्थेचंद्रमसि पापदृष्टेसौम्येशुभग्रहेपिपश्यति सतुजातोमात्रात्यज्यतेत्यक्तोपियादृग्वर्णप्रभुणासौम्यग्रहेणचंद्रमादृष्टस्तथाविधस्यहस्तमेतितादृग्वर्णस्यब्रा म्हणादेर्हस्तंगच्छतितेनउत्थापितोजीवतिच अथास्मिन्नवयोगेस्थितश्चंद्रमापापेनकुजेनसूर्येणसौरेणवादृश्यतेऽन्येनसौम्यग्रहेणचदृश्यतेत- दाजातस्तयोर्दृष्टग्रहयोर्योबलवान्तादृग्वर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तंगतोपिविनश्यति यदुक्तं सौम्येतरेषुपरहस्तगतोप्यनायुरिति ननुयथायोगस्थे चंद्रमसिसौम्यैः पापैश्चदृश्यमानेमात्रात्यक्तोविनश्यतीत्यभिहितंतत्रक्षत्रियवैश्यशूद्रवर्णसंकरादिषुहस्तगतः सर्वएवविनाशमा-

भोतिवहन्ममानात्मकः क्षत्रियादिवर्णसंकरगताभ्नजीवमानादृश्यते तस्मात्पूर्वश्लोकादृष्टेः मरराजमन्त्रिणादीर्घायु सुखभाक्चससमृत इत्येतदिह शेष भूतमवगतव्य तस्माद्धेनशुक्रेणवाययादर्शितयोगस्यभ्नरमादृश्यते जीवेननदृश्यतेतदापरहस्तगतोपिम्रियते यदापापेनसौम्येनवादृश्यमानोपिजीवेनदृश्यतेतदादृष्टग्रहवलवशात्तदूर्णस्यब्राह्मणादेर्हस्तगतोजीवति तथात्त्वसारावल्याम् म्रियतेपापैर्दृष्टःशशिनिविलग्नेकुजेन्यगेत्यक्तः लग्नान्चलाभगतयोर्वसुधासुतमंदयोरेवम् पश्यतिसौम्योवलवान्याहग्गृह्णातितादृशोजात शुभपापग्रहदृष्टेपरैर्गृहीतोप्यसौम्रियते सर्वेष्वेतेषुयदायोगेषुशशिसुरेज्यसदृष्टः भवति तदादीर्घायुर्हस्तगतःसर्ववर्णेषु १५ अधुनाप्रसवगृहज्ञानवैतालीयेनाह पितृमातृइतिपितृमातृगृहादिवार्कशुक्रावित्यादिनोक्ता तद्बलासितृमातृग्रहवीर्यासि

पापेक्षितेतुहिनगावुदयेकुजेऽस्तेत्यक्तोविनश्यतिकुजार्कजयोस्तथाये सौम्येपिपश्यतितथाविधहस्तमेतिसौम्येतरेषुपरहस्तगतोप्य
नायु १५ पितृमातृगृहेषुतद्बलात्तरुशालादिषुनीचगे शुभैः यदिनैकगतैस्तुवीक्षितोलग्नेदूविजनेप्रसूयते १६

दृमातृगृहेषुप्रसूयतइतिवदेत् तदार्कशनैश्चरयोरन्यतमेवलवतिपितृगृहेपितृष्वसृपितृव्यादिसंबंधिगृहेप्रसूतिः एवमातृग्रहयोश्चन्द्रशुक्रयोरन्यतमेवलवतिमातृगृहेमातृष्वसृमातुलादिगृहेप्रसूतिः तरुशालादिषुनीचगे शुभैरिति वहुवचनात्सर्वेष्वशुभग्रहा यदानीचस्थाभवतितदातरुषुवृक्षेषुशालासुभाकारसमीपेषुप्रसवोवाच्यः आदिग्रहणान्नदीकूपारामपर्वतादिप्रदेशेष्वनावृतेषुइति यदिनैकगतैरिति नीचगैः शुभैरित्यनुवर्ततेसर्वेसुशुभग्रहाः नीचगतस्तैर्लग्नेदूउदयस्थंचन्द्रंप्रभावेप्येकराशिगतोग्रहेवहुवचनात्त्रिप्रभृतिभिर्यदानदृश्यतेतदाविजनेजनरहितस्थानेऽरण्येप्रसूतिरिति यदापुनरेकस्थैर्वहुभिर्ग्रहैर्यदालग्नेदूदृश्येते तदाजनाकीर्णेप्रसूतिरिति तथात्त्वसारावल्या पितृमातृग्रहेवर्गेतत्स्वजनगृहेषुवलयोगात् प्राकारतरुनदीषुचप्रसूतिर्नीचाभि

तै. सौम्ये. नेक्षेतेलग्नेंदूयद्येकस्थाग्रहास्तदादव्याम् १६ अधुनादीपसंभवासंभवभूप्रदेशेप्रसवज्ञानंगर्भमोक्षंमातुःक्लेशज्ञानंमंदाक्रांतयाह मंदर्क्षांशइति
शशिनिचंद्रेयत्रतत्रराशौमंदर्क्षांशेशनैश्चरस्यनवभागेमकरकुंभयोरन्यतमांशकस्थेतमस्यंधकारेसूतिकाशयनंवक्तव्यं हिबुकेलग्नाच्चतुर्थस्थेचंद्रेंधकार
एवशयनं यत्रतत्रावस्थितेचंद्रेमंदेनसौरेणदृष्टेंऽधकारएव अब्जगेवाअब्जराशौअत्रकर्कटमीनौद्वौविज्ञेयौमकरकुंभयोरुक्तत्वात् मंदर्क्षांशेत्यादिने
ति तेनयत्रतत्रराशौकर्कटनवांशकस्थेचंद्रेमध्यंधकारएवमीननवांशकस्थेवातमस्यंधकारएव तद्युक्तेवेति तदितिसौरः परामृश्यते यत्रतत्राव-
स्थितेचंद्रेसौरयुक्तेंधकारएव एवंनिषेककालेनशयनमपिसर्वेष्वेतेषुयोगेषुयदार्कदृष्टः चंद्रमाभवतितदांधकारएव यस्माद्यवनेश्वरः सौरांशकस्थे

मंदर्क्षांशेशशिनिहिबुकेमंददृष्टेऽब्जगेवातद्युक्तेवातमसिशयनंनीचसंस्थैश्चभूमौ
यद्वद्राशिर्व्रजतिहरिजंगर्भमोक्षस्तुतद्वत्पापैश्चंद्रात्स्मरसुखगतैःक्लेशमाहुर्जनन्याः १७

शशिनिप्रलग्नेजलेजलाख्यांशकमाश्रितेवा स्वांशास्थितेकेंद्रगतेर्कजेवाजातस्तमिस्रेयदिनार्कदृष्टः १ अन्येषांमतंयथा सूर्येबलवतिभौमेनदृष्टेस-
त्स्वपियोगेष्वंधकाराभावः तथाचसारावल्याम् बलवतिसूर्येदृष्टेबहुप्रदीपाधराक्षिपुत्रेण अन्यैर्व्यपगतवीर्यैः सूतोज्योतिस्तृणेभवति सौरांशेऽब्ज-
लग्नांशेचंद्रेऽर्कसुतेथवाहिबुके तद्दृष्टेवाकुर्यात्तमसिप्रसवनसंदेहः नीचसंस्थैश्चभूमौशयनमित्यनुवर्तते बहुवचनाद्द्वयासंभवंतृप्रभृतिभिर्ग्रहैर्नीचस्थै-
र्भूमौशयनंवाच्यम् भूशब्देनात्रतृणास्तृताभूर्ज्ञेया केचित्तुग्नस्थेचतुर्थस्थेवानीचगतेचंद्रेभूशयनमिच्छंति यथासारावल्याम् नीचस्थेभूशयनंचं
द्रेप्ययवासरवेविलग्नेवा यद्वदिति प्रसवलग्नराशिर्यद्द्येनप्रकारेणहरिजंव्रजत्युदयलेखापरित्यजति तद्वत्तेनैवप्रकारेणनार्यागर्भमोक्षोवाच्यः

यत्राप्तभाभूम्यासहासक्तसमताद्र्यपतेतद्वैज उक्तत हरिजमिति गगनमवनौसपृक्तमिबलक्ष्यतेपर्यायेक्तेषु तद्यथा शीर्षोदयेषुलग्नेषु स्तनास्यो
रस्यैयतोगर्भस्यमोक्षोवाच्य पृष्ठोदयेष्वधोमुखस्यपृष्ठदर्शयतः मीनोदयेपार्श्वदर्शयतः तथान्वसारावल्याम् शीर्षोदयेविलग्नेमूर्ध्नाप्रसवो-
रस्यैयतोगर्भस्यमोक्षोवाच्य ... केचिदेवव्याप्तवसते यथालग्नाधिपोनवांशकाधिपोवा लग्नस्थोवाग्रहोवक्रीभव
न्ययोरस्येचरणौ उभयोदयेचहस्तौ शुभदृष्टेशोभनोन्यथाकष्टः
तितदावैपरीत्येनगर्भमोक्षोभवति तथान्वभणित्यः लग्नाधिपेशकपतौलग्नस्थेवक्रितेग्रहेप्ययथा विपरीतगतोमोक्षोवाच्योगर्भस्यसंक्लेशः
पापैरिति पापग्रहैश्चतुर्गतैः शशिनासहव्यवस्थितैः सप्तमतैर्लग्नात्ससमस्थैर्वा सुखगतैश्चतुर्थस्थैर्वाप्रसवकालेजनन्या मातुः क्लेशमाहुः कष्टकथ
यंतिसूरयः तथान्वसारावल्याम् क्लेशोमातुः क्रूरैर्बन्धस्तगतैः शशांकयुक्तैर्वा १७ अथदीपगृहद्वारज्ञानमित्यत्र्ययाह स्नेहः शशांकादिति शशांक

स्नेह शशांकादुदयाच्चवर्तिर्दीपोर्कयुक्तर्क्षवशाच्च रंध्रैः

तत्रप्रश्लेषोवाच्यः जन्मकालेपूर्णचन्द्रमसि स्नेहेनपूर्णदीपभाजनवक्तव्य क्षीणेक्षीणस्नेहात्कमिति तथान्वसारावल्याम् दीपःपूर्णः पूर्णशशिनिक्षी
णेक्षयस्तुतैलस्य यदेवतदामावास्यायांसर्वेषामन्धकारेप्रसवोभवति तस्मादयुक्तमेतत् तेनयत्रराशौचन्द्रमाव्यवस्थितस्तत्रयदिराशिप्रारंभे
स्थितोभवतितदादीपभाजनंस्नेहेनपूर्णवक्तव्य यत्रराश्यवसानेस्थितकत्रस्नेहातदीपस्नेहरहित मध्यमासेऽर्धम् अन्यत्रानुपातादिति उदया
द्वर्तिः उदयाल्लग्नाद्दीपवर्तिर्वदेत्या लग्नारंभेतत्क्षणदत्तावर्तिर्वदेत्या मध्येअर्धदग्धावर्तिः लग्नावसानेवर्तिर्दाहोवाच्यः अतरन्नुपातः तथान्व
सारावल्याम् यावल्लग्नादुदितवर्तिर्दग्धाप्युतावती भवति दीपोर्कयुक्तर्क्षवशादिति अर्कोरविस्तद्युक्ताशिवशाच्चराशोदीपोवाच्या तत्रचरा-

शिव्यवस्थितेर्के संचार्यमाणोदीपआदेश्यः स्थिरराशिस्थेर्के एकदेशस्थः द्विस्वभावस्थेर्केचालित. प्रतिष्ठितइतिकेचिद्वदंति यथायस्मिन्राशावर्कः
स्थित सराशिर्यस्यांदिशिस्थितः प्रागादीशः क्रियवृषनृयुक्कर्कदेत्यादिनाप्रदर्शितस्यांदिशिदीपआदेश्यः अन्येएवंवदंति यथायस्यांदिशिअर्कोग्र
मवशेनाष्टप्रहरकल्पनयाष्टासुदिक्षुपरिभ्रमतितेनैवक्रमेणयस्यांदिशिव्यवस्थितः तस्यांदिशिगृहस्यदीपस्थानमिति तथाचसारावल्याम् द्वाद
शभागविभक्तेवासगृहेव्यवस्थितेसहस्रांशो दीपश्चरस्थिरादिषुतथैववाच्यः प्रसवकाले अत्रप्राच्यादिगृहंद्वादशधाविभज्यमेषादिगणनयार्करा
शिर्यत्रभवति तत्रदीपस्थानमिति केचिल्लग्नस्ययादृशोवर्णस्तादृग्वर्णादीपवर्तिमिच्छंति तथाचमणित्थः लग्नस्ययोत्रवर्णोनिर्दिष्ट स्तेनवर्तिरा

द्वारंचतद्वास्तुनिकेंद्रसंस्थैर्ज्ञेयंगृहैर्वीर्यसमन्वितैर्वा १८

देश्या द्वारंचतद्वास्तुनीति तद्वास्तुनिसूतिकागृहेलग्नात्केंद्रस्थेग्रहैर्द्वारादेशः कार्यः तस्यग्रहस्ययादिक्प्राच्याद्यारविशुक्रलोहिततमेत्यादिनोक्तात
द्दिगभिमुखंसूतिकागृहंवक्तव्यं बहुषुकेंद्रेषुबलवद्ग्रहवशात्न्यूनेषुकेंद्रेषुतल्लग्नराशिवशात् लग्नस्ययादिक्तदभिमुखंयस्मादनेनैवस्वल्पजात
केउक्तं द्वारंवास्तुनिकेंद्रोपगताद्ग्रहाद्सतिवाविलग्नर्क्षात् अन्येवदंति यथालग्नद्वादशभागराशिदिगभिमुखंसूतिकागृहद्वारं तथाचमणि
त्थः लग्नेयोद्विरसस्तदभिमुखंसूतिकागृहेद्वारं एतच्चसंवादेनापिदृष्टमिति वीर्यसमन्वितादित्युत्तरत्रसंबध्यते केचिद्वदंति यथावीर्यसमन्वि
तात् ग्रहाद्गृहद्वारंवदेत् तथाचसारावल्याम् वासगृहोद्यानगतंद्वारंदिक्पालकाद्बलोपेतादिति १८

अधुनासूतिकागृहस्वरूपज्ञानशार्दूलविक्रीडितेनाह जीर्णसंस्तुतमिति वीर्यसमन्वितादित्यनुवर्तते सर्वग्रहेभ्योर्कजेसौरेवीर्यवतिसबले जीर्णमि-
तिचिरतनं भूपःसंस्तुतसूतिकागृहवक्तव्य क्षितिसुते भौमेबलवत्यग्निनादग्ध शीतगौचन्द्रेनव शुक्लपक्षेउपचितसवदेत् यस्मादयनेश्वर सचर्द्ध
तानक्रमसोपचितमिति काष्ठाद्यनरदैस्त्वाचितिरवावादित्येकाष्ठाद्यदारुबहुल नदहमसार शशिसुतेबुधेतद्गृहं अनेकशिल्पयुक्तं बहुविधशिल्पि
रचित रम्यचित्रयुतमिति भृगुजेशुक्रेरम्यरमणीयमनोरमनवपर नवनूतनंचित्रयुतचित्रकर्मयुक्त जीवगुरौदृढंचिरकालस्थायिचक्रस्येमंत्रिणाधि
रूढेगृहदातृगृहसमीपस्थैरन्यगृहै सामंतपूर्वसमंतात्सर्वदिक्षुयथोपदिष्टवदेद्ब्रूयात् सामंतपूर्वमिति वेश्मिकवेश्मनासामंतान्क्रमेणेत्यर्थः यथा

जीर्णसंस्तुतमर्कजेक्षितिसुतेदग्धनवशीतगौकाष्ठाद्यनदृढंरवौशशिसुतेतन्नैकशिल्पयुक्तम् रम्यचित्रयुतनवंच भृगुजे
जीवेदृढमंदिरंचक्रस्येमयथोपदेशरचनासामंतपूर्वंवदेत् १९

गृहदातृगृहस्यपुरतः पृष्ठतःपार्श्वयोर्वाऽन्येगृहाव्यवस्थि
तेनैवक्रमेणसूतिकागृहस्थानानिप्रतिवेश्मगृहाणिवाच्यानि अन्येसामंतपूर्वाणीतिपठंति सामंतात्गृहपर्यंतपूर्विकारचनामिति तथासाराव
ल्याम् भवनगृहसयोगः प्रतिवेश्माभितनौपान्म देवालयपत्तुपाचककोशविहाराद्यवस्कारस्थान निद्रागृहंचभास्करशशिकुजगुरुभार्गवार्कि
बुधयोगात् अत्राचार्येणभूमिकाप्रमाणनोक्त त्रिशालद्विशालज्ञानंचतदुच्यते बृहस्पतौकर्कटस्थेपरमोच्चाद्वयेलपात् दशमगोद्विभूमिकपु
नभागोप्यवक्रस्थितेत्रिभूमिकउच्चभागस्थेचतुर्भूमिकधनुषिसबलेदशमस्थानस्थेगुरौत्रिशालतद्गृहं मिथुनकन्यामीनस्थेद्विशालं उक्तंचस्व
ल्पनातके गुरुर्दशमस्थोद्विनिचतुर्भूमिककरोतिगृह धनुषिसबलेत्रिशाल...

अथसमस्तवास्तुनिकसूतिकागृहमितितद्विज्ञानदोधकेनाह मेषेति मेषःप्रसिद्धः कुलीरः कर्कटः तुलातुलएव अलिर्वृश्चिकः घटःकुंभः एषामन्यतमे लग्नेवास्तुनिप्राग्भागेसूतिकास्थानंवक्तव्यं अंशेवा उत्तरतोगुरुसौम्यगृहेषुगुरुगृहेधन्विमीनौ सौम्यगृहेमिथुनकन्येएतेषुलग्नेषुतदंशकेचोत्तरतोवास्तुनिसूतिकागृहंवाच्यम् वृषेणतदंशकेनचगृहपश्चिमभागेसूतिकागृहं मृगसिंहौमकरकेसरिणौदक्षिणभागकराविति दक्षिणभागेसूतिकागृहं कुरुतः २० अथसूतिकागृहेकशयनमितितज्ज्ञानंवैतालीयेनाह प्राच्यादिगृहेति गृहेसूतिकावेश्मनिप्राच्यादिदिशिपूर्वाद्यास्वष्टसुदिक्षुक्रियादयोमेषादयोराशयः द्वौद्वौचतसृषुदिक्षुकोणगताविदिक्स्थाद्विमूर्तयोद्विस्वभावाः तद्यथा मेषवृषयोर्लग्नयोर्गृहस्यप्राग्विभागेसूतिकाशयनं

मेषकुलीरतुलालिघटैःप्रागुत्तरतोगुरुसौम्यगृहेषु
पश्चिमतश्चवृषेणनिवासोदक्षिणभागकरौमृगसिंहौ २०

मिथुनेआग्नेय्यां कर्कसिंहयोर्दक्षिणे कन्यायांनैर्ऋत्येतुलावृश्चिकयोःपश्चिमे धनुषिवायव्ये मकरकुंभयोःउत्तरे मीनेऐशानेइति एषएवविधिः शय्यास्वपिवक्तव्यः अतउक्तंशय्यास्वपिवास्तुवद्वदेदिति किंत्वयंविशेषः पादैःषट्त्रिनवांत्यसंस्थितैरिति इहखट्वापादाः षट्त्रिनवांत्यराशयः लग्नात्षष्ठतृतीयनवमद्वादशराशयः पादाःपरिकल्प्याः तत्रैतज्जातंयेनलग्नेनप्रसवस्तदुक्तदिशिशय्यायाः शिरस्तस्मादेवषट्त्रिनवांत्याः पादाः तत्रद्वादशतृतीयौपूर्वपादौ तत्रापितृतीयोदक्षिणः पादोद्वादशोवामः षष्ठनवमौपश्चिमपादौ तत्रापिषष्ठोदक्षिणोनवमोवामः लग्नद्वितीयौशीर्षभागः चतुर्थपंचमौदक्षिणमंगंसप्तमाष्टमौपादांतभागः दशमैकादशौवामांगंप्रयोजनंविनतत्त्वयमलक्ष्यैः क्रूरैस्तुतुल्यउपघातइति यत्रद्विस्वभावराशयः स्थितास्त

त्रिनतस्य यमपापाक्तभतस्तद्दशोवोपघातः एवसदेवानुपपन्नरवड्गागमसगः यस्मादवश्यकश्चिदपियमलक्षेणपापग्रहैर्भवितव्य तस्माद्यत्रयमलद्द सौम्यग्रह स्वामिग्रुतदृष्टतत्रविनतत्वपापग्रहोपिस्वोच्चराशित्रिकोणमित्रस्वेवस्थोशुभफलकरोनभवतीति २१ अधुनोपसूतिकासंख्यामनुष्टुभाह चन्द्रलग्नेति लग्नादारभ्यपश्चराशौचंद्रमाव्यवस्थितस्तदंतरेतयोर्मध्येयावतोग्रहाव्यवस्थितास्तेचन्द्रलग्नांतरगताग्रहास्तैरुपसूतिकाः स्युः ताव त्सख्याउपसूतिका समीपवर्तिन्य स्त्रियः स्युर्भवेयुः ताश्चग्रहजातिवयोवर्णरूपाः तथाचसारावल्याम् शशिलग्नविवरयुक्ताग्रहतुल्या सूतिकाश्चविज्ञेया अनुदितचक्रार्धयुतैरन्तर्बहिरन्यथावदत्येके उत्तमरूपविभूषणयोगास्तासांशुभैर्योगात् क्रूरैर्विरूपदेहालक्षणहीना श्चरोक्ष्मलिनाश्च मिश्रैर्मध्यमरूपाबलसहितैः सर्वमेतदवधार्य बहिरतश्चेति तत्रयावतोग्रहाद्दृश्यतेचक्रार्धेव्यवस्थितास्तावत्सख्याउप

प्राच्यादिगृहिक्रियादयोद्वौद्वौकोणगताद्विमूर्तयः शय्यास्वपिवास्तुवदूहत्पादैःषट्त्रिनवांत्यसंस्थितैः २१

सूतिकागृहे वहिर्वक्तव्याः यावतश्चादृश्येनचक्रार्धेव्यवस्थितास्तावत्सख्याआभ्यंतरेवक्तव्या तत्रलग्नस्ययावत्उदिताभागास्तयाद्वादशैकादशादशाम नवमाष्टमाराशयस्तथासप्तमराशेर्लग्नोदितभागतुल्याशाद्दृश्यमर्धशेषमदृश्यमिति अन्यथापरेअपरेअन्येआचार्याअन्यथाऽन्येनप्रकारेणदृश्य चक्रार्धेअभ्यन्तरगतावर्णयति अदृश्यएवबाह्यास्यान्तयाः तथाचजीवशर्माउदयशशिमध्यस्थैर्ग्रहैःस्युरुपसूतिकास्तत्र उदगर्धस्थैर्बाह्येदक्षिणगैरा रिज्ञेयाःएतदाचार्यस्यनाभिमत यतोनेनैवस्वल्पजातकेउक्त शशिलग्नांतरसंस्थाग्रहतुल्याःसूतिकाश्चवक्तव्याः उदगर्धेऽभ्यन्तरगाबाह्याश्चकस्य र्धे प्रबलसमर्थःपृथिभिन्नास्तत्रग्रहाकोपपत्तेस्त्रिसगणमित्यादिनाद्विगुणत्वकृत्वाग्रहस्यानवशादुपसूतिकाभिश्चयकार्य यदिबहुजनप्रसूतिः

गानभवंति तथापिग्रहसंख्यासूतिकासंभवायन्नबहुजनप्रसूतियोगेनभवितव्यमिति २२ अथजातस्यस्वरूपादिज्ञानदीधकेनाह लग्नेति जन्मकालेलग्ने योनवांशकउदितस्तस्यय: स्वामीसलग्ननवांशप तत्तुल्यतनुस्तदाकारोजातोवक्तव्य: यथामधुपिंगलदृगित्यादि अथवाजातकालेसर्वग्रहेभ्योयोग्रहोवीर्ययुतोबलवांस्तत्तुल्यतनुर्वावक्तव्यः यदिलग्ननवांशकस्योराशिर्बलवान्भवतितदातदीशतुल्यातनुर्भवति अथसर्वग्रहेभ्योयोवीर्यवान्ग्रहस्तत्तुल्य तनुरिति चंद्रसमेतइतियोनवांश: शशिनाचंद्रेणसमेतश्चंद्रोयस्मिन्नवांशकेस्थितइत्यर्थः तस्यनवांशराशेर्योधिपतिः सचंद्रसमेतनवांशपतिः तस्य योवर्णस्तद्वर्णोजातोभवति अत्रचवर्णोरक्त: श्यामोभास्वरोगौरइति अन्येचंद्राक्रांतराशिवर्णमेवाहुः यथारक्तः श्वेतः शुकतनुनिभइत्यादि अत्रमु

चंद्रलग्नांतरगतैर्ग्रहैःस्यरुपसूतिकाः बहिरंतश्चचक्रार्धेदृश्यादृश्येन्यथापरे २२

कवर्णस्यासंभवादयुक्तमेतत् एतच्चवर्णादिजातिकुलदेशान्बुध्वावक्तव्यं उक्तंच बलिन:सदृशीमूर्तिर्बुध्वाजातिकुलदेशानिति कादिविलग्नविभक्तभगात्र इति आधानविधिनाशीर्षादीनामवयवानांह्रस्वदीर्घत्वंनिरूपयति कादिभिर्विलग्नभैर्लग्नराशिभि: विभक्तानिगात्राणियस्यसः कादिविलग्नविभक्तभगात्र तत्र लग्नादयोराशय कादिषुशिर:प्रभृतिकलागात्रेषुपरिकल्प्याः यथाकालांगानि तत्रलग्नंशिर: द्वितीयोराशिर्वक्त्रं तृतीयउर: चतुर्थोहृत् पंचमःक्रोड: षष्ठः कटिः सप्तमोबस्ति अष्टम:शिश्नगुदे नवमोवृषणौ दशमऊरू एकादशोजानुनी द्वादशोजंघापादौ अत्रचराशीनांप्रमाणमुक्तं पूर्वार्धविषयादयइति तत्रयत्रांगस्थेदी र्घराशौदीर्घराश्यधिपोग्रहोव्यवस्थितोभवतिसदीर्घकृत् तदंगंतस्यदीर्घवक्तव्यम् तथाचसत्य: दीर्घाधिपतिर्दीर्घोग्रहःस्थितोवयवदीर्घकृद्भवति अर्थादेवाल्पग्र

माणराशौव्यवस्थितस्तदगाल्पकदसति दीर्घराश्यधिपो ऽल्पराशिव्यवस्थितःसमध्यमरूत्‌ अल्पराश्यधिपोदीर्घराशौव्यवस्थितोगमध्यमरुत्‌ यथागराशौव हवोव्यवस्थिताज्जन्ययडपङ्कृ्हवशाडन्य यत्रनकश्चिदव्यवस्थितः तत्रराशिप्रमाणतएवागंवाच्य २२ इतिसूतिकाप्रकरणम्‌ अत्रैवसूतिकाध्यायेजात स्यव्रणमशकादिनिरूपणार्थमगप्रकरणमारभ्यते तत्रलग्नप्रथमद्वितीयतृतीयद्रेष्काणवशेनप्रथमद्वितीयतृतीयशरीरभागपरिच्छेदः तत्रशिरःप्रभृतियाव द्दूक्प्रथमोगविभागः शिरोधस्तायावन्नाभिः तावद्वितीयः तदधस्तात्तृतीयः तेषामगविभागानाराशिविभागशार्दूलविक्रीडितेनाह कद्दगिति त्रिभिःप्रकारैस्त्रिधा त्रिभिर्द्रेष्काणभागैस्त्रिधाशरीरप्रविभागः तत्रलग्नस्थप्रथमद्रेष्काणेउदयति प्रथमोमूर्धाद्यगविभाग द्वितीयेद्रेष्काणेउदयति कंठपूर्वकोद्वि

लग्नमनवांशपतुल्यतनु स्याद्वीर्ययुतग्रहतुल्यतनुर्वा चंद्रसमेतनवांशपवर्ण कादिविलग्नविभक्तभगात्र २३

तीयोगविभागः तृतीयेद्रेष्काणेउदयति बस्तिपूर्वकः तृतीयः तत्राप्यगविभागेवामदक्षिणसर्वावयवज्ञानकथमित्याह वाममुदितैरिति राशिभिरुदितैः दृ श्यभागावस्थितैर्वामोगविभागः लग्नस्योदितभागाः तथाद्वादशैकादशदशनवमाष्टमाः तथासप्तमस्यराशेर्लग्नोदिततुल्यभागा एषभागोदितः शेषोनुदि तः अर्थादनुदितैरदृश्यैर्दक्षिणइति तत्रलग्नानुदितभागास्तथाद्वितीयतृतीयचतुर्थपञ्चमषष्ठाः सप्तमराशेर्लग्नोदिततुल्यभागाः एवंस्थितेलग्नप्रथम द्रेष्काणोदयेलग्नराशिः कशिरः कल्पनीय लग्नाद्वितीयद्वादशौदक्चक्षुषी तत्रद्वितीयोदक्षिणमक्षि द्वादशोवामं तृतीयैकादशौश्रोत्रे तत्रतृतीयोदक्षिण एकादशोवाम चतुर्थदशमौनासापुटौ चतुर्थोदक्षिण दशमोवाम पञ्चमनवमौकपोलौ पञ्चमोदक्षिण नवमोवाम षष्ठाष्टमौहनू षष्ठोदक्षिण अष्टमोवा

तद्यथा लग्नं सप्तमोवक्त्रंमुखं एवंराश्याद्युपलक्षितः प्रथमोंगविभाग. तेकंठांशकइति अथद्वितीयोद्रेष्काणोदयः कंठाद्येद्वितीयेंगविभागेपरिकल्प्य: तद्यथा लग्नं
कंठोगलकः द्वितीयद्वादशोस्कंधौ तत्रद्वितीयोदक्षिणस्कंधोद्वादशोवाम. तृतीयैकादशोबाहू तत्रतृतीयोदक्षिणएकादशोवाम. चतुर्थदशमोपार्श्वे तत्रचतुर्थो
दक्षिणंदशमोवामं पंचमनवमौहृद्भागौ तत्रपंचमोदक्षिणः नवमोवामः षष्ठाष्टमौक्रोडउदरभागौषष्ठोदक्षिण. अष्टमोवामः सप्तमोनाभिरिति ना
भिग्रहणमुदरोपलक्षणार्थं एवंद्वितीयोंगविभागः बस्ति.शिश्नगुदेति लग्नद्रेष्काणेतृतीयेउदयतितेएवंहोरादयस्तृतीयेंगविभागेपरिकल्प्याः
तद्यथा लग्नंबस्तिः नाभिलिंगयोर्मध्यभाग· द्वितीयद्वादशौशिश्नगुदे तत्रद्वितीयोदक्षिणभागः द्वादशोवामः ततोनंतरंतृतीयेकादशौवृषणौ

कंदृक्श्रोत्रनसाकपोलहनवोवक्त्रंचहोरादयस्तेकंठांसकबाहुपार्श्वहृदयंक्रोडानिनाभिस्ततः
बस्तिःशिश्नगुदेततश्चवृषणावूरूततोजानुनीजंघेंघ्रित्युभयत्रवाममुदितेद्रेष्काणभागेस्त्रिधा २४

तृतीयोदक्षिण· एकादशोवाम चतुर्थदशमोऊरूचतुर्थोदक्षिणः दशमोवामः पंचमनवमौजानुनीपंचमोदक्षिणःनवमोवाम. षष्ठाष्टमौजंघेषष्ठोदक्षिणोजं
घा अष्टमोवामजंघा सप्तमःपादद्वयमिति २४ अथअंगज्ञानप्रयोजनशार्दूलविक्रीडितेनाह तस्मिन्पापयुतइति तत्रप्रथमद्रेष्काणेजातस्यशिरोंग
विभागोद्वितीयद्रेष्काणेजातस्यकंठाद्यंगविभागः तृतीयद्रेष्काणेजातस्यबस्त्याद्यंगविभागः तस्मिन्पापयुतेति यत्रांगराशौपापग्रहसंयुक्तेतत्रांगेव्रणं
विस्फोटकादिछिद्रमशकादिचिन्हमादिशेत् .तस्मिन्पापयुतेंगराशौपापग्रहसंयुतेशुभसंयुतेदृष्टेसौम्यग्रहसंयुक्तेऽवलोकितेवातद्राश्युपलक्षितेंगेल
क्ष्मादिशेत् मशकादिचिन्हंवाच्यं स्वर्क्षांशइति सएवग्रहोव्रणमशकादिकर्तास्वर्क्षेस्वराशौस्वनवांशकेवास्थितोभवति स्थिरराशौस्थिरांशकेवा-

स्थितस्तदाव्रणमशकादिकसहजोसन्नतस्यनंतोर्भवति अन्ययोक्तविपर्यस्ये आगतुकोजातस्योत्तरकाले केनचिन्निमित्तेनवक्ष्यमाणेनस्वदशाकालेएववक्त व्य आगतुकस्यव्रणादेर्ग्रहवशेनतस्मिन्निमित्तमाह मंदेश्मानिलजइति मंदेशनैश्चरेव्रणकर्तृत्वेप्रासेतदूणाघश्मनापाषाणहेतुको निलजोवातव्याधि हेतुकोवावक्तव्यः भौमस्यव्रणस्यकर्तृत्वेप्राप्ते ऽग्निशस्त्रविषजोऽग्निहेतुकः शस्त्रहेतुकोविषहेतुकोवावक्तव्यः बुधेभूभवः भूस्थितपातादुच्छ्रितपाता दूम्यधिपातहेतुकोलोष्टप्रहारहेतुकोवासूर्यरवौकाष्ठप्रहारहेतुकश्चतुष्पदप्राणिहेतुकोवावक्तव्यः हिमगौचंद्रेशृंग्यब्जजः शृंग्यभिघातहेतुकः शृंगोविष तेयस्यप्राणिनः सम्भूतस्तज्जातोऽब्जजोवाजलप्राणिहेतुकोवावक्तव्य अन्यैः शुभ अन्येग्रहायत्रागदेशस्थास्सपति तत्रशुभाव्रणादिकरानभवति

तस्मिन्पापयुतेव्रणकृतमयुतेदृष्टेचलस्मादिशेतत्स्पर्शोस्थिरसंयुतेषु सहजःस्यादन्यथागतुकः
मंदेश्मानिलजोग्निशस्त्रविषजोभौमेबुधेभूभुवः सूर्येकाष्ठचतुष्पदेषुहिमगौशृंग्यब्जजोन्यैः शुभ २५

तत्रावशेषौगुरुसितौतत्किंयहूवचनउच्यते बुधःपापयुक्तोव्रणकरः क्षीणश्चंद्रमास्तथाततोन्यैः शुभमित्युक्त २५ अथव्रणज्ञानहरिणयाह समनुपतिताइति यस्मिन्भागेवामेदक्षिणेवात्रयः सबुधाग्रहाः भयोन्येग्रहाश्चतुर्येनबुधेनसहिताः समनुपतिताः समाश्रितास्तत्रांगेपूर्वोक्तव्रणा देर्नियमान्निश्चयाद्वश्यप्राप्तिर्भवति शुभेष्वशुभेषुवा तेग्रहाः सबुधाः शुभाः सौम्याः अशुभाः पापावासमपति तथापितश्चांगेतस्यव्रणाद्याप्तिर्वक्त व्या तेषामध्यायोवलीसस्वदशायमवाप्यकरोति व्रणकृदिति लग्नात्षष्ठस्थानेअशुभ पापोग्रहोव्यवस्थितोदेहेशरीरेव्रणकृद्भवति कस्मिन्- स्थानेतनोर्भेसमाश्रिते तनोर्लग्नात्सपष्ठस्योराशिः कालांगानीत्यनेनदर्शितांगविभागेयस्मिन्भवतितस्मिन्भसमाश्रितेराशियुक्तेदेहेशरीरेभ

वति अत्रापिस्वर्क्षांशस्थिरसंयुतेषुसहजः स्यादन्यथागंतुक इत्यनुवर्तनीयं सएवषष्ठस्थानस्थः पापः सौम्येनशुभग्रहेणयदादृष्टोभवति तदातत्रा-
गेतिलकमशकृद्भवति तिलकः कृष्णोबिंदुः मशकोर्बुदः अथशुभग्रहेणसएवपापोयुतस्तदासलक्ष्मवान्भवति राश्युपलक्षितमंगंसचिन्हंभवति
अत्रस्थानेघनोलोमनिचयोलक्ष्मइति २६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौजन्मविधिनामाध्यायःपंचमः समाप्तः ५ अथा
रिष्टाध्यायोव्याख्यायते तत्रतावज्जातस्यारिष्टसंभवेसत्यायुर्दायाष्टकवर्गादिशःकर्तव्य तस्मात्प्रथमारिष्टाध्यायंवक्ष्यति तत्रारिष्टद्वयंविद्युन्मा
लयाह संध्यायामिति संध्यायालक्षणंसंहितायामुक्तं अर्धास्तसमयात्संध्याव्यक्तीभूताननतारकायावत् तेजःपरिहानिमुखाद्भानोरर्धोदयोया

समनुपतितायस्मिन्भागेत्रयःसबुधाग्रहाभवतिनियमात्तस्यावाप्तिःशुभेष्वशुभेषुवा व्रणकृदशुभःषष्ठेदेहेतनो
र्भसमाश्रितेतिलकमशकृद्दृष्टःसौम्यैर्युतश्चसलक्ष्मवान् २६ इतिजन्मविधिनामाध्यायःसमाप्तः

वत् अस्मिन्संध्याकालइति तत्रजन्मनियस्यसंध्याकालोभवति तत्काललग्नगताहिमदीधितेश्चंद्रस्यहोराभवति यथासंभवंपापैर्भांतिगतैः यत्र
तत्रराशिस्थानवमांशगताःपापाभवंति तदेतद्योगोजातस्यनिधनायमरणायभवति प्रत्येकमिति एकमेकमितिप्रत्येकंशशीन्चंद्रः पापाः त्रयश्च
तुर्युकेंद्रेषुव्यवस्थिताभवंत्येकेकंप्रतियथासंभवंचत्वार्यपिकेंद्राण्याक्रांतानिभवंति तथापियस्यजन्मभवतिसविनाशमुपैति म्रियतइत्यर्थः १ अथा
न्यानरिष्टयोगानिंद्रवज्रयाह चक्रस्येति यावंतोभागालग्नस्योदितास्तावंतएवभागालग्नचतुर्थराशेः परित्यज्यशेषभागमारभ्यपंचमषष्ठसप्तमाष्टम
नवमराशयोदशमराशिलग्नोदितभागतुल्यांशाश्चक्रेपरार्द्धे तत्रचक्रस्यपूर्वभागेक्रूराः पापाः इतरभागेपश्चिमेसौम्याः शुभग्रहाः कीटलग्ने वृश्चिकराशा

उदये कर्कटेचोदयस्थितेजातः शिशुः क्षिप्रमाशेवविनाशमुपैति मरणमाप्नोतीत्यर्थः नन्वमपूर्वं वृश्चिकः कीटसज्ञउक्त पुनरपिहिपदादपोन्हि निशित
मासेन सध्याहृयेइत्यथ कर्कटवृश्चिकमकरमीनानां कीटत्वमभ्युपगत तदत्र वृश्चिककर्कटयोरेव कथव्याख्यातावित्युच्यते मकरमीनयोर्नलिता
दपिसमर्सत्वादपिसपक्षत्वात्कीटसज्ञानाभ्युपगम्यते यस्माद्बादरायणः पूर्वापरभागगतोः शुभासुभैरलिनिकर्कटलग्ने जातस्यशिशोर्मरणमथ
कथयंतियवनेंद्राः पापैर्विलग्नास्तमयाश्रितश्चेति पापैः क्रूरग्रहैः विलग्नाश्रितः अस्तमयाश्रितश्चास्थितैश्चसद्योजातः क्षिप्रशीघ्रमेवविनाशस-
मुपैति अत्रकेचिदेवयोगद्वयव्याचक्षते अश्रितउभयतः लग्नात्पापैरुभयतइत्येकोयोगः अस्तमयाश्चादश्रितइतिद्वितीयः तत्रलग्नात् द्वादश

सध्यायाहिमदीधितिहोरापापैर्भातिगतैर्निधनाय प्रत्येकशशिपापसमेतैः केंद्रैर्वासविनाशमुपैति १
चक्रस्यपूर्वापरभागगेषुक्रूरेषुसौम्येषुचकीटलग्ने क्षिप्रविनाशसमुपैतिजातःपापैर्विलग्नास्तमयाश्रितश्च २

द्वितीयस्थयोः पापयोर्जातोम्रियते तथालग्नपञ्चाष्टमयोश्चपापयोर्जातोम्रियते तथालग्नसप्तमाच्चापेद्वादशाद्वितीयेतरस्थयोश्चपापयोर्जातो
म्रियते अन्येपुनरभिशब्दोआभिमुख्येवर्ततेइत्यनुवर्णयति तत्रलग्नाद्योद्वितीयराशौग्रह स्थितः सउदयमभिलषतेलग्नस्याभिमुखोभवति
यश्चलग्नादष्टमराशौभवतिसोस्तमयमभिलषतीत्यतः सप्तमराशेरभिमुखोभवति तेनतज्जातम् लग्नाद्वितीयाष्टमगतैः सर्वैःपापैर्जातोम्रियते यपु
नरभिशब्दआभिमुख्यव्यावृत्तिभूमः यस्माद्यवनेश्वरः पापेषुमदेषुलग्नाभिमुखेषुसर्वेष्वेवासवीर्येषुशुभसंयोगेष्वपिकिंतुयोलग्नाद्द्वादशस्थाने स्थि
त ... प्राप्तगतास्तुल्यजवा

ग्रहाश्चस्वस्वमंडलगाइति तत्रपूर्वाभिमुखंव्रजतोगच्छतोलग्नाद्द्वितीयस्यस्यतदाभिमुख्यंनसंभवति नचाष्टमस्यस्यास्ताभिमुख्यंतेनैतज्ज्ञातं लग्ना
द्वादशषष्ठाश्रितैःपापैर्यस्यजन्मसम्रियतेइति भगवतागार्ग्येणसर्वाण्येवव्याख्यातान्यभिमुखानीति तथान्यद्वाक्यम् रिपुव्ययगतैःपापैर्यदि
घाधनमृत्युगैः लग्नेवापापमध्यस्थेध्रुवंवामृत्युमाप्नुयादिति २ अथयोगांतरमनुष्टुभाह पापाविति एकःपापउदयेलग्नेस्थितोन्योऽस्तेसप्त
मेगत शशीचंद्रमाःयत्रतत्रस्थःक्रूरेणपापेनयुतोभवति सचसौम्यैःशुभग्रहैःयदिनदृष्टः तदाजातस्यमृत्युरचिराच्छीघ्रमेवभवेत् ३ अथयोगांतर
मनुष्टुभाह क्षीणेति हिमगौचंद्रेक्षीणेलग्नाद्व्ययगेद्वादशस्थेतथापापैःक्रूरग्रहैरुदयाष्टमगैः लग्नस्थैरष्टमगतैश्चकेंद्रेषुकंटकेषुचेद्यदिशुभानभवंति

पापावुदयास्तगतौक्रूरेणयुतश्चशशी दृष्टश्चशुभैर्नयदामृत्युश्चभवेदचिरात् ३ क्षीणेहिमगौव्ययगेपापैरुदयाष्टमगैः
केंद्रेषुशुभाश्चनचेत्क्षिप्रंनिधनंप्रवदेत् ४ क्रूरेणसंयुतःशशीस्मरांत्यमृत्युलग्नगः कंटकाद्बहिःशुभैरवीक्षितश्चमृत्युदः ५

तदाजातस्यक्षिप्रंशीघ्रमेवनिधनंमरणंप्रवदेद्ब्रूयात् अत्रकेचित्पापैरुदयाष्टमगैरितिनेच्छंति तदयुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः क्षीणेचंद्रेव्ययगतेपापैरष्ट
मलग्नगैः केंद्रबाह्यगतैःसौम्यैर्जातस्यनिधनंवदेत् ४ अथारिष्टांतरमनुष्टुभाह क्रूरइति शशीचंद्रःक्रूरेणग्रहेणसंयुतस्तथाभूतःस्मरांत्यमृत्यु
लग्नगःसप्तमद्वादशाष्टमलग्नानामन्यतमस्तथा शुभैःशुभग्रहैःकंटकबाह्यस्थैःकेंद्रवर्ज्यअन्यस्थानस्थैःअवीक्षितःनदृष्टोयदिभवतितदाजातस्य
मृत्युदोमरणप्रदोभवति अर्थादेवसौम्यैःकेंद्रस्थैस्तदारिष्टाभावःतथाचसारावल्यां व्ययाष्टसप्तमोदयगेशशांकेपापैःसमेतैःशुभदृष्टिहीनेकेंद्रेषुसौम्य

ग्रहवर्जितेपुंसामल्पसय कुरुतेग्रणाश ५ अथारिष्टानराणिपूर्व्याह शशिनिइति शशिनिचंद्रे अरिविनाशगे ठभास्यष्ठस्थानस्थे॰ एपोस्येवाट्र अत्रपाप
नां क्रूराणामव्यादन्पृतमेनेक्षितेदृष्टेसोम्यग्रहेणादृष्टेतस्युनिधनमरणमास्तुक्षिप्रमेवभवति शुभैरिति अयठमास्यष्टमगेचंद्रेसोम्येग्रहेदृष्टे
मानेजातस्यसमाष्टकवर्षाष्टकस्थिति॰ जीवितमक्तव्य ततोनंतरमरणमिति समशब्दोवर्षपर्याया दलगतइति ठमास्यष्टमगेचंद्रेमिश्रे पापे सौम्ये च
ऐ अतास्यास्समाप्यकार्दर्षाष्टकाद्दलमर्द्धवर्षन्चतुष्टयस्थितिर्वदेत्ततोमरणमिति अथदिवषष्ठाष्टमस्थेचंद्रमासिनकेनचिद्दृश्यमाने॰ रिष्टयोगाभाव
चंद्रमायदिषष्ठाष्टमस्थ॰ सोम्यक्षेत्रगतोभवत्यथपापक्षेत्रगत॰ सौम्ययुक्तोभवति तदानमरणमद॰ यस्मायवनेश्वर॰ उयान्छशीनेधनगोशुभ-

शशिन्यरिविनाशगेनिधनमाशुपापेक्षितेशुभैरथसमाष्टकदलमतश्वमिश्रे स्थिति॰
असद्भिरवलोकितेबलिभिरत्रमासस्तुभंकलत्रसहितेचपापविजितेविलग्नाधिपे ६

धंपक्षेयवापापनिरीक्षितश्च सर्वासुराहन्तिशुभैर्विमिश्रस्तदीक्षितोब्दाष्टकमर्धकन्या तथायस्यकृष्णपक्षेदिवाजन्मनिशुक्लपक्षेरात्र
षष्टमग॰ शशीशुभाशुभदृष्टोपिभयति तस्यनमरणमद॰ यस्मान्माडव्य॰ पक्षेसितेभवतिजन्मयदिक्षपायाकृष्णोथवाहनिशुभाशुभदृश्यमान॰ त
चंद्रमारिपुविनाशगतोपिलग्नादापत्सुरक्षतिपितेवशिशुनहन्ति असद्भिरिति अत्रास्मिन्नेवषष्ठेष्टमेवास्थानेशुभेसौम्यग्रहे बुधगुरुसितानामन्यत
मेस्थितेतस्मिन्नसद्भि॰ पापै॰ बलिभि॰ वीर्ययुक्तैरवलोकितेदृष्टेजातस्यमासस्थिति॰ जीवितमक्तव्य ततोमरणमिति अत्राभिरिष्टयोगस्थेचंद्रमसि
शुभदृष्टे॰ रिष्टयोगाभाव॰ यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्त शशिनस्तौम्या॰ पापैर्वक्रिभिरवलोकितानशुभदृष्टा॰ मासेनमरणदास्यु॰ पापजितोलग्न

पश्चास्त कलत्रसहितइतिवक्ष्ममाधिपजन्मलग्नपताकलत्रसहितसप्तमस्थानस्थवापापाविजितेक्रूरग्रहेणयुद्धेसंग्रामेविजिते विजितलक्षणम् दक्षिणदिक्स्थ· पुरुषोवेपथुरप्राप्यसन्निवृत्तोणुः अधिरूढोविकृतोनि·प्रभोविवर्णश्चयः सजित· भौमादीनाआकाशेयुद्धंभवति यःदक्षिणाशास्थः संग्रहः जितःकुसुतादीनांयुद्धमित्युक्तत्वाच्चंद्रदीपिकाया परुषोरूक्ष· वेपथु· कंपायमानः अन्यगृहमप्राप्यसन्निवृत्त· विपरीतगतिमापन्नः अणुः सूक्ष्मः अधिरूढः अन्येनाक्रांतः विकृतःविकारसहितः निष्प्रभोदीप्तिरहितः विवर्णः वर्णरहित· सजितइति चशब्दान्मासंस्थितिस्ततोमरणमिति ६ अथारिष्टांतराणिमंदाक्रांतयाहलग्नेक्षीणइति क्षीणेशशिनिचंद्रेक्षीणेलग्नेजन्मलग्नस्थितेतथारंध्रकेंद्रेष्वष्टमकेंद्रेषुपापैः क्रूरैः स्थितेर्यथासंभवमेवंविधेयोगेजातस्य

लग्नेक्षीणेशशिनिनिधनंलग्नकेंद्रेषुपापैःपापांतस्थेनिधनहिबुकद्यूनयुक्तेचचंद्रे
एवंलग्नेभवतिमदनच्छिद्रसंस्थेश्चपापैर्मात्रासार्धंयदिचनशुभैर्वीक्षितःशक्तिमद्भिः ७

निधनंमरणंवक्तव्यं तथाचंद्रेशशिनिपापांतस्थेपापमध्यगतेनिधनहिबुकद्यूनयुक्ते अष्टमचतुर्थसप्तमस्थानानामन्यतमस्थेजातस्यमरणंवक्तव्यम् एवमिति एवमनेनैवप्रकारेणलग्नगेपापांतस्थेशशिनितथामदनछिद्रसंस्थेसप्तमाष्टमस्थानयोरन्यतमस्थेपापेक्रूरेयदिशुभैःसौम्यग्रहैः शक्तिमद्भिःसबलैश्चंद्रमानवीक्षितोनदृष्टोभवति तदाजातस्यमात्रासार्द्धंजनन्यासहमरणंवदेत् अथनिर्दिष्टयोगस्थश्चेच्चंद्रमाशुभैर्दृश्यतेबलिभिस्तदाजातस्यैवमरणंनतन्मातुरिति ७ अथारिष्टांतराणिइंद्रवज्रयाह राश्यमिति चंद्रेशशिनिराश्यंतगेयत्रतत्रराशीनवमनवांशगेतथाभूतेसद्भिः शुभग्रहैरनीक्ष्यमाणेनसंदृष्टेपापैः क्रूरैस्त्रिकोणोपगते नवपंचमस्थानस्थे जातःशिशुःबालकःआशुक्षिप्रमेवप्राणैरसुभिःवियोगंप्रयातिगच्छतिम्रियतइत्यर्थः अस्तेचपापैरिति

तुहिनांशौ चंद्रे लग्नगे अस्ते सप्तमे सप्तमस्थानस्थितैः पापैश्च शब्दाच्छिशुरास्वेव प्राणैः वियोगमुपयाति अत्र तुहिनांशुलग्न इति कर्कटलग्ने केचिद्व्याख्यात
तदयुक्तम् यस्मादनेनैव स्वल्पजातके उक्तम् उदयगतो वा चंद्रः सप्तमराशिस्थितैः पापैरिति ८ अथारिष्टान्तराणि हारिण्याह अशुभसहित इति चंद्रे शशिन्यशु
भसहिते यद्यपि सामान्येनोक्तं यथाप्यशुभेन पापेन शनैश्चरेणैव युक्ते तथाभूते लग्नगते न केवलं यावत् लग्नगते अस्ते राहोः राशिगते लग्नात् कुजे गारके निधनाश्रिते
अष्टमस्थानस्थे जननीसुतयोः मातृपुत्रयोः मृत्युर्भवति रवौ तु सशस्त्रजइति एवंविधे योगे रवावादित्ये स्थिते जननीसुतयोर्मृत्युः शस्त्रजः शस्त्रेणायुधेन जा
तो भवति एतेनैतदुक्तं भवति शनैश्चरेण बुधेन वा युक्ते अर्के अस्ते लग्नगते कुजे चाष्टमगे जातस्य मात्रा सह शस्त्रहेतुकमरणं वाच्यं ननु अशुभ इति सामान्येनो

राश्युदयगे सद्भिर् वीक्ष्यमाणे चंद्रे त्रिकोणोपगतैश्च पापैः प्राणैः प्रयात्याशु शिशुर्वियोगमस्ते च पापैस्तुहिनांशुलग्ने ८ अशुभ
सहितेऽस्ते चंद्रे कुजे निधनाश्रिते जननीसुतयोर्मृत्युर्लग्ने रवौ तु सशस्त्रजः -

क्तं तत्केवलेन शनैश्चरेण युक्ते चंद्रे शशिनि इति किं व्या
ख्यातं शनैश्चरेण बुधेन वा युक्ते अर्के इति नोक्तम् अत्रोच्यते असंभवादेव पौर्णमास्यां चंद्रग्रहणं भवति तत्र तावदर्कसहितेन चंद्रमसा न भवितव्यं बुधे
नार्कसमीपवर्तिना सदैव भवितव्यं अष्टमस्थानलाभे भौमेनापि चंद्रसहितेन न भवितव्यं शनैश्चरं विना अव्यवस्थितेन बुधेन सौम्येनैव भवितव्यं त
स्माच्चंद्रग्रहणे शनैश्चरेणेति व्याख्यातं अर्कग्रहणे तु पुनः बुधेन यदि युक्तोऽर्को भवति तदार्कसहितत्वात्तस्य पापता भवतीत्यतोऽर्कस्य बुधसहितत्वमिति व्या
ख्यातं क्षीणेन्दुयोगादर्कस्य पापयोग एवायं न गण्यते यस्मादवश्यममावास्यातोऽर्कग्रहणेन भवितव्यं तत्र चावश्यमर्केण क्षीणचन्द्रसहितेन भवितव्यं य
दुक्तं क्षीणेन्दुनायुक्त इति आचार्यस्याभिप्रेतः स्यात्तदा अस्ते अर्के निधनाश्रिते कुजे इति केवलमकरिष्यत् उदयति रविरित्यादि रवावादित्ये उदयति

लग्नगतेसीतांशोचंद्रेवालग्नगतेतथाअशुभैः पापैस्त्रिकोणविनाशगैः नवपंचमाष्टमस्थैः सर्वैरेवयथासंभवमेवंविधयोगस्थेरवौचंद्रेवाशुभैः सौम्यग्रहे वीर्यो-
पेते बलवद्भिः नयुते क्षितेनसंयुक्तेनापिदृष्टेजातस्यनिधनंमरणंवदेत् अर्थादिवोक्तयोगस्थेरवौचंद्रेवाबलिभिः शुभैर्युते दृष्टेचारिष्टयोगाभावः ९
अथारिष्टांतरमपवक्त्रेणाह असितइति असित सौरः रविरादित्यः शशांकश्चंद्रः भूमिजोंगारकः एतैः शनिरविचंद्रभौमैर्यथाक्रमंव्ययनवमोदयनेध-
नाश्रितैः द्वादशनवमलग्नाष्टमस्थानस्थैः तत्रैतज्जातं शनैश्चरेद्वादशेअर्केनवमेचंद्रेलग्नगे भौमेष्टमस्थे एतेसर्वएवयोगकर्तारोग्रहायदिबलिनावीर्य-
वतागुरुणानदृष्टास्तदाजातस्यजंतोराश्वेवमरणंप्रवदेत् अत्रयदायोगकर्तॄन्ग्रहान्सर्वान्बलवान्गुरुःपंचमस्थः कांश्चित्पश्यति कांश्चिन्नपश्यति अथवा

उदयतिरवौशीतांशौवात्रिकोणविनाशगैर्निधनमशुभैर्वीर्योपेतैःशुभैर्नयुतेक्षिते ९ असितरविशशांकभूमिजैर्व्ययनवमोदयनेधना-
श्रितैः भवतिमरणमाशुदेहिनांयदिबलिनागुरुणानवीक्षिताः १० क्षतमदननवांत्यलग्नरंध्रेष्वशुभयुतोमरणायशीतरश्मिः भृगुसुत-
शशिपुत्रदेवपूज्यैर्यदिबलिभिर्नयुतोवलोकितोवा ११

बलहीनः सर्वानेवपश्यति तदाजातस्यमरणायप्रवदेत् किंतुआशुशीघ्रंनवदेत् अर्थादिवसर्वानेव
गुरुः पंचमगः पश्यतितदारिष्टयोगाभावः १० अथारिष्टांतरंपुष्पिताग्रयाह क्षतइति शीतरश्मिःचंद्रः सचक्षीणः अशुभयुतःपापग्रहेणसंयुक्तः क्षतमदननवांत्यल-
ग्नरंध्रेषुस्थितः पंचमसप्तमनवमद्वादशोदयाष्टमगतः अथवाक्षतमदननवांशरंध्रेस्थितइतिपाठः एतेषांअन्यतमस्थानस्थः भृगुसुतःशुक्रेण शशिपुत्रबु-
धेनदेवपूज्यबृहस्पतिनाबलिभिः वीर्यसंयुक्तैर्नयुतोनाप्यवलोकितः एषांत्रयाणांमध्येएकतमेनापिसंयुतोनापिदृष्टस्तदाजातस्यमरणायभवति अर्थादे-
वभृगुसुतशशिपुत्रदेवपूज्यानामन्यतमेनबलवतादृष्टोयुक्तोवाभवति तदारिष्टयोगाभावः अत्रक्षीणचंद्रग्रहणंनास्ति तत्कथंव्याख्यातमुच्यते आग-

मातरदृष्टत्वात् तथा च सारावल्याम् निधनास्तव्ययलग्नत्रिकोणगाः क्षीणचंद्रसंयुक्ताः पापा बलिनः शुभदैरदृश्यमाना गतायुषा प्रायः ११ अथानुक्तमरणकालानामरिष्टयोगानां कालपरिज्ञानं चमरविलसितेनाह योगेस्थानमिति यस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य मरणकालावधिर्नोक्तस्तस्मिन्नरिष्टयोगे जातस्य योगकर्तारो ये ग्रहास्तेषां मध्याद्यो बलवान् स यस्मिन्राशौ जन्मकाले व्यवस्थितः स राशिर्बलिनः तत्स्थानं तस्मिन्नारकमागे चंद्रमसि प्राप्ते जातस्य मरणं वक्तव्यं अथवा चंद्रे स्वमात्मीयस्थानगते जन्मकाले यत्र राशौ चन्द्रमा व्यवस्थितस्तस्मिन्नेव राशौ पुनरपि चन्द्रे गते तत्र तस्य मरणं वक्तव्यं तनुग्रहं लग्नं वा तनुगृहं लग्नं वा चारक्रमागते चंद्रमसि जातस्य मरणं वक्तव्यं कदेत्युच्यते वर्षस्यातः संवत्सराभ्यंतरे एतदुक्तं भवति अनुक्तकालारिष्टजातो वर्षं नातिक्रामतीति नन्वत्र भ

योगेस्थानगतवति बलिनश्चंद्रे स्वं वा तनुगृहमथवा

तिमाम्चंद्रमसा सर्वाण्येव स्थानानि गुतव्यानीत्येतत्किमित्युक्तं वर्षस्यातः उच्यते पापैर्दृष्टे बलवतीति एषु निर्दिष्टस्थानेषु मध्याद्यत्र गतश्चंद्रमा बलवान्भवति पापैश्च दृश्यते तदा जातस्य मरणं वक्तव्यं न केवलगतमात्र एव चंद्रे किल मुनिगदित किलेत्यागमसूचने निश्चयेन मुनिगदितमिदमरिष्टलक्षणमित्यागमपारंपर्येण श्रूयत इति अत्रान्यैरन्याचार्यैररिष्टभंगा उक्तास्ते न सत्यरूपाः यतो बहवो जाता अपि सत्स्वपि योगेषु जीवतो दृश्यंते तोस्माभिः किंचिल्लिख्यते सर्वानिमान तिबलः स्फुरदंशुजालो लग्नस्थितः प्रशमयेत्सुरराजमंत्री एको बहूनि दुरितानि सुदुस्तराणि भक्त्या प्रयुक्त इव शूलधरप्रणामः १ लग्नाधिपोतिबलवानशुभैरदृष्टः केंद्रस्थितः शुभफलैरवलोक्यमानः मृत्युं विधूय विदधाति सुदीर्घमायुः सार्धं गुणैर्बहुभिरूर्जितया च लक्ष्म्या २

लग्नादष्टमवर्त्यपिगुरुबुधशुक्रद्रेष्काणगश्चंद्रः मृत्युग्रासमपिनरंपरिरक्षत्येषनिर्व्याजम् ३ चंद्रःसंपूर्णतनुःसौम्यर्क्षगत स्थितः शुभस्यांतः प्रकरोतिरिष्ट
भंगविशेषतःशुक्रसंदृष्टः ४ बुधभार्गवजीवानामेकतमःकेंद्रमागतोबलवान् यद्यपिक्रूरसहायःसद्योरिष्टस्यभंगाय ५ रिपुभवनगतोपिशशीगुरु-
सितचंद्रात्मजदृकाणस्थः गरुडइवभोगिदुष्टंपरिरक्षत्येवनिर्व्याजं ६ सौम्यदृग्यांतरगतःसंपूर्णःस्निग्धमंडलःशशभृत् निःशेषरिष्टहंताभुजंग
लोकस्यगरुडइव ७ शशभृतिपूर्णशरीरेशुक्लेपक्षेनिशाभवेकाले रिपुनिधनस्थेरिष्टंभवतिनैवात्रजातस्य ८ प्रस्फुरितकिरणजालेस्नि
ग्धामलमंडलेबलोपेते सुरमंत्रिणिकेंद्रगतेसर्वारिष्टंशमंयाति ९ सौम्यभवनोपयाताःसौम्यांशसौम्यदृक्काणस्थाः गुरुचंद्रकाव्यशशिजाःसर्वे-

पापेर्दृष्टेबलच्चतिमरणंवर्षस्यांतेकिलमुनिगदितं १२ इत्यरिष्टाध्या॰ष॰

रिष्टस्यहंतारः १० चंद्राध्यासितराशेरधिपःकेंद्रेशुभग्रहोवापि प्रशमयतिरिष्टयोगंपापानियथाहरिस्मरणं ११ पापायदिशुभवर्गेसौम्यैर्दृष्टाःशुभे
शवर्गस्थैः निघ्नंतितदारिष्टंपतिंविरक्तायथायुवतिः १२ राहुस्त्रिषष्ठलाभेलग्नात्सौम्यैर्निरीक्षितःसद्यः नाशयतिसर्वदुरितंमारुतइवतूलसंघातं
१३ शीर्षोदयेषुराशिषुसर्वेगगनाधिवासिनःसूतौ प्रकृतिस्थैश्चारिष्टंविलीयतेघृतमिवाग्निस्थं १४ तत्कालेयदिविजयीशुभग्रहःशुभैर्निरीक्षि-
तोवश्यं नाशयतिसर्वरिष्टंमारुतइवपादपान्प्रबलः १५ सर्वैर्गगनभ्रमणैर्दृष्टश्चंद्रोविनाशयतिरिष्टं आपूर्यमाणमूर्तिर्यथानृपःसन्नयद्वेषाति
१६ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौरिष्टाध्यायःषष्ठःसमाप्तः ६ ५ ५ ५ ५

अथायुर्दायाध्यायोव्याख्यायते तत्रपूर्वोक्तरीत्याध्यायोरिष्टवर्जितस्यायुर्दायः कर्तव्यः तत्रादावेवमयपयवनमणित्थपराशरमतेनप्रत्येकस्यग्रहस्यपरमा यु प्रमाणपुष्पिताग्रयाह मयमयवनेति मयनामादानवः सूर्यलब्धवरप्रसादः यवनाम्लेच्छजातीयाहोराविदः मणित्थआचार्यः शक्तिपूर्वः पराशरः शक्तिपूर्वायस्यसशक्तिपूर्वः पूर्वशब्देनपिताउच्यते तैःमयमयवनमणित्थशक्तिपूर्वैः दिवसकरादिष्वादित्यादिषुग्रहेषुवत्सराः संवत्सराः परमायुःप्रमाणाब्दाः प्रदिष्टाः उक्ताः नवतिथिविषयाश्वीत्यादि अत्रनवादिभिर्दशसहिताइति सर्वत्रैवविशेषभूतत्वेननवभिः दशसहिताएकोनविंशतिः परमायुःप्रमाणवत्सरादिवसकरस्यादित्यस्यतिथिभिःपंचदशभिःसहितादशपंचविंशतिश्चंद्रस्य विषयैःपंचभिःसहितादशपंचदशभौमस्य अश्विन्याद्यास्यादशसहितादशद्वादशबुधस्य भूतैःपंचभिःसहितादशपंचदशगुरोः रुद्रैरेकादशभिःसहितादशएकविंशतिः शुक्रस्यदशभिःसहितादशविंशतिःसौरस्य एतानिग्रहा

मयमयवनमणित्थशक्तिपूर्वैर्दिवसकरादिषुवत्सराःप्रदिष्टाः नवतिथिविषयाश्विभूतरुद्रैर्दशसहितादशभिः स्वतुंगभेषु १

णांपरमायुःप्रमाणवर्षाणिस्वतुंगभेषु स्वपरमोच्चांशस्थितेषुभवति तत्रेदृशाःपरमोच्चस्थिताग्रहाआदित्यादयोभवंतितेयथानिर्दिष्टवर्षाणिप्रयच्छंति १९।२५।१५।१२।१५।२१।२० अंकेनापिएतान्यर्कादीनांपरमायुःप्रमाणवर्षाणि १ अथपरमनीचावस्थितानामायुर्दायज्ञानमर्धाकातपाह नीचेति एतएवदिवसकरादयोनीचेपरमनीचेप्रासाअर्धपरमायुःप्रमाणवर्षेभ्योऽपहरंति अतएवोक्तनीचेःतास्मात्पूर्वोक्तात्परमायुषोऽर्धदलंह्रसतिक्षीयते अथेदृशास्त्यादयःपरमनीचस्थाभवंति परमनीचस्थास्तएवपूर्वोक्तायुषोऽर्धदलंप्रयच्छंति तद्यथा रविः नवसार्धानिवर्षाणिप्रयच्छंति चंद्रोद्वादशसार्धानिवर्षाणिप्रयच्छंति एवंभौमःसप्तसार्धानि एवंबुधःषट् एवंबृहस्पतिःसप्तसार्धानि एवंशुक्रोदशसार्धानि एवंशनैः-

मोमस्यवर्ष७ मास ६ बुधस्यवर्ष ७मास ६ गुरोःवर्ष ७मास ६ शुक्रस्यवर्ष १० मास ६ श
श्चरोदश अंकेनापिवर्ष ८ मास ६ अयंसूर्यस्य चंद्रस्यवर्ष १२ मास ६ मोमस्यवर्ष७ मास ६ बुधस्यवर्ष ७मास ६ गुरोःवर्ष ७मास ६ शुक्रस्यवर्ष १० मास ६ श
नेः वर्ष १० मास ० ततश्चांतरस्थेनुपातइति ततः तस्मादुच्चान्नीचाच्चांतरस्थेमध्यवर्तिनिग्रहेनुपातः त्रैराशिकः कर्तव्यः सर्वेषांनीच्चानिअंकतयैवलिख्यंते ते
त्रतावत्सर्वस्यैवग्रहस्यपरमोच्चपरमनीचांतरालंतावदेवलिसापिंडीकृत्यदशसहस्राण्यष्टौचशतानिभवंति तत्रस्वोच्चादधिकंग्रहेणयदाभुक्तंभवतितदातत्र
स्वोच्चंविशोध्यशेषस्यलिसापिंडीकार्यं अथस्वनीचादधिकंग्रहेणभुक्तंभवति तदातत्रस्वनीचमपास्यावशेषंलिसापिंडीकार्यं तासांग्रहलिसानांग्रहभुक्त
लिसागणइत्याख्या तस्यैवग्रहस्यपरमनीचोक्तानिवर्षाणिमासयुतानिकार्याणि कथमुच्यते वर्षाणिद्वादशभिः संगुण्यतत्रमासान्योजयेत्तानिदमासीकृता

नीचेतोऽर्द्धहसतिहितत्रश्चांतरस्थेनुपातोहोरात्वंशप्रतिममपरेराशितुल्यंवदंति
हित्वावक्रंरिपुगृहगतैर्हीयतेस्वत्रिभागःसूर्योच्छिन्नद्युतिषुचदलंप्रोज्झ्यशुक्रार्कपुत्रौ २

न्यादित्यादीनांलिख्यते तद्यथा चतुर्दशाधिकंशतंरवेः प्राग्वह्निमज्यसार्द्धशतंचंद्रस्य नवतिर्भौमस्य द्विसप्ततिर्बुधस्य नवतिर्जीवस्य षड्विंशत्यधिकंशतं-
शुक्रस्य विंशत्यधिकंशतंसौरस्य अंकेनापि ११४ सू १५० चं ९० मो ७२ बु ९० जीव १२६ शुक्रस्य १२० शनेः तत्रत्रैराशिकंयदिभगणार्धलिसाभिः स्वस्वाष्टदिक्
संख्याभिरेताभिः १०८०० इष्टग्रहपरमनीचमासालभ्यंते तद्ग्रहभुक्तलिसाभिः क्रियंतइति अत्रेदंसूत्रं त्रैराशिकेप्रमाणंफलमिच्छाद्यंतयोः सदृशराशी
इष्टफलेनगुणिताप्रमाणभक्ताफलंभवतितदर्थंग्रहभुक्तिलिसाएवयहपरमनीचमासैः संगुण्यभगणार्धलिसाभिर्विभज्यावाप्तमासाः मासशेषंत्रिंशद्गुणितं
३० प्राग्वह्निमज्यावाप्तदिवसाः दिनशेषंषष्ट्यासंगुण्य प्राग्वह्निमज्यावाप्तघटिका घटिकाशेषंषष्ट्यासंगुण्यप्राग्वह्निमज्यावाप्तविकलापलानि एवंमासादि

श्चपक्रांतः कालआगतः मासान्द्वादशभिः भागमपहृत्यन्वाशासवर्षाणिलभ्यते तदेवशेषमासाः एवमागतवर्षादिपरमोच्चायुर्दर्शितवर्षेभ्यः सशोध्यावशेष
ग्रहेणवर्षादिरायुषः कालोदत्तोभवति एवमुच्चाद्विच्युतस्यनीचमप्राप्तस्यकर्तव्य नीचाद्विच्युतस्योच्चप्राप्तस्यप्राग्वत्कालमानीयतस्यचग्रहस्यपरमनीचायुषि
सयोज्यग्रहस्यायुषः कालोवर्षादिर्भवति अथवाभूरिराशिषड्लिप्ताभिरर्धायुर्वर्षाण्यपचीयते तदैताभि ग्रहभुक्तलिप्ताभिः किमित्यत्रमध्यमराशिसवर्णी-
कृत्यतेनाकेनग्रहभुक्तलिप्तागुणयेत् ततःपरित्यक्तभागहारस्थच्छेदांशौ छेदसगुणच्छेदांशाशगुणोभाज्यस्यभागहारः वर्णितयोरित्यक्तवर्णानामेवमत्रच्छेद
पिकेन भगणार्धेनलिप्ताः सगुणयसत्वषड्धनलिप्ताभवति २१६०० एताभि र्भागमपहृत्यवर्षाणिलभ्यतेशेषद्वादशभि सविकलसगुण्याधस्यसविकलस्य
षष्ट्याभागमपहृत्योपरितनराशौसयोज्यभाज्यद्विभाज्यमासालभ्यते एवशेषसविकल त्रिंशताषष्ठ्यासगुणयद्दिनघटिकाविघटिकास्मानयितव्याः शेषमाग्वत्क
र्मे अथप्रकृतोपायेनपिंडायुषआनयनप्रदर्श्यते तद्यथेष्टग्रहादस्मात्सगुरुकमुच्चध्रुवकविशोध्यावशेषकर्मभूमौस्थापयेत् अथोच्चध्रुवकनशुध्यतितदा
ग्रहराशिद्वादशाकदत्त्वातस्मादुच्चमपास्यावशेषस्थापयेत् ततस्तदवशेषराशिषट्कादूनभवतितदाराशिद्वादशकादपास्यशेषस्थाप्यम् अथराशिषट्कादधि
कंभवतितस्तदेवधार्यम् तत्कर्मभूमौराश्यादिकविलिप्तातस्वपरमायुर्वर्षैः सगुण्यखेच्छेदैर्विभज्यलब्धमुपर्युपरियोजयेत् अवशेषस्थापयेत् विलिप्ता-
स्थानेपिषष्ट्याभागानात्रिंशताराशीनाद्वादशभीराशिभ्योलब्धवर्षाणितदवशेषमासाः भागशेषदिवसाः लिप्ताशेषघटिकाः विलिप्ताशेषत्वपलाइति ए
तावतैवकर्मणास्फुटभवति तथाचसारावल्याम् स्वोच्चशुद्धोग्रहः शोध्य षड्भाग्यूनोभपट्कात् स्वपिंडगुणितोभक्तोराशिमानेनवत्सराः ११।५३५६०।६०।१
तिहोरात्रत्वरामतिमर्पिपति होराढय सत्याश्रमभाणानिवर्षाणिददातिपावतोनपाशाकभेडभेनमुक्तास्तावत्यवर्षाणिददाति तत्करण यथावात्कालिकलभ-
स्यराशीनपास्यशेषलिप्तापिंडीकार्यम् तत्रशतद्वयेनभागमपहृत्यावासमुक्तनवाशाकास्तावत्त्येववर्षाणिलभमायुर्वायमपन्थ्वति अवशेषेणसह त्रैराशिककृ

त्वावर्षाणामधस्तान्मासाद्यंस्थापयितव्यं तद्यथा यदिलिप्ताशतद्वयेनद्वादशमासालभ्यंते तदवशेषलिप्ताभिःकियंतइति तेनावशेषलिप्ताद्वादशभिःसंगुण्य
शतद्वयेनविभाज्यावाप्तंमासास्तेचवर्षाणामधःस्थाप्यमासशेषंत्रिंशतासंगुण्यशतद्वयेनप्राग्वद्विभाज्यावाप्तान्चदिवसाःतान्मासानामधःस्थापयेत् दिनशेषंष
ष्ठ्यासंगुण्यप्राग्वद्विभाज्यावाप्तंघटिकादिवसानामधःस्थाप्याः घटिकाशेषंषष्ठ्यासंगुण्यप्राग्वद्विभाज्यावाप्तंचशेषकाघटिकानामधःस्थाप्याः एवंलग्नायुर्दायः अ
परेराशितुल्यंवदंति अपरेन्येमणित्थादयः आचार्यलग्नस्यराशितुल्यंआयुर्दायमिच्छंति लग्नेयावंत्योराशयोभुक्तास्तावंत्यएववर्षाणिलग्नायुः लग्नस्यभुक्तभा-
गादिकंलिप्तापिंडीकृत्यमासाद्यानयनेत्रैराशिकंकर्तव्यं यद्यष्टादशभिर्लिप्ताशतैर्द्वादशमासालभ्यंते तदेताभिः लग्नभुक्तलिप्ताभिःकियंतइति प्राग्वद्वर्षाणामधस्ता
मासाद्याःस्थापितव्याः तथान्चमणित्थः लग्नराशिसमाश्चाब्दामासाद्यमनुपाततः लग्नायुर्दायमिच्छंतिहोराशास्त्रविशारदाइति तदेवमतंशोभनमित्यस्माकमभिप्रे
तम् अन्येप्येवमिच्छंति यथा लग्नांकपतौबलवति अंशतुल्यराश्यधिपेबलवतिराशितुल्यंवदंतिकथयंतीत्यर्थः तथान्चसारावल्याम् लग्नाद्यांशतुल्यःस्यादंतरे
चानुपाततः तत्पदेबलसंयुक्तेराशितुल्यंचभाधिपे हित्वावक्रमिति येनग्रहेणयावत्संख्ययायुर्दायोदत्तस्तत्तस्यसंभवति तस्मात्स्वादायुषोभौमादिकस्यवक्र
विपरीतांगतिंहित्वावर्जयित्वायोग्रहोरिपुगृहगतः शत्रुक्षेत्रावस्थितोभवतितेनस्वादायुषस्त्रिभागोहीयते सग्रहस्त्रिभागमपहरतीत्यर्थःवक्रितःपुनःशत्रुक्षेत्रग-
तोपिनापहरति तथान्च वक्रचारंविनान्यंशशत्रुराशौहरेद्ग्रहः एतद्बहूनांमतं आचार्यस्यपुनः एषएवपक्षोऽभिप्रेतः अन्यथाहित्वाभौमंरिपुगृहगतेर्हीयते स्वत्रि-
भागंइत्येवावस्यत् वक्रंहित्वायोग्रहोरिपुराशिगतएवज्ञायते यथावक्रगोग्रहोंशायुर्दायंबलवत्वात्त्रिगुणंददाति तथात्रापिनापहरतीतिनिश्चयः अन्येपुन
रेवंव्याचक्षते यथा वक्रमंगारकंहित्वायोग्रहोरिपुराशिगस्तेनस्वादायुषस्त्रिभागोहीयते भौमः शत्रुक्षेत्रगतोपिनापहरति अत्रचबादरायणः भूम्याःपुत्रं
वर्जयित्वारिभस्थाहन्युः स्वस्वादायुषस्तोत्रिभागमिति सूर्योच्छिन्नद्युतिषुसूर्येणरविणाउच्छिन्नाकर्तिताद्युतिर्येषांतेसूर्योच्छिन्नद्युतयः आदित्यमंडले

अस्तमितेषुग्रहेषुदलमर्धंक्षीयते किंतुशुभार्कपुत्रौसितशनैश्चरौमोक्षवर्जित्वा तावत्तगतावपिनापहरतः तथाचवादरायणः अस्तयाताः सर्वएवार्द्धहा
निकुर्युर्हितादैत्यपूज्यार्कपुत्रौ २ अथग्रहाणांस्वादायुषश्चक्रपातेनापहानिप्रदर्शयन्नाह सर्वार्धमिति असत्सुपापग्रहेषुव्ययभवनादारभ्यद्वादशस्थाना
त्प्रभृतिसप्तमान्तयावद्व्यवस्थितेषुवामव्युत्क्रमेणयथाक्रमंसर्वार्धादयोभागाःक्षीयते तच्चलभाद्द्वादशस्थः पापग्रहः सर्वमायुरात्मीयमेवापहरति एका
दशस्थोऽर्द्धंदशमस्यस्त्रिभागंनवमस्यश्चतुर्भाग अष्टमस्य पंचमभाग सप्तमस्यः षड्भागमिति सत्स्वर्द्धमिति एतेष्वेवव्ययादिषुस्थानेषुसत्सुशु
भग्रहेषुव्यवस्थितेष्वशुभग्रहोक्तस्यार्द्धंक्षीयते तच्चलभाद्द्वादशस्थः शुभग्रहः स्वादायुषोऽर्द्धमपहरति एकादशस्थश्चतुर्भागम् दशमस्यःषड्-

सर्वार्द्धत्रिचरणपञ्चषष्ठभागाः क्षीयतेव्ययभवनादसत्सुवामम्
सत्स्वर्द्धंह्रसतितथैकराशिगानामेकांशंहरतिबलीतथाहसत्यः ३

भागम् नवमस्थोऽष्टमभागम् अष्टमस्थोदशमभाग सप्तमस्थोद्वादशभागमिति तथैकराशिगानामिति उक्तस्थानेषुयदाग्रहद्वयभवतिचद्
वोवास्युस्तदातेषामेषसंस्थितानामध्यादेकएवयोवृद्धोवीर्यवान् सएवैकांशभागयथापठितमपहरतिनान्येतत्रस्थापहरंतिएतत्सत्यआह सत्या
चार्यः कथयति अत्रग्रहणयथासंभवभागप्रदर्शनार्थम् तथाचसत्यः एकादशोत्क्रमात्सप्तमादितिभागहरणकर्माणि एकर्क्षगेषुवीर्याधिकः स्व
भागहरेदेकम् अर्धतृतीयमयनचतुस्तथापञ्चमन्तपष्ठञ्च आयुःपिण्डात्पापाहरतिसौम्यास्तथार्धानि द्वादशसंस्थ पापः स्वादायशोभनस्ततोऽर्द्धंतु अ
[illegible] वराहमिहिरस्याप्येवमतम् इहसत्यमतोपन्यासआगमानुस्मृतिप्रदर्शनार्थः ३ ५ ५

अथलग्नस्थः पापश्चक्रपातवदायुषोंशमपहरतितस्यांशप्रमाणज्ञानंवसंततिलकेनाह सार्द्धोदितइति उदितायेनवांशास्तेउदितनवांशाः सहार्द्धोदितेननवांशेनवर्ततइतिसार्द्धोदितोदितनवांशाः तात्कालिकस्यस्फुटलग्नस्ययेभुक्ताभागाः तेषांलिप्ताःपिंडीकृत्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावासंतस्मिन्कालेभचक्रस्यच-यावंतोनवांशकाउदिताः पश्चादर्धोदितोनवांशकः सतत्रउदितनवांशसमूहेयोज्यः एवंकृतेसार्द्धोदितोदितनवांशसमूहोभवति तेनगणितागतंसमस्तमेवायुःपिंडगुणनीयम् एवंकृतेसार्द्धोदितोदितनवांशहृतंसमस्तमायुःपिंडंभवति तस्मादष्टाधिकशतेनभागेहृतेयदवाप्यतेवर्षादितन्नाशमुपैतिक्षयंगच्छति किंसर्वेषांनेत्याह क्रूरेविलग्नसहितइति यदाविलग्नस्थःक्रूरः आदित्यांगारकशनैश्चराणामन्यतमोभवतितदेवआगतंवर्षादिसमस्तायुःपिंडात्संशोध्यए

सार्द्धोदितोदितनवांशहृतात्समस्ताद्भागोष्टयुक्तशतसंख्यमुपैतिनाशम्
क्रूरेविलग्नसहितेविधिनात्वनेनसौम्येक्षितेदलमतःप्रलयंप्रयाति ४

वंकृतेतत्कालजातस्यजंतोरायुर्वर्षाणिस्फुटंभवति किंतुप्रत्येकस्यग्रहस्यैतत्कर्मकर्तव्यंयेनायुःसंशुद्धानिदशावर्षाणिसर्वेषांभवंति विधिनात्वनेनसौम्येक्षितइति अनेनविधिनासएवलग्नस्थःक्रूरग्रहोयदासौम्येक्षितःशुभग्रहेणादृश्यते तदाविधिनात्वनेनयत्फलमायुःपिंडात्सार्द्धोदितोदितनवांशहृतात्समस्तायुःपिंडादष्टोत्तरशतेनभागेहृतेयत्फलंलब्धंअतोदलमर्धंप्रलयंयाति तदर्धीकृत्यायुःपिंडात्पातयेदेवंकृतेआयुःप्रमाणंस्फुटंभवति अन्यएवंव्याचक्षते तात्कालिकेनलग्नेनभुक्तायेनवांशकास्तेसार्द्धोदितनवांशेनसहग्राह्याः अयमर्थः तात्कालिकस्यलग्नस्यराशीनपास्य-भागाल्लिप्ताःपिंडीकृत्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावासमुदितांशकस्तैः कर्मप्राग्वत्कार्यंएतदपिस्थूलम् तेनलग्नभागाल्लिप्तीकृत्यताभिःप्रत्येकग्रहदत्तवर्षादि-

रायुर्दायसगुणपाधः स्वच्छेदैर्भागमपहृत्योपर्युपरियोजयेत् वर्षस्थाने भगणकलाभिर्भागमपहरेल्लब्धवर्षादि तस्यभाग्यस्यातनकार्यं तथान्यसारावल्या
लग्नाद्यविधिरूपहृतापत्येकविहगायुषा भान्त्यंमंडलादिसाभिर्लब्धवर्षादिशोधयेत् १ स्वायुषोलभगोक्रूरेसौम्यदृष्टेन्तहृतमिति एतदेवश
प्रतिभाति नकेवलमत्र यावच्चक्रपातेप्येवंविधिः लग्नादिस्थग्रहविशोध्यावशेषपदिवद्भागादूनतदातस्यग्रहस्यचक्रपातोस्तिनान्यथेति नाव -
येणायुः विद्रस्यभागमपहृत्यलब्धमायवदायुषः पातयेत् अथरूपावूनोभागहारोभवति तदारूपाद्भागहारसंशोध्यशेषेणायुर्दायंसंगुण्य
मपहृत्यलब्धमेवायुः शरदंभूपतिरुक्तंन लग्नग्रहोनरूपद्वादशकपदयोदहरः आयुःपिंडंमनेतेनलब्धवर्षादिशोधयेत् रूपाद्युदोनाहारस्यानुपा-
च्छेदेनतावयेत् रूपेणविभजेल्लब्धंतदेवायुः स्फुटंभवेत् अस्मिन्साद्धौदितितिफर्मणिलग्नेपदापायसौम्यमपतत्तदायेलमभ्रितांशकसमीपवर्तीसिए
वर्षास्योनेतरशीति तमक्रूरग्रहेनक्षीणश्चंद्रमानग्रस्तः तथान्यचाचरायणः सूर्यागारकुशनीनामेकस्मिन्लग्नेभवतिह्रानिः विधिनास्वनेनसौम्येस्ति
तेदडपातयेल्लब्धम् ४ अथपुरुषादीनांपरमायुःप्रमाणान्यानुशिरस्वरिणयाह समाःषष्टिर्द्विघ्नाइति समाशब्देनवर्षमुच्यतेसमानांवर्षाणांषष्टिर्द्विघ्नाहि
गुणीकृताविंशत्यधिकवर्षशतंभवति एवंविंशत्यधिकंवर्षशतंपञ्चनिशापञ्चरात्रयोः होरानाणीत्यर्थः मनुजकरिणामनुजानामनुष्याणांकरिणांहस्ति-
नांचपरमायुः हयानाअश्वानांद्वात्रिंशद्वर्षाणिपरमायुः स्वरोगदभः करभउष्ट्र अनयोःपञ्चकृतिःपंचकस्यकृतिः पंचानांवर्गःपञ्चविंशतिःपरमायुः विरू
पासाव्यायुरितिसापञ्चकृतिः विरूपाविगतारूपाएभ्यः एकोनाचतुर्विंशतिर्वर्षाणिसूपमहिषयोः वृषाणांमहिषाणांचपरमायुःगोमहिष्योरित्यर्थः शुना
सारमेयानांद्वादशवर्षाणिपरमायुः स्वग्रहणसर्वेषानस्तिनामुपलक्षणार्थंतेनसिंहमार्जारादीनामप्येतदेवसमृत छागादीनामितिवशाकसहितापट्षोडशव
र्षाणिपरमायुः छागादीना आदिग्रहणाद्वयमृगयोरपिपरमायुरिति सर्वेषाशेषभूतम् परमायुर्दायप्रयोजनं अश्वादीनांजातानामायुःप्रमाण-

ज्ञानार्थमिति तद्यथा अश्वादेर्जातस्यपुरुषवदायुःप्रमाणमानीयततस्त्रैराशिकंकर्तव्यंयदिविंशत्यधिकवर्षशतंपंचदिनाधिकयस्यपुरुषस्यायुः प्रमाणं
तस्येदमायुस्तद्द्वात्रिंशद्वर्षायुः प्रमाणस्याश्वस्यकिंस्यादितिएवमागतमायुः प्रमाणमश्वस्यतत्कालजातस्यवाच्यंएवंसर्वेषामभिहितप्राणिनांस्वायुषाम
परेणत्रैराशिकंकृत्वातत्कालजातस्यस्वायुषः प्रमाणनिर्देशः कार्यः अन्येएवंवदंति यथापठितंपरमायुषःप्रमाणंनकश्चिज्जीवति तदयुक्तम् यस्माद्विंश-
त्यधिकाद्वर्षशतादभ्यधिकमप्यायुर्गणितकर्मणाभवति यस्मात्परमायुः प्रमाणपठनंत्रैराशिककार्यमेवज्ञातव्यमिति ५ अथयस्मिन्योगेजातस्य
परमायुर्भवतितद्योगज्ञानपुष्पिताग्रयाह अनिमिषपरमांशकेति अनिमिषोमीनः तस्यपरमांशकोनवमनवांशकः तस्मिन्ननिमिषपरमांशके

समाःषष्टिर्द्विघ्नामनुजकरिणांपंचचनिशा हयानांद्वात्रिंशत्खरकरभयोःपंचककृतिः विरूपा-
साप्यायुर्वृषमहिषयोर्द्वादशशुनांस्मृतंछागादीनांदशकसहिताःषट्कपरमम् ५

विलग्नेशशितनयेबुधेगविवृषेचपंचवर्गलिप्तेस्थिते लिप्ताःपंचविंशतिभुक्त्वाबुधोवृषेस्थितःसकलाः समस्ताग्रहाअन्येसर्वएवयदिस्वतुंगभेषुस्थिताः पर-
मोच्चगताभवंतितथाजातस्यपरमायुःप्रमाणंविंशत्यधिकंवर्षशतंपंचदिनाधिकमायुर्भवति तत्रचकर्म तद्यथा आदित्यादयोग्रहाः सलभाईदशा
अत्रादित्यानांबुधवर्जितानांयथापठितानिपरमायुःप्रमाणवर्षाणिभवंति बुधस्यपुनःक्रियते तत्रतावद्बुधोनीचान्मीनाद्विच्युतः तस्मात्तात्कालिका-
दस्माद्बुधात् १।० ०।२५ बुधपरमनीचध्रुवकमिदं ११।१५।० ० संशोध्यजातमेतालिप्ता १।१५।२५ एतल्लिप्तापिंडीकृतं २७।२५ एताभिस्त्रै
राशिकेयदि भगणार्थलिप्तानाएताःसंगुण्य १० ८० ० बुधपरमनीचवर्षाणिषड्भवंति तदातासांनीचाक्रांतलिप्तानां २७।२५ किंस्या

मघ ११।१७

दिति अत्रभागसफलवर्षादि ११।६।५ एतद्बुधपरमनीचगतेष्वेतेषु दत्ताज्जात ७।६।१५ एतद्बुधस्यपरमायुः तन्मूलभादेकादशस्थानत्वाद्भौमस्यच रूपातात्परमायु प्रमाण वर्षपञ्चदशकादर्धपातयित्वासार्धानि सप्त ७।६ दशवर्षाणि सौरस्याष्टमस्थानस्थत्वात्परमायुः प्रमाणाद्विंशतिः पञ्चमभागेचत्वारि वर्षाणिपातयित्वाज्जातानि षट् वर्षाणि १६ आदित्यचन्द्रबृहस्पतिशुक्राणांपरमायुः लग्नस्यनवमनवांशकस्थत्वान्नववर्षाणिभवन्ति सर्वेषा स्थापन सूर्यवर्ष १९ चन्द्रवर्ष २५ भौमवर्ष ७ मास ६ बुधवर्ष ७ मास ६ दिन ९ जीववर्ष १५ शुक्रवर्ष २१ शनिवर्ष १६ लग्न र्षि सर्वेषांयोगः वर्ष १२० दिन ९ एवदर्शितयोगेपरमायुःप्रमाणमागतमिति अत्रचादित्येमेषस्थेकन्यास्थत्वबुधस्य नसभवतितेनषड्ग्रहे रुच्चस्थेर्बुधेच स्वस्थेयोगोपदर्शितः अत्रच्परमोच्चगतेसूर्यबुधस्यस्थाद्राग्गन्तुमयभुक्तास्थितिर्भवतिनास्मादधिक य तोमध्यमार्कोदयराशिस्थानेमूल्योभवतिभागाः षट्पञ्चाशद्विसाभवति तदातस्यस्फुटस्यपरमोच्चताभवति एवएवसूर्योमध्यमबुध अत्रच यदा परमार्कफलपरमचशीघ्रफलधनगतभवतितदाबुधोऽष्टेभागचतुष्केस्फुटोभवति तत्रयथादर्शितलग्नेयथावस्थितग्रहसंस्थायाष्टपञ्चतुर्थभागेईदृ शोबुधोभवति ११४ अस्मान्नीचभवुकमिदं ११।१५ सशोध्यजात १।१९ बुधोपतद्विसापिडीकृत्त २९।४० एताभिस्त्रैराशिकयदि भगणार्धलि सानामेतासाम् १०८०० षड्वर्षाणितदैताभिः साका २० ४० नीतिलब्धवर्ष १ मास ७ दिन १८ एतद्बुधपरमनीचवर्षेषुदत्ताजातानिवर्षाणि ७ मास ७ दिन १८ एतदायेषुयथादर्शितवर्षेषुसयोज्य जातवर्षाणाशत १२० मास १ दिन २१ एतदर्शितपरमायुःप्रमाणादधिकमप्यायुःसंभवति इति तस्मात्परमायुःप्रमाणपठनत्रैराशिकार्थमेवव्याख्यातम् अन्येपुनः अनिमिषपरमांशकेविलग्नेयोगएवायुंष्याचक्षते यथामीनेवर्गोत्त-

मगतेलग्नेवृषभस्थेनबुधेनपंचविंशतिलिप्ताभुक्ताभवंत्यन्येचग्रहाः स्वोच्चराशिषुपरमोच्चभागव्यतिरेकेणापियदिस्थितास्तदायोगशक्त्यैवपरमायुः प्रमाणंजातोजीवति अथबुधस्यपरमनीचध्रुवकर्मेदं ११।१४ पूर्वप्रदर्शितंसांप्रतंकर्मकालेकथमिदं ११।१५।० प्रदर्शितमित्यत्रोच्यते चतुर्दशभागा-न्भुक्त्वापंचदशेपतितेपरमनीचभागेव्यवस्थितोभवति अतश्चतुर्दशभागाः परमनीचस्थस्यप्रदर्शिताः तत्रस्थस्यपरमनीचप्रदर्शितमायुर्भवति तस्माद्याव-त्पंचदशोभागोनभुक्तोबुधेनतावत्त्रैराशिकोसत्तिर्नकर्तव्येत्यतः कर्मकालेपंचदशभागाः प्रदर्शिताः इत्येतत्सर्वेषामेवग्रहाणांत्रैराशिककालेपठितेभागेभुक्तेःप्र दर्शयितव्यानि तत्रत्रैराशिकार्थमुच्चध्रुवकाः तथात्रैराशिकार्थेपरमनीचध्रुवकाः एतैःकर्मकर्तव्यमिति ६ अथास्यापरमतायुर्दायस्यदूषणार्थंशालिन्याह

अनिमिषपरमांशकेविलमगेशशितनयेगविपंचवर्गलिप्ते भवतिहि-
परमायुषःप्रमाणंयदिसकलाःसहिलाःस्वतुंगभेषु ६

सू	च	मं	बु	गु	शु	श	ल
०	१	९	५	३	११	६	१५
९	२	२७	२४	५	२६	१९	२९ ५९

आयुर्दायमिति एतदायुर्दायंनकेवलंमयययवनमणित्यशक्तिपूर्वैरुक्तंयावद्विष्णुगुप्तेनापिचाणक्यापरनाम्नैवमुक्तम् आचार्यदेवस्वामीतथासिद्धसेनश्चैवंच क्रेकृतवानित्यर्थः तथाचविष्णुगुप्तःपरमोच्चगतैःसर्वैर्मीनेमीनांशसंस्थिते सौम्येचवृषगेजातःपरमायुःसजीवति तथाचदेवस्वामी सूर्याद्यैरुच्चगतैर्मी-नेमीनांशसंस्थितेलग्ने सौम्येवृषभयातेजातःपरमायुराप्नोति तथाचसिद्धसेनः मीनेपरमांशगतेसौम्येगविपंचवर्गलिप्तास्थे सर्वैःपरमोच्चगतैर्जातःप रमायुराप्नोति यद्येवंबहुभिराचार्यैरुक्तंतत्कोस्यदोषः तत्रोच्यते वक्ष्यमाणंसत्याचार्यमतेप्रदर्शितमायुर्दायंबहुतराणामाचार्याणांमतमिति यस्मादा चार्यवराहमिहिरस्यप्रतिज्ञेयं ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुंकिंतुबहूनांमतंवक्ष्ये अस्यपरमतस्यबहु

तरविकल्पत्वतावदास्ताम् विचारसमवोदोषोप्यस्तिदोषस्तेषामित्यादि एषामाचार्याणामतेदोषोजायते कीदृश इत्याह अष्टावरिष्टमित्यादि वर्षाष्टकंयाव ज्जातानामरिष्टमुक्तंतदर्थाष्टकंहित्वात्यक्त्वा वर्षविंशतेरधस्तादर्शितप्रकारेणायुर्नस्यात् नागच्छति एवंवर्षाष्टकादूर्ध्वमरिष्टंनास्ति तस्माद्वर्षाष्टकादूर्ध्ववर्ष विंशतेरधस्तान्नकस्यचिन्मरणमापद्यते यावद्वर्षविंशतिर्न्नियतइति अयंतेषामत्यसोदोषः ७ अधुनातेषामेवाचार्याणामायुर्दूषणंशालिन्याह यस्मिन्योग इति अनिमिषपरमांशकेविलग्नइत्यस्मिन्योगेविंशत्यधिकंवर्षशतंसपञ्चदिनंपरमायुःपूर्णमदिष्टंतस्मिन्योगेषड्ग्रहाः परमोच्चगताभवन्ति षड्भिरुच्चप- रमोच्चगतैश्चक्रवर्ती भवतीतिप्रोक्तमभिहितमन्यैराचार्यैः तथाचबादरायणः षड्भिःस्याच्चक्रवर्तीत्रिभुवनमखिलंशास्तिसर्वैर्महेन्द्रइति यवनेश्वरश्च

आयुर्दायेविष्णुगुप्तोपिचैवंदेवस्वामीसिद्धसेनश्चचक्रे
दोषस्तेषांजायतेष्टावरिष्टंहित्वानायुर्विंशतेःस्यादधस्तात् ७

षड्भूजराजर्षिबलोपकर्षप्रशाममानेष्वभिजातशक्तिः तत्रपरमोच्चगतायावत् षड्ग्रहानभवन्ति तावत्परमोच्चायुर्नप्राप्नोति यदापरमोच्चगताभवन्ति तदाजातेनचक्रवर्तिनाभवितव्यम् एवंपूर्णमायुः विंशत्यधिकवर्षशतमर्थैर्धनैर्विनाकोजीवित्वावद्भ्रूयाः पुरुषाजीवति तस्मादयमपितेष्वपरोदोषः ए तत्परमतायुर्दायदूषणंशालिनीद्वयमसंबंधसादृश्यमपिहिरण्यमेकंनभवतीति नप्रतिभाति तत्रतावद्यदत्रप्रथमशालिन्यादूषणमुक्तं तस्यदूषण स्यासंबंधत्वमुच्यते सत्योदितोदितनवांशहृतात्समस्तादिति न्यायेनयत्भूरिविलग्नगते आयुषःपातनंक्रियते तस्यपतितमनस्यशक्तवशादि- यत्तन्नसंभवतीति तत्रपातयित्वायदायुर्विशिष्यते तस्यापीयत्तानास्तीति तस्माद्यदुक्तं नायुर्विंशतेःस्यादधस्तात्तदयुक्तं अत्रोदाहरणम् यथा

कुंभलग्नस्याद्यंशकोदये आदित्यचंद्रशुक्राः परमोच्चे बुधजीवशनैश्वराः परमनीचे भौमश्चकुंभस्याष्टाविंशतिमंभागंभुक्त्वा स्थितस्तदा तात्कालिका ग्रहाः सलग्नाः अत्र लग्नेन किंचिद्भुक्तमिति लग्नायुर्दायो नास्ति परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च त्र्यालएव भौमस्य क्रियते तात्कालिकाद्भौमादस्मात्

सू	चं	मं	बु	बृ	शु	श	ल
०	१	१०	११	९	११	०	१०
९	२	२८	१४	४	२६	१९	६
०	०	०	०	०	०	७	०

१०।२८ भौमस्य परमोच्चध्रुवकमिदं १।२८ संशोध्य जातं १।० एतल्लिप्तापिंडीकृत १८०० अथ त्रैराशिकं यदि भगणार्द्धलिप्तानामेतासाम् १०८०० भौमनीचमासाः नवतिर्भवंति ९० तदैतासां कियंत इति लब्धामासाः १५ एतैर्वर्षसत्रिमासं जातं वर्ष १ मास ३ एतद्भौमपरमोच्चवर्षेष्वेतेषु १५ संशोध्य जातं वर्ष १३ मास ९ एष भौमायुर्दायः अथ जीवस्य लग्नाद्द्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेनार्द्धं पातयित्वा

यस्मिन्योगे पूर्णमायुः प्रदिष्टं तस्मिन्प्रोक्तं चक्रवर्तित्वमन्यैः

जातं जीवायुर्दायः वर्ष ३ मास ९ परमोच्चगतानां परमनीचगतानां च शत्रुक्षेत्रत्वात् त्र्यंशां अस्तंगतानामर्द्धं च न पात्यते यस्मादनिमिषपरमांशके विलग्ने इत्यत्र योगे चंद्रमसो वृषभस्थत्वाद्यद्यायुषः त्रिभागः पात्यते तदा पूर्णमायुर्न भवतीति यस्मादन्याचार्यमतमिति तात्कालिकमित्रामित्रविधावक्तुं मूल-त्रिकोणादूनधर्मबंधुपुत्रव्ययस्थानगताग्रहेंद्राः तात्कालिकाः स्युः सुहृदो ग्रहस्य स्वोच्चे वयोयस्य विकृष्टवीर्यः १ जामित्रषष्ठाष्टमशत्रुमूर्तिद्यूनत्रिकोणे कगृहे विनिष्टाः तात्कालमेते रिपवो भवंति ह्येतानि मित्राणि रिपूंश्च वक्ष्ये २ अनेनापि शत्रुकश्चंद्रमसः तात्कालिकं मित्रं न भवति तस्मान्मीनस्थे शुक्रे वृषस्थश्चंद्रमाः शत्रुगृहगो भवति तस्य च शत्रुक्षेत्रस्थत्वाद्यद्यायुषस्त्रिभागः पात्यते तदा अनिमिषपरमांशक इत्यत्र योगे पूर्णमायुर्न प्राप्नोतीति तच्चान्या

येणमृगमाहिरूयेणप्रदर्शितं तेनैतत्ज्ञापयति परमोच्चगतानांपरमनीचगतानांचरत्नुक्षेत्रेव्यशमक्षेत्रगतानांचार्द्धंचनपात्यते तेनयथादर्शितयोगध्रुव
कृध्रुवक्रग्रहायुर्दायवर्षाणिलिख्यते सूर्यस्यवर्ष १९ चंद्रस्यवर्ष २५ भौमस्यवर्ष १२ मास १ बुधस्यवर्ष ६ जीवस्यवर्ष ३ मास ९ शुक्रस्यवर्ष २१ शनेःवर्ष १०
लग्नेनकिंचिद्भुक्तमितिलग्नायुर्दायोनास्ति अथैतेषांयोगः वर्ष ९८ मास ६ अथांगारकस्यलग्नगतत्वात्सार्द्धोदितेतिकर्मक्रियते तच्चलग्नेकुमारभ-
त्वान्नवति ९० नवांशकाभुक्ताभवति तेनचनवांशकचक्रस्योदिताउदयगताएकनवतिसमाः ९१ तेनैकनवत्यासर्वायुः पिंडमिदंवर्ष ९८ मास ६ सगुण-
यजात ८ ९ ६ २ ६ अस्याशाधिकशतेनभागमपहृत्याप्तवर्षाणि ८२ मास ११ दिन २८ घटी २० अस्मात् ९८।६ संशोध्यजातवर्ष १५ मास
६ दिन १ पल ४० एवमस्यऊर्ध्वविंशतेरधस्तादायुरुत्पन्नमिति तस्मात्पुरुक्तमुक्तनायुर्विंशतेःस्यादधस्तादिति अत्रान्येवदंति यथाकूरदृष्टनीमलग्न
स्तदिन्दुस्तैनदृश्यमिहिरेणोक्त अनिमिषपरमांशकइति अनेनापिप्रकारेणनवक्तव्यम् यथाल्पायुर्विंशतेःस्यादधस्तादिव्यथधन्विउग्नेक्षीणेचंद्रेविंशा
तितमेभागेबुधस्तत्रास्तमितः सर्वेष्वन्येषुपरमनीचस्थेषुयस्यजन्मभवतितस्यचक्रपातेनैवायुर्दायोबहुःपततीति तस्यैवतावत्प्रदर्श्यते तत्रतात्का
लिकाग्रहाः सलग्नाः तत्रबुधस्यप्रागवत्कृत्वाजातवर्ष १० मास १० अन्येपापरमनीचस्थत्वात्ज्ञापयते तथैननकिंचिद्भुक्तमितितस्यायुर्दायोनास्ति
चंद्रस्यक्षीणस्यपापत्वाल्लुमाद्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेनसर्वपतति तदातस्यायुर्दायोनास्ति आदित्यस्यलग्नैकादशत्वाच्चक्रपातेनार्द्धंपातयित्वाजातवर्ष
४ मास ६ बुधस्यास्तमितत्वादर्द्धंपातयित्वाजातवर्ष ९ मास ५ दशमस्थत्वाच्चक्रःत्वादायुषस्तृतीयमंशमपहरतिइति सौम्यत्वात्तदर्धमस्मात्भ-
ज्ञागार्वर्षमेकनषमासान्पातयित्वाजातान्यशेषवर्षाणिनवमासाश्चशुक्रस्यवर्ष ८ मास ९ भौमस्यद्वादशमस्थत्वात्सप्तमभागसार्द्धवर्षपातयित्वाजाता
निवर्षाणिषट्इति एवंसर्वेषांवर्षाणि वर्ष ४ मास १ सूर्यस्यवर्ष ० मास ० चंद्रस्यवर्ष ६ मास ० भौमस्यवर्ष ० मास ० बुधस्यवर्ष ७ मास ६ जीवस्यवर्ष ८ मास ९ शुक्र

स्य वर्ष १० मास० शनैश्चरस्य वर्ष० मास० लग्नस्य वर्ष० मास० सर्वेषां योग. वर्ष ४२ मास ५ अत्रासंभवेप्यभिगम्यापि ब्रूमः एवंविधायुर्दायः सर्वेप्यस्तंगता यदि भवंति तदा सूर्योच्छिन्नद्युतिषु चदलं प्रोज्झ्य शुक्रार्कपुत्रावितिकृत्वा तथापि पंचत्रिंशत् वर्षाणि मासो नानियतो बुधस्य पूर्वमेवार्द्धं पातितं एवं द्विचत्वारिंशतो ऽधस्तादायुर्नागच्छतीति तथापि विंशतेरधस्तादित्यसंबद्धं अत्राप्यन्ये एवं वदंति क्रूरहीने विलग्ने जाता अष्टाप्युर्ध्वं विंशतेः अधस्तान्म्रियमाणा दृश्यंते तेनान्याचार्यमतमसंबद्धं अन्याचार्यमतं पूर्वापर्येणाविचार्येतद्वदंति यैरेवाचार्यैरनेन मार्गेणायुर्दायः प्रदर्शितः तैरेवायं मृत्युयोगोभिहितः स चेह लिख्यते तथा च बादरायणः षष्ठाष्टमस्थो रिपुदृष्टमूर्तिः पापग्रहः पापगृहे यदि स्यात् स्वांतर्दशायां मरणाय जंतोर्ज्ञेयः स युद्धे विजितो यदान्यैः १ तथा च यवनेश्वरः षष्ठाष्टमस्थो रिपुदृष्टरौद्रोपापैः सुहृत्स्थानगतश्च दृष्टः स्वांतर्दशायां प्रकरोति मृत्युं पाशाध्वबंधादि परिक्षयाद्वा १ तथा च सारावल्याम् क्रूरदशायां क्रूरः प्रविश्य चांतर्दशां यदा कुरुते पुंसां स्यात्संदेहस्तदारियोगोहि सदैव महान् १ रवितनयस्य दशायां क्षितिजस्यांतर्दशा यदा भवति बहुकालजीविनामपि मरणं निःसंशयं पुंसाम् १ क्रूरराशौ स्थितः पापः षष्ठे वा निधने पि वा तत्स्थेन वारिणा दृष्टः स्वपाके मृत्युदो ग्रहः १ यो लग्नाधिपतेः शत्रुर्लग्नस्यांतर्दशां गतः करोत्यकस्मान्मरणं सत्याचार्यः प्रभाषते १ ॥ वं क्रूरहीने लग्ने ये जातास्तेषां वर्षाष्टकादूर्ध्वं दर्शितकालादधस्तान्मरणं संभवत्येव ते चापि मृत्युयोगेनाने न मृता इति ज्ञेयाः यस्मात्तस्यांतर्दशा दर्शितग्रहसंबंधिनी कदा भवति अत्रायं नियमः तस्मादन्याचार्यमतेनैवाष्टाप्यूर्ध्वं दर्शितकालादधस्तान्मरणं संभवत्येव तस्मादेतत् दूषणमसंबद्धं प्रथमं अथ द्वितीयस्य दूषणस्यासंबद्धत्वमुच्यते अत्र चक्रवर्तित्वयोगोपि विनादीर्घमायुः संभवति अत्रोदाहरणम् यत्र तात्कालिका ग्रहाः सलग्नाः वृषे कोदशभागान्भुक्त्वा

सू	च	म	बु	गु	शु	श	लग्न
६	७	३	५	९	५	०	८
९	३	२७	१४	४	२६	१९	०

येणमृगयाद्दिक्रूयैवमदर्शित तेनैतत्ज्ञापयति परमोच्चगतानापरमनीचगतानान्वशत्रुक्षेत्रेन्यशाभस्तंगतानाच्चार्द्धंन्वनपात्यते तेनयथादर्शितयोगपृथ
क्पृथक्ग्रहायुर्दायवर्षाणिलिख्यते सूर्यस्यवर्ष १९ चद्रस्यवर्ष १५ भौमस्यवर्ष १३ मास ९ बुधस्यवर्ष ६ जीवस्यवर्ष ३ मास ९ शुक्रस्यवर्ष २१ शनेःवर्ष १०
उभनननकिंचिद्भुक्तमिति तस्मायुर्दायोनास्ति अथैतेषायोगः वर्ष ९८ मास ६ अथांगारकस्यच्छभगतत्वात्सार्द्धोदितोतिकर्मक्रिपते तत्रन्वलमेकुमारभ-
तान्नवति ९० नवाशकाभुक्ताभवति तेनननाशकचक्रस्योदिताउदयगतएकनवतिसभाः ९१ तेनैकनवत्यासर्वायुः पिडमिदवर्ष ९८ मास ६ सगुु-
णपजात ८ ९ ६ २ ६ अस्याशाधिकशतेन भागमपहृत्याशासवर्षाणि ८२ मास ११ दिन २८ पल २० अस्मात् ९८।६ संशोध्यजातवर्ष १५ मास
६ दिन १ पल ४० एवमष्टम्यऊर्ध्वविंशतेरधस्तादायुरुत्सन्नमिति तस्माद्युक्तमुक्तनायुर्विंशतिः स्यादधस्तादिति अत्रान्येवदंति यथाक्रूरहीनभीनल
ग्नहद्दिक्रूरैवद्दराहमिहिरेणोक्त अनिमिषपरमांशकइति अनेनापिप्रकारेणानवक्तव्यम् यथानायुर्विंशतिः स्यादधस्तादित्यत्रथन्विलग्नेक्षीणचंद्ररिशा
ठित्पे भागेबुधस्तत्रास्तमिता सर्वेप्यन्येषुपरमनीचस्थेषु यस्यजन्म भवतितस्यचक्रपातेनैवायुर्दायोबहुः पततीति तस्यैवतावत्प्रदर्श्यते तत्रतात्का
लिकाग्रहाः सलग्नाः तत्रबुधस्यप्रागवकृत्वाजातवर्ष १० मास १० अन्येषापरमनीचस्थत्वात्ज्ञापयते उभेननकिंचिद्भुक्तमितितस्यायुर्दायोनास्ति
चद्रस्यक्षीणस्यपापत्वाद्धमा द्वादशस्थत्वाच्चक्रपातेन सर्वपतति तदातस्यायुर्दायोनास्ति आदित्यस्यलग्नैकादशत्वाच्चक्रपातेनार्द्धपातयित्वाजातवर्ष
४ मास ९ बुधस्यास्तमितत्वादर्द्धपातयित्वाजातवर्ष २ मास ५ दशमस्थत्वाच्छुक्रः स्वायुषस्तृतीयपशामपहरतिइति सौम्यत्वात्तद्वर्षमस्मात् प-
ञ्चागादर्धमेकनवमासान्यातयित्वाजातान्यष्टौवर्षाणिनवमासाश्चशुक्रस्यवर्ष ८ मास ९ भौमस्यलग्नाष्टमस्थत्वात्स्वभागसार्द्धवर्षपातयित्वाजात
निवर्षाणिपञ्चइति एवसर्वेषावर्षाणि वर्ष ४ मास ९ सूर्यस्यवर्ष ० मास ० चद्रस्यवर्ष ६ मास ० भौमस्यवर्ष ५ मास ० बुधस्यवर्ष ७ मास ६ जीवस्यवर्ष ८ मास ९ शुक्र

यस्माद्वक्ष्यति हित्वार्कं सुनफानफादुरधरास्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथात्रबहुभिः केम-
वर्षशतमप्यायुः संभवति केमद्रुमाख्यश्चायंयोगः यस्माद्वक्ष्यति हित्वार्कसुनफानफादुरधरास्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथात्रबहुभिः केम-
द्रुमोन्यैस्त्वसौ तस्मादेवंविधेयोगेजातोदीर्घमायुः प्राप्नोति केमद्रुमत्वाच्चदरिद्रोभवति वक्ष्यतिच केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाःप्रेष्याः खलाश्च
नृपतेरपिवंशजाता केवलंदरिद्रादीर्घायुषोदृश्यंते नकेनचित्कस्यचिद्दरिद्रस्यायुःप्रमाणंज्ञातं यथायंदरिद्रोविंशत्यधिकेनवर्षशतेनसपंचदिनेनमृतः
तस्मात्क्षोद्रमेवदूषणंज्ञातव्यम् एवमस्यदूषणस्यासंबद्धत्वंप्रदर्शितमिति असंभाव्यत्वाद्वराहमिहिरकृतमेतच्छालिनीद्वयंनसंभाव्यते यच्चदर्शि
तान्यार्यमतेनायुर्दायंत्यक्त्वासत्यमतायुर्दायमंगीकरिष्यत्याचार्यस्तत्रचसत्यमतस्यबहुतराणामाचार्याणांमतांगीकरणमेवप्रयोजनं यस्मात्पूर्वमेवाचा
र्यमतेनायु प्रतिज्ञाव्याख्याता ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुं किंतु बहूनामतंवक्ष्ये अथकश्चिदाह ननु

प्रत्यक्षोयंतेषुदोषःपरोपिजीवत्यायुःपूर्णमर्थैर्विनापि ८

योय योगस्त्वयाप्रदर्शितः सकेमद्रुमएवनभवति यस्मादाचार्यएववक्ष्यति केंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यतइति लग्नात्ससमस्थः
केंद्रस्थश्चंद्रमास्तस्मादयंकेमद्रुमोनभवति अत्रचब्रूमः अत्रचंद्रमानगण्यते यस्माच्चंद्रमसः सकाशाद्ग्रहेणान्येनयोगः कर्तव्यइति यद्येवंतल्ल-
ग्नात्केंद्रस्थः कथंकरोतीत्यत्रोच्यते चंद्रलग्नयोस्तुल्यत्वात् तथाचयवनेश्वरः मूर्तिंचहोरांशशिनंचविद्यात् अत्रचगार्गिः व्ययार्थकेंद्रगश्चंद्राद्दि
नाभानुंभवेद्ग्रहः कश्चित्स्याद्वाविनाचंद्रलग्नात्केंद्रगतोथवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्तत्रगर्हितः भवतिनिंदिताचारादरिद्र्यामयसंयुताइ-
ति तस्माल्लग्नात्ससमस्थेचंद्रमस्यस्ययोगस्यकेमद्रुमतासिद्धेवेति ८ ৩ ৩ ৩ ৩ ৩

स्थितः राहुरपि पुनेनद्रमान्चीन् भागान् कुम्भे सोमो द्वाविंशतिभागान् मेषे बुधः पञ्चदशभागान् सिंहे जीवः पञ्चभागान् मेषे ससविंशतिः सप्तभागान्
कुम्भे विंशतिभागान् मीने धनिलग्नपत्यो तपया ईदृशा ग्रहा अत्र पूर्वप्रदर्शितकर्मणागतानि ग्रहायुर्दायवर्षाणि लिख्यन्ते वर्ष ७ मास ५ सूर्यस्यव
२२ मास ११ चन्द्रस्य वर्ष १२ मास ९ भौमस्य वर्ष ७ मास ० बुधस्य वर्ष १४ मास ७ जीवस्य वर्ष १८ मास २ शुक्रस्य वर्ष १९ मास ० शनेः वर्ष ९ मास ० उ
मस्य अथ बृहस्पतेर्वर्षाणां चक्रपातादष्टभागमपास्य जातवर्ष १२ मास ९ चन्द्रस्य षड्भागमपास्य जातवर्ष १८ मास ९ रवेः गुरुर्मित्रमतोन्यथान्यइति
गुरु शत्रुः मत्वार्कपूर्वार्धक्षेणात् सिंहान्नवमस्थाने स्थितः तस्मात्तात्कालिकमित्रीभूतः तेन रवेरस्य शत्रुक्षेत्रमध्यस्थितत्वेन तस्यायुर्दाये न किञ्चित्तत-
ति चन्द्रस्यापि पुनेर्मित्रक्षेत्रे स्थितः तस्यापि यथादर्शितान्येवायुर्दायवर्षाणि यस्मादुक्तम् इन्दोर्बुधदेवगुरुस्त्विव्यात् अङ्गारकः कुम्भे शत्रुक्षेत्रे स्थितः य-
स्मादुक्तम् सोमस्य शुक्रः शशिजश्च मित्रमिति शेषानरिपून् शेषतः शनैश्चरस्तस्य शत्रुस्तात्कालिकस्त्वेकगृहे निविष्टतान्ध्रन्मरोधिशत्रुः किल्वगार
कस्य शत्रुक्षेत्रस्थस्यापि न पततीति यस्मादुक्तम् हित्वार्ककरिपुगृहगतैर्हीयते स्वत्रिभागइति तस्मादङ्गारकस्य यथागतमेवायुः चान्द्रेरनकोदतिचन्द्रनाझे-
पोबुधस्य मित्रम् तेन तस्य मेषस्थत्वात् यथागतमेवायुः बुधस्य बृहस्पतेरप्यादित्यो मित्रं यस्मादुक्तं गुरोश्च भौमपरिहृत्य सर्वइति तस्मात् सिंहस्थ
स्य बृहस्पतेः यथागतमेवायुः शुक्रस्य मेषस्तु मित्रक्षेत्रं यस्मादुक्तम् भृगुनन्दनस्य तर्कैदुबन्ध्यौ सुहृदः प्रदिष्टौ तस्मात्तस्यापि यथागतमेवायुः श
नैश्चरस्यापि कुम्भे स्वक्षेत्रे स्थितत्वाद् यथागतमेवायुः लग्नस्य पातत्वाद्धीनत्वात् यथागतमेवायुः एवमायुर्दायवर्षाणि पृथक् पृथक् लिख्यन्ते वर्ष १७
मास ५ सूर्यस्य वर्ष १८ मास ८ चन्द्रस्य वर्ष १२ मास ८ भौमस्य वर्ष ७ मास ० बुधस्य वर्ष १२ मास ८ गुरोः वर्ष १८ मास २ शुक्रस्य वर्ष १९ मास ० शनेः वर्ष ९
मास ० लग्नस्य विधेः चतुर्दशाधिकवर्षशतमप्यायुः सम्भवति ११२ मास ११ यदा चन्द्र वर्ष २२ मास ९ तदा सर्वेषां योगः ११५ मास ११ एवं विधे योगे षोडशाधिक

वर्षशतमप्यायुः संभवति केमद्रुमाख्यश्चायंयोगः यस्माद्वक्ष्यति हित्वार्कंसुनफानफादुरधरास्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोः कथितोन्यथात्रबहुभिः केमद्रुमोन्यैस्त्वसौ तस्मादेवंविधेयोगेजातोदीर्घमायुः प्राप्नोति केमद्रुमत्वाच्चदरिद्रोभवति वक्ष्यतिच केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाःप्रेष्याःखलाश्च नृपतेरपिवंशजाताः केवलंदरिद्रादीर्घायुषोदृश्यंते नकेनचित्कस्यचिद्दरिद्रस्यायुःप्रमाणंज्ञातं यथायंदरिद्रोविंशत्यधिकेनवर्षशतेनसपंचदिनेनमृतः तस्मात्सोद्रमेवदूषणंज्ञातव्यम् एवमस्यदूषणस्यासंबद्धत्वंप्रदर्शितमिति असंभाव्यत्वाद्वराहमिहिरकृतमेतच्छालिनीद्वयंनसंभाव्यते यच्चदर्शितान्चार्यमतेनायुर्दायंत्यक्त्वासत्यमतायुर्दायमंगीकरिष्यत्याचार्यस्तत्रचसत्यमतस्यबहुतराणामाचार्याणांमतांगीकरणमेवप्रयोजनं यस्मात्पूर्वमेवाचार्यमतेनायुः प्रतिज्ञाव्याख्याता ज्योतिषमागमशास्त्रंविप्रतिपत्तौनयोग्यमस्माकं स्वयमेवविकल्पयितुं किंतुबहूनांमतंवक्ष्ये अथकश्चिदाह ननु

प्रत्यक्षोयंतेषुदोषःपरोपिजीवत्यायुःपूर्णमर्थैर्विनापि ८

योयं योगस्त्वयाप्रदर्शितः सकेमद्रुमएवनभवति यस्मादाचार्यएववक्ष्यति केंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यतइति लग्नात्ससमस्थः केंद्रस्थश्चंद्रमास्तस्मादयंकेमद्रुमोनभवति अत्रचब्रूमः अत्रचंद्रमानगण्यते यस्माच्चंद्रमसः सकाशाद्ग्रहेणान्येनयोगः कर्त्तव्यइति यद्येवंतल्लग्नात्केंद्रस्थः कथंकरोतीत्यत्रोच्यते चंद्रलग्नयोस्तुल्यत्वात् तथाचयवनेश्वरः मूर्तिंचहोरांशशिनंचविंद्यात् अत्रचगार्गिः व्ययार्थकेंद्रगश्चंद्राद्द्वितीयानुभवेद्ग्रहः कश्चित्स्याद्याविनाचंद्रलग्नात्केंद्रगतोथवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्तत्रगर्हितः भवतिनिंदिताचारादरिद्र्यामयसंयुताइति तस्माल्लग्नात्ससमस्थेचंद्रमस्यस्ययोगस्यकेमद्रुमतासिद्धैवेति ८ ७ ७ ७ ७ ७

स्थितः एवंमिथुनेचन्द्रमास्त्रीन् भागान् कुंभेभौमोष्टाविंशतिभागान् मेषेबुधः पंचदशभागान् सिंहेजीवः पंचभागान् मेषेसप्तविंशतिः सत्रिभागान् शुक्रः
कुंभेविंशतिभागान् सौरः धन्विलग्नपंचांशो तथया ईदृशाग्रहाः अत्रपूर्वप्रदर्शितरूपेणागतानिग्रहायुर्दायवर्षाणिलिख्यते वर्ष ७ मास ५ सूर्यस्यवर्ष
२१ मास ११ चंद्रस्यवर्ष १२ मास ८ भौमस्यवर्ष ७ मास ० बुधस्यवर्ष १४ मास ७ जीवस्यवर्ष १८ मास २ शुक्रस्यवर्ष १९ मास ० शनेःवर्ष ८ मास ० ल
ग्नस्य अथबृहस्पतेर्वर्षाणाचक्रपातादर्धभागमपास्यजातवर्ष ११ मास ० चंद्रस्यषड्भागमपास्यजातवर्ष १८ मास ८ रवेःगुरुर्मित्रभूतोन्यथान्यश्रति
शुक्रः शत्रुःसन्नार्कमूलत्रिकोणात्सिंहान्नवमेस्थानेस्थितः तस्मात्तात्कालिकमित्रीभूतः तेनएषस्य शत्रुक्षेत्रमध्यस्थितस्तेनतस्यायुर्दायेनकिंचित्सत-
ति चन्द्रमाश्चमिथुनेमित्रक्षेत्रेस्थितः तस्यापियथादर्शितान्येवायुर्दायवर्षाणि यस्मादुक्तम् इदोर्बुधदेवगुरुस्त्वविधात् अंगारकःकुंभेशत्रुक्षेत्रेस्थितः य-
स्मादुक्तम् भौमस्यशुक्रः शशिजश्चमित्रमिति शेषान्रिपून् शेपुत्वाच्छनैश्चरस्तस्यशत्रुस्तात्कालिकश्चैकगृहेभिवृपत्वाच्छनैश्चरोधिशत्रुः किलभौर
कस्यशत्रुक्षेत्रस्थस्यापिनपततियस्मादुक्तम् हित्वावक्ररिपुगृहगतैर्हापितेस्त्वभिभागइति तस्मादंगारकस्ययथागतमेवायुः चाहूरनर्कोदतिवचनाद्भौ-
मोबुधस्यमित्रम् तेनतस्यमेषस्यत्वात् यथागतमेवायुर्बुधस्य बृहस्पतेरप्यादित्योमित्रं यस्मादुक्तं गुरोश्चसौमपरिहृत्यसर्वइति तस्मात्सिंहस्थ
स्य बृहस्पतेः यथागतमेवायुः शुक्रस्य मेषेस्वमित्रक्षेत्रे यस्मादुक्तम् भृगुनन्दनस्यतर्कदुवर्ज्याःसुहृदःप्रदिष्टाः तस्मात्तस्यापियथागतमेवायुः श
नैश्चरस्यापिकुंभेस्वक्षेत्रेस्थितत्वाद्यथागतमेवायुः लग्नस्यपातत्वोरहीनत्वात् यथागतमेवायुः एवमायुर्दायवर्षाणिपृथक्पृथक्लिख्यते वर्ष १७
मास ५ सूर्यस्यवर्ष १८ मास ८ चंद्रस्यवर्ष १२ मास ८ भौमस्यवर्ष ७ मास ० बुधस्यवर्ष १२ मास ८ गुरोःवर्ष १८ मास २ शुक्रस्यवर्ष १ मास ० शनेःवर्ष १०
मास ० लग्नएवविधेचतुर्दशाधिकवर्षशतमप्यायुःसंभवति ११२ मास ११ पर्वर्क्षवर्ष २२ मास ० त्वात्सर्वेषांयोगः ११५ मास ११ एवंविधेयोगेषोडशाधिक

तेनसुक्ताप्यंकेनकेषांनगताब्दसंख्याकालः शको१०४४ नांशविशोध्यतस्मादतीतवर्षाधिगवर्षजातम् एवंचेत्स्फुजिध्व
कृज्ञायते अन्यच्च यवनाचार्यैः पूर्वैः कृतमिति तदर्थस्फुजिध्वजोप्याह यवनाऊचुः येसंग्रहेदिगृजनजातिभेदाः
हस्य तदेतज्ज्ञायते यथावराहमिहिरेणपूर्वयवनाचार्यमतमेवोपन्यस्तं अस्माभिस्तन्नदृष्टम् स्फुजिध्वज
पीयमेववार्तापाराशरीयासंहिताकेवलमस्माभिर्दृष्टानजातकंश्रूयतेस्कंधत्रयमिति पाराशरस्येति तदर्थवराह
चित्रंप्रोज्झ्यपाराशरः कथयतेदौर्भाग्यदंयोषितामित्येवमगादिमयमणित्थयोर्होराशास्त्रेविधेते तथाच एकोनविं
विंशतिः तिथिसंख्याकुजःसौम्योद्वादशोच्चगतोगुरुः कुजवद्दैत्यपूज्यस्तुवर्षाणामेकविंशतिः एकोनसूर्यपुत्रस्य
यमिदंप्रोक्तमर्धनीचगतस्यतु अंतरेत्वनुपाताच्चकारयेदायुःसंग्रहम् तथाच मणित्थः नवरूपाः शरयमलास्तिथयोक
कृतिसंख्याः सूर्यादीनांस्वतुंगभेष्वब्दाः नीचेष्वस्मादलमन्यत्रानुपाततःकार्यम् आयुर्दायविधानंहोराराशितुल्यमपि
तायुर्दायोयवनेश्वरसत्यमतानुसारीव्याख्यायते ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यमिति यत्रतत्रराशौयस्मिन्नवांशकेग्रहोव्यव
षादेरारभ्ययावत्संख्याराशेःसंबंधीभवति तावंत्येववर्षाणिग्रहःस्वायुर्दायंप्रयच्छति एवंभुक्तनवांशराशितुल्यंभवति
तस्माद्यद्भुक्तंग्रहेणतेनसहत्रैराशिकंकृत्वामासाद्यानयनमपिकर्त्तव्यं त्रैराशिककरणंचवक्ष्यति एवमायुर्दायानयनं
थानतद्वाक्यम् राश्यंशकसंयोगादायुरिहसमासतोग्रहाद्दद्युः एतच्चसत्यवाक्यं बहुसाम्यंसमुपैति बहुसंमतंबहूना
न्ययवनेश्वरः आयूंषिराश्यंशकचारयोगादिति अत्रतावत्सत्ययवनेश्वरवाक्यव्याख्यानेकिंचिद्विप्रतिपन्नं राशीरंशकचारयो

अथजीवशर्ममतेनसत्याचार्यमतेनचायुर्दायमोपच्छदमिकेनाह स्वमतेनेति जीवशर्मानामाचार्यः स्वमतेनात्मीयमतेनपरमायुषोविंशत्यधिकस्यवर्षश
तस्यसप्तर्चदिनस्यस्वराशसममभागंप्रत्येकस्यग्रहस्यायुर्दायमाह कथयति किंशब्दस्तथानामप्रदर्शनार्थं तद्यथापरमायुः १२०।०५ अस्यसप्तभिर्भा
गमपहृत्यावासन्नर्षादि १७।१ २२।८।३४ यथान्याचार्यैर्नवतिथिविषयस्यैवमादीनिपरमोच्चगतानामादित्यादीनांवर्षाणिपठितानि तथैतानिपरमायुः
स्वराशनर्षाण्येकैकस्यजीवशर्मपठितानि नीचेर्द्धन्हसतीत्यत्रापिस्थितमेवतत्रार्द्धमेतत् ८।१६।२६।४।१७ एतानिपरमनीचस्थस्यैकैकस्यग्रहस्य
एतोमागदेनचैराशिककृत्वैकैकस्यग्रहस्यायुर्दायः कर्तव्यः अत्रापिचक्रविनाशशत्रुक्षेत्रस्थस्यग्रहस्यच्यशायहानिः शुक्रशनैश्चरौविनाभोमुविनाच
पलपग्रहस्यास्तगतस्यार्द्धापहानिः सर्वार्द्धत्रिचरणेत्यादिकाचक्रपातापहानिः क्रूरोविलग्नेसार्द्धोदितेतिहानिःएतत्सर्वंजीवशर्मणोप्यन्याचार्यैः समान,
म् तथाचजीवशर्मा सप्तदशौ १७ को १ द्वियमौ २२ वसवो ८ वेदाभयो २४ महद्वाणा वर्षाण्युच्चस्थानानीचस्थानामतोर्द्धस्यात् मध्येनुपाततः स्या-
दानयनशेषमत्रयत्किंचित् पिंडायुषइवकार्यंतत्सर्वंगणिततत्त्वज्ञैरिति अत्रानयनंसुखोपायेनदृश्यते स्वोच्चशुद्धोग्रहः शोध्यभज्ञादूनोभमूतल्प
त तद्भागाः कथ्यिपद्वोगि ८५४१ हृतावेदाग्नसायकैः ५०४ भक्तादिनादियल्लब्धंतदायुर्जीवशर्मजम् दिनैस्तुत्रिंशतामासामासैर्स्योरं-
विभिःसमाः नकेवलमयुर्दायपरमायुषः स्वराशमेतत्तेनोक्तं यावत्स्वमतेनेति अनेनैवप्रतिपादयति यथैतन्मयाक्रूपिकृतेष्वाचार्यकृतेषु
वानकेनिच्छास्त्रेषुदृष्टमिति तस्मादस्यायुर्दायस्यजीवशर्मणःस्वमतकरणमेपदोषः एवसर्वाचार्यमतेनायुर्दायोव्याख्यातः अत्राचार्येणय
वनमतेनोपन्यस्तमयपूर्वनभणित्यशक्तिपूर्वैरिति नचयवनेश्वरकृतेशास्त्रेतथाविधआयुर्दायोदृष्टः यस्माद्यवनेश्वरेणोक्तम् आयूंषिराश्यंश
कराशियोगादिति अत्रोच्यते यवनेश्वरेणस्फुजिध्वजेनान्यच्छास्त्रकृतम् शाककालस्यार्थकृज्ज्ञायते तथाचस्फुजिध्वजः गतेनसाष्ट्यर्धशा

तेनयुक्ताप्यंकेनकेषांनगताब्दसंख्याकाल· शको१०४४ नांशविशोध्यतस्मादतीतवर्षाधकगवर्षजातम् एवञ्चेत्स्फुजिध्वज [illegible]
कृज्ञायते अन्यच्च यवनाचार्यैः पूर्वैः कृतमिति तदर्थस्फुजिध्वजोप्याह यवनाऊचुः येसंग्रहेदिग्जनजातिभेदाः प्रोक्ताः पुराणैः क्रमशोग्र
हस्य तदेतत्ज्ञायते यथावराहमिहिरेणपूर्वयवनाचार्यमतमेवोपन्यस्तं अस्माभिस्तन्नदृष्टम् स्फुजिध्वजकृतमेवदृष्ट्वा पराशरस्या
पीयमेववार्तापाराशरीयासंहिताकेवलमस्माभिर्दृष्टान्जातकंश्रूयतेस्कंधत्रयमिति पाराशरस्येति तदर्थंवराहमिहिरः शक्तिपूर्वैरित्याह
चित्रंप्रोङ्झपाराशरः कथयतेदोषभाग्यदंयोषितामित्येवमादिमयमणित्थयोर्होराशास्त्रेविधेते तथाच एकोनविंशतिः सूर्यश्चंद्रमाः पंच
विंशतिः तिथिसंख्याकुजःसौम्योद्वादशोच्चगतोगुरुः कुजवद्दैत्यपूज्यस्तुवर्षाणामेकविंशतिः एकोनसूर्यपुत्रस्यपरमोच्चगतस्यच आयुर्दा
यमिदंप्रोक्तमर्धनीचगतस्यतु अंतरेत्वनुपाताच्चकारयेदायुःसंग्रहम् तथाच्चमणित्थः नवरूपाः शरयमलास्तिथयोर्काः पंचरूपाः क्रमशः रूपयमा
कृतिसंख्याः सूर्यादीनांस्वतुंगभेष्वब्दाः नीचेष्वस्माद्दलमन्यत्रानुपाततःकार्यम् आयुर्दायविधानंहोराराशितुल्यमपि अथवराहमिहिरस्यस्वम
तायुर्दायोयवनेश्वरसत्यमतानुसारीव्याख्यायते ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यमिति यत्रतत्रराशौयस्मिन्नवांशके ग्रहोव्यवस्थितः सचनवांशकोमे
षादेरारभ्ययावत्संख्याराशेःसंबंधीभवति तावंत्येववर्षाणिग्रहःस्वायुर्दायंप्रयच्छति एवंभुक्तनवांशराशितुल्यंभवति यस्मिंश्चनवांशके वर्तते
तस्माद्यद्भुक्तंग्रहेणतेनसहत्रैराशिकंकृत्वामासाद्यानयनमपिकर्तव्यं त्रैराशिककरणंचवक्ष्यति एवमायुर्दायानयनंचसत्याचार्येणोक्तम् त
थाचतद्वाक्यम् राश्यंशकसंयोगादायुरिहसमासतोग्रहाद्द्युः एतच्चसत्यवाक्यं बहुसाम्यंसमुपैति बहुसंमतंबहूनामाचार्याणांसंमतं तथा
यवनेश्वरः आयुर्भिराश्यंशकचारयोगादिति अन्नतावत्सत्ययवनेश्वरवाक्यव्याख्यानैर्किंचिद्विप्रतिपन्नं राशीरंशकचारयोगादितिव्याचक्षते य-

थापस्मिन्राशौग्रहोवर्तते तत्रतेनयावतोनवांशाकाभुक्तास्तावत्येववर्षाणयायुः सग्रहोददाति अत्रचव्याख्यानेपरमग्रहदायसाध्यमानेनवर्षाणिभ
वति एतद्व्याख्यानंबादरायणादिभिरंगीकृतं तथाचबादरायणः ग्रहयशकालागुणिताद्वादशनवभिर्ग्रहस्य भगणोघ्नः द्वादशहृतावशेषेब्दमा
सदिननाडिकाः क्रमशः इयमाचार्येण वराहमिहिरेणाविनष्टैवस्वल्पजातकेभिहिताएतदनुसारेणसत्ययवनेश्वरेणव्याख्यानंक्रियते आयूंषिरा
श्यंशकचारयोगादिति राशीनामंशकाराश्यंशकाः तेषुचारयोगादिति यत्रतत्रराशौमेषांशकस्थोग्रहोवर्षमेकंप्रयच्छति वृषनवांशकस्थोग्र
होवर्षद्वयंप्रयच्छति एवमुत्तरोत्तरांशकवृद्ध्यावर्षवृद्धिर्यावन्मीनातेद्वादशइति पूर्वव्याख्यानेन यवनेश्वरसत्यवाक्ययोराशिग्रहणमनर्थकम
ति अवश्यमेवराश्यंशकैर्भवितव्यमिति १ अथानेनैवव्याख्यानानुसारेणाचार्यः सएवायुर्दायानयनमार्ययाह सत्योक्तेति सत्योक्ते

स्वमतेनकिलाहजीवशर्माग्रहदायपरमायुषःस्वराशम् ग्रहभुक्तनवांशराशितुल्यंबहुसाम्यंसमुपैतिसत्यवाक्यम् ९

सत्यमतायुर्दायकरणेतात्कालिकमिष्टमभिमेत ग्रहलिप्तीकृत्यलिप्तापिंडकलातस्यशतद्वयेनभागमपहृत्ययदवाप्तंतदवाप्ताख्यंस्थाप्यम् अ
वशेषमधःस्थाप्यम् अवाप्तमंडलभागविशुद्धेऽब्दाःस्युः मंडलभागशब्देनद्वादशभागउच्यते तेनावाप्तस्यद्वादशभिर्भागमपहृत्यावाप्तंत्याज्य
म् यदवशिष्यतेतेब्दाः स्युस्तावद्वर्षाणितेनग्रहेणायुर्दत्तानिभवंति शेषात्तुमासाद्याः यदवशेषंस्थापितं तस्माद्द्वादशगुणितात्तेनैवछेदेन
विभक्तान्मासालभ्यते तच्छेषात्त्रिंशद्गुणितादिनानि तच्छेषात्षष्टिघ्नाद्घटिकाः पुनरपिषष्टिघ्नात्साम्यवत्सत्यजविकलाः लभ्यतेइति एवमा
गतग्रहस्यायुर्दायंभवति तत्रोदाहरणं तात्कालिकोग्रहः ११।८।४५ लिप्तापिंडीकृताः २२ २५ अस्यशतद्वयेन २०० भागमपहृत्यावाप्त

इतिएतदेवावशेषंतस्माद्ग्रहेणैकादशवर्षाणिदत्तानिभवंति अवशेषं १२५ द्वाद
११ जातंअवशेषं १२५ अवासस्यास्यद्वादशभिर्भागंनप्रयच्छति इतिएतदेवावशेषंतस्माद्ग्रहेणैकादशवर्षाणिदत्तानिभवंति अवशेषं १२५ द्वाद
शभिर्गुणितंजातं १५०० अस्यशतद्वयेनभागमपहृत्यावासं ७ जातंएवंससमासाः अथमासशेषम् १०० जातंएतत्त्रिंशता ३० गुणितंजातं ३०००
अथशतद्वयेनभागमपहृत्यावासं १५ दिवसाःपंचदशइति शेषस्याभावात् घटिकाभावः एवमागतमेवंविद्यात् ग्रहाद्वर्षादिवर्ष ११ मास ७ दि
न १५ घटिका० अथैतदेवराश्यंशकलागुणितेतिन्यायेनप्रदर्श्यते तद्यथा राश्यादिग्रहः १।८।४५ अस्यशशिभागलिप्ताः पृथक् पृथक् द्वाद-
शहता अथभूयोनवाहताः १२।८६।५४०।१०८।८६४।४८६० अत्रलिप्तानामेतासां ४८६० षष्ट्याभागेहृतेलब्धं ८१ अवशेषं० एताघटिका
लब्धमिदं ८१ भागेलब्धं ८६४ सयोज्यंजातं ८४५ अस्यत्रिंशताभागेहृतेलब्धं ३१ अवशेषं १५ एतेदिवसाः अथलब्धमिदं ३१ राशिष्वेतेषु

सत्योक्तेग्रहमिष्टंलिप्तीकृत्वाशतद्वयेनाप्तम् मंडलभागविशुद्धेब्दाःस्युःशेषात्तुमासाद्याः १०

१८ संयोज्यंजातं १३८ अस्यद्वादशभिर्भागेहृतेलब्धं ११ शेषं ७ एतेमासाः लब्धस्यास्य ११ द्वादशभिर्भागंनप्रयच्छतीत्यतएतदेवात्रशेषं ११ एतानि
ग्रहायुर्दायवर्षाणि एवंवर्ष ११ मास ७ दिन १५ घटि० एतत्पूर्वकृतायुर्दायेसंविहितमिति एवंयवनेश्वरसत्याचार्यबादरायणवराहमिहिरेणायुर्दायःप्रद-
र्शितइति १० एवमागतस्यायुर्दायस्यसत्याचार्यमतेनैवकर्मविशेषार्थवशस्थेनाह स्वतुंगवक्रेति स्वतुंगस्थैः स्वोच्चगतैर्ग्रहैः वक्रोपगतैःविपरीत-
गत्याश्रितैश्चयत्स्वदत्तमायु स्तत्त्रिसंगुणंकार्यं उत्तमांशोपगतैः वर्गोत्तमांशास्थितैः स्वांशकस्थितैः स्वनवमभागगतैः स्वभस्थैः स्वराश्युप-
गतैःस्वत्रिभागगैःस्वद्रेष्काणस्थैः एतैः यद्दत्तमायुः तद्द्विसंगुणंकार्यं इयान्विशेषइति भदत्तशब्देनसत्याचार्योभिधीयते यस्मात्तन्मतमिहप्र-

माणीक्रियते पूर्वोक्तविधिनापययवनमणित्थशक्तिपूर्वैरित्यादिमतेनायुर्दायः कृत स्तस्मात्सत्यभाषिते सत्याचार्यकृतेऽयानेतावान्विशेषः यदेतत्स्व
तुगवक्रोपगतस्त्रिसगुणमिति तत्सत्योक्तमेवसमानमन्यादिति अन्यग्रन्थेषत्प्रथमेप्युदीरित प्रथमेमययवनादिमतेयदुदीरितमुक्त तत्स
मानमन्यत्रापितत्तुल्य एतदुक्तमवति सत्याचार्यमतेनायुर्दायकृत्वा वक्रपर्य्यशत्रुक्षेत्रगतस्यत्र्यंशपातनीय शक्रसौरीवर्ज्यं अर
र्द्धपातनीय सर्वार्धत्रिचरणेत्यादिचक्रपातोपहानि कार्या ११ एवसत्याचार्यमतेनग्रहायुर्दायमुक्त्वाधुनालग्नायुर्दायकरणक्रूरोदयेपापहा-
निःप्रासातदपवादार्थमिद्रवज्रयाह किमिति अनास्मिन्सत्यमतायुर्दायेहोरालग्नभाशप्रतिमद्दाति मेषादेरारभ्ययावत्सख्यास्यराशेः
समधीनवांशकोलग्नेन भुक्तस्तावतिसख्यानिवर्षाणिलग्नायुर्दायोदद्याति शेषाद्भागादिकात्त्रैराशिकेनमासाद्यानयनमपिकर्त्तव्य एतदुक्त

स्वतुगवक्रोपगतेस्त्रिसगुणद्विरुत्तमस्वांशकमत्रिभागगैः इयान्विशेषस्तुभदत्तभाषितेसमानमन्यत्प्रथमेप्युदीरित ११

भवति सत्योक्तेग्रहपिण्डलिप्तीकृत्येतिन्यायेनलग्नायुर्दायः कर्त्तव्यः एवकृत्वायदिवीर्यान्विताहोराभवति तदाराशिसमानानिराशितुल्या
निवर्षाणिप्रयच्छतीति होरास्वामिगुरुज्ञवीक्षितयुतान्यैरिति न्यायेनयदिवीर्यान्वितावलवतीहोरालग्नभवतितदाराशिसमद्दाति तत्तु
ल्यानिवर्षाणिप्रयच्छति भागादिकात्त्रैराशिकेनमासाद्यानयितव्य कथमुच्यते भागान्स्वलिप्तापिण्डीकृत्यद्वादशाभिः सगुण्यास्तादशाभिः शतैः
भागमपहृत्यावाप्तमासाः अवशेषंत्रिंशतासगुणयतेनैवच्छेदेनभागमपहृत्यावाप्तदिवसा तदवशेषपष्ट्यासंगुणयतथैवघटिकाः पुनरपि
शेषपष्ट्यासगुण्य तथैवचपलाः लब्धमासादितत्रैवयोजयेदेवलग्नायुर्दायोभवति वीर्यान्वितस्यलग्नस्ययत्कर्मतद्दीर्घवर्जितस्यचनकर्त्तव्य

अत्रचबादरायण. होरादयोप्येवंबलयुक्तान्यानिराशितुल्यानिवर्षाणिसंप्रयच्छन्त्यनुपाताच्चांशकादिफलं एतच्चाचार्यवराहमिहिरेणस्वल्पजातके । वि नष्टैवाभिहितं क्रूरोदयइति मयययवनादिमतायुर्दायेक्रूरोदयेक्रूरेलग्नगतेसार्द्धोदितोपिनवांशहतात्समस्तादितिन्यायेनयदायुषोपचयःक्रियते तदत्रास्मिन्सत्यमतायुर्दायेनकर्तव्यम् अन्यत्सर्वकर्तव्यं कार्यंचनाब्दैरिति प्रथमोपदिष्टैः पूर्वकथितैरब्दैः नवतिथिविषयेतियेब्दाय वनबादरायणाचार्यमतेनपठिता जीवशर्ममतेनचग्रहदायपरमायुषः स्वरांशमिति तैरब्दैस्त्रैराशिकमुक्तंतदिहनसंभवति यथादित्यस्य द्वादशकानामंशकानामेकोनविंशत्यब्दाभवंति तदेकस्मिन्नंशकेकिमितिसत्यायुर्दायेनकर्तव्यम् १२ अथमयादिमतमुपन्यस्यजीवशर्ममतंचोपन्यस्यसत्यमतस्यैवांगीकरणमिंद्रवज्रयाह सत्योपदेशइति अत्रास्मिन्मतत्रयेसत्योपदेशोवरंश्रेष्ठइत्यर्थः किंतुतदप्यन्येबहुवर्गिणाभिः बह्वीभिः गुणनाभिरयोग्यंकुर्वंतिविनाशयंति कास्ता गुणनाः स्वतुंगवक्रोपगतैस्त्रिसंगुणमित्यादिकाः तत्रयदिस्वगृहेग्रहोभवतितदाद्विगुणमायुः कुर्वंति सएवस्वगृहांशकेयदिभवतितदाभूयोपिद्विगुणंकुर्वंति सएवस्वद्रेष्काणेयदाभवतितदाभूयोपिद्विगुणं वर्गोत्तमांशेसएववक्रीयदिभवतितदाभूयस्त्रिगुणंकुर्वंतिसएवस्वोच्चस्थोभवतितदाभूयोपित्रिगुणंकुर्वंति एवमनवस्था अनेनानवस्थाप्रसंगेनसत्योक्तमप्यायुर्दायमयुक्तंबहुवर्गिणाभिःकुर्वंति तथाचमयः वर्गोत्तमेस्वराशौद्रेष्काणेस्वेनवांशकेद्विगुणं वक्रोच्चगतेत्रिगुणंद्विगुणंकार्यंयथासंख्यं तथाचसारावल्याम् बहुताडनसंप्राप्तोयांकरोत्येकवर्गिणां वराहमिहिराचार्यः सानदृष्टाचिरंतनैरिति एतदयुक्तं तदत्रकिंकार्यमित्याह आचार्यकत्वंतुबहुप्रतायामिति एतदाचार्यकत्वमत्रागमः

किंत्वत्रभांशप्रतिमंददातिवीर्यान्वितारशिसमंचहोरा क्रूरोदयेचोपचयःसनात्रकार्यंचनाब्दैःप्रथमोपदिष्टैः १२

बहुमतायामासायामेकतुयद्भूरिबहुतरगुणनंतदेवकार्यमिति बहुषुगुणनाप्रासास्वेकैवक्रियतेइति बहुवारंयत्रद्विगुणप्रासस्तत्रसकृदेवद्विगुणायाःस्त-
व्य यत्रद्विगुणत्वत्रिगुणत्वप्राप्तंतत्रसकृदेवत्रिगुणकर्तव्य यत्रवारद्वयंत्रिगुणत्वप्राप्तंतत्रसकृदेवत्रिगुणंकर्तव्यं एकंतुयद्भूरितदेवकार्यमितिवचनात् स्वल्प
जातकेप्युक्तमाचार्येण वर्गोत्तमेस्वराशौस्वद्रेष्काणेस्वनवांशकेस्वकेसकृत्द्विगुणं वक्रोच्चयोस्त्रिगुणितं द्वित्रिगुणत्वेसकृत्त्रिगुणमिति चक्रपातंवर्जयि-
त्वाबहुवर्गिणान्यायेनैतदेवकर्म शत्रुक्षेत्रस्थोनीचस्थश्चयदाग्रहोभवति अस्तगतोवातदासकृदेवात्र्यापहानिःकार्या नीचेततोर्द्धंन्हसतीत्यत्रापिअनुवर्त
नीय उक्तंस्वल्पजातके शत्रुक्षेत्रेभ्यशनीनेदंसूर्यलुप्तकिरणाश्चत्र्यंशंपत्यतिस्वादायान्नास्तयातोर्धक्लिसुक्रावीति एवंकृतस्यसत्याचार्यमतस्यस्पष्ट

सत्योपदेशोवरमत्रकिंतुकुर्वंत्ययोग्यंबहुवर्गिणाभिः
आचार्यकत्वंचबहुघ्नतायामेकंतुयद्भूरितदेवकार्यं १२

ता भवतीत्याचार्यस्यमतंयथापहानिःप्रासागुणनाच्चप्रासातत्रसकृदेवापहानिःकृत्वासकृदपिगुणनाकार्या किंत्वपहानौकर्तव्यायांचक्रपातापहानिकृ
तासा ततःशत्रुक्षेत्रस्थस्यापहानिःसकृदेवकर्तव्या ततःसकृदेवगुणनाकार्या अत्रचभगवान्गार्गिःराशितुल्याशसंख्याभिग्रहोब्दानिप्रयच्छति लग्न
चसबलोन्यानिमुक्तराशिसमानितु मासाद्यानुपूनकार्यमनुपातादतःपर सर्वार्द्धत्रिचतुर्थांशान्वामपंचतुर्षसमित् हरतिपापःसाद्यायास्वर्धंपितरेग्रहा व्य
यान्त्यापहानिमुक्थितयतेयाभव एकस्त्वेकसंगोम्वेचकरोतिबलवान्ग्रहः शत्रुक्षेत्रगतस्यशनीनेदंसूर्यगस्तथा दृतिस्वाहायाद्भृगावसितादित्यनंदनौ न
चानिसुतमाश्रयशत्रुक्षेत्रगतस्तथा ध्रुवापहानिःकर्तव्यावतोन्यासुबहुष्वपि मासास्वेकैवकर्तव्यापास्यात्तासुमहत्तरा ततोपिगुणनाकार्याप्येकैवपहृतीसकृत् हान्य

वर्गोत्तमेस्वांशेस्वद्रेष्काणेस्वकेगृहे त्रिभिर्वक्रगतस्याथस्वोच्चराशिगतस्यच ग्रहदायोभवत्येवंशोध्यसेपकृतस्तुयः अन्नयद्यप्याचार्येणांशायुःप्रमाणीकृतं तथा
पिलग्नोपदिसम्यग्बलीभवतितदांशायुःकर्तव्यं अथार्कोबलवांस्तदापिंडायुः तथाचमणित्थः विलग्नेतिबलोपेतेशकृभदृष्टेंशसंभवं रवौपिंडोद्भवंकुर्यादितित्रूमभ्निरं
तना तथाचसारावल्यां अंशोद्भवंविलग्नात्पिंड्यभानोर्निसर्गजंचंद्रादिति अन्येप्येवमाहुः यथांशायुःपिंडायुषीह्दे अपिकार्ये द्वाभ्यामपिदशांतर्दशाविभाग
परिकल्पनाकार्या तत्रयदल्पंतस्यायांतिमांतर्दशासैवयद्यपिकस्यतत्कालंवर्तते तदाधिकमायुर्जीवति शत्रुदशाचेत्तदातत्रैवमरणंमित्रदशाचेत्तदापिजीव
मध्यमदशाचेत्तदापीडाभवतिततोपिजीवति अस्माकंसत्याचार्यमभिमतमिति १३ अथयस्मिन्योगेजातस्यायुःप्रमाणंनज्ञायते तद्योगज्ञानंपुर्

गुरुशशिसहितेकुलीरलग्नेशशितनयेभृगुजेचकेंद्रयाते भवरिपुसहजोपगैश्चशेषैरमितमिहायु
रनुक्रमाद्विनास्यात् १४ इतिश्री भ॰ विरचि॰ बृहज्जातकवि॰ आयुर्दाय॰ सप्तमः ७

अथाह गुरुरिति कुलीरलग्नेकर्कटोदयेगुरुशशिसहितेजीवचंद्रयुक्तेतथाशशितनयेबुधेभृगुजेचशुक्रेकेंद्रयातेकंटकगतेशेषैः परिशिष्टैः रविभौमसौ-
रैः भवरिपुसहजोपगतैः भवस्थानमेकादशंरिपुस्थानंषष्ठंसहजस्थानंतृतीयं एतेषुभवरिपुसहजेषुउपगतैःस्थितैः इहास्मिन्योगेजातस्यानुक्र-
माद्विनागणितक्रमांतरेणापिविनामितं अपरिमितायुःस्याद्भवेत् एतदुक्तंभवति यदाकर्कटलग्नंभवतितत्रैवचंद्रजीवौव्यवस्थितौभवतः बुधशुक्रौ
सहितौपृथक्स्थौवालग्नचतुर्थसप्तमदशमस्थानानामन्यतमेयथासंभवंभवतः परिशेषाः आदित्यांगारकशनैश्चराः पृथक्सहितावायथासंभव-
मेकादशषष्ठतृतीयगाः भवंति तदाईदृग्योगेयोजातः तस्यामितप्रमाणमायुर्भवति अनुक्रमाद्गणितानीतंविनैव अयमर्थः एवंविधेयोगेदृष्टे

पगणनानकर्तव्या यस्मात्तस्यासंभवइति अतोन्यथाजातस्ययथागतेनायुषावश्यमेवभवितव्य नायुःपिंडस्यार्वाक् तस्यमृत्युर्भवति नचायु पिंडमति क्रम्यते न जीवितव्यमिति यस्मिन्योगेजातस्यानाचारस्यैवायुषोध्वंसोभवतिइति तथाचस्मृत्युक्तम् पारदारमनायुष्य इत्येवमादिकैर्दोषैर्नजीवति एतयो गेजातस्यायुर्वेदोक्तैरौषधिसेवितैरसायनैः प्रयोगैर्यथाविहितैर्दीर्घमायुरवाप्नोतीति १४ इतिश्रीभट्टोत्पलवि॰ बृहज्जात॰ आयुर्दाया॰ सप्तमः ७ अथातोदशा तर्दशाध्यायोव्याख्यायते परिज्ञातसमस्तायुष पुरुषस्यजीविताभ्यंतरेस्थितयो स्वस्वरवदुःखयोः परिछेदः क्रियते तत्रच शोध्यसेपविशुद्धमायुर्यत्प्रमा णं येनग्रहेणदत्तंतावत्प्रमाणंवतस्यसंबंधिनीदशाभवति तत्रदशाक्रमोनज्ञायतेतज्ज्ञानमालिन्याह उदयोलग्नंतनु रविरादित्यआत्मा शशांकश्चंद्रोमनः एषामुदयरविशशांकानामध्याद्य प्राणीबलवान् तद्बलवशात्तस्यसंबंधिनीप्रथमादशाभवति प्राधान्याद्देहवता तथाचयवनेश्वरः निशाकरादित्यविलग्नम ध्यतत्कालयोगादधिकबलयः विभर्तितस्यादिदशोच्यतेसाशेषास्ततशेषबलक्रमेणेति उदयश्चरविश्चशशांकश्चोदयरविशशांकाः उदयरविशशांकानांप्रा णीउदयरविशशांकप्राणी उदयरविशशांकप्राणीचकेंद्रादिसस्याश्चोदयरविशशांकप्राणिकेंद्रादिसस्थाः एवमेषामध्याद्येनप्रथमादशादत्तातस्यैवके द्रादिसंस्थाः केंद्रपणफरापोक्लिमेषुस्थिताग्रहाः वीर्योपचयक्रमेणदशादद्युः एवलग्नार्कशशांकानामध्यादेकस्यबलवतोदशाआदौपरिकल्प्या तत स्तस्यकेंद्रस्थास्तेषादशाः परिकल्प्या ते केंद्रस्थाः प्रथमेवयसिफलदत्तभवति यदुक्तम् प्रथमवयसिमध्येत्यंचदद्युः फलानीति तथाचयवनेश्वर पूर्वंतुकेंद्रोपगता फलंतिमध्येवयःपाणफरनिविष्टाः आपोक्लिमस्थाः फलदावयोंत्येयथाबलस्वसमुपैतिपूर्वम् अथयदिकेंद्रस्थाग्रहाःनभवति तद क्रप्रथमवयसिफलप्रयच्छतीत्याह नहिनफलविपाकइत्यादि केंद्रस्थाद्यभावेकेंद्रस्थानांग्रहाणामभावेअसंभवेसतिप्रथमेवयसियः फलविपाकःसुना यतोदैनयोप्रकृत्यर्थगमयतःपणफरस्थानामप्यभावेमध्येवयसिफलविपाकोनहिनपतदुक्तंभवति यदाकेंद्रस्थायग्रहानभवंतितदापणफरस्याः पूर्वफल

च्छतिततआपोक्लिमस्था अथकेंद्रस्था पणफरस्थाश्चनभवंति तदासर्वस्मिन्नेववयसिआपोक्लिमस्थाः फलंप्रयच्छंतियतउक्तंभवतिहि फलपक्तिः पूर्व मापोक्लिमेतिइति एवमापोक्लिमस्थानामभावेप्रथमंकेंद्रस्था फलंप्रयच्छंति ततःपणफरस्थाः आपोक्लिमस्थानभवंति नचपणफरस्थास्तदासर्वस्मिन्नेववयसिकेंद्रस्था फलंप्रयच्छंति एतदुक्तंभवति लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमा प्रथमांदशांकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांसर्वेषांकल्पनीया तेषांपरिकल्प्यपणफरस्थानांपरिकल्पनीयास्ततः परमापोक्लिमस्थानांकेंद्रस्थानामभावेप्रथमंदशापतेरनंतरंपणफरस्थानांकल्पनीयास्ततः आपोक्लिमस्थानांकेंद्रस्थानामभावेपणफरस्थानामप्यभावेआपोक्लिमस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाभवंतिपणफरस्थानभवंति आपोक्लिमस्थाएवभवंति तदाकें

उदयरविशशांकप्राणिकेंद्रादिसंस्थाःप्रथमवयसिमध्येंत्येचदद्युःफलानि नहिन-
फलविपाकः केंद्रसंस्थाद्यभावेभवतिहिफलपक्तिः पूर्वमापोक्लिमेपि १

द्रस्थानांकल्पयित्वाआपोक्लिमस्थानामेवकल्पनीयाः अथकेंद्रस्थाएवकेवलंभवंतितदातेषामेवकल्पनीयाः अथपणफरस्थाभवंतितदापणफरस्थानामेवकल्पनीयाः अथापोक्लिमस्थाभवंति तदातेषामेवकल्पनीयाः तथाचस्वल्पजातकेउक्तं लग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमा तत्केंद्रपणफरापोक्लिमोपगानांबलाच्छेषा. १अथदशाकालप्रमाणंकेंद्रस्थानानामपिदशाक्रमज्ञानमिंद्रवज्रयाह आयुःकृतमिति शोध्यक्षेपविशुद्धमायुर्यावद्वर्षप्रमाणंयेनग्रहेणदत्तंतस्य-ग्रहस्यसंबंधिनीदशाकल्प्यापरिकल्पनीया तत्रलग्नार्कशशांकानांयोबलवांस्तद्दशाभवेत्प्रथमेतिन्यायेनतद्दशांप्रथमंकल्पयित्वाततस्तत्केंद्रगानांमध्यात्सैवदशाप्रबलस्यातिबलस्यपूर्वंप्रथमंकल्प्या अनंतरंतस्मादूनबलस्यएवंक्रमेणयथायथाऊनबलाभवंतितथातथापश्चात्तदीयदशाः कल्पनीयाःएवं

केंद्रस्थानादशाः परिकल्प्यास्ततः पणफरस्थानाः अनेनैवक्रमेणपरिकल्प्याः ततः आपोक्लिमस्थाना अनेनैवक्रमेणेति साम्येबहूनामिति केंद्रस्थानाबहूना ग्रहाणांवलसाम्येसतिबहुवर्षदस्यबहूनिवर्षाणियेनदत्तानितस्यप्रथमदशापरिकल्प्यानन्यस्य अथग्रहाणांवलसाम्यंभवति यदिद्वावपिसन्तौ त्रिकोणो भगतोभवतस्तत्रनैसर्गिकेनवलेनयोधिकः सएववलीस्यात् किंतुस्थानादिकृतेनकालवलग्रहदर्शनादिवलानि यावद्गणितविधिनेभिक्रियते तावद्वलसा म्यंभवति ग्रहाणांयथासामान्येनोदाहरणं यदिशनैश्चरोवलत्रयेणसंयुक्तोभवति भौमोपिबलद्वयेनतदातत्रभौमस्यनिसर्गबलवत्वात् बलसाम्यमस्त्येव सर्वेषामपिज्ञेयं तेषांचसाम्येप्रथमोदितस्येति तेषांवर्षाणांसाम्येवर्षदानतुल्येपिप्रथमोदितस्यदशापरिकल्प्या प्रथममादावर्कमंडलाद्यउदितउद्गतस्तस्य

आयुःकृतयेनहियत्तदेवकल्प्यादशासाप्रबलस्यपूर्वम्
साम्येबहूनांबहुवर्षदस्यतेषांचसाम्येप्रथमोदितस्य २

यदावलसाम्यंनभवति तदाबहुवर्षदेपिग्रहेस्थितेतदाप्रथमोदितेपिस्थितेवलाधिकस्यैवपूर्वदशापरिकल्प्यातेषांचबलसाम्येप्रथमोदितस्येत्यत्रद्विविधउदयः प्रत्यहंचक्रभ्रमवशादेकः आदित्यविप्रकर्षेणापरः तत्रेहादित्यविप्रकर्षेणउदयोगणितस्कंधोक्तकालांशकवशाज्ज्ञेयः अत्रचभगवान्गार्गिः वलीलग्ने दुसूर्याणांदशामाद्यांप्रयच्छति तस्मात्ततःप्रयच्छंतिकेन्द्रादिस्थाःक्रमेणतु तत्रापिवलिनःपूर्वंतत्साम्येबहुदायकाः तत्साम्येपिप्रयच्छंतियेपूर्वंरवि विच्युताः २ एवंदशाव्यवस्थायांजातायामंतर्दशापाकग्रहस्थानंवसंततिलकेनाह एकर्क्षगइति दशापतिनासहैकर्क्षगोयोग्रहः एकस्मिन्राशौ अन्यपरिस्थि तः दशापतिःदत्तातर्दशाफलस्यपरार्धंतत्फलस्यस्वैरात्मीयैर्दशागुणैःपरिपाचयति त्र्यंशमिति त्र्यंशंत्रिकोणगोग्रहः दशापतेस्त्रिकोणसंस्थोनवपंच

नयोरन्यतमस्थितोदशापतिर्दत्तांतर्दशाकालात्र्यंशंतृतीयभागमपहृत्यस्वैरात्मीयैः दशागुणैःपरिपाचयति स्मरगःस्मरांशमिति दशापतेःस्मरगःसप्तम स्थानस्थःदशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्स्वरांशंसप्तमभागमपहृत्यस्वैर्दशागुणैः परिपाचयति पादफलस्यचतुरस्रगतः दशापतेः चतुरस्रगोष्टमचतुर्थ- स्थानस्थोदशापतिः दत्तांतर्दशाकालात्पादंचतुर्थभागमपहृत्यस्वैर्दशागुणैः परिपाचयति सहोराः होरालग्नंतयासहितापरस्परमन्योन्यमनेनप्रकारेण- व्यवस्थिताः स्वैः स्वैर्दशागुणैः परिपाचयति एतदुक्तंभवति यथादशापतेः सकाशादेकर्क्षादिस्थोग्रहोयथास्वंपठितमंशंपरिपाचयति तथालग्नमपि- पाचयति अत्रदशापतेःप्रथममंशपरिकल्पनांकृत्वापश्चादेकर्क्षादिस्थितानांकर्तव्याः यस्मादशापतेर्योभागआगच्छतितदनुसारेणान्येषांयोभागाः प- रिशेषाणांभवंति अथैकस्मिन्स्थानेयदाबहवोग्रहाभवंतितदातेषांमध्येयोबलवान्सएवैकः परिपाचयतिनान्ये कथमेतदवगम्यते उच्यते एकवचन

एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्यददातितुस्वंत्र्यंशंत्रिकोणगृहगःस्मरगःस्वरांशं

निर्देशात् एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्यददातितुस्वमित्याद्येकवचनात् नकेवलंमिहिराचार्येणैकवचननिर्देशः कृतोयावत्स्वल्पजातकेपितथाचोक्तम् एकर्क्षगो- र्द्धंत्र्यंशंत्रिकोणयोः सप्तमेतुसप्तांशंचतुरस्रयोस्तुपादंपाचयतिगतोग्रहः स्वगुणैरिति गर्गादीनामप्येकवचननिर्देशोस्ति तथाचभगवान्गार्गिः एकर्क्षसं- स्थितश्चार्द्धंत्रिभागंतुत्रिकोणगः सप्तमस्थःस्वरांशंतुपादंतुचतुरस्रगः लग्नेनसहिताःसर्वेह्यन्योन्यफलदायकाः यवनेश्वरश्चाप्येवम् कालोर्द्धमा- गैकग्रहाश्रितस्यतदर्धभागंलभतेचतुर्थे त्रिभागभागीचत्रिकोणसंस्थस्तदर्धभाक्स्याच्चपृथक्त्रिकोणे स्यात्सप्तमेसप्तमभागभागीस्थितोग्रह- श्चारवशात्ग्रहस्य एवंसर्वत्रैकवचननिर्देशः तस्मादेवंज्ञायते यतएकएवांशहारोभवतिनसर्वइति तथाचसत्यः अर्धंतुतृतीयमर्धंत्तथार्धंस्वोच्चसप्त

केंद्रस्थानादशाः परिकल्प्यास्तताः पणफरस्थानाअनेनैवक्रमेणपरिकल्प्याः ततः आपोक्लिमस्थानाअनेनैवक्रमेणेति साम्येबहूनामिति केंद्रस्थानांबहूनां ग्रहाणांबलसाम्येसतिबहुवर्षदस्यबहूनिवर्षाणियेनदत्तानितस्यप्रथमदशापरिकल्प्यानन्तरंकथंग्रहाणांबलसाम्यंभवति यदिद्वावपिसंज्ञाद्विकोणो च्चगतौभवतस्तदानैसर्गिकंन्नबलेनयोधिकः सएवबलीस्यात् किंतुस्थानादिकचेष्टाकालबलग्रहदर्शनादिबलानियावद्गणितविधिनेनक्रियते तावद्बलसा म्यंभवति ग्रहाणांयथासामान्येनोदाहरणं यदिशनैश्चरोबलत्रयेणसंयुक्तोभवति भौमोबलद्वयेनतदातत्रभौमस्यनिसर्गबलवत्वात् बलसाम्यंभवत्येवं सर्वेषामपिज्ञेयं तेषान्चसाम्येप्रथमोदितस्येति तेषांवर्षाणांसाम्येवर्षदानतुल्येपिप्रथमोदितस्यदशापरिकल्प्या प्रथममादावर्कमंडलाद्यउदितउद्गतस्तस्य

आयुः कृतयेनहियत्तदेवकल्प्यादशासामवलस्यपूर्वम्
साम्यंबहूनांबहुवर्षदस्यतेषान्चसाम्येप्रथमोदितस्य २

यदाबलसाम्यंनभवति तदाबहुवर्षदेपिग्रहेस्थितेतदाप्रथमोदितेपिस्थितेबलाधिकस्यैवपूर्वंदशापरिकल्प्यातेषान्चबलसाम्येप्रथमोदितस्येत्यत्रद्विविधउदयः प्रत्यहंचक्रभ्रमवशादेकः आदित्यविप्रकर्षेणापरः तत्रेहादित्यविप्रकर्षणउदयोगणितस्कंधोक्तकालांशकवशाज्ज्ञेयः अत्रचभगवान्गार्गिः बलील दसूर्याणांदशापायामयच्छति तत्समत्वेतुप्रयच्छतिकेंद्रादिस्थानक्रमेणतु तत्रापिबलिनःपूर्वंतत्साम्येबहुदायकाः तत्साम्येपिप्रयच्छेत्तेयेपूर्वंरवि विच्युताः २ एवंदशाव्यवस्थायांजातायांपाकदशापाकग्रहसानवसंततिलकेनाह एकर्क्षगोर्द्धमिति दशापतिनासहैकर्क्षगोग्रहः एकस्मिन्रा
सः दशापतिः [illegible] सत्पर्यन्ति व्यंशमिति त्र्यंशंत्रिकोणगः [illegible] दशापतेस्त्रिकोणग्रहमोनवपंचमस्थ

३।०।०।० एतद्वाभ्यां संगुण्य त्रिभिर्विभज्यावासं फलं २ इयंमूलदशापतेरंतर्दशा अथ पुनरेवमूलदशापतिवर्षाणि ३ व०मा०दि०घ० एकेनसंगुण्यत्रिभि-
र्विभज्यावासंफलंवर्षादि १ व०मा०दि०घ० इयंदशापतिनासहैकराशव्यवस्थितस्यांतर्दशा एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालएकराशिगेनग्रहेणार्द्धपाचितोभवति
अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगोवर्षादिः ३।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशापतेः नवपंचमस्थानयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहः स्थितोभवति नद्वितीयेन
नदशापतिनासहनचतुरस्रयोः नचसप्तमेतदान्यासः १।१ ३।२ एतौपरस्परछेदहृतौ ३।२ छेदनहीनौ ३।१ एतौगुणकारौएकीकृतौ ४ एषभागहारः मूलदशा
पतेःदाय ४।०।०।० अस्यत्रिगुणस्यचतुर्भिर्भागमपहृत्यावासं ३।०।०।० अयंमूलदशापतेरंतर्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ४।०।०।० एक
गुणस्यचतुर्भिर्भागमपहृत्यावासं १।०।०।० एषात्रिकोणस्थस्यांतर्दशेति एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालंत्रिकोणस्थेनग्रहेणत्रिभागमपहृत्यपाचि-
तंभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगःजातः ४।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेश्चतुर्थाष्टमयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहोभवति नद्वितीयेनचदशाप
तिनासहनत्रिकोणयोःनसमे तदान्यासः १। ।१ परस्परछेदहृतौ ४।१ छेदहीनौ ४।१ एतौगुणकारौएकीकृतौ ५ एषभागहारः मूलदशापतेःदायः ५।०।०।० अ
स्यचतुर्गुणस्य २०।०।०।० पंचभिर्भागमपहृत्यावासं ४।०।०।० अयंमूलदशापतेरंतर्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०।० एकगुणस्यपंचभि-
र्भागमपहृत्यावासं १।०।०।० एषाचतुरस्रस्थस्यांतर्दशेति एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालाच्चतुरस्रस्थेनपादमपहृतंभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययो
गः ५।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशापतेः सप्तमेस्थानेकश्चिद्ग्रहोभवति नदशापतिनासहनत्रिकोणेनचतुरस्रयोस्तदान्यासः १। । १ परस्पर-
च्छेदहृतावेतौ ७।१। छेदहीनौ ७।१ एतौगुणकारौएकीकृतौ ८ एषभागहारःदशापतेःदायः ८।०।०।० अस्यसप्तगुणस्या ५६ ष्टभिःभागमपहृत्यावासं
वर्षादिः ७।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिमूलदशापतेःदायः ८।०।०।० अस्यैकगुणस्याष्टभिःभागमपहृत्यावासं १।०।०।० इयंमूलदशापतेः स-

प भाग एकर्क्षेनवपन्चमचतुर्थनिधनाद्यस्तसाना द्युर्यंहायहाणास्तदशास्मतर्दशास्याना फलकालानिमग्रविविधक्रमेण भेधास्मतेष्येषम् एकर्क्षगेपुवल-
वान्भागहारोमितोरिपोर्वापि भिन्नपुरुषफलतस्मिन्कालेरिपुर्नैव तयान्वयम॰ एकर्क्षोपगतानायोभवतिवलाधिकोविशेपेण एक॰ सएववहर्तानान्येतत्र-
स्थिताग्रिहगाइति लग्नेपिपत्राशापहारित्वमासत्तन्चलमेयदाग्रह स्थितोभवति तदालग्नग्रहयोर्योवलवान्सएवैक॰ पठितमशामपहरति नेतरइति अ
न्येसर्वपायेकादिराशिगानायतर्दशाभागमिच्छति अन्येपुन॰ एकमेवभागगृहीत्वाभागस्यैकर्क्षगानाभागीकृत्यतद्भागमिच्छति २ अथदशापरि
कल्पनाज्ञानमिदमन्यपाह स्थानानीति अर्धादिकभागा॰स्थानशब्देनोच्यते तेषामर्द्धादिकानाभागानासवर्णनाकथयासवर्णनासदृशच्छेदनाछेदन

पादफलस्यचतुरस्त्रगत॰सहोरास्त्वेवपरस्परगता परिपात्वयति ३ स्थानान्यथैतानिसवर्णयि-
त्वासर्वाण्यधश्छेदविवर्जितानि दशाब्दपिंडगुणकाययाशौ छेदस्तदैक्येनदशाम भेद ४

सादृश्यमुत्पाधततस्तानिसर्वाणिस्थानानि अश्छेदै॰ विवर्जितानिकार्याणि छेदानपास्यइत्यर्थ उपरिस्थिताराशयोयथासंभवमत्यशागुणकाराभव
ति छेदस्तदैक्येनतेषाराशीनामैक्येनसयोगेनछेदोभागहारोभवति कस्मिन्गुणकराभागहारइत्याह दशाब्दपिंडेदशावर्षसमूहेतेनैतदुक्तभवा
दशाब्दान्पृथक्पृथक्गुणकारै॰ सगुण्यछेदेनविभज्याप्तसवर्णाधंतर्दशाभवति तद्यथोदाहरण दशापतिर्नैवकेवलकश्चिद्ग्रह॰स्थित॰ अन्यस्थाने-
पुनकश्चित्स्थितस्तदासएवापहारीतत्रदशापते॰रूपस्यैकस्यैनाधोरूपमेकन्यसेत् एवमर्द्धहारस्यरूपस्याधोरूपद्वयंन्यास॰ १।१ अत्रपरस्पर
च्छेदगुणावेताराशीकर्त्तव्यौकृतौजातौ २।२ एतौसमच्छेदौमृतौछेदहीनौ १।२ एतौगुणकारौअनयोर्योग॰३एषभागहार॰ अत्रदशापतिस्तत्पुर्दय

३।०।०।० एतद्द्वाभ्यांसंगुण्यत्रिभिर्विभज्यावाप्तंफलं २ इयंमूलदशापतेरंतर्दशा अथपुनरेवमूलदशापतिवर्षाणि ३ व०मा०दि०घ० एकेनसंगुण्यत्रिभि-
र्विभज्यावाप्तंफलंवर्षादि १ व०मा०दि०घ० इयंदशापतिनासहैकराशिव्यवस्थितस्यांतर्दशा एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालएकराशिगेनग्रहेणार्द्धंपाचितोभवति
अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगोवर्षादिः ३।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशापतेः नवपंचमस्थानयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहःस्थितोभवति नद्वितीयेन
चदशापतिनासहनचतुरस्रयोः नचसप्तमेतदान्यासः १।१ एतौपरस्परछेदहतौ ३।३ छेदनहीनौ ३।१ एतौगुणकारौएकीकृतौ ४ ।एषभागहारः मूलदशा
पतेःदायः ४।०।०।० अस्यत्रिगुणस्यचतुर्भिर्भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०।० अयंमूलदशापतेरंतर्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ४।०।०।० एक
गुणस्यचतुर्भिर्भागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० एषात्रिकोणस्थस्यांतर्दशेति एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालंत्रिकोणस्थेनग्रहेणत्रिभागमपहृत्यपाचि-
तंभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययोगःजातः ४।०।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेश्चतुर्थाष्टमयोरेकस्मिन्स्थानेकश्चिद्ग्रहोभवति नद्वितीयेनचदशाप
तिनासहनत्रिकोणयोःनसप्तमे तदान्यासः १। ।१। परस्परछेदहतौ ४।४ छेदहीनौ ४।१ एतौगुणकारौएकीकृतौ ५ एषभागहारःमूलदशापतेःदायः ५।०।०।० अ
स्यचतुर्गुणस्य २०।०।०।० पंचभिर्भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।०।० अयंमूलदशापतेरंतर्दशाकालः अथमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०।० एकगुणस्यपंचभि-
र्भागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० एषाचतुरस्रस्थस्यांतर्दशेति एवंमूलदशापतिदत्तांतर्दशाकालाच्चतुरस्रस्थेनपादमपहृतंभवति अस्यांतर्दशाकालद्वयस्ययो
गः ५।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशापतेः सप्तमेस्थानेकश्चिद्ग्रहोभवति नदशापतिनासहनत्रिकोणेनचतुरस्रयोस्तदान्यासः १। । १ परस्पर-
च्छेदहतावेतौ ७।७। छेदहीनौ ७।१ एतौगुणकारौएकीकृतौ ८ एषभागहारःदशापतेःदायः ८।०।०।० अस्यसप्तगुणस्या ५६ अष्टभिःभागमपहृत्यावाप्त-
वर्षादिः ७।०।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशापुनरपिमूलदशापतेःदायः ८।०।०।० अस्यैकगुणस्याष्टभिःभागमपहृत्यावाप्तं १।०।०।० इयंमूलदशापतेः स-

समस्थानस्थस्यान्तर्दशा एवं मूलदशापत्यन्तर्दशाकल्लास सपो भाग ससमस्थेन ग्रहेण पाचितो भवति अस्यान्तर्दशाफलद्वयस्ययोगः ८।४४ जातासैव
लदशेति एवमेकस्मिन्दशाविकल्पाः अथाद्यो मूलदशापतेरन्तर्दशा भवति सदनन्तरं पञ्चरस्य अथ दशापतिना सहैकस्मिन्राशौ कश्चिद्ग्रहो भवत्यपरस्त्वनयर
पसमयोर्मध्यादेकस्मिन्भवति न द्वितीयेनान्येषु स्थानेषु नच्चतुरस्रयो नससमेतदान्यासः १।१।१ एते राशयः परस्परच्छेदहता जाताः ८।१।२ छेदहीना
६।२।२ एते गुणकाराः एकीकृताः ११ एष भागहारः अथ दशापतिदायः ११।४।० अस्य षड्गुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ६।०।० एवं मूलदशापतेर
दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य ११।०।० त्रिगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।० इयमर्द्धपाचकस्यान्तर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदाय-
स्यास्य ११।०।० द्विगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं २।०।० इयं त्रिकोणावस्थितस्यान्तर्दशा अत्र दशापतेः यदद्भुतदकगृहावस्थिता पाचयति
भागं त्रिकोणगः अन्तर्दशात्रयस्यास्य योगः ११।०।० जातासैव मूलदशेति अथ दशापतिना सहैकस्मिन्राशौ कश्चिद्भवत्यपरस्त्वनुरस्रयोः मध्यादेकस्मि
न द्वितीयेन चान्येषु स्थानेषु नत्रिकोणयो नससमेतदान्यासः १।१।१ एते परस्परच्छेदहता जाताः ८।४।२ छेदहीनाः ८।४।२ एते गुणकाराः एकीकृताः १४
एष भागहारः अथ दशापतिदायस्यास्य १४।०।० अष्टगुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ८।०।० इयं मूलदशापतेरन्तर्दशा पुनरपि मूलदशाप-
तिदायस्यास्य १४।०।० चतुर्गुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।० इयमर्द्धपाचकस्यान्तर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य १४।०।० द्वि
गुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं २।०।० इयं चतुर्थभागपाचकस्यान्तर्दशा अत्र दशापतेः यदद्भुतदकगृहावस्थिता पाचयति चतुर्भाग
गता अन्तर्दशात्रयस्यास्य योगः १४।०।० जातासैव मूलदशेति अथ पञ्चदशापतिना सहैकस्मिन्राशौ कश्चिद्भवत्यपरस्सप्तमेनान्येषु स्थानेषु तदान्यासः १।१।१ एते
परस्परच्छेदहता जाताः १४।७।२ छेदहीना १४।७।२ एते गुणकाराः एकीकृताः २३ एष भागहारः अथ दशापतिदायस्यास्य २३।४४ चतुर्दशगुणस्य त्रयोविंशत्या भागमप

हृत्यावासं १४।०।०। इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।०। सप्तगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावासं ७।०।०। इयंपाचकस्यैनस-
हावस्थस्यांतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।०। द्विगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावासं २।०।०। इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्द
शात्रयस्ययोगोजातः २३।०।०। सैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः अपिग्रहोऽव्यवस्थितः नान्येषुस्थानेषुतदान्यासः [१ । १ । १ / १ । ३ । ३] एतेराशयः
परस्परछेदहताजाताः [९ । ३ । ३ / ९ । ९ । ९] छेदहीनाः ९।३।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १५ एषभागहारः दशापतिदायस्यास्य ५।०।०।०
गुणस्यपंचदशभिः भागमपहृत्यावासं ३।०।०। इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।०। त्रिगुणस्य १५।०।०।
पंचदशभिः भागमपहृत्यावासं १।०।०। इयंत्रिकोणस्यस्यांतर्दशा द्वितीयस्यैषैव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ५।०।०। जातासैवमूलदशेति अथदशा
पतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्कश्चिद्ग्रहोऽव्यवस्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्नपिनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः [१ । १ । १ / १ । ३ । ४] एतेपरस्परहताजाताः
छेद [१२ । ४ । ३ / १२ । १२ । १२] हीनाः १२।४।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १९ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य १९।०।०। द्वादशगुणस्यैकोनविं
शत्या भागमपहृत्यावासं १२।०।०। इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशापतिदायस्यास्य १९।०।०। चतुर्गुणस्यैकोनविंशत्याभागमप
हृत्यावासं ४।०।०। इयंत्रिकोणभागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशापतिदायस्यास्य १९।०।०। त्रिकोणस्यैकोनविंशत्याभागमपहृत्यावासं ३।०।०।
इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः १९।०।०। जातासैवमूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिंस्थानेका
होऽन्यः सप्तमेतदान्यासः [१ । १ । १ / १ । ३ । ७] एतेराशयःपरस्परछेदहताजाताः [२१ । ७ । ३ / २१ । २१ । २१] छेदहीनाः २१।७।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३१ एषभाग
हारः दशापतिदायस्यास्य ३१।०।०।० एकविंशत्यासंगुणितस्यैकत्रिंशताभागमपहृत्यावासं २१।०।०। इयंमूल-

समस्थानस्यस्यान्तर्दशा एवंमूलदशापत्यन्तर्दशाकालात्समो भागः स समस्थेन ग्रहेण पाचितो भवति अस्यान्तर्दशाकालद्वयस्य योगः ८।४।०। जातासैव मूलदशेति एषमेकस्मिन् दशाविकल्पाः अत्रादौ मूलदशापतेरन्तर्दशा भवति तदनन्तरमंशहरस्य अथ दशापतिना सह कस्मिन्राशौ कश्चिद्ग्रहो भवत्यपरश्च नवमपञ्चमयोर्मध्यादेकस्मिन् भवति न द्वितीयेनान्येषु स्थानेषु पुनश्चतुरस्रयोः न स समेतदन्यासः १।१।१ एते राशयः परस्परच्छेदहता जाताः ६।३।२ छेदहीनाः ६।३।२ एते गुणकाराः एकीकृताः ११ एष भागहारः अथ दशापतिदायः ११।४।०। अस्य षड्गुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ६।०।०। एवंमूलदशापतेरन्तर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य ११।०।०। त्रिगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ३।०।०। इयमर्द्धपाचकस्यान्तर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य ११।०।०। द्विगुणस्यैकादशभिः भागमपहृत्यावाप्तं २।०।०। इयं त्रिकोणावस्थितस्यान्तर्दशा अत्र दशापतेः यद्दृष्टं तदेकगृहावस्थिता पाचयन्ति भागं च त्रिकोणगः अन्तर्दशात्रयस्यास्य योगः ११।०।०। जातासैव मूलदशेति अथ दशापतिना सह कस्मिन्राशौ कश्चिद्भवत्यपरश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन् न द्वितीयेन चान्येषु स्थानेषु पुनस्त्रिकोणयोः न स समेतदन्यासः १।१।१ एते परस्परच्छेदहता जाताः ८।४।२ छेदहीनाः ८।४।२ एते गुणकाराः एकीकृताः १४ एष भागहारः अथ दशापतिदायस्यास्य १४।०।०। अष्टगुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ८।०।०। इयं मूलदशापतेरन्तर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य १४।०।०। चतुर्गुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं ४।०।०। इयमर्द्धपाचकस्यान्तर्दशा पुनरपि मूलदशापतिदायस्यास्य १४।०।०। द्विगुणस्य चतुर्दशभिः भागमपहृत्यावाप्तं २।०।०। इयं चतुर्थभागपाचकस्यान्तर्दशा अत्र दशापतेः यद्दृष्टं तदेकगृहावस्थिताः पाचयन्ति चतुर्थभागम्

हत्यावासं १४।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।० सप्तगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावासं ७।०।० इयंपाचकस्थेनस-
हावस्थस्यांतर्दशापुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य २३।०।० द्विगुणस्यत्रयोविंशत्याभागमपहृत्यावासं २।०।० इयंसप्तमभागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्द-
शात्रयस्ययोगोजातः २३।०।० सैवमूलदशेति अथदशापतेस्त्रिकोणयोः अपिग्रहोव्यवस्थितः नान्येषुस्थानेषुतदान्यासः [१/१ । १/३ । १/३] एतेराशयः
परस्परछेदहताजाताः [९/९ । ३/९ । ३/९] छेदहीनाः ९।३।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १५ एषभागहारः दशापतिदायस्यास्य ५।०।०
गुणस्यपंचदशभिः भागमपहृत्यावासं ३।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिमूलदशापतिदायस्यास्य ५।०।० त्रिगुणस्य १५।०।०
पंचदशभिः भागमपहृत्यावासं १।०।० इयंत्रिकोणस्थस्यांतर्दशाद्वितीयस्यैषैव अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः ५।०।० जातासैवमूलदशेति अथदशा
पतेस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्कश्चिद्ग्रहोव्यवस्थितः चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्नपिनान्येषुस्थानेषुतदान्यासः [१/१ । १/३ । १/४] एतेपरस्परहताजाताः
छेदं [१२/१२ । ४/१२ । ३/१२] हीनाः १२।४।३ एतेगुणकाराः एकीकृताः १९ एषभागहारः अथदशापतिदायस्यास्य १९।०।० द्वादशगुणस्यैकोनविं-
शत्या भागमपहृत्यावासं १२।०।० इयंमूलदशापतेरंतर्दशा पुनरपिदशापतिदायस्यास्य १९।०।० चतुर्गुणस्यैकोनविंशत्याभा
हृत्यावासं ४।०।० इयंत्रिकोणभागपाचकस्यांतर्दशापुनरपिदशापतिदायस्यास्य १९।०।० त्रिकोणस्यैकोनविंशत्याभागमपहृत्यावासं ३।०।०
इयंचतुर्भागपाचकस्यांतर्दशा अस्यांतर्दशात्रयस्ययोगः १९।०।० जातासैव मूलदशेति अथयत्रदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिंस्थानेर्का
होऽन्यः सप्तमेतदान्यासः [१/१ । १/३ । १/७] एतेराशयःपरस्परछेदहताजाताः [२१/२१ । ७/२१ । ३/२१] छेदहीनाः २१।७।३ एतेगुणकाराःएकीकृताः ३१ एषभाग
हारःदशापतिदायस्यास्य ३१।०।० एकविंशत्यासंगुणितस्यैकत्रिंशताभागमपहृत्यावासं २१।०।० इयंमूलदशापतेरं

तर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३१।०।०।० सप्तभिः सगुण्यैकत्रिंशताभागमपहृत्याप्तम् ७।०।०।० इयन्त्रिभागपात्रकस्यातर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि
३१।०।०।० त्रिभिः सगुण्यैकत्रिंशताभागमपहृत्याप्त ३।०।०।० इयसप्तमभागपात्रकस्यातर्दशा अस्यातर्दशात्रयस्ययोगः ३१।०।०।०
जातासैवमूलदशेति यत्रदशापतेः चतुरस्रयोः द्वयोरेवग्रहौस्थितौनान्यत्रतदान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः १६।४।४
छेदहीनाः १६।४।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः २४ एषभागहारः मूलदशापतिवर्षाणि १।४।४ तानि ६।०।०।० षोडशभिः सगुण्य १६।१६।१६
९६।०।०।० चतुर्विंशत्या २४ भागमपहृत्याप्त ४।०।०।० इयमूलदशापतेरतर्दशा पुनरपिदशापतेर्दायस्यास्य ६।०।०।० चतुर्गुणस्यचतु
र्विंशत्याभागमपहृत्याप्त १।०।०।० इयन्चतुर्थभागपात्रकस्यातर्दशा द्वितीयस्याप्येवमेव अस्यातर्दशात्रयस्ययोगः ६।०।०।० सैवमूल
दशेति अथयत्रदशापतेश्चतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्कस्मिंश्चिद्ग्रहो भवतिसप्तमेन्यस्तदान्यासः १।१।१ एतेराशयः परस्परछेदहताजाताः छे
२८।७।४ दहीनाः २८।७।४ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३९ एषभागहारः अथमूलदशा १।४।७ पतिवर्षाणि २६।०।०।० एतान्यष्टा-
२८।२८।२८ विंशत्यासगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपहृत्याप्त २५।१०।२।३६ इयमूलदशापतेरतर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३६ सप्तभिः
सगुण्यैकोनचत्वारिंशताभागमपहृत्याप्तं ६।५।११।१८ इयन्चतुर्भागपात्रकस्यातर्दशा पुनरपिदशावर्षाणि ३६ चतुर्भिः सगुण्यैकोनचत्वा
रिंशताभागमपहृत्याप्त ३।८।१९।२५ इयंसप्तमभागपात्रकस्यातर्दशा अस्यातर्दशात्रयस्ययोगः ३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति एवंविवि
कल्प्य अथयत्रदशापतिनासहैकराशौकश्चिद्ग्रहस्थितो द्वयोरपित्रिकोणयोः तदान्यासः १।१।१।१ एतेराशयःपरस्परछेदहताजाता १८।९।९।६
छेदहीनाः १८।९।६।६ एतेगुणकाराः एकीकृताः ३९ एषभागहारः अथमूलदशापतिवर्षा १।२।३।३ णि १३।०।०।० अतःभागवदतर्दशा १८।१८।१८।१८

न्यासः | ६ | ३ | २ | २ | अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोग. १३।०।०।० जातासैव मूलदशेति अथयत्रदशापतिनासहैकराशौकश्चिद्व्यवस्थित. त्रिकोणयोः
मध्या | ०:० | ०:० | ०:० | ०:० | देकस्मिन्कश्चित्व्यवस्थितश्चतुरस्रयोर्मध्यादेकस्मिन्नेव नान्यत्रतदान्यास· १/१ | १/२ | १/३ | १/४ एतेराशयःपरस्परछेदहताजाताः छे

२४ । १२ । ८ । ६ / २५ । २४ । २४ । २४ दहीनाः २४ । १२ । ८ । ६ एतेगुणकाराःएकीकृता. ५० एषभागहारःमूलद शा ३६।०।०।० अतःप्राग्वच्चतस्रों
तर्दशाः | १७ । ३ । १० ४८ । ८ । ७ । २० । २४ । ५ । ८ । ३ । ३६ । ४ । ३ । २५ । १२ | अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।०

जातासैवमूलदशेति. अथदशापतिनासहैकस्मिन्राशौकश्चित्व्यवस्थितस्त्रिकोणयोः मध्यादेकस्मिन्नन्यः ससमेव्यवस्थितोनान्यत्रतदान्यासः १/१ । १/१ । १/२ । १/७ एतेराशयः परस्परछेदहताजाता. ४२ । २१ । १४ । ६ / ४२ । ४२ । ४२ । ४२ छेदहीनाः ४२ । २१ । १४ । ६ एतेगुणकाराः एकीकृताः ८३ एषभागहारः मूलदशावर्षाणि ३६।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशाआनीताः | ८/०:० | ४/०:० | २/०:० | २/०:० | अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।०

जातासैवमूलदशेति अथदशापतिनासहैकस्मिन्राशौकश्चिद्व्यवस्थितः अन्योद्वयोश्चतुरस्रयोस्तत्रन्यासः १/१ । १/२ । १/४ । १/४ एतेपरस्परछेदहताः ३२ । १६ । ८ । ८ / ३२ । ३२ । ३२ । ३२ छेदहीना. ३२ । १६ । ८ । ८ एतेगुणकाराः एकीकृताः ६४ एषभागहारः मूलदशा ३६।०।०।० अतःप्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा | १८/०:० | ९/०:० | ४/६ | ४/६ | अस्यांतर्दशाचतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथयत्रदशापति

नासहैकस्मिन्राशौकश्चिद्व्यवस्थितोन्यश्चतुरस्रयोर्मध्यादेकस्मिन्नन्यः ससमेतदान्यासः १/१ | १/२ | १/४ | १/७ एतेपरस्परछेदहताजाताः ५६ । २८ । १४ । ८ / ५६ । ५६ । ५६ । ५६ छेदहीना· ५६ । २८ । १४ । ८ एतेगुणकाराः एकीकृताः १०६ एषभागहारः मूलदशा ३६ ।०।०।० अतः प्राग्वच्चतस्रोंतर्दशा· | १ । १ । ६ । ४८ । १९ । ६ । ३ । २४ । ४ । १९ । १ । ४२ । २ । ८ । १८ । ६ | अन-

स्यातर्दशान्चतुष्टयस्ययोगः जातासैवमूलदशेति ३६।०।०।० अथपञ्चत्रिकोणयो र्द्वयोः कश्चिद्ग्रहःस्थितःचतुरस्रयोः मध्यादेकस्मिन्तदान्यासः

[१ । १ । १ । १ / १ । ३ । १ । ५] एतेपरस्परछेदहृताजाताः [२८ । ३४ । ११ । ९ / ३५ । ३६ । ३५ । ३५] छेदहीनाः ३६।१२।११।९ एतेगुणकाराः एकीकृताः ६९ एषभागहारः मूलदशा ३२।०।०।० अतःप्राग्वत्तस्यांतर्दशाः [१५।०।०।० । ४।०।०।० । ४।०।०।० । ३।१।१।०] अस्यातर्दशान्चतुष्टयस्ययोगो-

जाता ३३।०।०।० सैवमूलदशेति अथपञ्चदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्स्थितःकश्चिद्ग्रहोश्चतुरस्रयोश्चतदान्यासः [१ । १ । १ । १ / १ । ३ । ४ । ४] एतेपरस्पर

छेदहृताजाताः [४८ । १६ । १२ । १२ / ४८ । ४८ । ४८ । ४८] छेदहीनाः ४८ ।१६ ।१२ ।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः ८८ एषभागहारः मू

लदशा ३२।०।०।० अतःप्राग्वत्तस्यांतर्दशाः [१७।१।१ । ४।०।०।० । ३।०।०।० । ३।०।०।०] अस्यातर्दशान्चतुष्टयस्ययोगः जा

तासैव ३२।०।०।० मूलदशेति अथपञ्चदशापतेस्त्रिकोणयोर्मध्यादेकस्मिन्कश्चित्स्थितः चतुरस्रयोरप्येकस्मिन्सप्तमेचकश्चित्स्थितस्तदान्या

सः [१ । १ । १ । १ / १ । २ । ५ । ७ । ४] एतेराशयः परस्परछेदहृताजाताः [८४ । १८ । ११ । १२ / ८४ । ८४ । ८४ । ८४] छेदहीनाः ८४ ।१८ ।११ ।१२ एतेगुणकाराः एकीकृताः १२५

एषभागहारः मूलदशा ३६।०।०।० अतःप्राग्वत्तस्यांतर्दशाः

२०	९	५	३
१०	११	२	११
७	१२	१६	२२
५१	३८	५८	३३

अस्यातर्दशान्चतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।० जातासैवमूलदशेति अथपञ्चदशापतेश्चतुरस्रयो र्द्वयोरपिग्रहः स्थितः सप्तमेचतदान्यासः

[१ । १ । १ । १ / १ । ४ । ७ । ४] एतेपरस्परछेदहृताजाताः [११२ । २८ । २८ । १६ / ११२ । ११२ । ११२ । ११२] छेदहीना ११२ ।२८ ।२८ ।१६ एतेगुणकाराः एकीकृताः १८४ एषभागहारः मूलदशा ३६।०।०।०

अतःप्राग्वत्तस्यांतर्दशाः [२१।१०।२८।४२ । ५।३।२२।११ । ५।३।२२।१० । ३।११।१६।[illegible]] अस्यातर्दशान्चतुष्टयस्ययोगः ३६।०।०।०

जातासैवमूलदशेति एवंचतुर्विकल्पाः अथपंचविकल्पेषुन्यासादेवयहावस्थानंबोद्धव्यंन्यासः [१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४] छेदेनानेन २४ हताजाताः गुणकाराः २४।
१२।८।८।६ भागहारः ५८ न्यासः [१।१।१।१।१ / १।२।३।३।७] छेदेनानेन गुणकाराः ४२।२१।१४।१४।६। भागहारः ९७ न्यासः
[१।१।१।१।१ / १।२।३।४।४] छेदेनानेन २४ गुणकाराः २४।१२।८।६।६ भागहारः ५६ न्यासः [१।१।१।१।१ / १।२।४।४।७] छेदेनानेन ५६
गुणकाराः ५६।२८।१४।१४।८ भागहारः १२० न्यासः [१।१।१।१।१ / १।२।३।४।७] छेदेनानेन ८४ गुणका
राः ८४।४२।२८।२१।१२ भागहारः १८७ न्यासः [१।१।१।१।१ / १।३।३।४।४] छेदेनानेन १४४ गुणकाराः १४४।४८।४८
३६।३६ भागहारः ३१२ न्यासः [१।१।१।१।१ / १।३।३।४।७] छेदेनानेन ८४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।१२ भागहारः १७३
एवंपंचविकल्पाः अथषड्विकल्पाः न्यासः [१।१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४।७] छेदेनानेन २५२ गुणकाराः २५२।१२६।८४।८४।६३।३६ भागहा
रः ६४५ न्यासः [१।१।१।१।१।१ / १।२।३।४।४।७] छेदेनानेन १६८ गुणकाराः १६८।८४।५६।४२।४२।२४ भागहारः ४१६
न्यासः [१।१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४।४] छेदेनानेन ९६ गुणकाराः ९६।४८।३२।३२।२४।२४ भागहारः २५६
न्यासः [१।१।१।१।१।१ / १।३।३।४।४।७] छेदेनानेन ८४ गुणकाराः ८४।२८।२८।२१।२१।१२ भागहारः १९४ इतिजाताः ष
ड्विकल्पाश्चत्वारः अथसप्तविकल्पाः न्यासः [१।१।१।१।१।१।१ / १।२।३।३।४।४।७] छेदेनानेन १६८ गुणकाराः १६८।८४।५६।५६।
४२।४२।२४ भागहारः ४७२ एवंयावंतोदायहाराभवंति तावदेवतत्कर्मउपपद्यते यावंतोनभवंति तावत्कर्मनोप
पद्यतइति एकविकल्पोनास्ति द्विविकल्पाश्चत्वारः ४ त्रिविकल्पाः ७ सप्त चतुर्विकल्पानव ९ पंचविकल्पाः सप्त ७ षड्विकल्पाश्चत्वारः ४ सप्तविक

स्यएक एवद्वाविंशतिकल्पा २२ यनद्वव: पन्नकोभवतितत्रप्रथममूलदशापतेरंतर्दशापाचकोभवति ततः परयएवदशाविभागक्रमः सएवांतर्दशा विभागक्रमः यस्यादौदशापाककृतस्तस्यैवांतर्दशापाककलयस्यपश्चात्तस्यपश्चादितिदशाक्रमपाकेनेयस्यांतर्दशापाककृतनमाद्य तस्यनवकस्य तदनंतर प्र- स्यभागस्तस्यैववक्तव्य अत्रान्येमूलदशापतेरंतर्दशादत्वाततः परएकर्क्षगस्यददाति ततस्त्रिकोणगस्य ततश्चतुरस्रगतस्य ततः सप्तमगतस्य त्रिकोणचतुरस्रयो यदाग्रहोतदातयोर्बलाधिकस्तस्यादौतन्नायुक्तं यस्माद्भगवान्गार्गिः आदावंतर्दशापाकोभवत्येवदशापतेः ततःपरंतुवक्तव्यदशापाकक्रमेणतु ४एवंदशांतर्दशा विभागेज्ञातेकस्य संबंधिनीदशांतर्दशावाशुभफला भवति कस्याशुभफलेत्येतन्नज्ञायते तदर्थंदशादेः स्वफलानुरूपाः संज्ञावैतालीयेनाह सम्यग्बलिनइ

सम्यग्बलिन स्वतुंगभागेसंपूर्णाबलवर्जितस्यरिक्ता
नीचांशगतस्यशत्रुभागेत्वनिष्टफलादशाप्रसूतौ ५

ति प्रसूतौपुरुषस्यजन्मकालेयोग्रहः सम्यग्बलवान्भवति पूर्वोक्तैः बलैःसर्वैर्युक्तोभवतितत्संबंधिनीसंपूर्णानाम्नीदशाभवति नकेवलंयावत्स्वतुंग- भागेऽवस्थितस्यपरमोच्चभागगतस्यैवसंपूर्णानाम्नीदशाभवति सम्यग्बलिनइत्युक्त्वा पुनःस्वतुंगभागइत्यनेनैतज्ज्ञापयति यथापरमोच्चगतोग्रहो न्यैर्बलकारणैर्युक्तोनभवति तथापितस्यसंबंधिनीदशासंपूर्णैव संपूर्णायादशायामंतर्दशायान्तकालशरीरारोग्यधनवृद्धिभिः पुरुषोभिवर्धते अथसम स्तबलैर्युक्तोनभवतिकिंचिदूनबलस्तदातस्यसंपूर्णानाम्नीदशाभवति अथपरमोच्चगतोनभवति केवलमेवोच्चराशिगतोभवतितदातस्यदशापूर्णैवभ वति पूर्णायांचदशायांकालेधनलाभमवाप्नोति तत्रारोग्यं बलवर्जितस्यग्रहस्यरिक्तानाम्नीदशाभवति यश्चनीचांशोस्थितः तस्यारिक्तैवरिक्तदशाफलं

तद्दशाकालेधनहानिमवाप्नोति नीचांशगतस्येतिनीचांशेनीचराशिनवभागेयोग्रहोगतःस्थितोभवति यश्चशत्रुभागेशत्रुनवांशेचस्थितस्तस्यदशानिष्फलाज्ञेयाज्ञातव्या अनिष्टफलदशांतर्दशाकालेधनहानिमनारोग्यंचप्राप्नोति अत्रचभगवान्गार्गिः सर्वैर्बलैरुपेतस्यपरमोच्चगतस्यच संपूर्णाख्यादशाज्ञेया धनारोग्यविवर्धिनी सर्वैर्बलैर्विहीनस्यनीचराशिगतस्यच रिक्तानामदशाज्ञेयाधनारोग्यविनाशिनी स्वोच्चराशिगतस्याथकिंचिद्बलयुतस्यच पूर्णानामदशाज्ञेयाधनवृद्धिकरीशुभा यःस्यात्परमनीचस्थस्तथाचारिनवांशके तस्यानिष्टफलानामव्याध्यनर्थविवर्धिनी ५ अथदशांतर्दशासंज्ञापुनरपींद्रवज्रयाह भ्रष्टस्येति तुंगात्परमोच्चाद्भ्रष्टस्यच्युतस्यावरोहिसंज्ञा अवरोहिणीनाम्नीदशाज्ञेया दशापरमोच्चभागादारभ्ययावत्परमनीचभागादि अत्रां-

भ्रष्टस्यतुंगादवरोहिसंज्ञामध्याभवेत्साऽसुहृदुच्चभागे
आरोहिणीनिम्नपरिच्युतस्यनीचारिभांशेष्वधमाभवेत्सा ६

तरेयद्राशिषड्कंतत्रावस्थितेनग्रहेणयादत्तादशांतर्दशाद्यासावरोहिणीसंज्ञाभवति यस्मात्परमोच्चाद्भ्रष्टःप्रत्यहमधोवतरतीतिविकल्प्यते यावत्परमनीच-मिति अवरोहिसंज्ञादशाऽधमफलाभवति यस्माद्वक्ष्यति संज्ञानुरूपाणिफलान्यथैषामिति मध्याभवेत्सासुहृदुच्चभागइति सैवारोहिणी यत्रतत्रराशौ-व्यवस्थितेनसुहृद्भागेनमित्रांशकस्थेनदत्तादशामध्यानाम्न्येवभवति एवंयत्रतत्रराशौअर्थादिवस्वांशकस्थेनदशामध्यैव एवंयत्रतत्रराशौस्वोच्चनवांश-कस्थेनदशामध्यैव आरोहिणीति निम्नान्नीचात्परिच्युतस्यचलितस्यग्रहस्यारोहिणीनाम्नीदशाभवति परमनीचांतभागादारभ्ययावत्परमोच्चभागादिरा-शांतरेयद्राशिषड्कंतत्रावस्थितेनग्रहेणयादत्तादशांतर्दशावासारोहिणीनाम्नीदशाभवति यस्मात्परमनीचाद्भ्रष्टःप्रत्यहंतावदारोहतीतिग्रहःपरिकल्प्यते

यावत्परमोच्चमिति आरोहिणीमध्यफलाभवति नीचारिभागइति सैवारोहिणी पूर्वतत्परांशीस्वनीचरूपयशोपगतेनस्ताधमनाम्नीदशाभवति एवयत्रतत्र ।
शावारिभागकस्थेनशत्रुनवांशकस्थेनदत्ताधमैवदशाभवति पूर्वशत्रुनवांशकस्थेनदत्तानिष्टफलेत्युक्तमधुनासैवाधमेति तत्किमेतदित्यत्रोच्यते ०
हिणीशत्रुनवांशकस्थेनदत्तापिअनिष्टफलाज्ञेया आरोहिण्यधमा अनयोःकःफलभेदः अत्रोच्यते अनिष्टफलाफलमशुभमुपस्थति अधमाशुभमेवा
ल्पमिति एवमवरोहिणीसंज्ञायदाधमसंज्ञाभवति तदासैवानिष्टफलसंज्ञालभते आरोहिणीयदामध्यसंज्ञाभवति तदासैवपूर्णेतिसंज्ञाज्ञेया अत्रच
भगवान्गार्गिः उच्चनीचांतरस्थस्यदशास्यादवरोहिणी तस्यामल्पमवाप्नोतिफलक्लेशाच्छुभंनरः मित्रोच्चात्मांशकस्थस्यमध्यामध्यफलानुसा नीचोच्चमा

नीचारिभागेसमवस्थितस्यशस्तेगृहेमिश्रफलाप्रदिष्टा
संज्ञानुरूपाणिफलान्यथैषादशासुवर्गामियथोपयोग ७

गस्योक्तामेषानारोहिणीदशा सैवाधमास्याभवतिनीचराश्यंशगस्यतु अवरोहिणीचेदधमाभवेत्कष्टफलातदा आरोहिणीमध्यफलासपूर्णापरिकीर्ति
तेति ६ अथदशान्तर्दशासंज्ञाःपुनःप्रभुफलातिरेकाह नीचादिति शस्तानिगृहाणिस्वोच्चमूलत्रिकोणात्मस्वेवमित्रक्षेत्राणि तेष्ववस्थितेननीचराश्यंशकेरि भा
गे शत्रुनवांशकेसमवस्थितेनवाग्रहेणदत्तायादशातर्दशावासामिश्रफलानाम्नैव मिश्रफलाशुभमशुभमन्वफलंप्रयच्छति व्याधिसमेतप्रयोगमेवमादिशेत्
अथरिवाशस्तराशिगेनअशस्ताअशस्ताः शत्रुनीचराश्यंशाःतत्स्थेनस्वोच्चमित्रमूलत्रिकोणात्मवर्गोत्तमनवांशकस्थेनापिदत्ता मिश्रफलैवभवति संज्ञानुरू
पाणिस्वनामसदृशानिफलानिस्वान्तर्दशाऽन्तर्मेयानि तद्यथा संपूर्णात्पतन्मेषफलदा पूर्णामिश्रफलदा अधमाशुभमाल्पफलदा रिक्तायोपन्नारिणी अनिष्ट

फलदात्यंतमशुभकारिणी मिश्रफलाशुभमशुभंन फलंप्रयच्छति अथैषांदशास्थिति· अथशब्दआनंतर्ये एषामादित्यपूर्वाणांग्रहाणांदशासुयथोपयोग मुत्तरत्रवक्ष्यामि यथायेनैवप्रकारेणैवयुज्यते तथातत्कथयिष्यामि कस्यांतर्दशायांकिंफलमुपयुज्यतइति ७ अथलग्नदशायांशुभाशुभज्ञानंवैतालीयेना- ह उभयेति उभयेद्विस्वभावेराशौलग्नगतेद्रेष्काणक्रमेणाधममध्यपूजितादशाज्ञेयाः प्रथमद्रेष्काणेजातस्याधमा ऽशोभनानिष्टफला द्वितीयेद्रेष्काणेम ध्यमामिश्रफला तृतीयेद्रेष्काणेमध्यमामिश्रफला तृतीयेद्रेष्काणेपूजिताश्रेष्ठफला चरभेचरराशावुत्क्रमेणवैपरीत्येनतेनप्रथमद्रेष्काणेजातस्यपूजिता द्वितीयेमध्यमा तृतीयेऽधमानिष्टफला अशुभेष्टसमाः स्थिरेक्रमादिति स्थिरेस्थिरराशौप्रथमद्रेष्काणेशुभा द्वितीयेद्रेष्काणेइष्टाश्रेष्ठा तृतीयेद्रेष्का-

उभयेधममध्यपूजिताद्रेष्काणैश्चरभेषुचोत्क्रमात्
अशुभेष्टसमाःस्थिरेक्रमाद्धोरायाःपरिकल्पितादशा ८

णेसमामध्यफला एवंहोरायाः लग्नस्यदशाः परिकल्पिताउक्ताइति ८ अथनैसर्गिकाणांग्रहाणांदशाकालंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकमिति एकाद्याः समाः ए- कादीनिवर्षाणिचंद्रादीनांयथाभिहितानिनैसर्गिकाणि तद्यथा जन्मसमयादारभ्यैकाः समाःसंवत्सराः एकश्चंद्रस्यततः परंद्वावारस्यांगारकस्य एवंत्रयःततःपरं नवेंदुजस्यबुधस्य एवंद्वादशततः परंविंशतिः शुक्रस्य एवंद्वात्रिंशत् ततःपरंधृतयोष्टादशजीवस्यगुरोःएवंपंचाशत् ततःपरंकृतिसंख्याविंशतिः दिनकृतः सूर्यस्य एवंसप्ततिः ततः परंपंचाशत् देवाकरे.सौरस्य एवंविंशत्यधिकवर्षशतं १२० एतेषुनिसर्गदशाधिपेषुग्रहेषुबलवत्सूपचयस्थितेषुचतद्दशासुशोभना- नि दशाफलानिभवंति हीनबलेष्वनुपचयस्थेष्वशोभनानि एतच्चसर्वदाचिंत्यंयतोनिसर्गदशास्विति संवादइति तथाचयवनेश्वरः स्तन्योपभोगः शशिनोवयः

समीपस्थस्थ्याद्जनानुजन्म वौधतु शिक्षापदकालमाह रामेशुनेच्छाकुलितमरत्ति शोकभुवलंविधिपूर्वदृष्टमायमध्यमादेवगुरोर्वदंति रवेर्वयोऽल्पमन्यद
स्यात्सौरेर्यदुमेमफलमाह शिव नैसर्गिकस्वदशाकालस्यप्रयोजनमाह सैसैरिति तत्रयस्यग्रहस्यसंबधिनीपूर्वविधिनाकृतादशांतर्दशावासायदिनैसर्गिकसमा
मि निसर्गकथितवर्षे सेःसै आत्मीयेः युज्यतेस्वदशाकालेनसमकालभवति तदायावत्कालतस्यदशाशुभाभवति निसर्गवर्षसमपर्यादिमाप्नोतीत्यर्थः क्र
लमर्यस्यैस्यमुदवि तदायावत्कालतस्यसंबधिनीदशांतर्दशाभवति तस्या पुष्पफलापक्तिः भवति तस्या पुष्टापरिपूर्णाफलापक्ति पाकोभवति क्रमात्सतिपा
यायावद्वर्ततितावच्छुभफलेत्यर्थः अत्रकेचिद्वदंति पूर्वविधिनाजाताशुभातदाशुभफलमत्यर्थप्रयच्छत्यन्ययाशुभातदशुभमत्यर्थमपिति एतन्नायुक्त यु
स्माद्यवनेश्वरः मेषादशास्वे वयसि ग्रहस्येति तयात्नसत्य एकाब्दिकाः शशी ज्यब्दिकः कुजोद्वादशाब्दिकः सौम्यः द्वात्रिंशद्गुरुपुत्रोगुरुस्तु कथितः शतस्यार्क
ससत्यब्दः सूर्योविंशत्यधिकः शनैश्चरोब्दशतः वयसोतराणित्वेषांस्वदशानैसर्गिक कालः स्वस्ववयसः सदृशाग्रहः समासादिदेहिनाकमठरक्षणपोषणात्वे-
ष्टास्त्र भावदाः स्युर्ययासत्य अयुतमस्यानैसर्गिककालपुराणयवनमतेनाह अतेलग्नदशाइति विंशत्यधिकाद्वर्षशतादूर्ध्वं यदिकस्यचिदायुषः कालोभवे
तदासकालः सर्वएवलग्नस्यनैसर्गिकोभवति तस्मिन्कालेपुराणयवनानामतेनलग्नदशाशोभनाभवति विंशत्यधिकाद्वर्षशतादूर्ध्वमित्येतत्कुतोवगम्यते उच्य
ते तदर्वाक्कालस्यान्यग्रहपरिगृहीतत्वात् लग्नस्यानवकाशादेव अथान्यः कश्चिदाह यथान्नविंशत्यधिकाद्वर्षशतादधिकयस्यायुर्नास्ति कितस्यलग्न
दशाकालोनास्ति उच्यते नास्त्येवनकेवलं यावद्वर्षसप्ततेरभ्यधिकयस्यायुर्नास्तितस्यशनैश्चरसंबधीनैसर्गिकोदशाकालोनास्ति यस्यपञ्चाशतोधिकन
स्तितस्यादित्यस्यकिमपिनास्ति एवमन्येषामपियोज्यमनविंशत्यधिकवर्षशतपरमायुःतऊर्ध्वंजीविताभावात्कोलग्नस्यनैसर्गिकोदशाकाल उच्यते पू
र्वमेवव्याख्यातं यथाविंशत्यधिकवर्षशतपरमायुः त्रैराशिकमर्यमन्यादीनामायुर्दानार्थप्रदर्शितं ततःतावत्प्रमाणावाद्युषः पत्तभवतीति तयात्नयदामीनल

ग्नेबलवतिमीनांशकांतेचकश्चिज्जातो भवति सर्वेचयद्वाः यत्रतत्रराशौमीनांशकावस्थिताभवंति केचिदुच्चगताः केचिच्चवक्रितास्तदामीनलग्नोद्वादशवर्षाणि ददाति सएवबलयुतस्तदान्यानिद्वादशवर्षाणिग्रहश्चैकैकोमीनांशकांतस्थत्वाद्द्वादशवर्षाणिददाति तानिचवक्रोच्चस्थत्वात्त्रिगुणानिषट्त्रिंशद्भवंति आ दित्यवर्ज्यं आदित्यस्यमेषमध्यमांशकस्थितस्यसप्तविंशतिवर्षाणिभवंति एवंचंद्रादीनांषण्णांशतद्वयंषोडशाधिकंभवति आदित्यस्यसप्तविंशतिःल ग्नस्यचतुर्विंशतिः एवमेकीकृतंशतद्वयंसप्तषष्ट्यधिकंभवति नन्वेतावत्प्रमाणंकालंकश्चिज्जीवमानोनदृश्यते योगस्यातिदुर्लभत्वात् उच्यते कश्चित्दृ श्यतएवजंत्वादिकः नेच्छंति केचित्तथेति तांलग्नदशांमंतेकेचिदाचार्याः श्रुतकीर्तिप्रभृतयः तथातेनैवप्रकारेणक्रमभिमितिनेच्छंति नोवांछंतीत्यर्थः य-

एकंद्वौनवविंशतिर्धृतिकृती पंचाशदेषांक्रमाच्चंद्रारेंदुजशक्रजीवदिनकृद्देवाकरीणांसमाः स्वैःस्वैः
पुष्टफलानिसर्गजनितैःपक्तिर्दशायाःक्रमादंतेलग्नदशाक्रमेतियवनानेच्छंतिकेचित्तथा ९

स्मादबलत्वेलग्नस्यवयोंतेतद्दशाभवति साक्रमा आचार्येणलग्नदशायांक्रमाशुभत्वंबलवशान्नोक्तंद्रेष्काणवशादुक्तं उभयेधममध्यपूजिताइति यस्मा द्बलहीनस्यापिलग्नस्यवयोंतेदशाद्रेष्काणवशाच्छुभाभवति तस्माद्येआचार्याअंतेलग्नदशांनेच्छंति तेनिष्कारणमेवनेच्छंति ननुकिमागमग्रंथानांकारणे नउच्यते यएवाचार्याअंतेलग्नदशांनेच्छंति तएवागमान्त्यक्त्वा यथादर्शितकारणंउपन्यस्यनेच्छंति तेनकारणेनदोषउक्तः तथाचश्रुतकीर्तिः अंतेलग्नदशा शुभेति यवनानेतद्बहूनांमतं तस्मिन्हीनबलेयतोल्पसमयेसाम्यादतोनेष्यते एतच्छ्रुतकीर्तिनाकारणमुपन्यस्तं तच्चदुष्टमतेनैसर्गिकेलग्नदशाकालेंतर्दशाशुभे त्यवगंतव्यं ९ अथदशांतर्दशाक्रमाशुभज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह पाकस्वामीति सौरसावनचांद्रनाक्षत्राणिचत्वारिनामानि तत्रसौरमानं रविभगणभोगः

यावताकालेनार्कभमेकं भुक्ते तत्सौरदिनं यावताकालेनराशिद्वादशकंभुक्ते तत्सौरवर्षं तच्चपञ्चषष्ट्यधिकैस्त्रिभिः शतैःदिनानांघटिकापञ्चदशकेनस
दैनंभवति सावनसूर्यादुदयः अर्कोदयात्पुनरेवार्कोदय सावनमहोरात्रं तच्चषष्टिघटिकमहोरात्रं अहोरात्रैस्त्रिंशन्मासः मासाद्वादशवर्षं एवंषष्ट्यधिकैस्त्रिभि
शतैर्दिनानांसावनवर्षं चान्द्रंतिथिभोगः तच्चस्वमानेनषष्ट्यधिकंशतत्रयंभवति सावनेनमीयमानंशतत्रयंचतुःपञ्चाशदधिकंदिनानांतच्चवर्षंभवति एवंसौरसावन
चान्द्राणित्रीणिमानानिप्रत्येकंस्वमानेनषष्ट्यधिकंशतत्रयंभवति नाक्षत्रंचन्द्रनक्षत्रभोगः तच्चदिनानांसप्तविंशत्यामासोभवति शतत्रयेणचतुर्विंशत्यधिकेनदिना
नांवर्षंभुक्तं रव्यंशभोगोहोरात्रं सौरस्मार्द्रंयसास्तिथिः चन्द्रनक्षत्रभोगस्तुनाक्षत्रः परिकीर्तितः ससावनोयदर्काणामुदयादुदयावधि नाक्षत्रमानेमास स्

पाकस्वामिनिलग्नगेसुहृदिवावर्गेस्वसौम्येपिवाप्रारब्धाशुभदाद्दशान्दिशापङ्क्तिभेषुवापाकपे पित्रोत्वो
पचयस्त्रिकोणमदनेपाकेश्वरस्थस्थितश्चद्रःसत्फलवाधनानिकुरुतेपापान्वितोन्यथा १०

त्सप्तविंशतिमासकाः शेषमानेषुनिर्दिष्टोमासस्त्रिंशद्दिनात्मकइति तस्मात्सावनमानेनायुर्दायगणनाकार्या यस्मात्क्षेप्यक्षेपविशद्भागः कर्तव्य त
च्चसावनमानं सौरमानेनसंक्रान्त्यवधिकोमासः सावनस्त्रिंशदहोरात्रं चान्द्रोऽमावास्यान्तिकः नाक्षत्रोरेवत्यन्तिकः सौरमधिमासयुतंचान्द्रंभवति
न्यूनोनसावनंभवति चान्द्रशब्देननाक्षत्रउक्तंयुगवर्षमासपिंडंरविमानंसाधिमासकंचान्द्रं अवमविहीनंसावनंभेदंवयमब्दान्वितंवर्षमिति एवंशोध्य-
क्षेपविशुद्धसावनमानेनायुर्दायविधिः तथाचभगवन्निरूपणेभगवान्गार्गिः आयुर्दायविभागश्चप्राणश्चित्तक्रियास्तथा सावनेनैवकर्तव्यासत्त्राणाम
प्युपासनं नन्वर्कोदयादारभ्यार्कोदययावदहोरात्रंतत्षष्टिघटिकमहोरात्रंपठ्यते वसुसप्तरूपनवयुग्मनिगतियमः शतगुणाश्चसौरेणेति ।

पुलिशएवजानाति यस्मात्पुलिशतंत्रंवर्जयित्वा सर्वसिद्धांतेषु तंत्रेषुसारमानेनरविभगणभोगः सौरमानमधिमासयुक्तंचांद्रंभवति चांद्रमवमरात्रोनं-
सावनंभवति एवंशोध्यक्षेपविशुद्धंसावनमानंसर्वसंहितास्वर्काद्यादारभ्यार्कोदयंयावदहोरात्रंतत्सावनमहोरात्रमितिसंज्ञा तथाच भगवान्पराशरः
सावनमहोरात्रंगार्ग्यश्च सावनेनस्मृतोमासस्त्रिंशदुष्णकरोदयः तथाचश्रीभट्टब्रह्मगुप्तः सावनमुदयादुदयइति एवंपुरुषस्यजन्मसमयेसावनमहर्गणंकृत्वात-
स्मात्तिथिनक्षत्रछेदंतात्कालिकंग्रहलग्नादिकंकृत्वातथादशांतर्दशाः कर्तव्याः ततआगामिदशाफलंवक्तव्यं तत्रप्रथमंजन्मनि अहर्गणंतात्कालिकंकृत्वा तत-
स्तत्रांतर्दशाकालंवर्षादिकंदिनीकृत्ययोजयेद्वर्षाणि द्वादशभिः संगुण्यतेषुमासान्संयोज्य त्रिंशतापुनःसंगुण्यतेषुदिनानिक्षिपेत् एवंकृतेदशाकालोदिनरू-
पोभवति तच्चतात्कालिकेजन्माहर्गणेसविकलेसविकलंसंयोज्याहर्गणोभवति तत्राद्योयद्घटिकादिःकालोभवति तस्यातीतार्द्धरात्रात्परतोगणनाकार्या त-
स्मादिष्टदिनमानमानयेदनेनाचार्यसूत्रेण द्युगणोधोभवगुणितोद्विनवरसासावमाधिकश्चांद्रः चांद्रोधरर्तुवेदानागासाअधिमासदिनैर्हीनाइति एतत्खंड
खाद्यकरणेनैवभवति कोसौरविद्युगणइत्याह शाकोगवसुशरोनोर्कगुणः चैत्रादिमाससंयुक्तः त्रिंशद्गुणःतिथियुतइति अस्यषष्ट्यधिकेनशतत्रयेणभाग-
मपहृत्यावासंकरणाब्दाः शेषास्त्रिंशद्भक्ताश्चैत्रसिताद्यामासाः शेषावर्त्तमानमासेसिताद्यास्तिथयः करणाब्देष्वगवसुशरात्संयोज्यातीतः शककाल-
लोभवति तस्मिन्शाकेतस्मिन्मासेतस्मिन्दिनेसोऽहर्गणइति तत्रेवदशाप्रवेशः पुनरप्यन्यमंतर्दशाकालंदिनीकृत्यतस्मिन्योजयेत् एवंयावंत्यंत-
र्दशाभवंतितावंत्योनेनैवप्रकारेणयोजनीया. ततोग्रहान्लग्नंचगणयेत् अथवान्येनप्रकारेणकालानयनं आदित्येक्रियमाणेयावंतोगतभगणाभवंति
तावंतःकरणप्रारंभादारभ्यगताब्दाः तेषुकरणपरिणतशतकालंसंयोज्येष्टशककालोभवति वर्तमानेवर्षेयावंतोराशयःस्फुटोर्कोभवतितावंतोमासाः सू-
र्यभोगानीताः शुक्लपक्षंकृष्णपक्षंवातिथिनक्षत्रंचंद्रार्काभ्यांज्ञायतएवपाकस्वामिनीत्यादि यस्यग्रहस्यांतर्दशाप्रवेशः सपाकस्वामीतावच्चासौपाकस्वा

पीयाचत्तस्यातद्दशामेवस्वपाकस्वाम्यन्तर्दशाप्रवेशकालेऽशुभगोयदि भवति तदातस्यसर्वधिन्यन्तर्दशारब्धाशुभदाशोभनफलदा भवति अथवा तात्कालं या
क्रूरस्वामिनो यत्सुहृन्मित्रं तस्मिन्नपि दशाप्रवेशकालेऽशुभगो शोभनादशावक्तव्या अथवास्यदशापतेः पूर्वव्याख्यातो यो वर्गः तस्मिन्नपि शुभगे शोभना अथवान्य
स्मिन्सौम्ये शुभग्रहे तत्काले शुभगे दशाप्रारब्धा शोभनैव अथवा पाकेश्वरे दशाधिपतौ यद्धेतात्कालिकफलप्राप्तिर्दशप्रवेशेषु तृतीयषड्दशमैकादशस्थानाना
मन्यतरस्थे शोभनैव दशावक्तव्या यद्यप्यत्र सामान्येनोक्तप्रारब्धाशुभवा दशा तथापि शत्रुअधिशत्रुदशायाप्राप्तानिष्टफलदा अधिमित्रोपिमित्रस्य
दशामाप्नोति शोभना समः समदशामेत्ययथोक्तफलदाहि सः एतदपि चिंतनीयम् अनेनप्रकारेण यदि शुभफलदा तद्दशा भवति तदा शुभैव अन्यथा शु
मेव अशुभफलायामन्तर्दशायां क्रमेणानवरतमेव सर्वमलशुभफलावाप्तिर्भवति किंवा कस्मिंश्चित्कस्मिंश्चिद्दिवसे एवमशुभायामन्तर्दशायामशुभफ
लावाप्तिरित्युभयपक्षसंदेहच्छेदासूर्यपाह मित्रोच्चोपगतेत्यादि पाकेश्वरस्य दशापतेः प्रतिराशौ संचरतः तत्काले यो ग्रहो भिन्नतस्त्रैस्थितश्चन्द्रमा यदा
भवति तदा सत्फलबोधनानि कुरुते शुभफलानि प्रकटीकरोति अन्यस्मिन्नहनि यस्मिन्गृहे चारवशाच्चन्द्रमा भवति तस्य गृहस्य योधिपतिर्भवति सचे
तस्मिन्नहनि पाकपतेस्तात्कालिकोपि न भवति तदा चन्द्रमा पाकपतेर्भिन्नस्तेषस्योक्तेपः तथा पाकपतेः स्वोच्चस्वराशिस्थः सत्फलबोधनानि कुरुते न केवल
पाकपतेरुपचयस्थानगतोऽपि षडेकादशदशमस्थानानामन्यतमस्थानस्थस्त्रिकोणगोपि नवपञ्चमस्थानगतोपि तथा भूदनस्थः सप्तमे च स्थितः एतेषु निर्दिष्ट
स्थानेष्वन्यतमस्थानस्थश्चन्द्रमाः शुभफलायां दशायां सत्फलबोधनानि कुरुते न ख्याप्यते तेषां फलानामित्यत्रोच्यते मित्रोच्चोपगयस्त्रिकोणमदने यस्मिन् स्थाने
केन्द्रस्थश्चन्द्रमाः स्थितः सराशिः जन्मनि यो भाव आसीत्तद्दुष्टं सत्फलबोधपतिविशेषेणात यावद्दशापतिस्थितिपूर्ति अतोस्मादुक्तयत्कसान्यथा पाकपतेस्तत्कालशत्रु
हिनीचराशौ चारदशापतिना सहैकराशौ स्थितस्तथा द्वितीयचतुर्थसप्तमदशमस्थानानामन्यतमस्थानस्थो भवति तदाशुभफलायां दशायां पापानि फलानि भव

करोति सत्त्वराशिर्योभावआसीत्तदुद्भूतंफलंबोधयंति विशेषेणदशापठितमिति अनिष्टमप्यष्टकवर्गोद्भूतंच मिश्रदशायांमित्रोच्चोपचयादिषुसत्फलबोधनानिकु
रुते शत्रुनीचादिषुअशुभफलानामिति तथाच भगवान्गार्गिः यद्राशिसंस्थशीतांशुः शुभकृत्परिकीर्तितः सराशिर्जन्मकालेतुयोभावस्तत्कृतंचतत् शरीरादि
कृतंसौख्यंवक्तव्यंबलयोगतः अनिष्टराशिसंस्थंतुतद्भावानामशोभनइति १० अथांतर्दशाकालेचंद्राक्रांतराशिवशेनशुभज्ञानंशार्दूलविक्रीडितेनाह प्रार
ब्धाहिमगाविति यस्यतस्यग्रहस्यांतर्दशाप्रवेशसमयेहिमगोचंद्रेस्वगृहगे आत्मीयक्षेत्रस्थेकर्कटगेप्रारब्धाप्रविष्टातदासौख्यार्थमानावहाभवतीति सौ
ख्यंसुखभावः अर्थोधनंमानंपूजामावहतिकरोति कौजेभौमक्षेत्रेमेषवृश्चिकयोरन्यतमेव्यवस्थितेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशास्त्रियंदूषयतिपरपुरुषकृतंस्त्रीदो

प्रारब्धाहिमगोदशास्वगृहगेमानार्थसौख्यावहाकौजेदूषयतिस्त्रियंबुधगृहेविद्यासुहृद्वित्तदा
दुर्गारण्यपथालयेकृषिकरीसिंहेसितर्क्षेन्नदाकुस्त्रीदामृगेकुंभयोर्गुरुगृहेमानार्थसौख्यावहा ११

षमुत्पादयति बुधगृहे मिथुनकन्ययोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशाविद्यासुहृद्वित्तदा विद्याशास्त्रानुरतिः सुहृदोमित्राणि वित्तंधनंददाति सिंहस्थेचंद्रेदुर्गेष्वरण्ये
षुपथिनमार्गेआलयेचगृहसमीपेएतेषुस्थलेषुकृषिंकरोति सितर्क्षेशुक्रराशौवृषतुलयोरन्यतमस्थेचंद्रेन्नदा मिष्टभोज्यप्रदाभवति मृगकुंभयोर्मकरघटयोर
न्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशाकुस्त्रीदा कुत्सितास्त्रियंददाति गुरुगृहे जीवक्षेत्रेधन्विमीनयोरन्यतमस्थेचंद्रेप्रवृत्तांतर्दशामानार्थसौख्यावहा मानंपूजा अर्थोध
नंसौख्यंसुखभावः एतान्यवहतिददाति एवंशुभदशाशुभकालप्रवृत्ताशुभतराभवति एवंशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्या अशुभाशुभकालप्रवृत्तामध्या अ
शुभाशुभकालप्रवृत्ता अशुभतरामध्याशुभकालप्रवृत्ताशोभनामध्या अशुभकालप्रवृत्ताअशोभना एवंशुभाशुभलक्षणानियान्युक्तानितानिविख्यातां-

तद्दशानाशुभाशुभ व्यामिश्रफलत्वपरिकल्पनीयमिति ११ अथार्कदशायांशुभाशुभफलप्रदर्शनशार्दूलविक्रीडितेनाह सौर्यामिति सूर्यस्येय दशासौ
रीतस्यादशायामतद्दशायांवानरवदत्तनर्मकनककौर्याध्वभूपाहवैः कारणभूतैः स्वधनमाप्नोति नत्वसत्प्रतिग्रहव्यप्राणिकरजयादतोहसितादि: नर्मक्री
यादीनाकनकसुवर्णकौर्यंक्रूरता अध्वामार्गो भूपोराजा आहवः संग्रामः एतैः धनमाप्नोति तैस्थ्यउग्रस्वभावता धैर्यशुभाशुभफलप्राप्तौहर्षविषादैः
अनभिभवः अजस्रमनवरतउद्यमरतिः उत्थानपरत्वस्त्याति: कीर्तिः प्रतापोन्नतिः प्रतापेनशौर्येणोन्नतिः शत्रूणामन्यशत्रुनिग्रहजनिताभीति ए
तान्यादित्यशुभदशायांपुरुषस्यभवति अथाशुभदशायां भार्यापुत्रेति भार्याजायासुताः सुताः धनवित्तअरिः शत्रुः शस्त्रमायुधादिहुतभुगग्नि

सौर्यास्वत्नदत्तनर्मकनककौर्याध्वभूपाहवैस्तैक्ष्ण्यधैर्यमजस्रमुद्यमरतिःख्यातिःप्रतापोन्नति
भार्यापुत्रधनारिशस्त्रहुतभुग्भूपाद्भवाव्यापदस्त्यागीपापरतिःस्वभृत्यकलहाहृत्कोडपीडामया १२

भूपोराजाएभ्यउद्भूताउत्पन्नाव्यापदोविशेषेणापदोभवति त्यागीत्यागशीलताभवति शुभदशायांशुभस्थानेत्यागी अशुभदशायांअशुभ
स्थानेत्यागीभवति पापरतिः पापासक्तश्चभवति स्वभृत्यकलहः आत्मीयैर्भृत्यैः सह कलहोभवति हृत्कोडपीडनेभवतः हृत्हृदयक्रोडउदर हृदर उद
पीडा आमया रोगश्चास्यभवति मिश्रायांसुभयमपि इतिसूर्यदशातद्दशाफल १२ अथचन्द्रदशायांशुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह
दोरितिद्वयोः सद्मसोदशात्रयोवस्थांप्राप्यलब्ध्वा मन्त्रद्विजात्युद्भवानिफलानिलभते मन्त्रशैवचैष्णवादिस्मार्तणश्चविहितोवावैदिकोवा द्विजातयोब्राह्म-
। एभ्यउद्भूतानिउत्पन्नानि नकेवलंपानिदिक्षुविकाराद्गुडादिकाक्षीरविकाराद्दध्यादिकाद्वस्त्रेभ्यो वरेभ्यः कुसुमेभ्यः पुष्पेभ्यः क्रीडायाः क्रीडाभ्यः

तिलेभ्यः अन्नात् श्रमाच्चव्यायामात् एतैःशुभदशायांशुभानिफलानिप्राप्नोति अथाऽशुभायामशुभदशायांनिद्रालस्यमृदुद्विजामररतिरिति नि द्रायामालस्येनरतिरासक्तिर्भवति मृदुद्विजामररतिर्भवति मृदुःक्षमावान् द्विजानांब्राह्मणानाममराणांदेवानाञ्चाराधनेरतिरासक्तिर्भवति स्त्रीज न्मकन्याप्रसूतिः मेधाविताबुद्धिवृद्धिः कीर्तिःयशसः अर्थानांधनानामुपचयक्षयौ शुभदशायामुपचयःप्राप्तिरशुभायांक्षयः नाशः अशुभायांबलवृ द्धिः वीर्यवृद्धिः स्वपक्षेणात्मीयबंधुवर्गेणचसहवैरंभवति मिश्रायामुभयमपि इतिचंद्रदशांतर्दशाफलं १२ अथभौमदशायांशुभाशुभफलंशार्दूल विक्रीडितेनाह भौमेति भौमस्यक्षितिजस्यदशायांकैः धनंभवति अरिविमर्दनेनशत्रुप्रमथनेन भूपोराजासहजाः भ्रातरः क्षितिः भूः आविकजैःऊ

इंदोःप्राप्यदशांफलानिलभतेमंत्रद्विजात्युद्भवानीक्षुक्षीरविकारवस्त्रकुसुमक्रीडातिलान्नश्रमैः
निद्रालस्यमृदुद्विजामररतिःस्त्रीजन्ममेधाविताकीर्त्यर्थोपचयक्षयौचबलिभिर्वैरंस्वपक्षेणच १२
भौमस्यारिविमर्दभूपसहजक्षित्याविकाजैर्धनंप्रद्वेषःसुतमित्रदारसहजैर्विद्वद्गुरुद्वेष्टिता

र्णविकारसंभूतैः अजैः छागसंभूतैः एतैः अरिविमर्दादिभिः धनंप्राप्नोति एतच्छुभदशायां अथाशुभायांदशायांसुताःपुत्राःमित्राणिसुहृदःदाराः कलत्रंसहजाः भ्रातरः एतैः सहप्रद्वेषः वैरंविद्वद्भिः पंडितैः गुरुभिः गौरवसहितैश्चसहद्वेष्टिता अप्रीतिः तृष्णातृट् असृग्रुधिरंज्वरः प्रसिद्धोरोगः पित्तंधातुप्रसिद्धंभंगः अवयवादेःस्फोटनं एतैःजनिताउत्पादितारोगाभवंतिपरस्त्रीणामिष्टतावाल्लभ्यं अन्येरोगाः परस्त्रीकृताइतिपठंति पर स्त्रीकृतारोगाः अन्यस्त्रीप्रसंगेनप्रहारादिकाः अतिप्रसंगाद्धातुक्षयकृतावा अथवातत्कृतमूलकर्मोद्भवाभवंति तथापापरतैः अघसक्तैःसह्मी

तिर्भवति अधर्मे निरतिः आसक्तिर्भवति पारुष्यवचनपरुषता कर्कशता तैक्ष्ण्यउग्रस्वभावता भिन्नायामुभयमपि इति सौम्यदशान्तर्दशाफल १४
अथबुधदशायां शुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह बौध्यामिति बुधस्येयं दशा बौधी तस्यां दौत्येन दूतत्वेन सुहृद्भ्यो मित्रेभ्यः गुरुभ्यः पूजार्हे-
भ्यः द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः धनमाप्नोति विद्वद्भ्यः पंडितेभ्यः प्रशंसा स्तुतिः यशश्च कीर्तिर्भवति युक्तिद्रव्यं रीतिकांस्यादि सुवर्णकनकं वेसरः अ
श्वविशेषः महीभूः सौभाग्यं सर्वजनवाल्लभ्यं सौख्यं सुखस्वभावः योगानुसेवनं यथा पासयोलाभो भवति हास्यपरोपहासः उपासना सेवा कौ
शलं तस्माता मतिचयः बुद्धिवृद्धिः धर्मक्रियासिद्धयः धर्मयुक्तानां क्रियाणां सिद्धयो भवति एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायां पारुष्य

तृष्णासृक्ज्वरपित्तभगजनितारोगा परस्त्रीकृता प्रीति पापरतेरधर्मे निरति पारुष्यतैक्ष्ण्याभित्र १४
बौध्यां दौत्यसुहृद्गुरुद्विजधनं विद्वत्प्रशंसायशो युक्तिद्रव्यसुवर्णवेसरमहीसौभाग्यसौख्यासय
हास्योपासनकौशलमतिचयो धर्मक्रियासिद्धयः पारुष्यश्रमबन्धमानसशुच पीडाच्च धातुत्रयात् १५

इत्यादि पारुष्यपरुषवचनता श्रम खेदः बधः बधनमानसशुचः शोकश्चित्तदौस्थ्य एते भवंति धातुत्रयात्पीडा वातपित्तश्लेष्मणां त्रयाणां दोषाणां
प्रकोपात्पीडा व्याधिः संजायते भिन्नायामुभयमपि इति बुधदशान्तर्दशाफल १५ अथ जीवदशायां शुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह
जैव्यामिति जीवस्येयं दशा जैवी तस्यां जैव्यां मानगुणोदयः मान पूजा गुणा विद्याशौर्योदयः एषामुदयः प्रादुर्भावः मतिचयः बुद्धिविवृद्धिः
कांतिः कमनीयता प्रतापोन्नतिः प्रतापेन पुरुषार्थेन उन्नतिः प्रभावः शत्रूणां भीतिः माहात्म्यपरोपकारशीलता केषांचित्मते उद्यमः उत्थान

श्रीलता मंत्रैवैदिकैरन्यैर्वा नीतिर्नृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं नीत्याचाणाक्योक्तयान्येननीतिशास्त्रेणवा नृपतीराजातदाराधनेनस्वाध्यायेनपाठेनमंत्रेनमंत्र-
जाप्येनएतैः धनंवित्तंप्राप्नोति हेमसुवर्णं अश्वःतुरग.आत्मजःपुत्र.कुंजरःहस्ती अंबराणिवस्त्राणि एषांचयोबाहुल्यंसद्भूमिपैः गुणवद्भिः नृपैः सहप्री
तिः स्नेहंप्राप्नोति एतच्छुभदशायां अथाशुभमायांसूक्ष्म्योहेत्यादि सूक्ष्मंवस्तुगहनात्मकंचोहयत स्तर्कयतःश्रमःखेदोभवति यत्सूक्ष्ममतिखेदसहंग
हनंगूढं तदूहयतइत्यर्थः श्रवणरुक्कर्णरोग. वैरंविधर्माश्रितैः धर्मबाह्यैःपुरुषैःसहवैरं मिश्रायामुभयमपि इतिगुरोर्दशांतर्दशाफलं १६ अथशुक्रदं
शायांशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह शौक्र्यामिति शुक्रस्येयंदशाशौक्रीतस्यांशौक्र्यां गीतरतेःगीतासक्तेःप्रमोदस्यहर्षस्यसुरभिद्रव्याणांसु

जैव्यांमानगुणोदयोमतिचयःकांतिःप्रतापोन्नतिर्माहात्म्योद्यममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं
हेमाश्वात्मजकुंजरांबरचयःप्रीतिश्चसद्भूमिपैःसूक्ष्मोहागहनाश्रमःश्रवणरुग्वैरंविधर्माश्रितैः १६
शौक्र्यांगीतरतिप्रमोदसुरभिद्रव्यान्नपानांबरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमाः

गंधद्रव्याणांअन्नस्यभोजनस्यपानस्यासवस्यांबराणांवस्त्राणांस्त्रीणांयोषितांरत्नानांमणीनांद्युतेःकांतेःमन्मथोपकरणानांकामोपभोग्यानांशय्यादीनां
विज्ञानस्ययोगशास्त्रस्येष्टानांप्रियाणांमित्राणांसुहृदामागमालब्धयोभवंति कुशलःशिक्षितःकुशलस्यभाव.कौशल्यंकुशलःश्रेयोवाकौशल्यमभीष्ट
क्रियासुश्रेष्ठत्व क्रयविक्रयेक्रयोयदिच्छतिक्रेतुंतत्क्रयःविक्रयोयदिच्छतिविक्रेतुंतद्विक्रयः कृषिःकर्षणंनिधिःनिधानंपरैर्यद्वित्तंभूमावध.स्थाप्यतेसनिधि
स्तस्मासिर्लाभ.एतेभवंति एतच्छुभदशायां अथाऽशुभदशायांरुदोर्वीशेति रुदेनबहुभिःसहउर्वीशेनराज्ञानिषादानामन्त्यजीविनांप्राणिघातिनांधर्मरहिते

तिर्भवति अधर्मेनिरतिः आसक्तिर्भवति पारुष्यंवचनपरुषता कर्कशता तैक्ष्ण्यउग्रस्वभावता मिश्रायामुभयमपि इतिभौमदशान्तर्दशाफलं १४
अथबुधदशायाःशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह बौध्यामिति बुधस्येयंदशाबौधीतस्यादौत्येन दूतत्वेन सुहृद्भ्योमित्रेभ्यः गुरुभ्यः पूज्याई-
भ्यः द्विजेभ्योब्राह्मणेभ्यः धनमाप्नोति विद्वद्भ्यः पंडितेभ्यः प्रशंसास्तुतिः यशश्चकीर्तिर्भवति युक्तिद्रव्यंरीतिकांस्यादि स्वर्णाकनकंवेसरः अ
श्वविशेषः महीभूः सौभाग्यंसर्वजनवाल्लभ्यंसौख्यंसुखस्वभावः योगानुसेवनं एषामासयोलाभोभवति हास्यंपरोपहासः उपासनासेवा अन-
योः कौशलंतज्ज्ञता मतिश्चबुद्धिवृद्धिः धर्मक्रियासिद्धयः धर्मयुक्तानांक्रियाणांसिद्धयोभवंति एतच्छुभदशायां अथाशुभदशायांपारुष्यं

तृष्णासृक्ज्वरपित्तभगजनितारोगाः परस्त्रीकृता प्रीतिःपापरतेरधर्मनिरतिः पारुष्यंतैक्ष्ण्यान्वितं १४
बौध्यांदौत्यसुहृद्गुरुद्विजधनंविद्वत्प्रशंसायशोयुक्तिद्रव्यसुवर्णवेसरमहीसौभाग्यसौख्यासयः
हास्योपासनकौशलंमतिचयोधर्मक्रियासिद्धयःपारुष्यंश्रमबंधमानसशुचःपीडात्रधातुत्रयात् १५

इत्यादि पारुष्यंपरुषवचनता श्रमःखेदः बंधः बंधनंमानसशुचः शोकश्चित्तदौस्थ्यंएतेभवंति धातुत्रयात्पीडा वातपित्तश्लेष्मणांत्रयाणांदोषाणां
प्रकोपात्पीडाव्याधिश्चजायतेमिश्रायामुभयमपि इतिबुधदशान्तर्दशाफलं १५ अथजीवदशायाःशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह
जैव्यामिति जीवस्येयंदशाजैवीतस्यांजैव्यां मानगुणोदयः मानःपूजा गुणाविद्याशौर्यादयः एषामुदयः प्रादुर्भावः मतिश्चयं बुद्धिनिश्चयः
कांतिःकमनीयता प्रतापोन्नतिः प्रतापेनपुरुषार्थेनउन्नतिः प्रभावः शत्रूणांभीतिः माहात्म्यंपरोपकारशीलता केचित्कर्ममाहुः उद्यमः उत्थानं

शीलता मंत्रैर्वैदिकैरन्यैर्वा नीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं नीत्या चाणाक्योक्तयान्येन नीतिशास्त्रेणवा नृपती राजा तदाराधनेन स्वाध्यायेन पाठेन मंत्रेन मंत्र-
जाप्येन एतैः धनं वित्तं प्राप्नोति हेमस्वर्णं अश्वः तुरगः आत्मजः पुत्र कुंजरः हस्ती अंबराणि वस्त्राणि एषां चयो बाहुल्यं सद्भूमिपैः गुणवद्भिः नृपैः सह प्री
तिः स्नेहं प्राप्नोति एतच्छुभदशायां अथाशुभमायां सूक्ष्म्योहेत्यादि सूक्ष्मं वस्तु गहनात्मकं चोहयत स्तर्कयतः श्रमः खेदो भवति यत्सूक्ष्ममतिखेदसहं ग
हनं गूढं तदूहयतइत्यर्थः श्रवणरुक् कर्णरोगः वैरं विधर्माश्रितैः धर्मबाह्यैः पुरुषैः सह वैरं मिश्रायामुभयमपि इति गुरोर्दशांतर्दशाफल १६ अथ शुक्रद-
शायां शुभाशुभफल शार्दूलविक्रीडितेनाह शौक्र्यामिति शुक्रस्येयं दशा शौक्री तस्यां शौक्र्यां गीतरतेः गीतासक्तेः प्रमोदस्य हर्षस्य सुरभिद्रव्याणां सु

जैव्यां मानगुणोदयो मतिचयः कांतिः प्रतापोन्नतिर्माहात्म्योद्यममंत्रनीतिनृपतिस्वाध्यायमंत्रैर्धनं
हेमाश्वात्मजकुंजरांबरचयः प्रीतिश्च सद्भूमिपैः सूक्ष्म्योहागहनाश्रमः श्रवणरुग्वैरं विधर्माश्रितैः १६
शौक्र्यां गीतरतिप्रमोदसुरभिद्रव्यान्नपानांबरस्त्रीरत्नद्युतिमन्मथोपकरणज्ञानेष्टमित्रागमाः

गंधद्रव्याणां अन्नस्य भोजनस्य पानस्यासवस्य अंबराणां वस्त्राणां स्त्रीणां योषितां रत्नानां मणीनां द्युतेः कांतेः मन्मथोपकरणानां कामोपभोग्यानां शय्यादीनां
विज्ञानस्य योगशास्त्रस्य इष्टानां प्रियाणां मित्राणां सुहृदां आगमा लब्धयो भवंति कुशलः शिक्षितः कुशलस्य भावः कौशल्यं कुशलः श्रेयो वा कौशल्यम भीष्ट
क्रियासु श्रेष्ठत्व क्रयविक्रये क्रयो यदिच्छति केतुं तत्क्रय. विक्रयो यदिच्छति विक्रेतुं तद्विक्रयः कृषिः कर्षणं निधिः निधानं परैर्योहि त्तं भूमावधः स्थाप्यते स निधि
स्तस्याप्तिर्लाभ एते भवंति एतच्छुभदशाया अथाशुभदशायां दंदोर्वीशेति दंदेन बहुभिः सह उर्वीशेन राज्ञा निषादानामन्त्यजीविनां प्राणिघातिनां अधमैः रहितेः

पापासक्तो एतैःसहवैरंप्राप्नोति शत्रुः स्नेहता स्नेहान्सुतः शोकश्च भवति यत्रस्नेहस्तद्भवान् शोकमाप्नोति मिश्रायांशुभमपि इतिसुक्रस्यांतर्दशाफलमिति १७ अथ शनैश्चरदशायांक्रमाक्रमफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौरीमिति सौरीशनैश्चरदशांप्राप्यखरागर्दभाःउष्ट्राः करभाःपक्षिणः श्येनादयःमहिषीप्रसिद्धा वृद्धांगनावृद्धा स्त्री एषामासयःलाभाभवति बहुसमानजातीयानासंघःश्रेणीतस्यामधिकारेनियुज्यतेग्रामेपुरेवाश्रेणीग्रामपुराधिकारजनितातदुत्पन्नापूजामानताम प्नोति कुधान्यानांकोद्रवादीनामागमः लाभः एततूशुभदशाया अथाऽशुभदशायांश्लेष्मेर्ष्येति श्लेष्मणाकफेन ईर्ष्ययामत्सरत्वेन अनिलेनवायुना कोपेनक्रोधेन मोहेनचित्तभ्रमेण मलिनतयामलीमसत्वेन व्यापत्तिःविपत् तद्द्वानिद्रालस्ययोरतरे वर्त्तते तस्यालक्षणंहृदये व्याकुलीभावोवाच

कैलाल्यंक्रयविक्रये छ विनिधिप्राप्तिर्धनस्यागमोस्दोर्षीशनिषाद्धर्मरहितैर्वैरशुत्रः स्नेहतः १७
सौरीप्राप्यखरोष्ट्रपक्षिमहिषीवृद्धांगनावासय श्रेणीग्रामपुराधिकारजनितापूजाकुधान्यागमः
श्लेष्मेर्ष्यानिलकोपमोहमलिनव्यापत्तितद्राभ्रमान्भृत्यापत्यकलत्रभर्त्सनमपिप्राप्नोतिच्यंगता १८

श्चेंद्रियगौरवमनोमुध्यप्रसादश्चतद्राद्यालक्षणानिद्रुः श्रमःखेद एतान्प्राप्नोति भृत्येभ्यःकर्मकरेभ्यः अपत्येभ्यः पुत्रदुहितृभ्य कलत्रेभ्योभार्याभ्यः भर्त्सनं तर्जनंप्राप्नोतिव्यंगतामंगच्छेद् व्याधिनातद्दारणवामिश्रायामशुभमपि इतिशनिदशांतर्दशाफल १८ अथैकस्मिन्वृत्तेदशास्क्रमाक्रमा न्यक्रमानिच फलान्युक्तानितेषांविषयविभागलग्नदशाफलस्योपजातिकयाह दशाइति क्रमाशुभव्यामिश्रसदशासुपूर्वमिवोक्ततथाजन्मकालेउ च्चमराशिस्थानिर्मलमूर्त्तयः स्पष्टगतयश्चयेग्रहास्तेषामपिदशाःक्रमाः येनीचोपचयस्थाश्चनाम्भूमाःस्वल्पमूर्तयस्तेषामपिदशाअक्रमाः तथात्तपचने

श्वरः निशाकरादित्यविलग्नमानां तत्कालयोगादधिकं बलं यः बिभर्त्ति तस्यादिदशेष्यते सा शेषास्त्वतः शेषबलक्रमेण तयोधिकोयः प्रथमोद्भवावा ग्रहः सपूर्वपठितोदशेशः बलाधिकश्चेद्यदि केंद्रसंस्थः पूर्वसशेषास्तु यथाप्रदिष्टः श्रेष्ठादशास्त्वेवयसिग्रहस्य स्वोच्चाश्रिता कालबलाश्रितश्चेत् मूलत्रिकोणात्स्वगृहाच्चमध्यामित्राश्रिताजन्मगृहाश्रितावा नीचारिभांशोपगताजिताद्वाग्रहात्परिध्वस्तविवर्णरूक्षात् जन्मेशशत्रोर्निधनारिभेशाद्याबाधते साबहुदोषदास्यात् एवंशस्तासुशोभनासुदशासुग्रहाः शुभान्येवफलानिकुर्वंति दशाफलवृत्तेयानिशुभान्यशुभान्यभिहितानितान्येवभवंति नेतराणि अनिष्टसंज्ञास्वशुभदशासु अशुभान्यनिष्टानिएवभवंति मिश्रासुदशासुमिश्राण्येवदशाफलानिभवंति एतच्चप्रतिसूत्रमस्माभिश्चव्याख्यातं तथाचसत्यः जन्मत्युपचयभवनेषुसंस्थिताः सव्यगाः सुमूर्तिधराः श्रेष्ठफलंविदध्युर्ग्रहाः क्रमात्स्वांदशांप्राप्य अन्येनिहितारूक्षाल्पमूर्त

दशासुशस्तासुशुभानिकुर्वंत्यनिष्टसंज्ञास्वशुभानिचैवं मिश्रासुमिश्राणिदशाफलानिहोराफलंलग्नपतेः समानम् ॥ १९ ॥

योत्कृपचयर्क्षसंस्थाश्च स्वदशाभिहितंनेष्टंग्रहाः प्रयच्छंतिलोकेषु होराफलंलग्नपतेः लग्नाधिपस्यसमानंतुल्यंवक्तव्यम् यथामेषलग्नजातस्यभौमदशाफलंवृषलग्नजातस्यशुक्रदशाफलं एवमन्येष्वपिवक्तव्यं किंतुद्रेष्काणवशाच्छुभायांलग्नदशायांशुभफलमशुभायामशुभं मिश्रायांमुभयमपि अथयेपूर्वंदशारिष्टउक्तास्तेषामिमेभंगाः प्रोक्ताः तथाचसारावल्यां प्रवेशेबलवान्खेटः शुभैर्वासन्निरीक्षितः सौम्याधिमित्रवर्गस्थोमृत्कुन्नभवेत्तदा अंतर्दशाधिनाथस्यविबलस्यदशायदा विबलस्यात्तदाभंगोनबाध्यातस्यचध्रुवं युद्धेचविजयीतस्मिन्ग्रहयोगेशुभोयदि दशायानभवेत्कष्टंस्वोच्चादिषुव्यवस्थितइति १९ अथान्येषामपिफलानांदशास्वतिदेशार्थंशालिन्याह संज्ञाध्यायेति यस्यग्रहस्यसंज्ञाध्यायेयद्द्रव्यंताम्रंस्यान्मणिहेमेत्यादिनाग्रंथे-

नोक्तकथिततस्यतद्व्यस्यक्रमदशायामाप्ति योन्या अशक्रमदशायाहानि तथा यस्यकर्माजीवोपम्यग्रहेपरिशेजातकेभिहितः अर्थोसि पितृपितृपत्नीरित्यादि तस्यग्रहस्तस्यकर्माजीवस्यतद्दशायामेवाप्तिर्भवति भावफलंवस्याति शूरस्तब्धइत्यादि तथाप्रथितमातुरोदनइत्यादि तथामेषेस्वाक्तिमिरनयन इत्यादि आलोकनफलदृष्टिफलं चंद्रेभूपवुधौइत्यादि यागोद्भवनाभसयोगाम्युक्तासर्वयोगेषुयोगकर्तृभ्यो ग्रहेभ्योमध्यायोवलीयान्सस्वदशा यामेवफलदशाति नाभसयोगाः सकलदशास्वपिफलप्रदा वक्ष्यतिच इतिनिगदितायोगा सार्द्धफलाख्यनाभसाःनियतफलदाश्चेत्यात्यतसमस्तद शास्वपीति एवमादियद्युक्तंतत्सर्वमसवशेष तस्यग्रहस्यदशायायोज्यमिति २० अथयस्यजातस्यजातकमण्यगणिततस्यशरीरछायादृष्ट्वा

सत्ताध्यायेयस्यग्रहस्यमुक्तकर्माजीवोपम्यस्योपदिष्ट
भावस्थानालोकयोगोद्भवंचतत्तस्य वलस्ययोज्यदशायाम् २०

ग्रहदशाज्ञानमिह्कमयाह छायामहाभूतकृतामिति पूर्वमुक्तं शिखिभूखपयोमरुद्गणानावशिनोभूमिसुतादय क्रमेणेति तत्रादित्यचंद्रौ सिद्धावेव यःकश्चिद्ग्रह स्वदशामात्मीयदशामवाप्यमहाभूतकृताछाया अभिव्यजयति प्रकटीकरोति छायाशब्देनशरीरशोभाभिधीयते श रकांतिरित्यर्थ तथाचेसच्छायोयविच्छायोयंवर्तत इत्यभिधीयते एवमात्मीयदशायापृथिव्यादिमहाभूतकृताशरीरछायाव्यजयतिप्रकटीकरोति साचकथमिवाप्यवस्जान्गुणान्कुः पृथिवी अपवरुणः अग्निः हुताशनः वायुः अनिलः अवरमाकाशएभ्योजातेस्तन्नासाद्यमयातद्गुणान्करोति तथ्रयथा सम्यनासास्यस्वल्वक्ष्रवणानुमेयान् पार्थिवगुणगंधमभिव्यजयति नासानुमेयघ्राणेनोपलभ्यते अवाप्यंगुणरसमभिव्यजयति तच्चास्यानुमेयआस्यशब्देनेह

जिह्वाज्ञेया तयारसस्योपलब्धेः आस्यग्रहणंचात्रवृत्तानुरोधीकृतं आग्नेयी आग्नेयंगुणंरूपमभिव्यंजयति दृष्यानुमेयंवायवी वायव्यंस्पर्शगुणमभिव्यंजय
ति त्वगनुमेयंस्पर्शेनोपलभ्यतेनाभसीनाभसंगुणंशब्दमभिव्यंजयतिश्रवणानुमेयंकर्णोपलभ्यं एतदुक्तंभवति यदाशुभगंधः पुरुषोभवति तदास्यबुध
कृतापार्थिवीच्छायाज्ञेया यदामिष्टरसभोजीभवतितदास्यचंद्रशुक्रकृताछायाज्ञेया यदातीवरूपवान् सुकांतः पुरुषोभवति तदासूर्यभौमकृताआग्नेयीछाया
ज्ञेया यदास्पर्शेनमृदुर्भवति तदाशनैश्चरकृतावायवीछायाज्ञेया यदास्यवचनंकर्णयोः सुखकरंभवति तदाजीवकृतानाभसीछायाज्ञेया छायाविशेषलक्षणमाचार्यै
णसंहितायामभिहितं तथाच छायाशुभाशुभफलानिनिवेदयंतीलक्ष्यामनुष्यपशुपक्षिषुलक्षणज्ञैः तेजोगुणान्बहिरपिप्रविकाशयंतीदीपप्रभास्फटिकरत्नघ

छायांमहाभूतकृतांचसर्वेभिव्यंजयंतिस्वदशामवाप्य कंबुभि
वाम्बरजान्गुणांश्चनासास्यदृक्त्वक्श्रवणानुमेयान् २१

दस्थितेव स्निग्धद्विजत्वग्नखरोमकेशाछायासुगंधाचमहीसमुत्था तुष्ट्यर्थलाभाभ्युदयान्करोतिधर्मस्यचाहन्यहनिप्रवृद्धं स्निग्धासिताचहरितानयनाभिरामासौभा
ग्यमार्दवसुखाभ्युदयान्करोति सर्वार्थसिद्धिजननीजननीवचाप्याछायाफलंतनुभृतांशुभमाददाति चंडाधृष्यापद्महेमाग्निवर्णायुक्तातेजोविक्रमैःसप्रतापैः आग्नेयी
तिप्राणिनांस्याज्जयायक्षिप्रंसिद्धिंवांछितार्थस्यधत्ते मलिनपरुषकृष्णापापगंधानिलोत्थाजनयतिवधबंधव्याध्यनर्थार्थनाशं स्फटिकसदृशरूपाभाग्ययुक्तात्युदा
रानिधिरिवगगनोत्थाश्रेयसांस्वच्छवर्णा २१ अत्रचवायव्यांछायांवर्जयित्वासर्वास्वेवछायासुशुभमशुभंफलमुक्तंतत्कथं शुभफलेयमशुभफलेयमिति तद्दृशा
ज्ञायते तत्ज्ञानमंतरात्मन स्वरूपंमालिन्याद् शुभफलमिति शुभफलंददातियःसशुभफलदः शुभफलदस्यग्रहस्ययादशातस्यां अंतरात्मास्वदेहस्थः

परमात्मास्तिस्वरूप तारोवशुभोभवति पुरुषस्यतस्यचायादर्शितमहदशाकालेबहुविधमनेकप्रकारंसौख्यसत्वभावमयीगमधनलाभजनयत्युत्पाद्य ति अथदिवाशुभदशायापुरुषस्यातरात्माप्यशुभोभवति तत्रछायादर्शितमहजातातारोवफलदा सान्तासौख्यमनर्थागमन्वबहुप्रकारजनयति मिश्रा यामिश्रत्व यत्रायात्नवस्याति निमित्तानुनरसस्यदेहेंद्रियमहत्तरं तेजोस्येतच्छरीरस्यनिकामफलविन्मृणा प्रीतयेनफ्नोनार्थेनासिद्धोविभिनदति तस्मात्सर्वा त्मनायातुरनुमेयपयामनः शुभाशुभानिसर्वाणिनिमित्तानिस्युरेफ्ततः एकत्वमयनः भुरिस्तस्तिद्भुरिर्जयावह्नाइतिकथितफलविपाकेरिति महाभाद्र सुयानिफलानिशुभान्यशुभानिवाकथितान्युक्तानितानियःपुरुषोभुंक्ते तस्यपुरुषस्यतद्भुद्रवशावर्ततेइतिज्ञेय एतदुक्तंभवति यादृशफलशुभमशुभ

शुभफलदद्शायातारोवातरात्मावहुजनयतिप्रसांसौख्यमर्थागमंच
कथितफलविपाकैस्तर्कयेद्दर्त्तमानोपरिणमतिफलोक्ति स्वभचितास्ववीर्यैः २९

शापुरुषस्योपलभ्यते तच्चयस्यभद्रस्यदशायापठित सातस्यदशानरस्यवर्त्ततइतिज्ञेय एवंवर्त्तमानादशातर्कयेद्धसयेदित्यर्थः एवंछायावशेनातरात्मावशेनफ लस्तित्ववशेनवागणितस्यजातकस्यवर्त्तमानादशावदेत् अथसौरदशायामशुभायाव्यग्यत्वमुक्त न्वशुभायांअशुभायामयनेकेषान्यंग्यत्वं दृष्ट शुक्रदशा- याशुभायानिधिमासिरुकान्त्वसापिदृशतद्यमाह परिणमतिफलोक्तिरिति भवीर्यै बलहीनेग्रहेः फलानियानिशुभान्यशुभानिवादत्तानितत्फलोक्तिःफ ठभासिः स्वभेस्वभावस्यायापरिणमत्यनुभूयते चितायाफ्नोरयेनचेति केचित्शुभफलदद्शायातारोवातरात्माइतिपठति पठितेचव्याचक्षते यथाशुभा यादशायामतरात्मातदशाशुभायदिभवति तदाबहुजनयतिप्रसांसौख्यमर्थागममिति अथदिवाशुभायादशायामशुभातदशाअसौख्यमनर्थागमंच

हृजनयति अनेनव्याख्यानेन शुभायामशुभायांचशुभाशुभानिभवंति मिश्रफलंप्रयच्छति नचैतदिष्यते यस्मादुक्तं एकर्क्षगोर्द्धमपहृत्यददातितुस्वमिति अत्रदशापतेःफलमपहृत्यांतर्दशापतिरेवस्वंफलंददातीतिज्ञेयं अन्यथापहृत्येतिनिरर्थकंस्यादिति तस्मात्पूर्वपाठःश्रेयान् द्वितीयःप्रमादपाठःप्रथमपाठेनविनाछायांसुभाशुभत्वमनुमातुंनशक्यतइति २२ अथैकग्रहदत्तयोःफलयोःसदृशयोर्नाशोभवति भिन्नदत्तानांबहूनामपिपक्तिरेवभवतीत्येतद्वसंततिलकेनाह एकग्रहस्येति सर्वाण्येवफलानि नाभसवर्ज्यस्वदशायांग्रहःप्रयच्छतीत्युक्तं तत्रैकेनग्रहेणयदासदृशंविरुद्धंफलद्वयंदत्तंभवति तस्मिन्सदृशेतुल्येद्वयोः फलविरोधेसतिनाशोभवति तस्यफलद्वयस्यवदेद्ब्रूयात् कीदृशंतद्विरुद्धमित्यत्रोच्यते यथाकश्चिद्ग्रहःकयापियुक्त्यादशाफलादिनासुवर्णदोभवति सएवान्य

एकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यदधिकंपरिपच्यतेतत्
नान्योग्रहःसदृशमन्यफलंहिनस्तिस्वांस्वांदशामुपगताःस्वफलप्रदाःस्युः२३

यायुक्त्याअष्टवर्गफलयोगफलदृष्टिफलभावफलानामन्यतमेनसुवर्णापहारीभवति तदाफलद्वयेपिसुवर्णसंबंधोस्तीतिसादृश्यंस्वर्णदानापहारिणाविति विरोधः एवमेकस्यग्रहस्यसदृशेफलयोःविरोधेनाशंवदेत् नसुवर्णलाभोनचापहानिरितियदधिकंपरिपच्यते ततएकेनापिग्रहेणफलद्वयंदत्तमन्यरूपंतयोः मध्याद्यदधिकंतत्परिपच्यतेभवति यथाकश्चिद्ग्रहोनिर्दिष्टप्रकारद्वयेनसुवर्णदःसएवप्रकारेणैकेनसुवर्णापहारी तदाद्वयोरधिकत्वात्तद्दानस्यसुवर्णददात्येवनापहरति अथवाप्रकारद्वयेनसुवर्णापहारी प्रकारेणैकेनसुवर्णदः तदापहरणस्याधिकत्वादपहरत्येव अथवासुवर्णापहारीरूप्यदश्चतथापिद्वे असदृशे असदृशत्वादधिकंपरिपच्यते सुवर्णापहारीरूप्यदश्चभवतिइतिकेचित् नान्योग्रहइति अन्येनग्रहेणदत्तंसदृशंविरोध्यपिफलंनान्योग्रहोपिहि-

तदातत्रसुवर्णद स्वदशायासुवर्णददाति स्वदशायासुवर्णापहारीन्चापहरति अनेनैतदुक्त
नस्त्यपहरति यथाकश्चिद्ग्रहः सुवर्णदोभवत्यन्यश्चसुवर्णापहारी तदातत्रसुवर्णद स्वदशायासुवर्णददाति अन्यत्रविरुद्धयोरपिफलयोर्नाशनवदेत् यतःसुवर्णदोग्रहः स्वामात्मी
भवति यथैकग्रहस्यसदशाफलयो विरोधेसमग्रजन्मातरेपिफलनाशवदेत् अन्यत्रविरुद्धयोरपिफलयोर्नाशनवदेत् एतदष्टकवर्गफलविनाशयतस्तत्रैकस्य ग्रहस्य फलसद
यादशामुपगतःप्रासः स्ववर्णलाभकरोति सुवर्णापहारीस्वदशामुपगत प्रासःस्ववर्णमपहरति एतदष्टकवर्गफलविनाशयतस्तत्रैकस्य ग्रहस्य फलसद
शयोरपितुल्यसत्त्वयो फलयोर्नाशोभविष्यति तथानभविष्यति तथातत्रैवप्रतिपादयिष्यामइति २२ इतिश्रीमद्भोत्पलविरचितायांबृहज्जातक
विवृतौदशान्तर्दशाध्यायोष्टमः ८ अथाष्टकवर्गाध्यायोव्याख्यायते तत्रान्तर्दशाफलमिति पूर्वमेवोक्तंतत्सर्वत्र्यधुनास्थिरस्याष्टकवर्ग

इतिश्रीमद्भोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौदशान्तर्दशाध्यायोऽष्टमःसमाप्तः ८ अथाष्टकवर्गाध्यायप्रारम्भः

स्वादर्कः प्रथमायबन्धुनिधनद्व्याज्ञातपोद्यूनगोवक्रात्स्वादिवतद्वदेवरविजाच्छुक्रात्स्मरान्त्यारिषु

फलस्यावसरःलमाष्टमा सर्वेएवग्रहास्तेभ्यःसकाशादेकैकस्यग्रहस्यचारवशाद्राशौविचरतः शुभाशुभफलमष्टकवर्गेनिरूप्यते तत्रादावेवार्काष्टकवर्ग-
शार्दूलविक्रीडितेनाह स्वादर्कइति यत्रराशौजन्मसमयेपुरुषस्यादित्यःस्थितःसएवतस्यस्वस्थानमुच्यते एवमन्येषामपिग्रहाणांज्ञेयम् योयत्रव्यव-
स्थितःसएवतस्यस्वस्थानंतस्मात्स्वादर्कः प्रथमायबन्धुनिधनद्व्याज्ञातपोद्यूनगः प्रथमैकादशचतुर्थाष्टमद्वितीयदशमनवमसप्तमेषु १ ११ ४ ८
२ १० ९ ७ एतेषांस्थानानांसंज्ञाः प्रागेवव्याख्याता अत पुनर्नोच्यते एषामकन्यासएवव्याख्यानमितिसर्वत्रज्ञेयम् एतेषुस्थानेषुगतःस्वात्स्व
नादर्कःसूर्यःशुभ इष्टफलदः अर्थादेवान्यस्थानेष्वशुभअनिष्टफलद यतोवक्ष्यति इतिनिगदितमिष्टंनेष्टमन्यद्विशेषसर्वत्रज्ञेय वक्रात्स्वादिव-

वक्रादंगारकात्स्वादात्मीयस्थानादिवशुभः येष्वेवस्वस्थानात्तेष्वेवांगारकात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेष्वर्कोभौमाच्छुभः तद्वदेवरविजात् रविजा त्सूर्यपुत्रात्तद्वदेवयेष्वेवस्थानेषुस्वाच्छुभस्तेष्वेवसौरात् १।११।४।८।२।१०।९।७ एतेषुसौरादर्कः शुभइति सर्वत्रानुवर्तते शुक्रात्स्मरांत्यारिषुसएवा र्कः स्मरांत्यारिषुसप्तमद्वादशषष्ठेषुशुक्रात्शुभः ७।१२।६।जीवाद्धर्मसुतायशत्रुषु जीवाद्बृहस्पतिस्थानात् धर्मसुतायशत्रुषु नवमपंचमैकादशषष्ठे षुशुभः ९।५।११।६ दशत्र्यायारिग शीतगोः शीतगोश्चंद्रात् दशत्र्यायारिगः दशतृतीयैकादशषष्ठगः शुभः १०।३।११।६ एतेष्वेवांत्यतपःसु तेषुचबुधात्शुभः एष्वेवप्रागुक्तेषुचंद्रस्थानेषुदशत्र्यायारिषुचशब्दात्तथात्यतपः सुतेषुद्वादशनवपंचमेषुबुधाच्छुभः १०।३।११।६।१२।९।५

जीवाद्धर्मसुतायशत्रुषुदशत्र्यायारिगःशीतगोरेष्वेवांत्यतपःसुतेषुचबुधाल्लग्नात्सबंधंत्यगः१

लग्नात्सबंधंत्यगः सहशब्देनप्रागुक्तानिचंद्रस्थानान्यनुकृष्यंते तेनांत्यतपःसुतस्थानानीतिसर्वत्रपरिभाषातेनैतेषुचंद्रस्थानेषुदशत्र्यायारिषुसबंधंत्येषु चतुर्थद्वादशसहितेषुगतोलग्नादुदयाच्छुभः १०।३।११।६।४।१२ तथाचसत्यः स्वात्स्थानाद्दिवसकरस्तृतीयषष्ठांत्यभंत्रिकोणानिहि त्येषः ३।६।१२।५ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ सौरस्यतुसहजा रिसुतांत्यसंज्ञानिहित्वेष्टइत्यनुवर्तते ३।६।५।१२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरदर्शितानिस्थानानिजातानि १।११।४।८।२।१०।९।७ चंद्राद्दशमैकादशतृतीयषष्ठोपगः शुभःसूर्यः १०।११।३।६ जीवात्त्रिकोणयोः षष्ठस्तथैकादशश्चेष्टः ९।५।६।११ प्रथमद्वितीयसप्तमचतुर्थ

नैधनगतान्विनाराशीन्सौम्यादिष्ट सूर्यः १।२।७।४।८ एतानिकर्जयित्वातान्येववराहमिहिरप्रदर्शितानिस्थानानिजातानि ३।२।११।६।१२।९। कुजस्तुसद्शोर्कपुत्रेण १।११।४।८।२।१०।९।७ दशमैकादशषष्ठतृतीयगोत्यम्बतुर्थगोलग्नात् १०।११।६।३।१२।४ शुक्रस्थानाद्रविःषट् सप्तमद्वादशेषुभवतीष्टः ६।७।१२ तथान्वसूक्ष्मजातके केंद्रायाष्टद्विनवस्वकः स्वाद्वार्कभौमयोश्वशुभः षट्सप्तान्त्येषुसितात्षडायधीधर्मगोज्ञ सात् उपचयगोर्कश्चन्द्रादुपचयनवमात्यधीयुतः सौम्यात् लग्नादुपचयवधुन्त्यस्थितः शोभनःप्रोक्तः इतिआदित्याष्टकवर्गः १ अथचन्द्राष्टकवर्गं शार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नात्सड्विति लग्नात्षट्त्रिदशायगः शशीचन्द्रः लग्नादुदयात्सडित्यादिगः षष्ठतृतीयदशमैकादशेषुस्थानेषुशुभः ६।३

लग्नात्षट्त्रिदशायगःसधनधीधर्मेषुचारान्छशीस्वात्सास्ताद्दिषुसाष्टसप्तसुरवेः षट्त्र्यायधी
स्थोयमात् धीत्र्यायाष्टमकण्टकेषुशशिजाज्जीवाद्व्ययायाष्टग केंद्रस्थश्वसितात्तुधर्मसु
स्वधीत्र्यायास्पदानगगः २

१०।११ सधनधीधर्मेषुचाराच्छशीसहशब्देनप्रागुक्तान्येवस्थानान्यनुक्षिप्यते शशीचन्द्रः आराद्भौमादेष्वेवषट्त्रिदशायेषुधनधीधर्मसहितेषु द्वितीयपञ्चमनवमयुक्तेषुशुभः ६।३।१०।११।२।५।९ स्वात्सास्ताद्दिषुआ त्मीयस्थानादेष्वेवषट्त्रिदशायेषुसास्ताद्दिषुसप्तमप्रथमसहितेषुशुभः शशी ६३।१०।११।७।१ साष्टसप्तसुरवेरादित्यादेष्वेवस्थानेषुसा ष्टसप्तसु अष्टमसप्तमसंयुक्तेषु ६।३।१०।११।८।७ शुभ षट्त्र्यायधीस्थोयमात् यमात्सौरात् षट्त्र्यायधीस्थ षष्ठतृतीयैकादशपञ्चम- स्थानस्थःशुभः ६।३।११।५ धीत्र्यायाष्टमकण्टकेषुशशिजात् शशिजाद्बुधाद्बुधस्थानाद्धीत्र्यायाष्टमकण्टकेषुपंचमतृतीयैकादशाष्टमकेन्द्रेषुशुभः शशी ५।३।

११।८।१।४।७।१० जीवाद्व्ययायाष्टग केंद्रस्थश्च जीवाद्गुरुस्थानाद्व्ययायाष्टगः केंद्रस्थश्च द्वादशैकादशाष्टमकेंद्रस्थश्च शुभश्चंद्रः १२।११।८।१।४।७।
१० सितात्तु धर्मसुतधीत्र्यायास्पदःनंगग सितान्छुक्राद्धर्मसुतधीत्र्यायास्पदानंगगेषु नवमचतुर्थपंचमतृतीयैकादशदशमसप्तमेषु शुभः ९।४।५।३
११।१०।७ तथाच सत्य षष्ठैकादशसप्तमतृतीयदशमादिसंस्थितश्चंद्र स्वादिष्टः ६।११।७।३।१०।१ सौरस्य तु सहजारिसुतायसंस्थितश्च शुभः ३।६।५
।११ रिपुनिधनसहजसप्तमदशमैकादशसंस्थितः सूर्यात् ६।८।३।७।१०।११ लग्नात्तृतीयदशमारिलाभसंस्थितः शुभश्चंद्रः ३।१०।६।११ भ्रातृसुत
कर्मधनलाभधर्मरिपुराशिगः कुजादिष्टः ३।५।१०।२।११।९।६ जीवात्तृतीयषष्ठद्विनवमसुतवर्जितेष्विष्टः ३।६।२।९।५ एतानिवर्जयित्वा तान्ये

वक्रस्तूपचयेष्विनात्सतनयेष्वाद्यादिकेषूदयाच्चंद्राद्दिग्विफलेषु केंद्रनिधनप्रास्यर्थगःस्वाच्छुभः
धर्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयाज्ज्ञात्षडन्त्रिधीलाभगःशुक्रात्षड्व्ययलाभमृत्युषुगुरोःकर्मांत्यलाभारिषु ३

ववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १२।११।८।१।४।७।१० प्रथमद्वितीयषष्ठाष्टमांत्यवर्जेषु भार्गवादिष्टः १।२।६।८।१२ एतानिवर्जयित्वाता
न्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि ३।४।५।७।९।१०।११ षष्ठधननवमपश्चिमवर्ज्येषु बुधात्शस्तश्च ६।२।५।९।१२ एतानिवर्जयित्वा
तान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।३।४।७।८।१०।११ तथाच सूक्ष्मजातके शश्युपचयेषु लग्नात्साद्यमुनिः स्वात्कुजात्सनवधी
स्थः सूर्यात्साष्टस्मरगस्त्रिषडायसुतेषु सूर्यसुतात् ज्ञात्केंद्रत्रिसुतायाष्टमगगुरोर्व्ययभावाष्टकेंद्रेषु त्रिचतुः सुतनवदशसप्तमायगश्चंद्रमाः
शुभ शुक्रात् इतिचंद्राष्टकवर्गः २ अथभौमाष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह वक्रस्तूपचयेष्विनादिति वक्रोंगारकः इनादादित्याद्उ-

पञ्चयेषु त्रिषडेकादशदशमेषु सतनयेषु पञ्चमस्थानसहितेषु शुभम् ३।६।१०।११।५ आयाधिकेषूदयाद्धर्के शुभः उदयात्समादेष्वेवोपचयेष्वाद्यो-
धिकेषु प्रथमस्थानयुक्तेषु शुभम् ३।६।१०।११।१ चन्द्राद्दिग्विफलेषु चन्द्रस्थानादेष्वेवोपचयेषु दिग्विफलेषु दशमस्थानफलवर्जितेषु तेन दशम-
स्थानेन शुभमनाप्य शुभफलं करोतीत्यर्थः ३।६।११ एतेषु शुभम् कद्रनिधनधास्थयंगः स्यात्शुभः स्वादात्मीयस्थानात्केन्द्रनिधनधास्थयंग केन्द्राष्ट-
मैकादशद्वितीयगः शुभः १।४।७।१०।८।११।२ धर्मायाष्टमकेन्द्रगोर्कतनयात् सौराद्धर्मायाष्टमकेन्द्रगः नवमैकादशाष्टमकेन्द्रगतः शुभः ९।११
।८।१।४।७।१० ज्ञात्सद्विधीलाभगः ज्ञात् बुधात् षड्त्रिधीलाभगः षष्ठतृतीयपञ्चमैकादशगतः शुभः ६।३।५।११ शुक्रात् षड्व्ययलाभमृत्युषु शुक्र-
स्थानात् षष्ठद्वादशैकादशाष्टमेषु शुभः ६।१२।११।८ गुरोः कर्मान्त्यलाभारिषु गुरोः जीवाद्दशमद्वादशैकादशषष्ठेषु शुभः १०।१२।११।६ तथान्यः सत्यः
द्वादशपञ्चमनवमतृतीयषष्ठान्विना कुजस्तिष्ठेत् स्वस्थानात् १२।५।९।३।६ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि
१।४।७।१०।८।११।२ सौरस्तु नवमाद्यधिकेषु भनयेषु एष्वेव द्वितीयस्थानं विना नवमाद्यधिकेषु ११।८।९।१।४।७।१० भौमस्तृतीयपञ्च-
मदशमैकादशारिषु स्थितः सूर्यादिष्टः ३।५।१०।११।६ चन्द्रान्मध्यमो दशमषष्ठसहजलाभेषु १०।३।६।११ दशमैकादशषष्ठात्यगः कुजः भू-
मिजः पूजितो गुरुस्थानात् १०।११।६।१२ षष्ठैकादशपञ्चमतृतीयगः शुभः सौम्यात् ६।११।५।३ अन्त्यायाष्टमषष्ठगः कुजः पूजितः शुक्रात्
१२।११।८।६ प्रथमैकादशदशारिषु सहजोपगतश्च होरायाः १।११।१०।६।३ तथान्यस्वल्पजातके भौमः स्वादायस्वाष्टकेन्द्रगः व्यायषट्सुते
षु बुधात् जीवाद्दशायशत्रुव्ययेष्विनादुपचयसुतेषु उदयादुपचयतनुषु त्रिषडायेष्विन्दुतः समो दशमः चन्द्रस्थानादुपचयेषु दशमवर्जितेषु शुभम्
दशमो शुभोपि न भवति ३।६।११ भृगुतोत्यषडायेषु १२।६।११ असितात्केन्द्रायनववसुषु १।४।७।१०।११।९।८ इति भौमाष्टकवर्गः ३

अथबुधस्याष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह द्व्याद्यायाष्टतपइति इंदुजोबुधः भृगुजाच्छुक्रात् द्व्याद्यायाष्टतपःसुखेषु द्वितीयप्रथमैकादशाष्टमनवम चतुर्थेषुसन्त्यात्मजेषुतृतीयपंचमयुक्तेषुशुभः २।१।११।८।९।४।३।५साज्ञास्तेषुयमारयोः एष्वेव द्व्याद्यायाष्टतपःसुखेषुसाज्ञास्तेषु दशमसप्तमसहितेषु यमारयोः शनैश्चरांगारकयोः यमात् २।१।११।८।९।४।१०।७आराच्छुभः२।१।११।८।९।४।१०।७व्ययारिपुप्रास्यष्टगोवाक्पतेः वाक्पतेःजीवात् द्वादशषष्ठैकादशाष्टमगत शुभः १२।६।११।८धर्मायारिसुतव्ययेषुसवितुःसूर्यान्नवमैकादशषष्ठपंचमद्वादशेषुशुभः ९।११।६।५।१२स्वात्साद्यकर्मत्रिगःस्वादात्मीयस्थानादेष्वेव धर्मादिषुस्थानेषुसाद्यकर्मत्रिकेषु प्रथमदशमतृतीयसहितेषुगतःशुभः ९।११।६।५।१२।१।१०।३ षट्स्वायाष्टसुखास्पदेषुहिमगोश्चंद्रात् षष्ठद्वितीयैका द-

द्व्याद्यायाष्टतपःसुखेषुभृगुजात्सत्यात्मजेष्विंदुजःसाज्ञास्तेषुयमारयोर्व्ययारिपुप्रास्यष्टगोवाक्पतेः
धर्मायारिसुतव्ययेषुसवितुःस्वात्साद्यकर्मत्रिगःषट्स्वायाष्टसुखास्पदेषुहिमगोःसाद्येषुलग्नाच्छुभः ४

शाष्टमचतुर्थदशमेषुशुभः ६।२।११।८।४।१०साद्येषुलग्नाच्छुभः एष्वेवषष्ठादिषुस्थानेषुसाद्येषुप्रथमस्थानसहितेषुलग्नाच्छुभः ६।२।११।८।४।१०।१। तथान्यसत्यः स्वातस्थानाच्छशितनयोद्वितीयसप्तमचतुर्थनिधनानिहित्वेष्टः २।७।४।८ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।३।५।६।९।१०।११।१२सूर्यस्यतुलाभारिस्कतात्यनवमस्थः११।६।५।१२।९स्कतसहजषष्ठपश्चिमवर्जितेषुमंडलेषुबुधस्त्विष्टः सौराराभ्यांस्थानाद्विकल्पाच्छास्त्रनियमेन ५।३।६।१२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १।११।४।२।८।९।१०।७ लग्नाच्छुक्रोयेषुप्रशस्यते तेषुचंद्रजस्तस्य येषुस्थानेषुलग्नाच्छुक्रः शुभस्तेष्वेवस्थानेषुशुक्रस्थानाद्बुधः शुभोभवति शुक्राष्टकवर्गःपठ्यते लग्नादिष्टशुक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चि

मान्हिला ६।७।१०।१२ एतानिस्थानानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानान्निजातानि १।३।२।४।५।८।९।११ एतेषुस्थानेषु शुभंस्थानाच्छु-
भोशुभः भूसोयात्स्वाष्टमशत्रुभेषुजीवाद्बुधः येषु १२।११।८।६ दशमस्त्वाभपष्ठाष्टमेषुसद्म बुधस्तुर्यैन १०।२।११।६।८।४ उमाव्येशाधूनात्यनवमेस्व
तसहजवर्ज्येषु ७।१२।९।३।१ एतानिवर्जयित्वातान्येषवराहमिहिरपठितानिस्थानान्निजातानि २।६।१० ।११।८।४।१ एतेषुलभान्छुभः तथान्तस्व
लग्नजातके सौम्योत्सवद्नवायात्मजेष्विना १२।६।९।११।५ स्वाभितनु ३।१ दशासुतेषु १० चन्द्राद्धूरिपुदशायाष्टरवगतः २।६।१०।११।८।४ सादि
पुविलयात् प्रथमरुरसायहिनिधनधर्मेषु १।४।११।२।८।९ सिताभिधीसमस्तेषु ३।५ साशास्मरेषु १०।७ सौरारपोर्व्ययायरिपुवस्सुषु १२।११।
६।८ गुरोः इतिबुधस्याष्टकवर्गः ४ अथजीवस्याष्टकवर्गशार्दूलविक्रीडितेनाह दिगिति दिक्स्वाद्याष्टमदायबन्धुषुकुजादर्गिरशति अ-
गिरजीव कुजादगारभ्यदशमद्वितीयप्रथमाष्टमसप्तमैकादशचतुर्थेषु शुभः १० ।२।१।८।७।११।४ स्वात्सचिकेम्प्यगिरोः स्वादत्मीपस्थानाद
गिरा गुरुः पूर्वोक्तेषुदिक्स्वाद्यादिषु सचिकेषुतृतीयस्थानसहितेषु शुभः १०।२।१।८।७।११।४।३ सूर्यात्सत्रिनवेषुगुरुः शुभः सूर्याद्वादित्यादे
ष्वेवस्थानेषुभागुक्तेषुसतपरस्तृतीयेषुतृतीयनवमस्थानाधिकेषु शुभः १०।२।१।८।७।११।४।३।९ धीस्वनवादिग्लाभारिगोभार्गवात् भा
र्गवाच्छुक्रात् पञ्चमद्वितीयनवमदशमैकादशषष्ठेषुशुभः ५।२।९।१०।११।६ जायायार्थनवात्मजेषुहिमगोः हिमगोश्चन्द्रात् सप्तमैकादशद्वितीयन
वमपञ्चमेषुशुभः ७।११।२।९।५ मदात्रिपद्धीव्ययेमदात्सौरात् तृतीयषष्ठपञ्चमद्वादशेषुशुभः ३।६।५।१२ दिग्धीपद्स्वसुखायपूर्वनवगोत्राङ्कुरु ज्ञात्सुधा
दशमपञ्चमपष्ठद्वितीयचतुर्थैकादशप्रथमनवमेषुशुभः १०।५।६।२।४।११।१।९ सस्मरस्मोदयात् उदयाल्लग्नादेष्वेवस्थानेषुसस्मरेषुसप्तमस्थानसहिते
शुभः १०।५।६।२।४।११।१।९।७ तथान्तस्त्यः येषुबुधस्यशाखाकरुजेषुगुरुः पुष्कलस्वकात्स्थानात् चन्द्राष्टकवर्गेपठ्यते पष्ठधननवमपञ्चमकज्ज

घुबुधात्प्रशस्तश्च ६।२।९।१२ एतानिस्थानानिवर्जयित्वाजातानि १।३।४।५।७।८।१०।११ अत्रपंचमद्वितीययोः स्थानयोः वराहमिहिरेणसह भेदः अत्रत्ववराहमिहिरेणयवनेश्वरमतमंगीकृत्यद्वितीयस्थानस्यशुभत्वमंगीकृतं तथात्वयवनेश्वरः स्वस्थानगः स्थानकृवर्णमानप्राप्तिंद्वितीयेत्वगुरुः करोति एवंद्वितीयेनशुभः विवाददैन्याध्वगदस्त्रिकोणेतस्मात्पंचमेनशुभः एष्वेवार्कादिष्टोनवमाप्यधिकेषुभवनेषु १।३।४।५।७।८।९।१०।११ अत्रापिपंचमद्वितीययोः वराहमिहिरेणयवनेश्वरमतमंगीकृतं तथात्वयवनेश्वरः स्थानेरवेर्बुद्धिकृद्धनासिंकरोतिजीवोधनदोद्वितीये एवंद्वितीयेशुभत्वाद्वराहमिहिरेणांगीकृतं रुजापीडाध्वदारिद्र्य सूरिः स्यात्पंचमेतस्मात्पंचमेनशुभः आत्मसहजेषु सहजभवनंविना कुजाच्चगुरुरिष्टः १।४।५।७।१०।११

दिक्स्वाद्याष्टमदायबंधुषुकुजात्स्वात्सत्रिकेष्वंगिराः सूर्यात्सत्रिनवेषुधीस्वनवदिग्लाभारिगो भार्गवात्
जायायार्थनवात्मजेषुहिमगोर्मदात्त्रिषड्धीव्ययेदिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वनवगोज्ञात्ससमरश्चोदयात् ५

अत्रापिपंचमद्वितीययोः वराहमिहिरेणसह भेदः अत्रापियवनेश्वरः गुरुः कुजस्थानगतोऽरिहंताद्वितीयगस्तुधातिहर्षदाता तस्माद्वराहमिहिरेणद्वितीयस्थानमंगीकृतं जामित्रगोव्याध्यरिशोककारी एवंसप्तमस्थानंनांगीकृतं द्वादशारिपुपंचमतृतीयसंज्ञेशुभः सौरात् १२।६।५।३ दशमैकादशनवमद्वितीयषट्पंचमेषुभृगोः जीवइष्टः १०।११।९।२।६।५ चंद्राज्जामित्रनवमसुतलाभकोशर्क्षेषुगुरुः शुभः ७।९।५।११।२ प्रथमद्वितीयपंचमचतुर्थधर्मारिलाभदशमस्थः सौम्याद्गुरुरिष्टः १।२।५।४।९।६।११।१० जीवोलग्नादेवमिष्टः सजामित्रः १।२।५।४।९।६।११।१०।७ तथाचस्वल्पजातके जीवो भौमाद्व्यायाष्टकेंद्रगो २।११।८।१।४।७।१० कर्त्सधर्मसहजेषु २।११।८।१।४।७।१०।९।३ स्वात्सत्रिकेषु २।११।८।१

९।७।१०।१२ शुक्रान्नवदशान्तामस्तधीरिपुषु ३।१०।११।२।५।६ शशिनः स्वरत्रिकोणार्यलाभगः ७।१।५।३।११ स्वरिपुधीव्ययेषु यमात् २।६।५।१२ नवदिर पधीस्तायगाभुपुत्रा ९।१०।४।१।५।२।११।६ स्वकामगोऽग्रात् ९।१।४।२।५।११।६।७ इति जीवाष्टकवर्गः ५ अथ शुक्रस्याष्टकवर्गं शार्दूलविक्री- डितेनाह लग्नादिति सितः शुक्रः लग्नादासुतलाभरधनवगः क्रमः लग्नात्प्रभृति सुतस्थानं पञ्चमं यावत्तथा लाभरधनवगः सितः शुभः तेषु प्रथमद्वि तीयतृतीयचतुर्थपञ्चमैकादशाष्टनवमेषु लग्नाच्छुक्रः शुभः १।२।३।४।५।११।८।९ सात्स्वः शशांकात्सितः शशाङ्काच्चन्द्रात्स्वस्थानेषु सात्येषु सत्य येषु द्वादशस्थानाधिकेषु शुभः १।२।३।४।५।११।८।९।१२ स्वात्सात्तेषु स्वात्शुक्रीयस्थानात्स्वेष्वेव स्थानेषु सात्तेषु दशमस्थानाधिकेषु शुभः

लग्नादासुतलाभरधनवगः सात्यः शशाङ्कात्सितः स्वात्सात्तेषु सुखत्रिधीनवदशाछिद्रात्तिगः सूर्यजात्
रश्मायव्ययगो रवेर्नवदशमास्यष्टधीस्थो गुरोर्ज्ञादीन्त्र्यायनवारिगोस्त्रिनवषट्पुत्रायसात्य कुजात् ६

१।२।३।४।५।११।८।९।१० सुखत्रिधीनवदशाछिद्रात्तिगः सूर्यजात् सौराच्चतुर्थतृतीयपञ्चमनवमदशमाष्टमैकादशेषु शुभः ४।३।५।९।१०।८।११ रश्मायव्ययगो रवेः रवेरादित्यादष्टमैकादशद्वादशेषु शुभः ८।११।१२ नवदशमास्यष्टधीस्थो गुरोः जीवान्नवमदशमैकादशाष्टमपञ्चमेषु शुभः ९।१०।११।८ ५ ज्ञाद्दीन्त्र्यायनवारिगः ज्ञात् बुधात् पञ्चमतृतीयैकादशनवमषष्ठेषु शुभः ५।३।११।९।६ त्रिनवषट्पुत्रायसात्यः कुजात् कुजाद्भौमात्तृतीयनव मषष्ठपञ्चमैकादशेषु सात्येषु शुभः ३।९।६।५।११।१२ तथा त्रसत्यः स्वस्थानाद्भृगुतनयः षट्सप्तमप- ञ्चमेतरेष्विष्टः ६।७।१२ एतानि वर्जयित्वा तान्येव वराहमिहिरपठितानि स्थानानि जातानि १।२।३।४।५।८।९।१०।११ रिपपोत्तिकर्मवर्ज्येषु सितम्

द्रान्तुपुष्कलोनृणां ६ । ७ । १० एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिजातानि १ । २ । ३ । ४ । ५ । ९ । ८ । ११ । १२ अंत्योपांत्याष्टमगः सूर्यादिष्टस्तु भार्गवकथितः १२ । ११ । ८ भौमादंत्योपांत्यतृतीयनवमसुतरिपुशशिगश्चैवं १२ । ११ । ३ । ९ । ५ । ६ दशमैकादशनिधनत्रिकोणसंस्थोभृगुर्जीवात् १ । ११ । ८ । ५ । ९ सौम्यात्सुतधर्मलाभसहजारिसंज्ञेषु ५ । ९ । ११ । ३ । ६ लग्नादिष्टः शुक्रोरिपुसप्तमदशमपश्चिमान्हित्वा ६ । ७ । १० । १२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि १ । २ । ३ । ४ । ५ । ८ । ९ । ११ आद्यद्वितीयरिपुसप्तमांत्यवर्ज्येषुसौराच्च १ । २ । ६ । ७ । १२ एतानिवर्जयित्वातान्येववराहमिहिरपठितानिस्थानानिजातानि ३ । ४ । ५ । ८ । ९ । १० । ११ तथाचस्वल्पजातके शुक्रोलग्नादासुतनवाष्टला

मंदस्त्वात्त्रिसुतायशत्रुषुशुभःसाज्ञांत्यगोभूमिजात्केंद्रायाष्टधनेष्विनादुपचयेष्वाद्येषुखेचोदयात्
धर्मायारिदशांत्यमृत्युषुबुधाच्चंद्रात्त्रिषड्लाभगःषष्ठायांत्यगतःसितात्सुरगुरोःप्रास्यंतधीशत्रुषु ७

भेषु १ । २ । ३ । ४ । ५ । ९ । ८ । ११ सव्ययश्चंद्रात् स्वात्साज्ञेषुरविसुतात्त्रिधीसुखास्तनवकर्मरंध्रेषु वस्वंत्यायेष्वर्कान्नवदिग्लाभाष्टधीस्थितोजीवात् ज्ञात्त्रिसुतनवायारिष्वायसुतापोक्लिमेषुकुजादितिशुक्राष्टकवर्गः ६ अथसौरस्याष्टकवर्गंशार्दूलविक्रीडितेनाह मंदःस्वात्त्रिसुतायशत्रुषुशुभइति मंदः सौरः स्वादात्मीयस्थानात्तृतीयपंचमैकादशषष्ठस्थानेषुशुभः साज्ञांत्यगोभूमिजात् भूमिजाद्भौमादेष्वेवप्रागुक्तेषुसाज्ञांत्येषुगतः दशमद्वादशसहितेषुशुभः ३ । ५ । ११ । ६ । १० । १२ केंद्रायाष्टधनेष्विनात् इनात्सूर्यात्केंद्रैकादशाष्टमद्वितीयेषुशुभः १ । ४ । ७ । १० । ११ । ८ । २ उपचयेष्वाद्येषुखेचोदयात् उदयाल्लग्नात्तृतीयषष्ठदशमैकादशप्रथमचतुर्थेषुशुभः ३ । ६ । १० । ११ । १ । ४ धर्मायारिदशांत्यमृत्युषुबुधात् बुधाद्बुधस्थाना

न्नवमेकादशषष्ठदशमद्वादशाष्टमेषु सुधः १।११।६।७।१२।८ चन्द्राच्चिषड्डायगः चन्द्रस्थानात्तृतीयषष्ठैकादशेषु शुभः ३।६।११ षष्ठात्स्वायमतः सिता
त् शुक्रस्थानात् षष्ठद्वादशैकादशेषु शुभः ६।१२।११ सुरगुरोर्मास्वन्नवीशत्रुषु सुरगुरोः जीवादेकादशद्वादशपञ्चमषष्ठेषु शुभः ११।१२।५।६ तथान्यसत्य
एकादशपञ्चमषष्ठगोर्कजः स्वाच्छुभस्तृतीयेन ११।५।६।३ स्थानान्निशाकरस्यतु पञ्चमकर्मैंनवमेमेव ११।२।६ येष्वात्मनोरविस्त्रेषु भास्करेः स्वात्सौरेस्स्था
नात् आदित्याष्टकवर्गेपदयते स्वात्स्थानाद्दिनकरस्तृतीयषष्ठात्यमत्रिकोणानि हिलेषु २।६।११।५।९ एतानिहिलाजातानि १।२।४।७।९।१०।११।८
अत्र वराहमिहिरदस्याधिकनवमस्थानतञ्चयवनेश्वरविरोधितावराहमिहिरेणेत्युक्त तथान्ययवनेश्वरः पापमस्तिनवमेविधत्तइति जीवादिष्ट षट्पञ्च
मपञ्चिमैकादशेस्यन्न ६।५।१२।११ ध्वावस्तुतकिजपलाभात्यकर्मगः पुष्कलोनृणा भौमस्थानात्सौरिः ३।५।६।११।१२।१० षष्ठोत्योपात्य
गः शुक्रात् ६।१२।११ दशमैकादशषष्ठाष्टमात्पनवमोर्कजः सौम्यात् १०।११।६।८।१२।९ स्थानाद्विशोठभान्छुभस्तुठमायथासूयी आं
त्याष्टकवर्गपदयते दशमैकादशषष्ठतृतीयगोठभगभ्तुर्यमूलमात् १०।११।६।३।११४ तथान्यस्वल्पजातके स्वात्सौरस्त्विस्कतायारिगः ३।५
११।६ कुजात्स्वकर्मसहितेषु ३।५।११।६।१२।१० स्वायाष्टकेन्द्रगोर्को २।११।८।१।४।७।१० शुक्रात्स्वषात्यलाभेषु ६।१२।११ भिषठा
यगः शशाङ्का ३।६।११ उदयात्ससखायकर्मगो ३।६।११।४।१।१० षगुरोःसुतषट्व्ययायगो ५।६।१२।११ शात्स्वयायरिपुडिङ्
चापस्यः १२।११।६।१० ।९।८ इतिसौरस्याष्टकवर्गः ७ अथाष्टकवर्गफलनिरूपणार्थमाविन्याहू इतिनिगदितमिति इत्यनेन ।
केनप्रकारेणयन्निगदितमुक्ततद्दिष्टनेष्टपन्यत् यदन्यान्निगदिततत्सर्वपनिष्टमशोभन एतदुक्तमभवति स्वादर्कप्रथमायवंधुनिधनइत्यनेन
यान्युक्तानिस्थानानितेषामेवषुफल विशेषादधिकफलविपाकमेवमिष्टानिष्टयोः फलयोःविशेषात्सशोधनादधिकमिष्यते तत्फलविपाकमभवति एतज्जन्मा

जन्मस्थाने यत्रस्थाने ग्रहा स्थिता. तस्मात्स्थानाच्छुभाशुभानि फलानि प्रयच्छंति न तथा तत्कालाक्रांतराशितः एतदुक्तं भवति यानि शुभस्थानान्याचार्येणपठितानि तानि बिंदूपलक्षितानि कार्याणि यान्यशुभानि तानि रेखोपलक्षितानि ततइष्टानिष्टयोः विशेषमंतरं कृत्वा ऽवशिष्टस्य फलस्य पक्तिरिति यत्र बिंदुष्टकंजातं तत्र शुभफलं संपूर्णं यत्र च षड्बिंदवस्तत्र पादोनं फलं यत्र च बिंदुचतुष्टयं तत्रार्द्धफलं यत्र बिंदूद्वौ तत्र पादफलं अशुभफलस्यैवं रेखाभिः कल्पना कार्या तत्र चानिमिषपरमांशके विलग्न इत्यत्र प्रयोगे जातस्यांगारकस्याष्टकवर्ग उदाह्रियते तत्राचार्यपठितानि स्थानानि बिंदूपलक्षितानि कार्याणि अपठितानि अशुभानि स्थानानि रेखोपलक्षितानि कार्याणि तद्यथा ग्रहसंस्था मीनलग्नगतः शुक्रः मेषे द्वितीयस्थानस्थोर्कः तृतीये वृषे चंद्रबुधौ पंचमस्थाने कर्कटस्थो जीवः

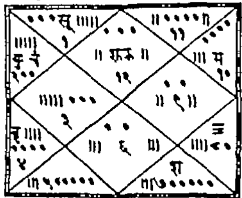
इति निगदितमिष्टं नेष्टमन्यद्विशेषादधिकफलविपाकं जन्मभात्तत्र दद्युः उपचयगृहमित्रस्वोच्चगैः पुष्टमिष्टं त्वपचयगृहनीचारातिगैर्नेष्टसंपत् ८ इत्यष्टकवर्गः

अष्टमे तुलायां शनैश्चरः एकादशे मकरस्थो भौमः अनया ग्रहसंस्थया प्रदर्श्यते न्यासः वक्रस्तूपचये ब्विनाष्वतनये ष्वाद्याादिकेषूदयाच्चंद्राद्विग्विफलेषु केंद्रनिधनप्रास्त्यर्थगः स्वाच्छुभः धर्मायाष्टमकेंद्रगोर्कतनयाज्ज्ञात् षट्त्रिधीलाभगः शुक्रात्षड्व्ययलाभ १२ मृत्युषु करोः कर्मान्त्यलाभारिषु १ अष्टकुंडलिकान्यासः अथ शुभाशुभफलविशेषः क्रियते तत्र मेषे रेखापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य द्वे रेखे जाते तस्मादेवंविधे योगे जातस्य सदैवचारवशात् मेषस्थोऽगारको ष्टभागद्वयेनाशुभः वृषे रेखापंचकं बिंदुत्रयं जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य द्वे रेखे जाते तस्माद्वृषस्थो भौमो ष्टभागद्वयेनाशुभो भवति मिथुने रेखापंचकं बिंदुत्रयं च जातं रेखात्रयं बिंदुत्रयं चापास्य द्वे रेखे जाते तस्मिन्मिथुनस्थो भौमो ष्टभागद्वयेनाशुभः कर्कटे बिंदुचतुष्टयं

न्त्यमेकादशपञ्चदशमद्वादशाष्टमेषुबुधः १ । ३३ । ६ । ४ । ११ । ८ चन्द्राच्चिपड्डाभगः चन्द्रस्थानात्तृतीयषष्ठैकादशेषुशुभः ३ । ६ । ११ पञ्चात्स्वायगतःसिता
त् शुक्रस्थानात् पञ्चद्वादशैकादशेषुशुभः ५ । १२ । ११ सुरगुरोःप्रास्तंनपीशत्नुषु सुरगुरोः जीवादेकादशद्वादशपञ्चमषष्ठेषु शुभः ११ । १२ । ५ । ६ तथान्त्यसत्य
एकादशपञ्चमपञ्चगोर्कजा स्वात्कुभस्तृतीयेच ११ । ५ । ६ । ३ स्थानान्निशाकरस्यतुपञ्चमस्त्वर्थमर्येषेव ११ । ३ । ६ येष्वात्मनोरविस्त्रेषुभास्करि स्वात्सौरेर्विस्था
नात् आदित्यादकवर्गेपद्यते स्वात्स्थानाद्दिनसकरस्तृतीयपष्ठात्यमन्त्रिकोणानि ह्रिलेषः ३ । ६ । १२ । ५ । ९ एतानिहिताजातानि १ । २ । ४ । ७ । ९ । १० । ११ । ८
अत्रवराहमिहिरादभ्यधिकनवमस्थानतञ्चयवनेश्वरविरोधितादराहमिहिरेणेत्युक्तं तथान्वयवनेश्वरः पापप्रवृत्तिनवमेविधत्तइति जीवादिष्टः षड्पञ्च
मपञ्चमैकादशस्थश्च ६ । ५ । १२ । ११ भ्रातृसुतविजयलाभात्यकर्मगः पुष्फलोनृणा भौमस्थानात्सौरिः ३ । ५ । ६ । ११ । १२ । १० षष्ठात्योपात्य
गः शुक्रात् ६ । १२ । ११ दशमैकादशपष्ठाष्टमात्यनवमोर्कजः सौम्यात् १० । ११ । ६ । ८ । १२ । ९ स्थानादिष्टोठभात्कुभस्तुल भाययासूर्य आदि
त्याष्टकवर्गेपद्यते दशमैकादशपञ्चतृतीयगोठभगश्चतुर्थमूलघात् १० । ११ । ६ । ३ । १ । ४ तथान्त्यस्वल्पजातके स्वात्सौरिस्त्रिसकताधारिगः ३ । ५
११ । ६ कुजार्दत्यकर्मसहितेषु ३ । ५ । ११ । ६ । १२ । १० स्वायाष्टकेंद्रगोर्का २ । ११ । ८ । १ । ४ । ७ । १० कुज्ञात्स्वधात्यलाभेषु ६ । १२ । ११ त्रिषडा
यगः शशाङ्का ३ । ६ । ११ दुदयात्सस्वायकर्मणो ३ । ६ । ११ । ४ । १ । १० बुधगुरोःसुतपदव्ययगो ५ । ६ । १२ । ११ ज्ञाद्व्ययायरिपु
वाष्टस्थ १२ । ११ । ६ । १० । ९ । ८ इतिसौरस्याष्टकवर्गः ७ अथाष्टकवर्गफलनिरूपणार्थमालिन्याह इतिनिगदितमिति त्वने
तेनप्रकारेणयन्निगदितमुक्ततदिष्टनेष्टमन्यत् यदन्यन्निगदिततत्सर्वमनिष्टमशोभन एतदुक्तभवति स्वादर्कःप्रथमायर्वधुनि
यान्युक्तानिस्थानानितेषामेशुभफल विशेषादधिकफलविपाकमेवमिष्टानिष्टयोःफलयोःविशेषात्संशोधनादधिकपिष्यते तत्फलविपाकमवति एतक्त्न

यस्तुचतुर्भिर्नेष्टः सर्वफलेकल्पनाप्येवं ननुपूर्वमुक्तं एकग्रहस्यसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेद्यधिकंपरिपच्यतेतत् इतिनिगदितमिष्टेनेष्टमन्याहृशाषादीतं
पुनरुक्तं उच्यते नैतत्पुनरुक्तं अष्टकवर्गंविनायदुक्तमेकग्रहस्यसदृशफलयोर्विरोधइति तत्रसदृशयोःफलयोर्विरोधेनाशोविज्ञेयः यथासएवग्रहः कया
पियुक्त्यासुवर्णदोभवति सएवयुक्त्यंतरेणस्ववर्णापहारीतदानसुवर्णदोभवति नसुवर्णापहारीचेति यदधिकंपरिपच्यतेतत्रतत्रापि यदिकारणद्वये
नस्ववर्णापहारीभवति कारणेनैकेनसुवर्णदस्तथापिस्ववर्णापहारीभवति नसुवर्णदः अथकारणद्वयेनस्ववर्णदः कारणेनैकेनस्ववर्णापहारी तथा
पिकारणद्वयस्याधिक्यात्सुवर्णदएव एवंतत्रसदृशेफलयोर्विरोधेनाशंवदेन्नाशसदृशयोः इहतुपुनः सदृशेपिफलयोर्विरोधेनाशएवेति तद्यथा
बादरायणयवनेश्वरादिभिरष्टकवर्गेभिहितं अस्यग्रहस्यस्थानादयंग्रहः स्वस्मिन्स्थानेतिष्ठमानइमानिशुभान्यशुभानिफलानिप्रयच्छती
ति तत्रासदृशान्यपियदितानिफलानिभवंति तथापितेषांशुभाशुभविरोधादेवनाशंवदेत् विशेषादधिकफलविपाकंजन्मभात्तन्नदद्युरि
ति यथाकश्चिद्ग्रहः केनचित्कारणेनस्ववर्णदोभवत्यपरेणरूप्यापहारीच तथाप्यसदृशोरपिफलयोर्विरोधेदानहरणात्मकेनशुभोनाप्यशुभ
इतिकल्पनीयः एवंस्थानाष्टकाद्यत्रस्थानेबहुभिःशुभोभवत्यल्पेनाशुभः तत्रशुभाशुभफलविशेषंकृत्वाशुभमेवकल्पनीयं अनेनैव
प्रकारेणस्थानसंज्ञामात्रेणस्थानशुभाशुभत्वमेवोक्तं नपृथक्फलनिर्देशोयवनेश्वरादियावत् यद्येवंचाष्टकवर्गप्रधानंतत्संहितायांगोचर
फलेचंद्रस्थानात् किमितिपृथक्फलनिर्देशोवराहमिहिरेणकृतः जन्मन्यायासदोर्कइत्येवमादि अत्रोच्यते तस्मादष्टकवर्गफलविशेषाद्यदति
रिच्यते तदेववक्तव्यमिति तदेवपूर्वप्रत्ययनार्थमतिप्रसिद्धत्वाद्गोचरस्यान्यमतमेवांगीकृत्वोक्तं तथाच यात्रायांतेनैवोक्तं यस्यगोच
रफलप्रमाणतातस्यवेधफलमिष्यतेनवा प्रायशोबहुषुसंमतंत्विदंस्थूलमार्गफलदोहिगोचरइति यवनेश्वरेणापिपृथक्पृथक्फलनिर्दे-

रेखाचतुष्टयंचजातम् तत्रनकिंचिदवशिष्यते तेनतत्स्थानमशुभमनाख्यशुभ समत्वान्मध्यमः सिंहेबिंदुपंचकंरेखात्रयंचजातं रेखात्रयबिंदुत्रयचापा
स्यबिंदुद्वयंजातंच तस्मात्तस्थसदैवसिंहस्थोभौमोष्टभागद्वयेनशुभोभवति कन्यायांरेखाषट्कंबिंदुद्वयंचजातं बिंदुद्वयंरेखाद्वयंचापास्यरेखाचतुष्टय

जातं तस्मात्कन्यास्थोभौमोष्टभागचतुष्टयेनाशुभः तुलायांरेखात्रयबिंदुपंचकंचजातं तत्ररेखात्रयबिंदुत्रय
चापास्यबिंदुद्वयंजातं तेनतुलास्थोभौमोष्टभागद्वयेनसदैवशुभः वृश्चिकेरेखासप्तकमेकोबिंदुर्जातः तत्र
बिंदुरेखांचापास्यरेखाषट्कंजातं तस्माद्वृश्चिकस्थोभौमोष्टभागषट्केनाशुभः धनुषिरेखाषट्कंबिंदुद्वयंच
तु तत्ररेखाद्वयबिंदुद्वयंचापास्यरेखाचतुष्टयंचजातं एवमष्टभागचतुष्टयेधन्विस्थोभौमोसदैवाशुभः मक
रेरेखात्रयंबिंदुपंचकंचजातं तत्ररेखात्रयंबिंदुत्रयंचापास्यबिंदुद्वयंजातं तेनमकरस्थोभौमोष्टभागद्वयेन
शुभः कुंभेरेखाचतुष्टयबिंदुत्रयंचजातं अत्रचंद्रस्थानात् दशमस्थाने भौमस्यसमत्वादष्टमोबिंदु
र्नजातस्तस्माद्रेखात्रयबिंदुत्रयंचापास्य एकारेखाजातातस्मात्कुंभस्थोष्टमभागेनैकेनाशुभः मीनेरे
खापंचकंबिंदुत्रयंचजातं रेखात्रयबिंदुत्रयंचापास्यरेखाद्वयंचजातं तस्मान्मीनस्थोभौमोष्टभागद्वये
नाशुभः अस्यतोसुद्धोस्थापना एवंशुभाशुभान्यधिकृत्यादौफलानिभवति तेषांसंशो
शिष्यतेतदादेश्यं मध्येरेखाचतुष्टयंबिंदुचतुष्टयंचभवति तत्रसममध्यस्थोग्रहोभवति यत्ररेखाधिकतत्रातीवाः शुभः यत्रबिंदुरधिकत ।
तीवशुभः एवंजन्मकालाक्रांतराशिवशेनसर्वग्रहाणामष्टकवर्गः कार्यः तथाचबादरायण एकेनयःशुभःस्यात्सङ्गिःस्थाने सपापदो

ग्रहइवफलमनुदद्याच्चंद्रस्तुयदीदृशःकष्टः वराहमिहिरोप्यबलानांग्रहाणांफलदाने असमर्थानांयात्रायामाह नीचस्थाग्रहविजितारव्यभिभूता-
विरश्मयोन्हस्वाः भुजगाइवमंत्रहताभवंतिकार्याक्षमालग्ने यात्रायांयवनेश्वरोपि स्ववर्गसंस्थाबलिनोविशेषाग्रहायथोद्दिष्टफलप्रदाःस्युः नीचजि
ताश्चारिगृहेल्पवीर्यास्तेभ्यंत्यनिष्टेष्टफलप्रवृत्तिं तत्रशास्त्रेषुयानिचान्यान्युच्चादिसंस्थानांशुभाशुभफलप्रवृत्तिप्रदर्शकानिनीचारिस्थानामशुभफ-
लप्रदर्शकानितानिजन्मसमयेज्ञेयानि यानिचशुभानामशुभानांवाफलानिग्रहवशेनैवपुष्टिप्रदर्शकानितानि चारवशात्फलदानकालेग्रहस्यज्ञेया-
नीति ८ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतावष्टकवर्गाध्यायोनवमःसमाप्तः ९ अथातःकर्माजीवाध्यायोव्याख्याय्
ते अनेनपुरुषेणकथंधनमर्जयितव्यमित्यध्यायेऽस्मिन्निरूप्यते अत्रचप्रकारद्वयेनधनदाताग्रहोभवति लग्नाच्चंद्रमाच्चयोदशमस्थो
ग्रहः सधनदाताभवति अथलग्नचंद्रयोर्दशस्थानेशून्येभवतस्तदालग्नचंद्रादित्यानांयेयेदशमराशयस्तेषांयेऽधिपतयस्तेषुनवांशकेषुपुरुष-
स्यजन्मकालेस्थितास्तेषांनवांशकानांयेग्रहाअधिपतयस्तेग्रहाः धनदातारोभवंति किंतुलग्नाच्चंद्राच्चयेदशमाग्रहाः तेअनेनप्रकारेणधनदाता
रोभवंति किंतुलग्नाच्चंद्राच्चयेदशमाग्रहाः तेअनेनप्रकारेणधनदातारोभवंति किंतुभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथाअनेनप्रकारेणेति तत्रादावे
वलग्नाच्चंद्राच्चदशमस्थोग्रहोयेनप्रकारेणधनंददाति तथाभेंद्वर्कास्पदपतिगांशनाथायेनप्रकारेणधनप्रदास्तत्प्रकारद्वयप्रदर्शनंग्रहर्षिणयाह
अर्थाप्तिरिति होरेंद्वोःलग्नचंद्रयोः दिवाकराद्यैः सूर्याद्यैः ग्रहैःदशमगतैः दशमस्थानाश्रितैः पित्रादिभ्योर्थाप्तिः धनप्राप्तिः विकल्पनीया
विचिंत्या तत्रपुरुषस्यजन्मसमयेलग्नाच्चंद्राद्वायद्यादित्योदशमस्थोभवति तदापितृतोर्थाप्तिर्भवति एवंचंद्रेलग्नाद्दशमगतेपितृपत्नितःमातुः
सकाशात् भौमेलग्नचंद्रयोर्दशमेसति शत्रुतः रिपुतः बुधेमित्रात् सुहृत्तः गुरौभ्रातृतःसहजात् शुक्रेस्त्रीतः योषितः सौरेभृतकजनात्कर्मकरात् सेव

शंस्त्वेतरेणाष्टकवर्गमङ्गीकृत   तथाच तद्वाक्य   फलाष्टवर्गोत्थमपापवत्सेसमानकल्पावफलोभदिष्टौ ज्यायास्तुपक्षस्यफलंविधार्यपात्राविधान्नेनसमुद्र
येन पृथक्फलनिर्देशकत्वाद्बादरायणोप्यष्टकवर्गमेवाह कष्टश्रेष्ठेतुल्यसस्येफलेनेत्स्यातान्नाशः फलयोस्तमवान्या गत्यापत्तिर्यातिरिक्तस्तयोःस्य
स्थानेस्थानेकल्पनेयमदिशा उपचयगृहमित्रस्वोच्चगो पुष्टमिष्टमिति लग्नाच्चन्द्राद्वयान्युपचयस्थानानितथामित्रक्षेत्राणिस्वोच्चं एतानिशुभ-
स्थानानि शुभस्थानोपलक्षणानि उपलक्षणत्वात्स्वक्षेत्रमूलत्रिकोणन्तगृह्यते तत्रलग्नाच्चन्द्राद्वोपचयतोग्रहः स्वक्षेत्रस्थः स्वोच्चस्थोमित्र-
क्षेत्रस्थोमूलत्रिकोणस्थश्चयदाशुभंफलंप्रयच्छति तदातीवपुष्टंफलंप्रयच्छति अत्रचश्रीदेवकीर्तिः लग्नादुपचयसंस्थश्चन्द्राद्वास्वगृहमूलतुंग
स्थः मित्रक्षेत्रगतोवाफलमतिशयितः शुभदस्यात् लग्नाच्चन्द्राद्वाऽन्यान्यपचयस्थानानि तथाशत्रुक्षेत्रनीचानिचतान्यशुभानि तेषुस्थितोय
दोपदाशुभफलंप्रयच्छति तदप्यतिनिकृष्टमिति अर्थादेवशुभग्रहः शुभफलंप्रयच्छति अशुभगृहस्थश्चाशुभमल्प किमेवंविधेषु ग्रहस्यज
न्मकालेस्थितिरन्येष्वा क्रियाचारवशात्फलकल्पनेति उच्यते जन्मकालेकथमेतत् उच्यते तत्रातदर्शनतः तथाचदेवकीर्तिः अपचयग
तोजीवेशत्रुक्षेत्रेनजन्मकालेस्यात् यस्तुसदयात्पापफलमतिशयितोयथाकाल यवनेश्वरश्च यस्तुस्वनीचारिगृहोपगोन्येर्जितोरिहष्टोल
वुर्विवर्णः सूतापस्तुजन्मपतौपलस्येसजन्मगोवध्यफलोनिरुक्तः ईयस्तुतुस्वोच्चसुदिष्टदृष्टोमित्रर्क्षजन्मोपचयेबलीयान् योजातकेसूस्तु
जन्मसस्योदयाच्छुभनलशुभोप्यनिष्ट तथाचसत्यः जन्मन्युपचयभवनेएकोग्रहोस्युपचयेषुपुष्टफलः अपचयभवनोपेताः पीडास्थानेषु
पचयायफलकालेतुपुनश्चन्द्रयज्ज्यमन्योग्रहोवलवानेवशुभमशुभवापुष्टंफलंप्रयच्छतीति चन्द्रःशुभोपिवलरहितःपापफलोभवति अत्रचश्रीदेवकी
र्तिः पुष्टमपुष्टस्वफलदयात्सवलोवलेनहीनस्तु महदल्पसर्पमल्पः कष्टफलोवलविहीनश्च तथाचसत्यः स्नेहवपुर्स्तुमलेर्विवर्जितः शत्रुभेरिसदृष्टः

भिषक्क्रियया रोगिणां परिचर्यया च धनमाप्नोति अथ चंद्रांशो भवति तदा कृष्याकर्षणेन जलदैः शंखमुक्ताप्रवालादिभिः अंगनाभिः स्त्रीभिः जलजानां क्रयविक्रयैः अंगनानां समाश्रयणैरेतैः धनमाप्नोति अथ कुजांशो भौमनवांशो यदा भवति तदा धातुभिः मृत्तिकादिभिः पक्वाभिः सुवर्णरूप्यताम्रादीनि भवंति ताभिः प्राप्नोति अथवा धातुभिः मनःशिलाहरितालहिंगुलकांजनप्रभृतिभिः अग्निनाग्निक्रियया प्रहरणैः खड्गचक्रकुंतचापतोमराद्यैः साहसैः असमीक्षितकार्यकरणैरथवा स्वबलक्रियारंभैः धनमाप्नोति अथ सौम्यांशो बुधनवांशको यदा भवति तदा लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः धनमाप्नोति लिप्यक्षरविन्यासेन गणितेन आदिग्रहणाद्व्याख्यानेन यंत्रादिप्रयोगैः काव्यक्रियया शिल्पैः चित्रपुस्तकपत्रछेदबाणमाल्यरचनागंधयुक्तिप्र-

अर्कांशे तृणकनकोर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशे कृषिजलजांगनाश्रयाच्च
धात्वग्निप्रहरणसाहसैः कुजांशे सौम्यांशे लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः २

भृतिभिः धनमाप्नोति २ अथ जीवांशे द्वितीयप्रहर्षिण्याह जीवांशेति जीवांशे द्विजविबुधाकरादिधर्मैरिति अथ जीवांशको यदा भवति तदा द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः विबुधेभ्यो देवेभ्यः पंडितेभ्यो वा आकरेभ्यः सुवर्णादीनां लवणादीनां अंजनादीनां गजादीनां च समुत्पत्तिस्थानेभ्यः आदिग्रहणात्क्रियवादेन धर्मैः यज्ञदानोपवासतीर्थगुरुसेवनादिभिः धनमाप्नोति अथ शुक्रनवांशको यदा भवति तदा मणिभिः वज्रमरकतपद्मरागेंद्रनीलप्रभृतिभिः रजतेन रूप्येण आदिग्रहणात्सर्वैर्लोहैः गोभिः तथा महिषकर्मणि महिषेभ्यो वा साधुः महिष्य श्रेष्ठमहिष्यैः धनमाप्नोति अथ सौरांशको यदा भवति तदा श्रमेण अध्वगमनादिकेन वधेन च वध्यघातितया अथवा स्वशरीरताडनाद्येन भारवाहनेन नीचशिल्पैः स्व

कादित्यर्थः अथकश्चिद्युमाद्दशमेभवस्थपरश्चग्रहस्तस्यांसस्यामतर्दशापाहावपिस्वाभिहितफलप्रदोभवतः नकेवलं यावच्चद्राद्युमान्नवद्वयोपि पादद्दशमस्यापर्वंति तदामर्वएवस्तस्यांसस्यापतर्दशापास्तस्वप्रकारेणधनप्रदाभवति अथलग्नाच्चंद्राद्वानकश्चिद्दशमोभवति तदाकोर्थप्रदोभवति अतउक्तं मेद्दर्कास्पदपतिगाशनाथरत्या मलभाद्दस्वद्ग्रः अर्कः आदित्यः भचंद्रुभार्केभ्यभेद्दर्काः तेभ्य प्रत्येकस्यास्पदास्थोयोराशिः दशमइत्य र्थः तस्ययोधिपतिः ग्रह गृ यस्मिन्नवांशकेगतः स्थितस्तस्ययोनाथः स्वामीतस्ययावस्यमाणावृत्तिः तयायत्वातस्यधनप्रदोभवति एवलग्ना चंद्रादर्कादपिवक्तव्य केचिदेवव्याचस्यते यथालग्नाच्चंद्राच्चयदादशमस्याग्रहाभवति तदालग्नचंद्रयोः योवलवांस्तस्ययोदशमः सएवार्थप्रदो-

अथकर्मजीवाध्यायोव्याख्यायते अर्थाप्तिःपितृपितृपतिशत्रुमित्रभ्रातृस्त्रीभृतक जनाद्दिवाकराद्यैः होरेद्दादशमगतैर्विकल्पनीयाभेद्दर्कास्पदपतिगाशनाथवृत्त्या १

भवति भेद्दर्काणायोवलीतस्यास्पदपतिगाशनाथवृत्याएकएवार्थप्रदोभवतीति तदुक्तं यस्मात्त्रयलग्रहणनास्तितस्मादेवज्ञायते सर्वेभ्य एवभवति पुरुषस्यवहुप्रकारधनागमदर्शनादिति तथाचभगवान्गार्गिः उदयाच्छशिनोचापियेग्रहादशमस्थिताः तेसर्वेर्थप्रदाज्ञेयाः स्वदशा सुपयादिताः लग्नार्कशशिनाथेभ्योदशमाधिपतिर्ग्रहः यस्मिन्नवांशेतत्कालवर्त्ततेतस्ययपतिः तद्वृत्त्याप्रवदेद्वित्तजातस्यवहवोयदा भव ति वित्तदास्तेपिस्वदशासुविनिश्चितमिति १ भेद्दर्कास्पदपतिगाशनाथवृत्याद्गतिपदुक्तंमधुनातांवृत्तिमहर्षिणोद्दयेनाह अर्कांशइति भेद्दर्कास्पदपतिगाशनाथोर्कः यदाभवतितदातृणो स्वगंधैः कनकेनसुवर्णेनच ऊर्णया आविकलोम्नाभेषजेन औषधेन आदिशब्दात्

भिषक्क्रियया रोगिणां परिचर्यया च धनमाप्नोति अथ चंद्रांशो भवति तदा कृष्याकर्षणेन जलदैः शंखमुक्ताप्रवालादिभिः अंगनाभिः स्त्रीभिः जलजानां क्रयविक्रयैः अंगनानां समाश्रयणैः रतैः धनमाप्नोति अथ कुजांशो भौमनवांशो यदा भवति तदा धातुभिः मृत्तिकादिभिः पक्वाभिः सुवर्णरूप्यताम्रादीनि भवंति ताभिः प्राप्नोति अथवा धातुभिः मनःशिलाहरितालहिंगुलकांजनप्रभृतिभिः अग्निना अग्निक्रियया प्रहरणैः खड्गचक्रकुंतचापतोमराद्यैः साहसैः असमीक्षितकार्यकरणैः अथवा स्वबलक्रियारंभैः धनमाप्नोति अथ सौम्यांशो बुधनवांशको यदा भवति तदा लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः धनमाप्नोति लिप्यक्षरविन्यासेन गणितेन आदिग्रहणाद्व्याख्यानेन मंत्रादिप्रयोगैः काव्यक्रियया शिल्पैः चित्रपुस्तकपत्रछेदबाणमाल्यरचनागंधयुक्तिप्रभृतिभिः धनमाप्नोति २ अथ जीवांशे द्वितीयप्रहर्षिण्याह जीवांशेति जीवांशे द्विजविबुधाकरादिधर्मैरिति अथ जीवांशको यदा भवति तदा द्विजेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः विबुधेभ्यो देवेभ्यः पंडितेभ्यो वा आकरेभ्यः सुवर्णादीनां लवणादीनां अंजनादीनां गजादीनां च समुत्पत्तिस्थानेभ्यः आदिग्रहणात्क्रियावादेन धर्मैः यज्ञदानोपवासतीर्थगुरुसेवनादिभिः धनमाप्नोति अथ शुक्रनवांशको यदा भवति तदा मणिभिः वज्रमरकतपद्मरागेन्द्रनीलप्रभृतिभिः रजतेन रूप्येण आदिग्रहणात्सर्वैर्लोहैः गोभिः तथा महिषकर्मणि महिषेभ्यो वा साधुः महिष्यः श्रेष्ठमहिष्यैः धनमाप्नोति अथ सौरांशको यदा भवति तदा श्रमेण अध्वगमनादिकेन वधेन च वध्यघातितया अथवा स्वशरीरताडनाद्येन भारवाहनेन नीचशिल्पैः स्व

अर्कांशे तृणकनकोर्णभेषजाद्यैश्चंद्रांशे कृषिजलजांगनाश्रयाच्च ।
धात्वग्निप्रहरणसाहसैः कुजांशे सौम्यांशे लिपिगणितादिकाव्यशिल्पैः २

कलानुचिते कर्मभिः धनमाप्नोति एवंजातककालवशात्पुरुषस्य धनागमज्ञात्वा कालानुकूलकर्मेशचारवशात् कर्मसिद्धिमाह कर्मेशाध्युषितनव
शकर्मसिद्धिः कर्मणिईशः कर्मेशः दशमराशिपराशिः तदधिप कर्मेशः सञ्चारवशाद्यस्मिन्नवांशके अध्युषितो भवति व्यवस्थितो भवति तत्स्वाय
स्वामी तस्य यानि कर्माणि अर्कांशे तृणकनकोर्णभेषजाद्यैरित्यादीनि तत्समानानां सिद्धिर्भवति तानि प्रारब्धानि सिद्ध्यतीति अत्र केचित् कर्मेशा
पितसमानकर्मसिद्धिरिति पठति अत्र च नवांशग्रहणमासक्तत्वात् प्रागनुवृत्तेः नवांशको व्याख्यायते तथा च भगवान् गार्गिः शुभकर्मा यो
यन्नवांशे वर्तते ग्रहः चारक्रमेण तत्तुल्यां कर्मणां सिद्धिमादिशेत् शुभजातकस्येदं क्रियाश्रयकर्म कर्मेशाध्युषितनवांशकपतिकर्मणा यथा

जीवांशोद्विजविबुधाकरादिधर्मैः काव्यांशे मणिरजतादिगोमहिष्यैः
सौरांशे श्रमवधभारनीचशिल्पैः कर्मेशाध्युषितनवांशकर्मसिद्धिः २

प्रारब्धानां कालानुकूलं सिद्धिर्वक्तव्यानान्येषामिति २ अथ धनागमज्ञानमहर्षिणाह मित्रारिस्वगृहगतैरिति चन्द्रलग्नयो येदशमगा ग्रहा
स्तद्भावेन्नये मेषकर्मसम्पत्तिगाशना या तेन यदि जन्मकाले मित्रगृहस्थिता भवति तदा स्वान्तर्दशाकाले मित्रग्रहस्थिता भवति ततस्तस्यादेव
मित्रात् मित्रतः धनप्रदा भवति अथारिगृहस्था शत्रुगृहगा भवति तदारित एव अथ स्वगृहस्थास्तदा स्वगृहादेव धनप्रदा भवति तुङ्गस्थे बलिनीति
यस्य पूर्वविधिना भास्करः सूर्यो धनप्रदो ज्ञातः तस्मिन् तुङ्गस्थे उच्चगे मेषमासे तद्वलिन्यन्यैर्बले कालबलाद्यैर्युक्ते तदा स पुरुषः स्वशौर्यार्जितमर्जय
ते स्वविक्रमार्जितधनो भवतीत्यर्थः आयस्थेरिति सौम्ये शुभग्रहैः जन्मन्यायसंस्थैरेकादशस्थानगतैः उदयधनाश्रितैर्लग्नमगो द्वितीयस्थान

गतैर्वर्तैश्चबलसहितैः वीर्यवद्भिः जातः अनेकधाबहुभिःप्रकारैःस्वधनंप्राप्नोतीति संचिंत्यंनिश्चयःकार्योयेनयेनप्रकारेणधनार्जनमाकांक्षतेतेनतेन प्रकारेणयत्नादवाप्नोतीत्यर्थः तथाच्चभगवान्गार्गिः धनदाजन्मसमयेमित्रारिस्वगृहोपगाः यस्यतस्यधनंदद्युर्मित्रारिस्वगृहोद्भवम् धनदोभास्क रोयस्यतुंगेबलसमन्वितः भवेज्जन्मनियस्यस्याद्वित्तमात्मोद्यमार्जितं लाभार्थलग्नगैःसौम्यैर्येनयेनैवकर्मणा धनार्जनंप्रार्थयतेतेनयत्नात्स मश्नुतइति ४ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौकर्माजीवाध्यायोदशमः १० अथातोराजयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवयवनानांजीवशर्मणश्चमतंवैतालीयेनाह त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंतिराजानः इतिसर्वजातकेषुप्रसिद्धं तत्रैतावद्यव-

मित्रारिस्वगृहगतैर्ग्रहैस्तयोर्थांतुंगस्थैबलिनिच्चभास्करेस्ववीर्यात् आयस्थैरुदयधना
श्रितैश्चसौम्यैःसंचिंत्यंबलसहितैरनेकधास्वम् ४ इतिकर्माजीवाऽध्यायः

नानांमतभेदः यस्यजन्मसमयेक्रूरैः पापग्रहैःस्वतुंगगैः स्वोच्चस्थैर्जातोमहीपतीराजाभवति किंतुक्रूरमतिःपापबुद्धिरिति प्राहुःकथयंति अ थादेवसौम्यैरुच्चगतैः महीपतीधर्मात्माचभवति मिश्रैरुच्चगतैर्मिश्रस्वभावोराजाइति एषएवार्थोमणित्थेनाभिहितः तथाच्चतद्वाक्यं पापैःपापम ति स्वोच्चगतैर्धर्मवांस्तथासौम्यैः व्यामिश्रैर्मिश्रमतिः पृथ्वीशोजायतेमनुजः क्रूरैस्त्विति जीवशर्मणःपक्षेतन्मतेक्रूरैस्तूच्चगतैः क्षित्यधिपोन राजाप्रजायते किंतुराज्ञातुल्योधनवान्भवति तथाच्चतद्वाक्यं पापैरुच्चगतैर्जातानभवंति नृपानराः किंतुवित्तान्वितास्तेस्युः क्रोधिनः कलह प्रियाइति वराहमिहिरस्ययवनेश्वरमतमभिप्रेतं यतस्तेनसामान्येनैवस्वल्पजातकेभिहितं त्रिप्रभृतिभिरुच्चस्थैर्नृपवंशभवाभवंति राजानः

तं

पत्रादिभिरन्यकुलोद्भवाश्चत द्विकोणगतैरिति १ अथद्वात्रिंशद्राजयोगान्वसततिलकेनाह वक्रार्कजाइति वक्रोंगारकः अर्कजः सौरः अर्कः
पः गुरुर्जीवः एतैः वक्रार्कजार्कगुरुभि भौमशनिसूर्यजीवैः सकलैः सर्वैश्चतुर्भिरपिस्वोच्चेषुस्थितैः कथितेकलग्ने एषांकथितग्रहाणांचतुर्णां म-
ध्यादेकेकस्मिँल्लग्नगतेच्चत्वारोराजयोगाभवंति तथात्रिभिश्च एषामेवमध्यात्रिभि स्वोच्चगतैः कथितेकलग्नेद्वादशराजयोगाभवंति एव
षोडशएकाश्रितेष्विति एतेषामध्याद्वाभ्यामुच्चगताभ्यामनयोर्मध्यादेकस्मिन्लग्नगतेशशिनिचंद्रेस्वक्षेत्रगेकर्कटस्थेतेषामेव वक्रार्कजार्कगु
रूणामध्याद्द्वहइ येस्वोच्चाश्रिततदेकतमेविलग्नेद्वादशराजयोगाभवंति एकाश्रितेषुच तेषामेवमध्यादेकस्मिन्नुच्चाश्रितेतस्मिन्नेवविलग्नेचत्वारो

अथराजयोगाध्यायमारभ्य प्राहुर्यवनाःस्वतुंगगे क्रूरे क्रूरमति
महीपतिः क्रूरैस्तुनजीवशर्मणः पक्षक्षित्यधिपःप्रजायते १

राजयोगाभवंति एवंषोडशश्लोकैः पूर्वोक्तैःसहद्वात्रिंशत् तद्यथा मेषेर्कः कर्कटेजीवः तुलेसौरः मकरेकुज शेषायथेष्ट ईदृश्याग्रहसंस्थायामेष
लग्नगतेएकोयोगः १ कर्कटेद्वितीयः २ तुलेतृतीयः ३ मकरेचतुर्थः ४ एववक्रार्कजार्कगुरुभि सकलैःस्वोच्चेषुतदेकतमेलग्नेचत्वारोराजयोगाः
त्रिभि तद्यथा मेषेर्कः कर्कटेजीवः तुलेसौरः शेषायथेष्ट ईदृश्यामपिग्रहसंस्थायामेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः तुलेतृतीयः पूर्वैः सहसम ७ अ
थमेषेर्कः कर्कटेजीवः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्याचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः मकरेतृतीयः पूर्वैः सहदश १० अथ
मेषेर्कः तुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यांग्रहसंस्थायामेषलग्नेएकः तुलेद्वितीयः मकरेतृतीयः ३ एवंत्रयोदश १३ अथकर्कटेजीवः

एवंषोडशराजयोगाः १६ चतुर्भिस्त्रिभिः स्वोच्चगतैःत
तुलेसौरः मकरेभौमः शेषायथेष्टम् ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांकर्कटेएकः तुलेद्वितीयः मकरेतृतीयः ३ एवंषोडशराजयोगाः १६ चतुर्भिस्त्रिभिः स्वोच्चगतैःत
देकृतमेविलग्नेइतिगतम् ह्येकाश्रितेष्वित्यादियोगेषुयावत्कर्कटेचंद्रमानभवति तावद्योगाएवनभवंति तद्यथा ह्याश्रितेषुग्रहेषुस्वक्षेत्रगतेचचंद्रेद्वादशरा
जयोगाव्याख्यायंते तद्यथा मेषेर्कः कर्कटेचंद्रजीवौशेषायथेष्टं ईदृश्यांचग्रहसंस्थायांमेषलग्नेएकोयोगः कर्कटेद्वितीयः २ अथमेषेर्कः कर्कटेचंद्रः
तुलेसौरः शेषायथेष्टम् तदामेषेतृतीयः ३ तुलेचतुर्थः ४ अथमेषेर्कः कर्कटेचंद्रः मकरेभौमः शेषायथेष्टं तथामेषेपंचमः ५ मकरेषष्ठः ६ अथ
कर्कटेचंद्रजीवौ तुलेसौरः शेषायथेष्टम् तथाकर्कटेसप्तमः ७ तुलेऽष्टमः ८ अथकर्कटस्थोचंद्रजीवौ मकरेभौमः शेषायथेष्टम् तदाकर्कटेन

वक्रार्कजार्कगुरुभिः सकलैस्त्रिभिश्चस्वोच्चेषुषोडशनृपाः कथितैकलग्ने
द्व्येकाश्रितेषुचतथैकतमेविलग्नस्वक्षेत्रगेशशिनिषोडशभूमिपाःस्युः २

वमः ९ मकरेदशमः १० अथतुलेसौरः मकरेभौमः कर्कटेचंद्रः शेषायथेष्टं तदातुलेएकादश ११ मकरेद्वादश १२ ह्याश्रितेष्वितिगतं
अथैकाश्रितेषुकर्कटस्थेचंद्रेमेषस्थेर्केमेषलग्नेएकः १ कर्कलग्नेतद्गतयोश्चंद्रजीवयोः द्वितीयः २ कर्कटस्थेचंद्रेतुलास्थेसौरेतस्मिन्नेवलग्नेतृ
तीयः ३ कर्कटस्थेचंद्रेमकरस्थेभौमेतस्मिन्नेवलग्नेचतुर्थः ४ एवंपूर्वैर्द्वादशभिः सहषोडशश्लोकपूर्वोक्तैः षोडशभिः सहद्वात्रिंशद्राजयो
गाख्याताः ३२ २ अथचतुश्चत्वारिंशद्राजयोगाननुष्टुभाह वर्गोत्तमगतेलग्नइति लग्नेजन्मकालिकेलग्नेवर्गोत्तमगतेस्वनवांशकस्थइत्यर्थः
तस्मिंश्चंद्रवर्जितैरन्यग्रहैश्चतुराद्यैः दृष्टेचतुर्भिः पंचभिः षड्भिर्वावलोकितेद्वाविंशतिराजयोगाः स्मृताः उक्ताः अत्रलग्नेचंद्रदृष्टेनयोगभंगः किंतु

पश्यतामध्यनगण्यत सनुपश्यतुमायापश्यतु अन्यैश्चतुर्यादिभिः ग्रहैर्दृष्टे राजयोगो भवति एववर्गोत्तमगतेलग्नेद्वाविंशतियोगाः २२ एवचंद्रेवर्गोत्तमांश स्येचतुराद्यैर्ग्रहैः दृष्टेद्वाविंशतियोगाभवति एवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ अथलग्नेचंद्रेवाचतुर्भिर्दृश्यमानेपंचदश १५ विकल्पाभवति पंचभिःदृश्यमाने ६ षड्विकल्पाभवति षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशति २२ तद्यथा लग्नेचंद्रेवारविभौमबुधगुरुभिः दृश्यमानेएकोयोगः रविभौमबुधसितैः द्वितीयः २ रवि-भौमबुधसौरैः तृतीयः ३ रविभौमजीवसितैश्चतुर्थः ४ रविभौमजीवसौरैः पंचमः ५ रविभौमशुक्रसौरैः षष्ठः ६ रविबुधजीवशुक्रैः सप्तम ७ रवि-बुधजीवसौरैरष्टमः ८ रविबुधशुक्रसौरैर्नवमः ९ रविजीवशुक्रसौरैर्दशमः १० भौमबुधजीवशुक्रैरेकादश ११ भौमबुधजीवसौरैर्द्वादशः १२ भौम

वर्गोत्तमगतेलग्नेचंद्रेवाचंद्रवर्जितैः
चतुराद्यैर्ग्रहैर्दृष्टेनृपाद्वाविंशति स्मृता ३

बुधशुक्रसौरैस्त्रयोदशः १३ भौमजीवशुक्रसौरैश्चतुर्दशः १४ बुधजीवशुक्रसौरैः पंचदशः १५ एवंचतुर्भिरपिविकल्पाःपंचदश अथपंचविकल्पाः रविभौमबुधजीवशुक्रैरेकः १ रविभौमबुधजीवसौरैर्द्वितीयः २ रविभौमबुधशुक्रसौरैस्तृतीयः ३ रविभौमजीवशुक्रसौरैश्चतुर्थः ४ रविबुधजीव-शुक्रसौरैःपंचमः ५ भौमबुधजीवशुक्रसौरैःषष्ठः ६ एवंपंचविकल्पैः षट् पूर्वोक्तैः पंचदशभिः सहैकविंशति २१ रविभौमबुधजीवशुक्रसौरैः षड्भिरेकः १ एवंद्वाविंशति २२ उभाभ्यांद्वाभ्यांचैवमेवंचतुश्चत्वारिंशत् ४४ परमार्थेनतुयोगद्वयमेवतद्यथा वर्गोत्तमगतेचंद्रेचतुराद्यैर्दृष्टे-एकः उभेद्वितीयः संख्याप्रदर्शनगणितप्रदर्शनार्थं अत्रैवचंद्रमसोयादिराशौवर्गोत्तमांशस्थितिनिरूप्यगणितंक्रियतेतदेतेषामेवयोगाना

चतुःषष्ठ्यधिकंशतद्वयंसंभवति एवंप्रत्येकस्मिन्वर्गेवर्गोत्तमस्थेचतुःषष्ठ्यधिकमेवयोगशतद्वयं एवंचंद्रलग्नयोर्योगानामेकीकृतानांपंचशतान्य ष्टाविंशत्यधिकानिभवंति तथाचमांडव्यः विलग्नभवनंगतेबलयुतेचवर्गोत्तमेचतुःप्रभृतिभिर्ग्रहैः शशिनिवासमालोकिते ससंभवति पार्थिवः खलु कृपाणपापीरणेकदाचिदपिवीक्ष्यतेरिपुजनोनयस्याननम् ११३ अथशिखरिण्यापंचयोगानाह यमेइति यमेसौरेकुंभस्थेअर्केसूर्येऽजेमेषस्थेस ति शशिनिचद्रेगविवृषस्थितेतैरेवतनुगैः तेषांग्रहाणामेकतमेनतनुगेलग्नस्थेनकेवलंयावच्छशिजगुरुवक्रैः बुधजीवभौमैः नृयुक्सिंहालिस्थैः मिथुन हरिवृश्चिकस्थैः जातानृपतयोराजानोभवंति. चकारोत्रलुप्तोद्रष्टव्यः तत्रैतज्जातं सौरःकुंभे रविर्मेषेचंद्रोवृषे बुधोमिथुने जीवःसिंहे भौमोवृश्चिके

यमेकुंभेर्केजेगविशशिनितैरेवतनुगैर्नृयुक्सिंहालिस्थैःशशिजगुरुवक्रैर्नृपतयः
यमेंदूतुंगेगेसवितृशशिजोषष्ठभवनेतुलाजेंदुक्षेत्रैःससितकुजजीवैश्चनरपौ ४

ईदृश्यांग्रहसंस्थायांकुंभलग्नेएकोयोगः १ मेषेद्वितीयः २ वृषेतृतीयः ३ यमेंदूइति सौरचंद्रौ तुंगेउच्चेनकेवलंयावदंगेतनौलग्नेइत्यर्थः सवितृ शशिजौसूर्यबुधौषष्ठभवने कन्यायां तुलाजेंदुक्षेत्रैः तुलाप्रसिद्ध. अजोमेषः इंदुक्षेत्रंकर्कटः एतैःयथासंख्यंससितकुजजीवैः शुक्रभौमगुरु युक्तैः नरपौद्वौराजयोगाविति तत्रैतज्जातं तुलेसौरः वृषेचंद्रः कन्यायामर्कबुधौतुलेशुक्रः मेषेभौमः कर्कटेजीवः ईदृश्यांग्रहसंस्थायांतुला लग्नेएकोयोगः १ वृषेद्वितीयः २ पूर्वैस्त्रिभिःसहपंच ५ अत्रषष्ठभवनेषष्ठराशौलग्नात्केचिदिच्छंति एतदुक्तं यस्मात्तुलस्थेशुक्रेमीनस्थस्या र्कस्यासंभवः तथाचबादरायण. तुलालग्नेसितसौरौमेषेभौमोगुरुःकुलीरगतः कन्यायांरविशशिजौजातोनृपतिर्वृषेसचंद्रेवा ४ अथान्यद्राज

योगत्रयशिखरिण्याह कुजेतुगे केंद्वोरिति कुजे भौमेतुगस्थेउच्चस्थेमकरगतेइत्यर्थः अर्केद्वोः सूर्यशशिनोः धनुषिचापेस्थितयोः यमलभेयत्रत न्मगशौलमेशनैश्चरेतथगगतेमकरस्थइत्यर्थ एवंविधेयोगेजातः कुपति भूमीशः नृपतीराजाभवति यमलभेइति मकरकुंभयोः अन्यतमेलग्नेइति- व्याख्यातं यमस्यलग्ने यमलग्नइति केचित्पनतत्रराशावपस्थितेसौरेलग्नगेइतिव्याख्यानम् तच्चायुक्त यस्माद्बादरायणः लग्नेसौरस्तुगेभौमश्चद्र रित्यौचापभासाविति अस्माकमयमव्याख्यासाध्वीप्रतिभाति यस्मान्मांडव्य आदित्यश्चनिशाकरश्चभवतोवागीशचापगौपदासार्द्धभास्करिणा स्वराशिसहितःप्राप्तोमृगेमंगलः प्राप्नोतिप्रभ नंतदासमुत्कतीस्मापालचूडामणिस्तस्यातिप्रतिपंथिनोरणमुखेयस्मात्क्षतादिव पतिर्भूमेर्मान्यइतिअ

कुजेतुगेर्केंद्वोर्धनुषियमलग्नेचकुपति पतिर्भूमेर्मान्यःक्षितिसुतविलग्नेशशशिनि
सचंद्रेसौरेस्तेसुरपतिगुरौचापधरगेस्वतुंगस्थेभानावुदयमुपयातेक्षितिपतिः ५

स्मिन्नेवयोगेक्षितिसुतविलग्नेभौमेयशशिनिचंद्रयुक्तेलग्नगेक्षितिसुतोगारकः तस्मिन्स्वोच्चस्थेशशिनिचंद्रमसोयुक्तेर्केधनुर्धरस्थेराजयोग तत्रैत तंमकरलग्नेनग्रगारकयुते धनुर्धरगतेऽर्कः अन्योद्वितीयोभूमेः पतिर्भवतिराजाइत्यर्थः अनचवादरायणः भानुश्चापेसेंदुभौमस्तुगप्राप्तोलग्नेवास्यात् सचंद्रेसौरेस्तइति सौरशनैश्चरेसचंद्रेशशिनियुक्तेतथाभूतेस्तेसप्तमस्थानगते तथासुरपतिगुरौजीवेचापधरगेधनुर्धरस्थभानौ आदित्येस्वतुं गस्थेस्वोच्चेमेषभानेउदयलग्नमुपयातेप्राप्तेजातः क्षितिपतीराजाभवति तत्रैतज्जातंमेषलग्नेस्तेचवार्कःधन्विनिजीवस्तुलागतोशशिसौरोएवंविधेयो गेजातोराजाभवत्येवंराजयोगास्त्रयः५ अथशिखरिण्याराजयोगद्वयमाह वृषेसेंदौलग्नइति वृषेगविसेंदौचंद्रयुक्तेलग्नेस्थिते सवितृगुरुतीक्ष्णां-

शुक्रतनये सूर्यजीवसौरैः यथासंख्यंसुहृज्जायारवस्थे चतुर्थसप्तमदशमस्थितैः नियमान्निश्चयात् मानवपतिःराजाभवति तत्रैतज्ज्जातं वृषेलग्न स्तत्रैवचंद्रः सिंहेऽर्कोवृश्चिकेजीवः कुंभेसौरः एवंविधेयोगेजातोऽवश्यराजाभवति मृगेमंदइति मृगेमकरेलग्नेतत्रस्थेमंदेसौरे सहजरिपुधर्मव्य यगतैः तृतीयषष्ठनवमद्वादशस्थैः शशांकाद्यैः चंद्रांगारकबुधजीवैः एवंविधेयोगेजातः ख्यातः सर्वत्रविदितः पृथुगुणयशाःगुणाःशौर्यादयः वि स्तीर्णगुणकीर्तिः पुंगलपतिः मनुष्यनाथोभवति तनुशशांकाद्यैरित्युक्तं शुक्रःक्वगच्छतु उच्यते यथासंख्यात्पंचमस्थानस्यविद्यमानत्वात् शु क्रस्यादित्यपंचमत्वादनवकाशः तत्रैतज्ज्जातम् मकरेलग्नस्तत्रैवसौरः मीनेचंद्रः मिथुनेभौमः कन्यायांबुधः धन्विनिजीवः शुक्रार्कौयत्रतत्र

वृषेसेंदौलग्नेसवितृगुरुतीक्ष्णांशुतनयैःसुहृज्जायारवस्थैर्भवतिनियमान्मानवपतिः
मृगेमंदेलग्नेसहजरिपुधर्मव्ययगतैःशशांकाद्यैःख्यातःपृथुगुणयशाःपुंगलपतिः ६
हयेसेंदौजीवेमृगमुखगतेभूमितनयेस्वतुंगस्थौलग्नेभृगुजशशिजावत्रनृपती

स्थौएवंविधेयोगेजातोराजाभवति पृथुगुणयशाः एवमत्रराजयोगौद्वौ तथाचमांडव्यः मृगेलग्नेसौरस्तिमियुगगतः शीतकिरणःकुजोयुग्मेना र्यांशशभृत्सुतश्चापधरगः गुरुर्दैत्येज्यार्कावभिमतगतौन्चारवशतःप्रसूतोयस्यासौभवतिनरपः शक्रसदृशः ।१।६ अथशिखरिण्याराजयोग त्रयमाह हयेसेंदाविति हयेधनुषिजीवेगुरौसेंदौसचंद्रेस्थिते भूमितनयेऽगारकेमृगमुखगतेमकरस्थे मृगार्द्धपूर्वोमकरोमृगार्द्धइतिवचनात् भृगुजशशिजौशुक्रबुधौस्वतुंगस्थौस्वोच्चप्राप्तौयदिलग्नेभवतस्तदानास्मिन्योगद्वयेएतत् तत्रैतज्ज्जातं बृहस्पतौसचंद्रेधन्विगतेमकरगते-

मीमेएवविधायाग्रहसंस्थायामीनलग्नेससुक्रेएकोयोगः कन्यालग्नेद्वितीयोयोगः क्रतस्थाविति वक्रार्कीभौमसौरीसुतस्थौपञ्चमस्थानगतौ त
यागुरुशशिसिता जीवचन्द्रशुक्राहिबुकेचतुर्थस्थानेबुधेकन्यागतेलग्नेजातोऽन्योपरोपिनृपोराजागुणवान्भवति तत्रैतज्जात कन्यालग्नेतत्रैवबुध
मकरस्थोशनिर्भौमोधनुर्धरस्थाजीवचन्द्रशुक्राः यदाभवति तदाजातोराजागुणवांश्चभवति एवंराजयोगास्त्रयः ७ अथशिखरिणयाराजयोग
यमाह झषेसेदाविति झषेमीनेसेंदौसचन्द्रेलग्नेमीनलग्नेसचंद्रे घटमृगमृगेंद्रेषुसहितैर्यमारार्कैः घट कुंभः मृगोमकरः मृगेंद्रःसिंहः तेषुयथास

क्रतस्थौवक्रार्कीगुरुशशिसिताश्चापिहिबुकेबुधेकन्यालग्नेभवतिहिनृपोन्योपिगुणवान् ७
झषेसेंदौलग्नेघटमृगमृगेंद्रेषुसहितैर्यमारार्कैर्यातिप्रथितपृथुकीर्तिःखलुमनुजः शास्तिवसुधाम्
अजेसारेमूर्तौशशिगृहगतेचामरगुरौसुरज्येवालग्नेधरणिपतिरन्योपिगुणवान् ८

ख्ययमारार्कैःस्थिते तत्रैतज्जात मीनोलग्नस्तत्रैवचन्द्रः स्थितःकुंभेसौरः मकरेभौम सिंहेऽर्कः एवंविधेयोगेजातः यःउत्पन्न समनुजोमनु-
ष्योशास्तिवसुधांभूमिपरिपालयति राजाभवतीत्यर्थः खलुशब्दोह्यलंकारः अजेसारइति अजेमेषेसारेसभौमे मूर्तौलग्नस्थितेतथाचा-
मरगुरौ जीवेशशिगृहगतेकर्कटस्थेजातोनृपोराजागुणवान्भवति अथवासुरेज्येबृहस्पतौकर्कटस्थेलग्नगतेभौमेमेषस्थेजातोन्योपरोराजा
गुणवान्भवति एवमत्रराजयोगास्त्रय ८

अथराजयोगंविद्युन्मालयाह कर्किणीति कर्किणिलग्नेकर्कटकेलग्नेतस्थेतत्रैवव्यवस्थितेजीवेगुरौ चंद्रसितज्ञै शशिशुक्रबुधैः आयप्राप्तैरेका दशस्थानस्थैः मेषगतेर्के आदित्येमेषस्थेजातंसंभूतंपृथ्वीनाथं भूमिपतिं विक्रमयुक्तं प्रतापसहितंविंद्याज्जानीयात् ९ अथद्रुतविलंबेन राजयोगमाह मृगमुखेति अर्कतनयः सौरः मृगमुखेमकरगतः सचतनुसंस्थोलग्नप्रामः तथाक्रियकुलीरहरयः मेषकर्कसिंहाः अधिपैः स्वनाथैः युक्ताः सहिताः तथामेषेभौमः कर्कटेचंद्रः सिंहेसूर्यइत्यर्थः तथाबुधशुक्रौज्ञसितौयथासंख्यंमिथुनतौलिसहितौ तथामिथुनेबुधः तुले

कर्किणिलग्नेतस्थेजीवेचंद्रसितज्ञैरायप्राप्तैः मेषगतेर्केजातंविंद्याद्विक्रमयुक्तंपृथ्वीनाथं ९
मृगमुखेर्कतनयस्तनुसंस्थःक्रियकुलीरहयोऽधिपयुक्ताः मिथुनतौलिसहितौबुधशुक्रौय
दितदापृथुयशाःपृथिवीशः १० स्वोच्चसंस्थेबुधेलग्नेभृगौमेषूरणाश्रिते सजीवेऽस्ते
निशानाथेराजामंदारयोःसुते ११

शुक्रः एवंविधोयदियोगोभवति तदाजातः पृथुयशाः विस्तीर्णकीर्तिः पृथिवीशोराजाभवति तत्रैतज्जातं मकरोलग्नस्तत्रैवसौरः मेषेभौमः कर्कटेचंद्रः सिंहेऽर्कः मिथुनेबुधः तुलेशुक्रः एवंविधायांग्रहसंस्थायांयत्रतत्रस्थेजीवेयदिजातोभवति तदापृथिवीशःपृथुयशाभवति १० अथराजयोगमनुष्टुभाह स्वोच्चेति बुधेस्वोच्चसंस्थेकन्यागतेलग्नेभृगौशुक्रेमेषूरणाश्रितेदशमस्थानस्थितेनिशानाथेचंद्रेसजीवेबृहस्पतिसंयुक्तेऽस्तेसप्तमस्थानगतेमंदारयोः शनिभौमयोः सुतेपंचमेस्थितयोःजातोराजाभवति तत्रैतज्जातं कन्यालग्नेसबुधेमिथुनगतेशुक्रेगुरौसचंद्रेमीनस्थेमकरस्थयोः शनिभौमयोःजातोराजाभवति एतेराजयोगाःप्रोक्ताः ११

मीमेएवंविधायाग्रहसंस्थायामीनलग्नेसंस्तुक्रेएकोयोगः कन्यालग्नेद्वितीयोयोगः स्तुतस्थाविति वक्रार्कौमौमसौरौसुतस्यौपञ्चमस्थानगतौ त यागुरुशशिसिता जीवचंद्रशुक्राहिबुकेचतुर्थस्थानेबुधेकन्यागतेलग्नेजातोऽन्योपरोपिनृपोराजागुणवान्भवति तत्रैतज्जात कन्यालग्नतत्रैवबुधः मकरस्थोशनिर्मामोधनुर्धरस्थाजीवचंद्रशुक्राः यदाभवति तदाजातोराजागुणवांश्चभवति एवराजयोगास्त्रयः ७ अथशिखरिण्याराजयोगत्र यमाह झषेमेदाविति झषेमीनेमंदोसचंद्रेलग्नेमीनलग्नेसचंद्रे घटमृगमृगेंद्रेषुसहितेयेमारार्कैः घटःकुंभः मृगोमकरःमृगेंद्रःसिंहः तेषुयथास-

सतस्थौवक्रार्कौगुरुशशिसिताश्चापिहिबुकेबुधेकन्यालग्नेभवतिहिनृपोन्योपिगुणवान् ७
झषेसंदोलग्नेघटमृगमृगेंद्रेषुसहितेयमारार्केयोमुरुसखलुमनुज शास्तिवसुधाम्
अजेसारेमूर्तौशशिगृहगतेचामरगुरौसुरेज्येवालग्नेधरणिपतिरन्योपिगुणवान् ८

स्त्र्ययमारार्कैःस्थिते तत्रैतज्जात मीनोलग्नस्तत्रैवचंद्रः स्थितःकुंभेसौरः मकरेभौम सिंहेऽर्कः एवंविधेयोगेजात यःउत्पन्नः समनुजोमनु- ष्योशास्तिवसुधांभूमिपरिपालयति राजाभवतीत्यर्थः खलुशब्दोह्यलंकारः अजेसारेइति अजेमेषेसारेसभौमे मूर्तौलग्नस्थितेतथाचा मरगुरौ जीवेशशिगृहगतेकर्कटस्थेजातोनृपोराजागुणवान्भवति अथवासुरेज्येबृहस्पतौकर्कटस्थेलग्नगतेभौमेमेषस्थेजातोन्योपरोराजा गुणवान्भवति एवमष्टराजयोगास्त्रयः ८ ५ ५ ५ ५ ५ २ ९

अथान्यद्राजयोगं विद्युन्मालिन्याह लेखास्थेइति लेखायांतिष्ठतीतिलेखास्थः तस्मिन् लेखाशब्देनोदयउच्यते अर्केसूर्येतस्थेलेखास्थेभूवृत्तादुधों दितेन केवलयावदजेमेषस्थेतत्रैववृषेषलग्नेइंदौचंद्रेस्थितेभौमेकुजेस्वोच्चेमकरस्थेमंदेसौरे कुंभस्थेजीवेगुरौचापप्रासेधनुर्धरगतेएवंविधेयोगेजातोराज्ञः पुत्रोनृ पसुतोयदिभवति तदातंभूमेर्नाथंविद्याज्जानीयात् अन्यकुलजोधनवान् अत्रकेचिल्लेयस्थेर्केअजेंदौलग्नेइतिपठंति आदित्येलेयस्थेसति सिंहगतेसू र्येचंद्रेमेषस्थेलग्नेतदपिनकश्चिद्विरोधोराजयोगएवभवति १४ अन्यद्राजयोगंविद्युन्मालिन्याह स्वर्क्षेइति स्वर्क्षेसितेआत्मीयराशौस्थितेवृ- षतुलयोरन्यतमस्थेन केवलंयावत्पातालस्थेलग्नाच्चतुर्थे चंद्रेधर्मस्थानप्रासेनवमगतेशेषैरन्यग्रहैः रविभौमबुधगुरुसौरैः दुश्चिक्यायगप्राप्तिप्रासैः

लेखास्थेर्केजेंदौलग्नेभौमेस्वोच्चेकुंभेमंदे चापप्रासेजीवेराज्ञःपुत्रंविद्यात्पृथ्वीनाथं १४
स्वर्क्षेशुक्रेपातालस्थेधर्मस्थानप्रासेचंद्रे दुश्चिक्यायगप्राप्तिप्रासैःशेषैर्जातःस्वामीभूमेः १५

तृतीयलग्नएकादशस्थानस्थैः जातोभूमेः पृथिव्याःस्वाम्यधिपतिर्भवति तत्रैतज्जातं कुंभेलग्नेवृषेशुक्रः तुलेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवं मेषकुंभ- धन्विस्थाः एवंविधयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोधनवान् अथवा कर्कटोलग्नः तुलेशुक्रः मीनेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवं कन्याक र्कटवृषस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोपिधनवान् १५ अथान्यद्राजयोगंनवमालिकयाह सौम्येबुधेवीर्ययुक्ते कालादिबलैःयुक्तेतथाभूतेतनुयुक्तेलग्नस्थेशुभेसुभयाते शुभेसुभग्रहेगुरुसितयोरन्यतमेयथासंभववीर्याढ्येन सबलेसुभगप्रातेधर्मस्थानगतेन- वमगतइत्यर्थः शुभेसुखयातइतिपठंति चतुर्थस्थानस्थइत्यर्थः अवशेषैःपरिशिष्टग्रहैः यथासंभवंधर्मार्थोपचयेषु नवमद्वितीयत्रिषडेकादशदशमानां अ

गतम्नराजन्वशतोपिजाताराजाभवति वक्ष्यमाणेपुनराजवंशजएवराजाभवति तच्चशालिन्याह अपीति अपिशब्दः संभावनायांप्रोक्तभूपालयोगैः कथि तराजयोगैः स्वस्वकुलजातानीचवंशोद्भवा अपिमानवाः पुरुषाः राज्यभाजः नृपाः भवंति किंपुनःकिंपुनः नृपकुलोत्थाः राजवंशसंभूताः ते वश्यराजानो-भवंति वक्ष्यमाणे पुनःयोगे नृपतिकुलसमुत्थाः राजवंशजाः पार्थिवाः राजानोभवंति तेषुवक्ष्यमाणेषु अभूपालवंशजः अराजपुत्रः नृपतितुल्य= मेवभवति राजसमइत्यर्थः नराजाकिंपुनःसंभावनायाम् १२ अथराजयोगमोपछंदसिकेनाह उच्चस्वत्रिकोणगैरिति त्र्याद्यैः त्र्यादिभिर्ग्रहै भगतैः स्वत्रिकोणगतैः बलस्थैः कालादिबलोपेतैः जाताभूपतिवंशजाः नृपकुलजातानरेंद्राराजानोभवंति आद्यग्रहणाच्चतुर्भिरपिपंचादिभिर

अपिस्वस्वकुलजातामानवाराज्यभाजः किंपुनर्नृपकुलोत्थाः प्रोक्तभूपालयोगे नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवावक्ष्यमाणेर्भवंतिनृपतितु ल्यस्त्वभूपालपुत्रः १२ उच्चस्वत्रिकोणगैर्बलस्थैस्त्र्याद्यैर्भूपतिवंशजानरेंद्राः पंचादिभिरन्यवंशजाताहीनैर्वित्तयुतानभूमिपालाः १२

न्यवंशजाताइति पंचादिभिः ग्रहैः स्वोच्चस्थैः मूलत्रिकोणगैर्वा अन्यवंशजाताहीनकुलजा अपिराजानोभवंति आद्यग्रहणात्षड्भिः सप्तभिरपिहीनैर्वि त्तयुताइति त्रिभिरुच्चस्थैः मूलत्रिकोणस्थैर्वाहीनबलैः कालादिबलरहितैः राजकुलजा अपिराजानोनभवंति किंतुराजतुल्याभवंति एतौयथोक्तौ द्वौ नैः वित्तयुता सधनाभवंति नभूमिपालाः राजानः एतदुक्तंभवति एकेनग्रहेणद्वाभ्यांवास्वोच्चगाभ्यांमूलत्रिकोणस्थाभ्यांवाराजकुलजोपिराजान- भवति किंतुधनवान् एवंत्रिभिश्चतुर्भिर्वा अन्यवंशजातावित्तयुताभवंति नराजानः अन्नयदिग्रहाः यथाभिहितस्वस्थानस्याः नभवंति स्वोच्च गामूलत्रिकोणस्थे मदमस्यामपाद्यति तथापियथोक्तफलदाभवंति अथोच्चगताः केंद्रबलाः स्वत्रिकोणगतावा तथापि १२ ७९

अथान्यद्राजयोगं विद्युन्मालिन्याह लेखास्थेइति लेखायांतिष्ठतीतिलेखास्थः तस्मिन् लेखाशब्देनोदयउच्यते अर्केसूर्येतस्थेलेखास्थे भूस्तत्तादधौ दितेन केवलंयावद्जेमेषस्थेतत्रैवमेषलग्नेइंदौचंद्रेस्थिते भौमेकुजेस्वोच्चेमकरस्थेमंदेसौरेकुंभस्थेजीवेगुरौचापप्राप्ते धनुर्धरगते एवंविधेयोगेजातोराज्ञः पुत्रोनृपसुतोयदिभवति तदातंभूमेर्नाथंविद्याज्जानीयात् अन्यकुलजोधनवान् अत्रकेचिल्लेयस्थेर्केऽजेदौलग्नेइतिपठंति आदित्येलेयस्थेसति सिंहगतेसूर्येचंद्रेमेषस्थेलग्नेतदपिनकश्चिद्विरोधोराजयोगएवभवति १४ अन्यद्राजयोगविद्युन्मालिन्याह स्वर्क्षेइति स्वर्क्षेसितेआत्मीयराशौस्थितेवृषतुलयोरन्यतमस्थेन केवलंयावत्पातालस्थेलग्नाच्चतुर्थे चंद्रेधर्मस्थानप्राप्तेनवमगते शेषैरन्यग्रहैः रविभौमबुधगुरुसौरैः दुश्चिक्याणप्राप्तिप्राप्तैः

लेखास्थेर्केजेंदौलग्नेभौमेस्वोच्चेकुंभेमंदे चापप्राप्तेजीवेराज्ञःपुत्रंविद्यात्पृथ्वीनाथं १४
स्वर्क्षेशुक्रेपातालस्थेधर्मस्थानप्राप्तेचंद्रे दुश्चिक्याणप्राप्तिप्राप्तैःशेषैर्जातःस्वामीभूमेः १५

तृतीयलग्नएकादशस्थानस्थैः जातोभूमे पृथिव्याःस्वाम्यधिपतिर्भवति तत्रैतज्जातं कुंभेलग्ने वृषेशुक्रः तुलेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवं मेषकुंभधन्विस्थाः एवंविधयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोधनवान् अथवा कर्कटोलग्नः तुलेशुक्रः मीनेचंद्रः शेषाग्रहायथासंभवं कन्याककर्कटवृषस्थाः एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोपिधनवान् १५ अथान्यद्राजयोगंनवमालिकयाह सौम्येबुधेवीर्ययुक्ते कालादिबलैःयुक्तेतथाभूतेतनुयुक्तेलग्नस्थेशुभेशुभयाते शुभेशुभग्रहेगुरुसितयोरन्यतमेयथासंभवंवीर्यादयेन सबलेशुभगातेधर्मस्थानगतेनवमगतइत्यर्थः शुभेसुखयातइतिपठंति चतुर्थस्थानस्थइत्यर्थः अवशेषैःपरिशिष्टग्रहैः यथासंभवंधर्मार्थोपचयेषु नवमद्वितीयत्रिषडेकादशदशमानां अ

न्यतमस्थानस्थितैः एवंविधे योगेजातोनृपजोराजपुत्रोराजाभवति धर्मात्मा अन्यकुलोधनवान् १६ अथान्यद्राजयोगद्वयवसंतस्थेनाह वृषोदयमूर्ति वृषोदयेप्रथमे तथाशशांकजीवार्कसुतापरैः चंद्रगुरुसौरैरपरैश्वरविकुजबुधसितैः यथासंख्यमूर्तिधनारिलाभगे लग्नद्वितीयषष्ठैकादशस्थैः जातो नृपोराजाभवति तत्रैतज्जातं वृषलग्नेसचंद्रे मिथुनस्थेजीवे तुलास्थेसौरेपंचस्थैः रविकुजबुधसितैः जातोराजपुत्रोराजाभवति अन्यकुलजोपिधनवान् सुखगुरावितिगुरौजीवसुखेचतुर्थस्थानस्थे खदशमेशशितीक्ष्णदीधिती चंद्रार्कौ यमोदयेशनैश्चरेलग्नगते अपरैरन्यैर्भौमबुधशुक्रैः लाभगतैरेकादश स्थैः जातोनृपोराजाभवति तत्रैतज्जातं शनैश्चरेलग्ने चतुर्थेजीवः दशमेसूर्यचंद्रौ भौमबुधशुक्राएकादशे एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभव-

सौम्यवीर्ययुतेतनुयुक्तेवीर्यान्वितेनशशेशक्रमयाते धर्मार्थोपचयेष्ववशेषैर्धर्मात्मानृपजः पृथिवीशः १६ वृषोदयेमूर्ति
धनारिलाभगैः शशांकजीवार्कसुतापरैर्नृप सुखेगुरौखेशशितीक्ष्णदीधिती यमोदयेलाभगतैर्नृपोपरैः १७

ति अन्यकुलजोपिधनवान्भवति १७ अथान्यद्राजयोगद्वयवसंततिलकेनाह मेषूरणायतनुगाइति शशिमंदजीवाः चंद्रसौरगुरवः यथासंख्य मेषूरणायतनुगाः दशमैकादशलग्नस्थाः ज्ञारौबुधभौमौ धनेद्वितीयस्थाने सितरवीशुक्रार्कौ हिबुके ४ चतुर्थेएवंविधेयोगेजातोनरेंद्रोनृपोभ वति तत्रैतज्जातं दशमेचंद्रः एकादशेसौरः लग्नेजीवः द्वितीयेबुधभौमौ चतुर्थेशुक्रार्कौ एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजो नवान् वक्रासितावितिवक्रासितौभौमसौरौशशिसुरेज्यसितार्कसौम्याः चंद्रगुरुशुक्रसूर्यबुधाः यथासंख्यं होरासुखास्तशुभखायसंगताः लग्नचतुर्थसप्तमनवमदशमैकादशस्थाः भवंति तदाजातः प्रजेशोराजाभवति तत्रैतज्जातं भौमसौरौलग्नगतौ चतुर्थेचंद्रः सप्तमेजीवः

नवमेशुक्रः दशमेसूर्यः एकादशेबुध एवंविधेयोगेजातोराजपुत्रोराजाभवत्यन्यकुलजोधनवान् १८ अथराजयोगजातस्यकस्मिन्कालेराज्यावाप्ति
र्भविष्यतीतितज्ज्ञानंस्वागतयाह कर्मलग्नयुतपाकदशायामिति राजयोगकर्तृणांग्रहाणांमध्याद्योग्रहः कर्मणिलग्नाद्दशमेस्थितः यश्चराजयोगक
र्तृणांग्रहाणांमध्याद्योग्रहः लग्नयुतोजन्मलग्नस्थः तत्पाकदशायांतस्यसंबंधिनीयापाकदशांतर्दशाभवति तत्रतस्यराज्यलब्धिर्भवति अथल-
ग्नदशमयोः द्वयोरपिग्रहौभवतः तदातयोर्योबलवान्तस्यदशायामंतर्दशाकालेराज्यलब्धिः अथतत्रबहवोयदाभवंति तदाप्रबलस्यसर्वोत्तमब-
लस्यांतर्दशाकाले अथवाप्रबलस्येति अथलग्नदशमौयदाशून्यौभवतस्तदाजन्मनियः प्रबलः सर्वोत्तमबलस्तस्यांतर्दशाकालएवराज्यदः स्या

मेषूरणायतनुगाःशशिमंदजीवाज्ञारौधनेसितरवीहिबुकेनरेंद्रं वक्रासितौशशिसुरेज्यसितार्कसौम्याहोरासुखास्तशुभखास्तिग
ताःप्रजेश १८ कर्मलग्नयुतपाकदशायांराज्यलब्धिरथवाप्रबलस्य शत्रुनीचगृहयातदशायांछिद्रसंश्रयदशापरिकल्प्या १९

त् बहुष्वंतर्दशासुयस्मिन्नंतर्दशाकालेचारवशादतिबलवत्त्वंसंभवति तस्यामेवांतर्दशायांराज्यप्रदोभवति शत्रुनीचगृहेति लब्धराज्यस्यापिजन्मकाले
शत्रुक्षेत्रस्थेननीचक्षेत्रस्थेनचग्रहेणयांतर्दशातस्यातस्मिन्बलवतिराज्यहरणंवाच्यं यतःसाछिद्रदशाविबलेऽपितस्मिन्नापद्भवति साचसंश्रयदशाप
रिकल्प्या तस्यामंतर्दशायांसंश्रयंकार्यं दैवयुक्तनृपसंश्रयगुणात्तन्मासोपि वक्ष्यतिचयात्रायां अरिकोपहतदशायांजन्मोदयनाथशत्रुपाकेच
स्वदशेशकारकदशाः संश्रयणीयोनरेंद्रइति अत्रचभगवान्गार्गिः लग्नगः कर्मगोवास्यादथवाप्रबलोपियः सःस्यात्स्वांतर्दशाकालेराज्यदः प्रब
लोयदा १ नीचारिगृहसंस्थस्यदशायांप्रबलस्यच च्युतिर्बलविहीनस्यतन्मासःपरसंश्रयादिति १९ ७२ ७

अथ भोगिनां शबरदस्युस्वामिनां च जन्मज्ञानमालिन्याह गुरुसितबुधलग्नेति गुरुसितबुधाः जीवशुक्रसौम्या एषामन्यतमे लग्नगते अर्कपुत्रे सौरे सप्तमस्थे दिवसनाथे सूर्ये वियति दशमस्थानगते एवंविधे योगे भोगिनां भोगवतां जन्म विद्यात् जानीयात् एवंविधे योगे जातो सदैव भोगवान् भवति तस्यार्थविहीनस्यापि यतः कुतश्चिद्भोगावाप्तिर्भवति रविबुधसितलग्नेऽ इत्यन्ये केचित् रविबुधसितानां संबंधि लग्नम् इति व्याख्यातं सिंहरूपतुलामिथुनकन्यालग्नेष्विति यतो दशमस्थे रवौ लग्ने बुधसितयोः स्वस्थानं न संभवति आचार्येण वराहमिहिरेण पूर्वशास्त्रानुसारेणायं योगः कृतः जीवनभार्गवेन्दुसप्तमस्थेऽर्कनन्दने दशमस्थे रवौ जातो भोगवान् पुरुषो भवेत् शुभबलयुतकेंद्रैरिति शुभग्रहसंबंधिनो राशयः तेन सव

गुरुसितबुधलग्ने सप्तमस्थेऽर्कपुत्रे वियति दिवसनाथे भोगिनां जन्म विद्यात् शुभबलयुतकेंद्रैः
क्रूरभस्थैश्च पापैर्व्रजति शबरदस्युस्वामितामर्थभाक्च २० इति राजयोगाध्याय एकादश ११

लग्नस्य केंद्रगता भवति तैस्तथाभूतैस्तथा पापैः क्रूरैः क्रूरभस्थैः पापराश्याश्रितैः यस्य जन्म भवति स शबराणां पुलिंदानां दस्यूनां चोराणां स्वामित्वं प्रजाति गच्छति अर्थभाक् भाग्यवान् धनवांश्च भवति शुभबलयुतकेंद्रैरिति अथ शुभग्रहैः बलयुतैः केंद्रगतैरिति केचिद्व्याख्यास्यंति तच्चायुक्तं यस्माद्भगवान् गार्गिः पापैस्त्वगतैः पापैः केंद्रस्थैः सौम्यराशिभिः सपत्नैर्यस्य जन्म स्यात्स्यात् स चोरदस्युनायक इति २० इति श्रीमद्भट्टोत्पलविरचितायां बृहज्जातकविवृतौ राजयोगाध्याय एकादशः ११ ७

अथातोनाभसयोगाध्यायोव्याख्यायते नाभसयोगानांचत्वारोविकल्पाः तत्राकृतियोगाएकोविकल्पः आकृतियोगाः संख्यायोगाश्चविकल्पद्वयम्
आकृतियोगाः संख्यायोगाआश्रययोगाश्चविकल्पत्रयं आकृतियोगाःसंख्यायोगाआश्रययोगादलयोगौचेतिविकल्पचतुष्टयं तत्रविंशतिराकृतियो
गाःससंख्यायोगाःत्रयआश्रययोगाः द्वौदलयोगौ तत्रद्वित्रिचतुर्विकल्पजानांयोगानांसंख्याज्ञानमौपच्छंदसिकेनाह नवदिग्गिति नवप्रसिद्धादिक्श
ब्देनदशउच्यंते वसवोष्टौ एतेयथासंख्यंत्रिकाग्निवेदैःगुणिता त्रिकशब्देनत्रयएवउच्यंते अग्निशब्देनत्रयः वेदाश्चत्वारः ४ एतैःगुणिताः तद्यथा
नवदिग्वसवः ९।१०।८ एतेयथासंख्यंत्रिकाग्निवेदैः ३।३।४ एतैर्गुणिताजाताः २७।३०।३२ एतेयथासंख्यंद्वित्रिचतुर्विकल्पजाभ

अथनाभसयोगाध्यायप्रारंभः नवदिग्वसवस्त्रिकाग्निवेदैर्गुणिताद्वित्रिचतुर्विकल्प-
जाःस्युः यवनैस्त्रिगुणाहिषट्शतीसाकथिताविस्तरतोत्रतत्समाःस्युः १

वंति एतदुक्तंभवति आकृतियोगाविंशतिः संख्यायोगाःसप्त एवमाकृतिसंख्याविकल्पद्वयेनसप्तविंशतियोगाःभवंति आश्रययोगास्त्रयः
आकृतिसंख्याआश्रयकृतेनविकल्पत्रयेणत्रिंशत् ३० दलयोगौद्वौ आकृतिसंख्याआश्रयदलयोगकृतेनविकल्पचतुष्टेन द्वात्रिंशत् ३२ एवं-
द्वित्रिचतुर्विकल्पजायोगाःस्युः भवेयुरिति यवनैस्त्रिगुणाहीति पुराणयवनैः त्रिगुणाहिषट्शती कथिता षण्णांशतानांसमाहारः षट्शतीसाचत्रि
गुणा अष्टादशयोगशतान्यभिहितानीत्यर्थः १८०० ननुस्फुजिध्वजेनकिमुक्तं उच्यते नाभसयोगानामानंत्यं तथाचतद्वाक्यं संस्थानसादृश्य
मनंतकस्याद्द्रव्याणिनानाप्रकृतीनिदृष्ट्वेति कथंपुराणयवनैरष्टादशशतान्यभिहितानि उच्यते आकृतियोगास्त्रयोविंशतिस्तैरभिहिताः सं

स्यायोगानां सप्तत्रिंशत्यधिकं शतं भवति एवं सार्द्धशतं भवति तत्रैकैकराशिं प्रति गतमधिकृत्योक्तं तस्माद्भवादशकेनाद्यद्भ्रयोगशतानि भवति यस्य
तु सार्द्धशतं षट्शतत्रयोदशशतानि भवति एतेषामुत्पत्तिरध्यायान्ते प्रदर्शयिष्यामः विदिताध्यायार्थस्य सुखावबोधत्वात् एवं यवनैस्त्रिगुणापदूषितं
विजरत कथितोक्तं अथास्मिन् शास्त्रे तत्समासः तत्संक्षेपः क्रियते विस्तरस्य समासोऽभिधीयत इति पूर्वप्रदर्शिताद्वात्रिंशद्योगाभिधीयते तत्फलेष्व-
न्यफलानां समानत्वात् द्वात्रिंशत्स्वेव योगेष्वष्टादशयोगशतान्यन्तर्भवन्तीति १ अथाश्रययोगत्रयदलयोगद्वयं नीयन्वच्छदसिकेनाह रज्जुर्मुसलनलमि
ति चराद्यैः चरस्थिरद्विस्वभावराशिग्रहसंयुक्तैः यथासंख्यं रज्जुर्मुसलनलश्चेति योगत्रयं भवति तत्रैकस्मिन् चरराशौ चरराशिद्वयेन चरराशिभिर्
चरराशिचतुष्केण वा यदा सर्वे ग्रहाः भवन्ति स्थिरराशयो द्विस्वभावराशयश्च सर्वे शून्या भवन्ति तदा रज्जुर्नाम योगो भवति एवमेकस्मिन् स्थिरराशौ
राशिद्वये राशित्रये राशिचतुष्केण वा यदा सर्वे ग्रहा भवन्ति चरराशयो द्विस्वभावराशयश्च शून्या भवन्ति तदा मुसलनामयोगो भवति एवमेकस्मिन् द्वि-
स्वभावराशौ राशिद्वये राशित्रये राशिचतुष्केण सर्वे ग्रहा भवन्ति चरराशयः स्थिरराशयश्च शून्या भवन्ति तदा नलाख्यो योगो भवति एतानाश्रयजा
स्त्रीन्योगान् सत्याचार्यो जगाद उक्तवान् केचित् सत्यस्त्वाश्रयजानि हाह इति योगानिति पठन्ति इहास्मिन् प्रकरणे आहोक्तवानिति तथा च सत्य स
चरेषु राशिषु यदा स्थिता योगमाहुस्तं रज्जुं अनयाभिपस्य सततविदेशवासार्थयुक्तस्य सर्वे स्थिरेषु राशिषु यदा स्थिता मुसलमाहुस्तं योगं जन्मनि
कर्मकराणां युक्तानां पर्यमानाख्या द्विशरीरेषु नल इति योगो हीनातिरिक्तदेहानां निपुणानां पुरुषाणां धनसंचयभोगिनां भवति अत्र केचिद्व्या-
ख्यातारः चरराशिचतुष्केण यदा सर्वे ग्रहा भवन्ति तदा रज्जुः स्थिरराशिचतुष्केण मुसलः द्विस्वभावराशिचतुष्केण नल इति तच्चायुक्तं यस्माद्गर्गयवनाद्यैः ए
को द्वौ वा त्रयः सर्वे समस्ता यदा ग्रहाः चरगास्तदा रज्जुः शीर्ष्याणां जन्मसंभवेत् स्थिरस्थैर्मुसलनामधानिनां जन्मकर्मणा द्विःस्वभावेनलास्य

धनिनांपरिकीर्तितः एवमाश्रययोगत्रयंव्याख्यातंसत्यमतेन तथाचसत्यः चरराशिगैर्ग्रहैर्द्रैरज्जु स्थिरराशिगैस्तथामुशलं द्विशरीरगतैर्योगोनल संज्ञोमुनिभिरुद्दिष्टः अथदलयोगद्वयमुच्यते केंद्रैःसदसद्युतैरिति केंद्रैःयथासंख्यंसदसद्युतैः सद्ग्रहैःसौम्यैर्युतैः दलाख्योदलोयोगः स्रग्मालानाम भवति तथाकेंद्रैरसद्ग्रहैः पापग्रहयुक्तैः दलयोगः सर्पोनामयोगोभवति एतदुक्तंभवति येषुतेषुत्रिषुकेंद्रेषुसौम्यग्रहाः बुधगुरुशुक्राःयदाभवंति नक स्मिन्कश्चित्केंद्रेपापोभवतितदास्रङ्नामयोगोभवति अथयेषुतेषुत्रिषुकेंद्रेषुपापाः सूर्यभौमसौराःभवंति नकस्मिंश्चित्केंद्रेभवति सौम्यग्रहा तदासर्पो नामयोगोभवति नन्वत्रयोगद्वयेकेंद्रैः सदसद्युतैर्दलाख्याविशुत्कात्रिषुकिमितिव्याख्यातं यस्माच्छुक्लपक्षकृष्णपक्षयोश्चंद्रस्यसौम्यत्वंपापत्वंचसंभवति

रज्जुर्मुशलंनलश्चराद्यैःसत्यश्चाश्रयजान्जगादयोगान्
केंद्रैःसदसद्युतैर्दलाख्यैःस्रक्सर्पौकथितौपराशरेण २

एवंस्थितेयदासौम्याक्रांतेषुत्रिषुकेंद्रेषुक्षीणश्चंद्रमायदाचतुर्थोभवति अथवापापाक्रांतेषुकेंद्रेषुक्षीणश्चंद्रमायदाचतुर्थोभवति तदापिस्रक्सर्पौयो गौभवतः तच्चतुर्षुकेंद्रेषुकिमितिनव्याख्यातंउच्यतेनैवम् यस्मादनेनैवस्वल्पजातकेउक्तं केंद्रत्रयगैःपापतरैर्दलाख्यावहिश्चमालाच अत्रसौम्या स्त्रयः पापास्त्रयइतिकथंज्ञायते यथानयोर्द्वयोर्मध्येचंद्रमास्तृतीययोनिभवति उच्यते भगवतागार्गिणोक्तं त्रिकेंद्रगैर्यमारार्कैःसर्पोदुःखितज न्मदः भोगिजन्मप्रदामालातद्वज्जीवसितेंदुजैः स्रग्योगःपापवर्जितकेंद्रेषुसर्पःसौम्यवर्जितेष्विति कथंज्ञायते उच्यते बादरायणोक्तं केंद्रेष्वपापेषु सितज्ञजीवे केंद्रेत्रिसंस्थैः कथयंतिमालाम् सर्पस्तुसौम्येश्वयमारसूर्यैर्योगाविमौद्वौकथितौदलाख्यौ एतौदलयोगौद्वौस्रक्सर्पौकथितौ

पराशरेणोक्तौ नतन्यैरप्युक्तौ उच्यते अन्यैरुक्तौ अन्यैर्नोक्तौ पराशरेणोक्ताविति स्वशास्त्रे वराहमिहिरेणोक्तौ तथान्यमणित्थः केंद्रत्रयगैः पापैःस्मौ म्यैर्वा दलसंज्ञितौ द्वौयोगौ सर्पमालाख्यौ विनष्टेष्टफलप्रदौ एवमाश्रययोगत्रयमपियोगद्वयमाह अन्यैरुक्तमन्यैर्नोक्तं अन्यैरुक्तत्वाद्वराहमिहि रेणशास्त्रे संगृहीत एवदलयोगद्वयमव्याख्यात २ अथान्यैराचार्यैर्येनकारणेनाश्रययोगत्रयं दलयोगद्वयं च नाख्यातं तत्कारणमुपजातिकया ह योगाव्रजंतीति आश्रयजायोगा रज्जुमुशलनलाख्या आकृतियोगैः यवाब्जवज्राण्डकगोलकाद्यैः यवपद्मवज्रविहगगोलकैः आदिग्रहणाद्दा शकदाम्यानतथा सस्थ्यायोगैः गोलकमयैः गोलकयुग्मशूलकेदारैः सयोगैः आश्रयजायोगाः तुल्यतां समत्वं व्रजंतीत्यतोऽन्यैर्नोक्ताः तद्यथेति

योगाव्रजंत्याश्रयजाः समत्वं यवाब्जवज्राण्डजगोलकाद्यैः
केंद्रोपगैः प्रोक्तफलौ दलाख्यावित्याहुरन्येन पृथक्फलौ तौ ३

केणाप्याश्रययोगानामवकाशोनास्तीति वराहमिहिरेणोक्ताः यैश्चयोगैः समतायास्यंति यत्रचैतेषामनवकाशस्तदध्यापातेव्याख्यास्यामः केंद्रोपगैः प्रोक्तफलमिति दलाख्यौदलयोगौद्वौकेंद्रोपगैःप्रोक्तफलौकथितफलौकेंद्रोपगतैः ग्रहैःप्रोक्तेफलेययो केंद्रत्रयगैः केंद्रस्थानास्तु मम्हाप शुभफलयुक्त अशुभानामशुभमिति अतएवेमौप्रोक्तफलौकथितफलौ उक्तं वराहमिहिरेण केंद्रत्रिकोणेषु शुभाः प्रशस्तास्तेष्वेवपापानशुभं प्रदाः स्युः केंद्रत्रिकोणगैः शुभैः शुभफलमपतीति मालानोक्ता एवंकेंद्रत्रयगैः पापैः पापफलंभवतीति सर्पानोक्तः एवमन्येअपरेआहुः कथयंति तस्मात्तौ नपृथक्फलौ उक्तार्थत्वात् यद्येवं तर्हि किमर्थंवराहमिहिरेणोक्ताविस्यत्रोच्यते नाभसयोगात भूतत्वात्समस्तदशास्वपि फलदौ

भवतः यदाकेंद्रोपगानायोगंविनाफलमंगीक्रियते तदास्वदशास्वेवफलंप्रयच्छंति एतच्चपराशरादीनांमतं तेषांमतंयथानाभसयोगावेतौ समस्तदशास्वपिफलप्रदौतेनवराहमिहिरेणोक्तौ ३ अथाकृतियोगान्पंचगदाशकटविहंगशृंगाटकहलाख्यान्वसंततिलकेनाह आसन्नेति आसन्नेनिकटवर्त्तिनिकेंद्रभवनद्वयेकटकराशियुग्मेयदासर्वेग्रहाः भवंति तदागदाख्योयोगोभवति सचचतुःप्रकारः लग्नचतुर्थस्थैःसर्वग्रहैरेकः चतुर्थसप्तमस्थैर्द्वितीयः सप्तमदशमस्थैस्तृतीयः दशमलग्नस्थैश्चतुर्थः तन्वस्तगेष्विति तन्वस्तगेषु लग्नसप्तमगेषुसर्वग्रहेषुशकटंभवति खबंध्वोः दशमचतुर्थयोः स्थितेषुसर्वग्रहेषुविहगाख्योयोगः नवमपंचमलग्नस्थैः सर्वग्रहैः शृंगाटकाख्योयोगोभवति लग्नान्यगैर्हलमिति

आसन्नकेंद्रभवनद्वयगैर्गदाख्यस्तन्वस्तगेषुशकटंविहगःखबंध्वोः
शृंगाटकंनवमपंचमलग्नसंस्थैर्लग्नान्यगैर्हलमितिप्रवदंतितज्ज्ञाः ४

लग्नंवर्जयित्वायथासंभवमन्येसर्वेग्रहाः परस्परंत्रिकोणगताभवंति तदाहलमितियोगःतज्ज्ञाः होराशास्त्रपंडिता प्रवदंतिकथयंति सचत्रिप्रकारः द्वितीयषट्दशमस्थैःसर्वग्रहैरेकः तृतीयसप्तमैकादशस्थैर्द्वितीयःप्रकारः चतुर्थाष्टमद्वादशस्थैस्तृतीयःप्रकारइति ४ अथवज्रयवकमलवापीसंज्ञंयोगचतुष्टयंवैतालीयेनाह शकटांडमिति शकटवच्छुभैः व्यवस्थितैरंडजवदशुभैश्चवज्रंभवति एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोः सौम्याश्चतुर्थदशमयोश्चपापाभवंति नान्यत्रकेचित्तदावज्राख्योयोगोभवति तद्विपरीतगैर्यवः तएवग्रहायदिविपरीतगताभवंति तदायवाख्यो योगोभवति शकटवदशुभाः अंडजवच्छुभाः एतदुक्तंभवति लग्नसप्तमयोः पापाःस्थिताः चतुर्थदशयोश्चशुभाःस्थितास्तदायवाख्योयोगो

भवति कमलमिति एतैरेवसौम्यपापैर्विमिश्रसंस्थितैश्चतुर्ष्वपि केंद्रेषु संभवस्थितैः कमलाख्योयोगोभवति तदेवकमलंयदिकेंद्राद्बाह्यतोभवति त दावापीसंज्ञोयोगः एतदुक्तंभवति सर्वैरेवकेंद्राद्बाह्यतःस्थितैः केंद्राणिवर्जयित्वान्यत्रपणफरापोक्लिमेषुस्थितैस्तदेवकमलंवापीसंज्ञोभवतियोग प णफरेषुचतुर्ष्वापोक्लिमेषुचतुर्ष्वेति ५ अथवज्रयवयोः संभवोनभवति तौनमयापूर्वशास्त्रानुसारेणकृतावित्येतदनुष्टुभाह पूर्वशास्त्रा नुसारेणेति पूर्वशास्त्रानुसारेण पूर्वाचार्यैर्मयनयवनादिभिः वज्राख्योयोगः कृतः यवाख्यश्च तस्मान्मयापिकृतः वज्रादयइतिबहुवचननिर्दे शः न्येषामेवमकाराणामदर्शनार्थं वज्रादयोयोगायद्यपिनसंभवति तथापिपूर्वशास्त्रानुसारेणमयाकृताः तान्यनुसृत्यदृष्टेत्यर्थः यतः

शकटाण्डजवन्चुमाशुभैर्वज्रतद्विपरीतगैर्यवः कमलंतुविमिश्रस
स्थितैर्वापीतयदिकेंद्राद्बाह्यतः ५ पूर्वशास्त्रानुसारेणमयाव
ज्रादयःकृता चतुर्थभवनेसूर्याज्ज्ञसितौभवतःकथम् ६

सूर्यादादित्याच्चतुर्थेभवने चतुर्थराशौपूर्वेणपश्चिमेनवाज्ञसितौबुधशुक्रौकथंभवतः नकदाचिदर्कोदयेस्तसमयेवामध्याह्नार्द्धरात्रयोः बु धशुक्रौभवतः आदित्येमध्याह्नस्थे अर्द्धरात्रस्थेवातयोरुदये स्तसमयेवानभवत्येव ६ अथयूपेषुशक्तिदंडाख्ययोगचतुष्टयमनुष्टु भाह कंटकादीति होरालग्नंतदाद्यैः केंद्रैः क्रमात्परिपाट्या लग्नकेंद्रमादितः कृत्वाचतुर्षुगृहेषुयथासंभवसर्वग्रहाणामवस्थानंभवति तदायूपेषुशक्तिदंडाख्याश्चत्वारोयोगाभवति तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषुचतुर्ष्वपियदासर्वेग्रहाःभवति तदायूपाख्योयोगोभवति

अथचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषु चतुर्षुसर्वएवग्रहाभवंति तदेषुःशराख्योयोग. अथसप्तमाष्टमनवमदशमेषु चतुर्षुसर्वएवग्रहाभवंति तदाशक्तियो
गः अथदशमैकादशद्वादशलग्नेषुचतुर्षुसर्वएवग्रहाभवंति तदादंडयोगइति ७ अथनौकूटछत्रचापार्द्धचंद्राख्ययोगपंचकमनुष्टुभाह. नौकूट
छत्रेति तद्वत्तेनैवप्रागुक्तेनप्रकारेणलग्नकेंद्रादारभ्यैकैकस्मात्केंद्रात्सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थितैः नौकूटछत्रचापसंज्ञंयोगचतुष्टयंभवति
तद्यथा लग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमेषुयदासर्वेग्रहाःभवंति तदानौर्नामयोगोभवति एवंचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टनवमद-
शमेषुयदासर्वेग्रहाःभवंति तदाकूटाख्योयोगोभवति अथसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशद्वादशलग्नेषुसर्वेग्रहाभवंति तदाछत्रंछत्राख्यो

कंटकादिप्रवृत्तैस्तुचतुर्गृहगतैर्ग्रहैः यूपेषुशक्तिदंडाख्याहाराद्यैःकंटकैःक्रमात् ७
नौकूटछत्रचापानितद्वत्सप्तर्क्षसंस्थितैः अर्द्धचंद्रस्तुनावाद्यैःप्रोक्तस्त्वन्यर्क्षसंस्थितैः ८

योगः अथदशमैकादशद्वादशलग्नद्वितीयतृतीयचतुर्थेषुयदासर्वेग्रहाभवंति तदाचापंचापाख्योयोगः अर्द्धचंद्रइति नावाद्यैरेवयोगैरन्यर्क्षसं
स्थितैः अपरराशिव्यवस्थितैरर्द्धचंद्राख्योयोगोभवति नावाद्याः कंटकेषूक्ताःतेभ्यश्चान्यर्क्षसंस्थितैः अपरराशिगतैःतेनपणफरेभ्यः आरभ्य
निरंतरंसप्तसुगृहेषुयदासर्वेग्रहाभवंत्यापोक्लिमेभ्योवातदर्द्धचंद्राख्यः सचाष्टप्रकारः तद्यथा द्वितीयतृतीयचतुर्थपंचमषष्ठसप्तमाष्टमेषुस
प्तसुसर्वेग्रहायदाभवंतितदैकः एवंतृतीयादिनवमांतेषुद्वितीयः पंचमादिष्वेकादशांतेषुतृतीयः षष्ठादिषुद्वादशांतेषुचतुर्थः अष्टमादिषुद्वितीयांते
षुपंचमः नवमादिषुतृतीयांतेषुषष्ठः एकादशादिषुपंचमांतेषुसप्तमः द्वादशादिषुषष्ठांतेषुयदासर्वेग्रहाभवंतितदाऽष्टमइति ८

अथसमुद्रचक्रारव्यौद्वौयोगावनुष्टुभाह   अर्थाद्द्वितीयस्यानादारभ्यैकांतरगतैर्ग्रहैः षष्ठगृहाश्रितैः षड्राशिषुव्यवस्थितैः सप्तभिर्ग्रहैः समुद्रा-
रव्योयोगोभवति तद्यथा द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशेषु षट्सुयदासप्तग्रहाभवति तदासमुद्रारव्योयोगः विलग्नादिस्थितैरिति अनेनैवप्रकारेण
वैठभावृमात्प्रभृत्येकांतरस्थैः षड्गृहेषुसप्तभिर्ग्रहैःस्थितैश्चक्रारव्योयोगोभवति तद्यथा लग्नतृतीयपंचमसप्तमनवमैकादशेषु षड्गृहेषु यदासर्वे
ग्रहाःभवंति   तदाचक्रारव्योयोगोभवति इत्येवमप्रकारेण आकृतिजानाप्याकारवशादुत्पन्नानांसंग्रहोव्यारव्यातः १ अथसंख्यायोगसप्तकंशा
लिन्याह संख्यायोगइति सप्तभिर्ग्रहैः सप्तर्क्षसंस्थैः सप्तसुराशिषुगतैरेकापायादेकापगमात्क्रमात्सप्तसंख्यायोगाःस्युः भवेयुः तेत्ववल्लक्यादयो

एकांतरगतैरर्थात्समुद्रः षड्गृहाश्रितैः विलग्नादिस्थितैश्चक्रमित्याकृतिजसंग्रह ९
संख्यायोगाः स्युःसप्तसप्तर्क्षसंस्थैरेकापायाद्वल्लकीदामिनीच पाशःकेदारः
शूलयोगोयुगंगोलश्चान्यान्पूर्वमुक्तान्विहाय १०

गोलांताः तद्यथा येषुतेषुसप्तसुगृहेषुयदासर्वग्रहाभवंति तदावल्लकीनामयोगोभवति यदाषट्सुगृहेषुसप्तग्रहाभवंति तदादामिनीनाम
योगोभवति एवंपंचसुसप्तग्रहाः पाशःपाशोयोगः चतुर्षुकेदारः केदारोयोगः त्रिषुशूलः शूलोयोगः द्वयोर्युगंयुगनामयोगः एकस्मिन्राशौसप्तग्र-
हायदाभवंति तदागोलः गोलनामायोगः अन्यान्पूर्वमुक्तान्विहाय पूर्वोक्तानन्यान्योगान्विहायवर्जयित्वाएतेयोगा भवंति एतदुक्तंभवति यथो
क्तानायोगानामप्यसंभवेसंख्यायोगान्यतमस्यभवति तदासंख्यायोगेनागीकार्यः सएवयोगोभवत्यइति १० ७ ७ ५

अथाश्रययोगत्रयजातानांदलयोगद्वयजातानांच फलंवसंततिलकेनाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युः समत्सरः परर्द्धिमत्सरी विदेशनिरतः परदेशाध्यासनशीलः अध्वरुचिः सततमटनः ननुविदेशनिरत एवाध्वरुचिः तत्किमत्रद्वयोर्ग्रहणं उच्यते विदेशेप्यनेकप्रदेशाध्यासनशीलोभवति सततमटनोनभवति एवंविधोरज्ज्वांरज्ज्वाख्येयोगेजातोभवति मानीगर्वितः धनीवित्तवान् बहुषुकृत्येषुकार्येष्वासक्तः बहुकर्मारंभशीलः एवंविधोमुशलाख्येयोगेजातोभवति व्यंगोऽगहीनः विगतमंगयस्य स्थिरोदृढनिश्चयः आढ्योधनवान् निपुणःकार्येषु सूक्ष्मदृष्टिः एवंविधोनलजोनलाख्येयोगेजातोभवति एवमाश्रययोगत्रयजातानांफलंव्याख्यातं स्त्रगुत्थोभोगान्वितइति स्त्रगुत्थः स्त्रग्योगेजातोभोगान्वितोभवति भुजगजोभुजगाख्येसर्पयो

ईर्ष्युर्विदेशनिरतोध्वरुचिश्चरज्ज्वांमानीधनीचमुशलेबहुकृत्यसक्तः व्यंगस्थि
राढ्यनिपुणोनलजःस्त्रगुत्थोभोगान्वितोभुजगजोबहुदुःखभाक्स्यात् ११

गेजातोबहुदुःखभाक्स्यात् नानाप्रकाराणांदुःखानांभोगीभवति केचिदत्रबहुवचनंपठंति व्यंगाःस्थिराढ्यानिपुणानलजाःस्त्रगुत्थाः भोगान्विताभुजगजाबहुदुःखभाजइतिनकश्चिद्दोषः एवंदलयोगद्वयजातानांफलंव्याख्यातं ११ अथान्योयोगाश्रययोगश्चयदासमकालंयत्रदृश्यतेतत्राश्रययोगस्यनिराकरणार्थमनुष्टुभाह आश्रयोक्तास्त्विति यत्रान्योयोगआश्रययोगश्चभवति तत्राश्रययोगोन्येनयवादिनामिश्रोभवति मिश्रितत्वाच्चाफलोभवति स्वफलंनप्रयच्छति एवमन्यैरपरैः विमिश्रितानिःफलाभवंति येत्वमिश्राः सादृश्यंगतास्तेतत्रफलंदद्युः केचिन्मिश्रायैस्तेफलंतेषामितिपठंति अमिश्रास्त्वन्यैः यदाभवंति तदास्वफलप्रदाआत्मीयफलंददति तत्रचरराशौलग्नगतेस्थिरद्विस्वभावस्थैरमिश्राः स्थिरलग्नेचरद्विःस्व

भावगतैरमिश्राः हि स्वभावेलमेन्वरस्थिरगतैरमिश्राइति १२ अथगदाशकटविहगमृगाटकहलास्येषुयोगेषुजातानास्वरूपवसततिलकेनाह न्नार्थभागिति यज्वायजनशीलः अर्थभाग्धनानाभाजनसततसर्वकालमर्थरुचिः अर्थार्जनोद्यमशीलः एवंविधोगदाख्येयोगेजातोभवति त दृत्तिभुगिति तदितिशकटपरामर्शः तद्वृत्तिभुक्शकटवृत्तिभुक्ते शकटाजीवीभवतीत्यर्थः सरुजोव्याध्यर्दितः कुदारः कुत्सितभार्यः एवंविधः श कटजः शकटयोगेजातोभवति दूतोटनइति दूतः परसदेशप्रापणार्थपरसकाशगामी अटनः परिभ्रमणशीलः ननुदूते नाप्यवश्यमटनेनभ वितव्य उच्यते परेच्छयागमनशीलोदूतः अथपुनः स्वेच्छयाटनः तदुभयभाग्भवति कलहकृत्कलहशीलः एवंविधोविहगाख्येयो

आश्रयोक्तास्तुविफलाभवन्त्यन्यैर्विमिश्रिताः मिश्रायैस्तेफलदध्युरमिश्राःस्वफलप्रदाः १२ यज्वार्थभाक्सततमर्थरुचिर्गदा यातहृत्तिभुक्शकटजः सरुजःकुदारः दूतोटनःकलहकृद्विहगेप्रदिष्टःमृगाटकेचिरसुखोकृषिकृद्धलाख्ये १२

गेजातोभवति प्रदिष्टः उक्तः चिरेणसुखीचिरसुखोवयोःतेसुखीत्यर्थः एवंविधःमृगाटकाख्येयोगेजातोभवति अन्यैश्चिरसुखीचिरसुखी मृगाटकेव्याख्यातः तच्चायुक्तः यस्माद्भगवान्गार्गिः लग्नपञ्चमधर्मस्थैर्योगः मृगाटकोमतः वयोऽतेसुखिनाजन्मतत्रस्यात्स्वादुभाषिणा कृ षिकृद्धलाख्ये हलाख्येयोगेजातः कृषिकृद्भवति कृषिकरोतीत्यर्थः १२ अथवज्रयवपद्मवापीजातानास्वरूपवसंततिलकेनाह वज्रेत्यपूर्वसु खिनइति अत्येवयोऽत्येसुखिनः पूर्वसुखिनश्चबाल्येसुखी यौवनेदुःखितोवृद्धत्वेपुनरेवसुखीभवतीत्यर्थः सुभगः सर्वजनवल्लभः अतिशू रोतीवसंग्रामधीरः एवंविधोवज्राख्येयोगेजातोभवति शौर्यान्वितः पराक्रमयुक्तः अथशब्दः पादपूरणेवयोंतः वयोमध्येसुखी अतःशब्दो

त्रमध्यपर्यायः एवंविधोयवाख्येयोगेजातोभवति विख्यातकीर्तिः सर्वजनप्रसिद्धकीर्तिः सानतुकिमत्रविख्यातकीर्तिरस्ति उच्यते अस्तिकश्चित्सा यथाकीर्तिप्रापककर्मभिः शतैरपिपरंप्रख्यातकीर्तिंनप्राप्नोति अमितसौख्यगुणः अपरिमितसौख्योऽपरिमितगुणश्च गुणाःविद्याशौर्यादयः एवंविधःपद्माख्येयोगेजातोभवति तनुस्थिरसुखं तनुस्वल्पंस्थिरंचिरकालस्थायिसुखं यस्यस्वल्पसुखंबहुकालंभवतीत्यर्थः निधिकृत् भूमावर्थस्थापनशीलः नदाताकदर्यः एवंविधोवापीसंज्ञेयोगेजातोभवति १४ अथयूपशरशक्तिदंडाख्येयोगचतुष्टयेजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह त्यागात्मवानिति त्यागीदाता आत्मवानप्रमादी क्रतुवरैर्यज्ञश्रेष्ठैर्यज्ञैःयजते एवंविधोयूपाख्येयोगेजातोभवति हिंस्रेति हिंस्रोवधरुचिः गुप्त्य

वज्रेत्यपूर्वसुखिनःसुभगोतिशूरोवीर्यान्वितोप्यथयवेसुखितोवयोऽतः विख्यातकीर्त्यमितसौख्यगुण
श्चपद्मेवाप्यातनुस्थिरसुखोनिधिकृन्नदाता १४ त्यागात्मवान्क्रतुवरैर्यजतेचयूपेहिंस्रोथगुप्त्य-
धिकृतःशरकृच्छराख्ये नीचोलसःसुखधनैर्वियुतश्चशक्तौदंडेप्रियैर्विरहितःपुरुषोंत्यवृत्तिः १५

धिकृतः बंधनपाल शरकृत्शरकारः एवंविधश्चशराख्येयोगेजातोभवति नीचः अधमानामकुलोचितानांकर्मणांकर्ता अलसःक्रियास्वपटुःसुखधनैर्वियुतोभोगवित्तविवर्जितः निःसुखोनिर्धनश्च एवंविधः शक्तौयोगेजातोभवति प्रियैःपुत्रादिभिःविरहितः वर्जितः अंत्यवृत्तिःदासवृत्तिःशूद्रवृत्तिरित्यर्थः एवंविधोदंडाख्येयोगेजातःपुरुषोभवति १५ अथनौकूटछत्रकार्मुकजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह कीर्त्यायुतश्चलसुखइति कीर्त्यायुतः ख्यातयशाःचलसुखः कदाचित्सुखीकदाचिद्दुखी कृपणः अदाताचशब्दोत्रसमुच्चयार्थे एवंविधोनौजाः नावाख्येयोगेजातः प्रा-

णीभवति कूटेनृतइति भनृतेपुवनामतिर्यस्यासावनृतपुवनः असत्याभिधायीअसत्याभिधायीत्त वधनप वधनपातीतिवधनपः केचित्कूटेः रूपपधनपश्वजातइतिपठंति एवंविधः कूटाख्येयोगेजातोभवति इतिकूटयोगः छत्नोद्भवइति स्वजनसौख्यकरः स्वजनेषुसुखकरोतीति ख्यकरः भत्यसौख्योवृद्धरेसुखित एवंविधः छत्राख्येयोगेजातोभवति इतिछत्रयोगः कार्मुक भूरस्थ सग्रामप्रियः प्रथमात्यसौख्य प्रथमेवा न्येऽकरतो भत्येस्वस्थेस्कसीत्त एवंविधः कार्मुकभवः चापाख्येयोगेजातोभवति इतिचापयोग १६ अथार्द्धचंद्रसमुद्रचक्रयल्लकीजातानांस्वरूप वसततिलकेनाह अर्द्धेंदुजइति सुभगः सर्वजनप्रियः कांतवपुः प्रदर्शनीयः प्रधानः सर्वजनपूज्यः एवंविधोर्द्धेंदुजोर्द्धचंद्राख्येयोगेजातोभवति

कीर्त्यायुतश्चलसुखःक्षपणाश्वनोज कूटेनृतपुवनृपधनपश्वजातः छत्रोद्भव स्वजनसौख्यकरोत्यसौख्यः
भूरस्थकार्मुकभवःप्रथमात्यसौख्यः १६ अर्द्धेंदुजःसुभगकांतवपुःप्रधानस्तोयालयेनरपतिप्रतिम
स्तुभोगी चक्रेनरेंद्रमुकुटद्युतिरंजिताघ्रीवीणोद्भवश्चनिपुणःप्रियगीतनृत्यः १७

समुद्रयोगः नरपतिप्रतिमः राज्ञातुल्यः भोगीभोगवान् एवंविधस्तोयालयेसमुद्राख्येयोगेजातोभवति चक्रेति नरेंद्राराजानः तेषांमुकुटाः किरीटाः चूडामणिरत्नानितेषांद्युतिःकांतिः तयारंजितोछुरितावघ्रीपादौयस्यराज्ञानः तस्यपादयोःपतति महाराजाधिराजोभवतीत्यर्थः तपोज्ञानादियोगाद् ज्ञापूजनीयोवा एवंविधश्चक्राख्येयोगेजातोभवति आकृतियोगविंशतिजातानांफलव्याख्यात अथैषभूपालसंख्यायोगानांफलंव्याख्यायते वीणो द्भवश्चेति निपुणःसर्वत्रदक्षः प्रियगीतनृत्यः गीतप्रियोनृत्यप्रियश्चएवंविधोवीणोद्भवोवीणाख्येयोगेजातोभवति १७ ५ ५

अथदामिनीपाशकेदारशूलजातानांस्वरूपंवसंततिलकेनाह दातान्यकार्येति दाताउदारः अन्यकार्यनिरतः परोपकारासक्तः पशुपः पशुरक्षिता बहुप-
शुभागभवति अथवापशुपपाठेपशूनांपालयितारक्षयिता ग्रामाधिपतिरित्यर्थः एवंविधोदाम्नियोगेजातोभवति पाशइति धनार्जनेविशीलः धनार्जन
विशीलः धनार्जनेविशीलश्चासोसभृत्यबंधुश्च धनार्जनविशीलसभृत्यबंधुः स्वयमेवधनार्जनेविशीलः सन्मार्गेणधनार्जनंकरोति तथाभूतास्यभृत्याः
कर्मकरावांधवाश्चभवंति एवंविधः पाशाख्येयोगेजातोभवति केदारजइति कृषिकरः कृषिंकरोति सुबहूपयोज्यः सुष्ठुशोभनंकृत्वाबहूनामुपयुज्यते
उपकरोति एवंविधःकेदारजः केदाराख्येयोगेजातोभवति शूरःसमरधीरः क्षतःप्रहारितः धनरुचिः अर्थप्रियः केचिद्धरुचिरितिपठंति विधनश्च

दातान्यकार्यनिरतःपशुपश्चदाम्निपाशेधनार्जनविशीलसभृत्यबंधुः
केदारजःकृषिकरःसुबहूपयोज्यःशूरःक्षतोधनरुचिर्विधनश्चशूले १८

दरिद्रः एवंविधःशूलाख्येयोगेजातोभवति १८ अथयुगगोलयोर्जातस्यस्वरूपंसर्वेषांनाभसयोगानांसमस्तदशास्वपिफलप्रदर्शनंहरिण्याह ध-
नविरहितइति धनविरहितः अर्थहीनःपाखंडी त्रयीमार्गव्यपेतः एवंविधोयुगाख्येयोगेजातोभवति केचिद्धनविरहितःपाखंडीचेतिपठंति वाशब्दो
त्रचार्थे अर्थहीनःपाखंडीच अथशब्द आनंतर्येविधनोऽर्थहीनः मलिनोमलोपेतशरीरः मलिनवासावा अज्ञानोपेतः मूर्खः कुशिल्पोलोकेनिंद्यशि-
ल्पकर्ता अलसःक्रियास्वसमर्थः अटनोभ्रमणाशीलः नन्वत्रालसोऽटनश्चेति विरुद्धंउच्यते यद्यपिस्वरूपेणालसः तथाप्यतिदारिद्र्याद्भोजनक्रिया

मृदन्निनार्मसंपादयितुमशक्यत्वाददनाः एवंविधोगोलाध्यायेयोगेजातोभवति एवंससकृतसंख्यायोगेषु शुभफलव्याख्यातम् इतिनिगदितायोगाइति इ
सेनपक्षान्नाभसयोगाः फलैः सार्द्धंसहनिगदिताउक्ताइहास्मिन्नध्यायएतेसमस्तदशास्वपिनियतफलदाः सर्वकालफलप्रदाः नित्याविज्ञातव्याः ननु
रज्वादिप्रापनश्रुतिनाप्रदर्शिताउत्कयसमस्तदशास्विपुक्ते उच्यते तेषामस्त्वनाथयादर्शितकालाः सुखदुःखयोर्भविष्यति येषांक्रमउविभागोनोक्त=
मेषासमस्तदशास्विपयादर्शितसुखदुःखप्रदाभविष्यति ननुकस्यचित्समस्तंजन्मकालेनदुःखेनचैकरूपेणगच्छति येनयोगिनः तेपिमान-
सेदुःखैः सरमितताभवति येपिभिसाधिनस्तेपिकदाचिद्दर्माभितताभवति शीतलासुखमुपच्छायासुखावितमित्यात्मानमन्यते तस्मादेवमा
दृष्टंखदुःखसर्वणसंसारजातेनविपर्ययेणानुभूयते तत्कथंसमस्तदशास्वपियोगाः फलप्रदाभवति उच्यते नैतेयोगादशास्वेकवर्णफलदाता
रः शुभमशुभमवाप्तदशापतिर्ददत्स्यएकवर्णाश्रितमपिफलं अतोयथाकण्ठयोगाअपिसमग्रजन्मनिफलददत्स्येवमिश्रफलानुभवोयोगिनः रि
श्रणत्तिसभवत्येव एवंतावन्नाभसयोगाध्यायोव्याख्यातः अस्मिन्नध्यायेयत्कत्स्यपूर्वभूतिज्ञाततदुच्यते दलयोगाकृतियोगयोः समकालमु
ननास्तितयादलयोगः सह्याश्रययोगानातुल्यफलमुपस्थानंनास्त्येव अथदलयोगैः सहसंख्यायोगायुज्यते तदादलयोगफलमेवभवति अथाकु
तियोगीआश्रययोगैर्युज्यते तदाकृतियोगफलंभवति अथाकृतियोगाः संख्यायोगैर्युज्यते तथाप्याकृतियोगफलंभवति यस्मात्संख्यायोगाना
मपवादः अन्यान्पूर्वसूक्तान्विहाय आश्रययोगानामप्यपवाद् आश्रययोगास्तुविफलाभवन्त्यन्यैर्योगैर्मिश्रिताइति तस्मात्संख्यायोगाः आश्रययोगा
श्चआकृतियोगैर्व्याभिभूयते अथाश्रययोगेनसहसंख्यायोगस्योपस्थानंभवति तदासंख्यायोगस्यावकाशएवनभवति अथाश्रययोगेनसं-
ख्यायोगस्यापवादशमनेत्कृतेनान्योवकाशः संख्यायोगस्यकिंत्वेकस्मिन्नपीयत्राससर्वैर्यदा भवति तदाआश्रययोगएवभवति नन्वाश्रययोगएवभवति

नन्वाश्रययोगसंख्यायोगानांतुल्येअपवादेआश्रययोगेनसंख्यायोगः कथमभिभूयते उच्यते यदिसंख्यायोगेनाश्रययोगापशमनंभवति तदाआश्रययोगोनभवति संख्यायोगोभवति यत्रयदाआश्रययोगेनसंख्यायोगोभिभूयते तदागोलस्यावकाशएवनस्यात् परिभाषाचेयं निरवकाशाहिविधयः सावकाशान्विधीन्बाधंतेइति अथैकैकराशिलग्नगतमधिकृत्यपुराणयवनमतेनयत्सार्द्धयोगशतमुक्तं तदधुनाप्रदर्श्यते तेषांतावत्त्रयोविंशतिराकृतियोगाः विंशतिरेववराहमिहिरेणाभिहिताः किंतु तेषांमध्याद्गदायोगेनचत्वारोयोगाअभिहिताः लग्नचतुर्थयोः यदासर्वेग्रहाभवंति तदागदायोगः चतुर्थसप्तमयोः शंखःसप्तमदशमयोः बम्बुकः दशमलग्नयोः ध्वजः तत्रपूर्वोक्ताविंशतिः शंखबम्बुध्वजैः सहत्रयोविंशतिः भवंति

धनविरहितःपाखंडीवायुगेत्वथगोलकेविधनमलिनोऽज्ञानोपेतःकुशल्यलसोटनः इतिनिगदिता
योगाःसार्द्धंफलैरिहनाभसानियतफलदाश्चिंत्याह्येतेसमस्तदशास्वपि १९ इतिनाभसयोगाध्यायः१२

संख्यायोगानांसप्तविंशत्यधिकंशतं एवंसार्द्धशतं १५० राशिद्वादशकेनाष्टादशशतानिभवंति १८०० तत्रसप्तविंशत्यधिकस्यसंख्यायोगशतस्योत्पत्तिःप्रदर्श्यते तद्यथैषांविकल्पाःसप्त द्विविकल्पाएकविंशतिः त्रिविकल्पाःपंचत्रिंशत् ३५ चतुर्विकल्पाःपंचाग्निः ३५ पंचविकल्पाएकविंशतिः २१ षड्विकल्पाःसप्त सप्तविकल्पाएकः एतदेकीकृतंसप्तविंशत्यधिकशतंभवति १२७ एतदेववराहमिहिरेणविवाहपटलेउक्तम् द्वित्र्यादियोगान्परिगृह्यकस्मान्नोक्तंशतंसत्रिधनंविलग्नइति अथविकल्पगणितंप्रदर्श्यते तत्राचार्येणविकल्पगणितंसंहितायामुक्तं पूर्वेणपूर्वेणगतेनयुक्तंस्थानंविनांत्यंप्रवदंतिसंख्यां इच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिरिति अत्रयावत्संख्यानांविकल्पाःक्रियंते तदंतानेकाद्यानुपर्युपरिस्थापयेत् तद्यथात्रसप्त–

सप्तदे एकाद्यनासमातानान्यासः ७।६।५।४।३।२।१ अत्रपूर्वेणगतेनयुक्तस्थानंविनात्याभिति पूर्वम्भासीगतम्मपूर्वगतः तेनपूर्वेणगतेनयुक्तमत्य मुपरिसस्थानंविनातदर्शयित्वेत्यर्थः प्रथममेकमधःस्थिततयोर्द्वयोरुपरिस्थपो क्षिपेत् एवंतत्रत्रीणिरूपाणिजातानि तानिचस्वोपरित्रिषुक्षिपेत् एवं ततषड्जातानितानिस्वोपरिचतुर्षुक्षिपेत् एवंतत्रदशरूपाणिजातानितानिस्वोपरिपंचसुक्षिपेत् ततपञ्चदशजातानितानिस्वोपरिषट्सुक्षिपेत् तत्रै कविंशतिर्जातानि अतःपंचकर्मणोऽभावात्तदुपरिसप्तसैवास्थिताः यदुक्तं स्थानंविनात्यपुनरप्यधः मप्रत्येवकृत्वापंचमेस्थानेपंचत्रिंशज्जाताः पुनरपिचतुर्थेपंचत्रिंशत् पुनस्तृतीयेएकविंशतिः पुन द्वितीयेसप्तप्रथमेएकैव १।२१।३५।३५।२१।१।१ अथपान्ये- नप्रकारेणसंख्यानयनप्रतिलोमविनिक्षिप्यचानुलोममधःक्षिपेत् अनुलोमंसमाहृन्यादधस्थेनविभाजयेत् न्यासः अथसप्तानामधो

रूपछेदः	७	६	५	४	३	२	१	
न्याभागम	१	१	३	४	५	६	७	०

अनेनभागमपहृत्यलब्धंसप्त ७ एतैः द्वितीयेस्थानेषट्सगुणयाधःस्थिताभ्यां द्वा पहरेत् लब्धमेकविंशतिः २१ एतैस्तृतीयस्थाःपंचसगुणयत्रिभिः भजेल्लब्धपंच त्रिंशत् ३५ एतैश्चतुर्थस्थानस्थाश्चत्वारिसगुण्यचतुर्भिः भजेल्लब्धपंचत्रिंशत् ३५ एभिःत्रीणिसगुण्यपञ्चभिः विभाज्याप्तासप्तैकविंशतिः २१ एभिः द्वेसगुण्यषड्भिः विभज्यावाप्ताःसप्त एभिरेकसगुण्यसप्तभिः विभज्यावाप्तमेकएव एवमेकद्वित्रिचतुःपंचषट्सप्तविकल्पा १२७ विकल्पगणितेफलाघयेस्तसंख्यानांव्याख्येय अथैतेषांविकल्पानांलोमकप्रस्तारेणोद्धारः कर्तव्यः इच्छाविकल्पेक्रमशोभिनीयनीतौ शिः पुनरन्यनीतिमिति यथेष्टसंख्यानांविकल्पानामाधारराशिंलिखेत् तत्रैकविकल्पेप्येकैकलोमनिकृत्यासविकल्पान्नुत्सादयेत् द्विविकल्पेष्वा पास्थिरलोमनिकृत्यद्वितीयेनलोमनिकृतेनसहविकल्पानुत्सादयेत् पनत्र्यादिष्वभिविकल्पेष्वाद्यस्थिरलोमनिकृतानन्यैः चरलोमनिक्षि

तैः सहान्यस्त्वाविकल्पादुत्पादयेत् एवंकृत्वाप्रथमस्यापासनंकार्यं नीतेनिवृत्तिरितिवचनात् ततोन्यस्थिरचिन्हंकृत्वान्यसेत् पुनरन्यनीतिरितिव
चनात् उक्तंच भट्टश्रीशंकरेण वर्णसंख्यांककोष्ठाख्यांस्तेपक्षोज्ञेयसंख्यकः ज्ञेयोक्त्यान्यत्रतत्पूर्वहान्पूर्वश्चाप्यनुक्रमात् नयेद्यामाद्यमंत्यसर्वायेपू
र्वेतांनिरंतरं ज्ञेयोतःपुनराद्याश्चकोष्ठनिष्ठावधिर्विधिरिति तद्यथैकविकल्पाः रविः चंद्रः भौमः बुधः गुरुः शुक्रः शनिः एवमेकविकल्पाः सप्त ७ अ
थद्विविकल्पना रविचंद्रौरविभौमौ रविबुधौ रविजीवौ रविशुक्रौ रविसौरौ एवमादित्येनसहषट् अथतृतीयविकल्पः शशिभौमौ शशिबु
धौ शशिजीवौ शशिशुक्रौ शशिसौरौ एवंचंद्रेणसहपंच भौमबुधौ भौमजीवौ भौमशुक्रौ भौमसौरौ एवंभौमेनसहचत्वारः बुधजी-
वौ बुधशुक्रौ बुधसौरौ एवंबुधेनसहत्रयः जीवशुक्रौ जीवसौरौ एवंजीवेनसहद्वौ शुक्रसौरौ एवंशुक्रेणासहएकः एवंद्विविकल्पः एकविंशतिः
अथत्रिविकल्पाः रविचंद्रभौमाः रविचंद्रबुधाः रविचंद्रजीवाः रविचंद्रशुक्राः रविचंद्रसौराः एवमादित्यचंद्रयोःपंच रविभौमबुधाः रविभौ
मजीवाः रविभौमशुक्राः रविभौमसौराः एवमादित्यागारकयोश्चत्वारः रविबुधजीवाः रविबुधशुक्राः रविबुधसौराः एवमादित्यबुधयोस्त्र
यः रविजीवशुक्राः रविजीवसौराः एवंद्वौरविशुक्रसौराः एवमेकः एवमादित्येनसहत्रिविकल्पाः पंचदश चंद्रभौमबुधाः चंद्रभौमजीवाः चं
द्रभौमशुक्राः चंद्रभौमसौराः एवंचंद्रभौमयोश्चत्वारः चंद्रबुधजीवाः चंद्रबुधशुक्राः चंद्रबुधसौराः एवंत्रयः चंद्रजीवशुक्राः चंद्रजी
वसौराः एवंद्वौ चंद्रजीवसौराः एकः एवंचंद्रेणसहदश १० भौमबुधजीवाः भौमबुधशुक्राः भौमबुधसौराः एवंत्रयः भौमजीव
शुक्राः भौमजीवसौराः एवंद्वौ भौमशुक्रसौराः एवंभौमेनसहषट् बुधजीवशुक्राः बुधजीवसौराः एवंद्वौ जीवशुक्रसौराः एकः
एवंत्रिविकल्पाः पंचत्रिंशत् ३५ अथचतुर्विकल्पाः रविचंद्रभौमबुधाः रविचंद्रभौमजीवाः रविचंद्रभौमशुक्राः रविचंद्रभौमसौराः ए-

चत्वारः रविचन्द्रबुधजीवाः रविचन्द्रबुधशुक्राः रविचन्द्रबुधसौराः एवंत्रयः रविचन्द्रजीवशुक्राः रविचन्द्रजीवसौराः एवंद्वौ रविचन्द्रशुक्रसौराः ए-
वमेकः रविभौमबुधजीवाः रविभौमबुधशुक्राः रविभौमबुधसौराः एवंत्रयः रविभौमजीवशुक्राः रविभौमजीवसौराः एवंद्वौ रविभौमशुक्र
सौराः एवमेकः रविबुधजीवशुक्राः रविबुधजीवसौराः द्वौ रविबुधशुक्रसौराः रविजीवशुक्रसौराः एवमादित्येनसहविंशतिः चंद्रभौम-
बुधजीवाः चद्रभौमबुधशुक्राः चद्रभौमबुधसौराः एवंत्रयः चंद्रभौमजीवशुक्राः चद्रभौमजीवसौराः एवंद्वौ चद्रभौमशुक्रसौराः च
द्रबुधजीवशुक्राः चंद्रबुधजीवसौराः चद्रबुधशुक्रसौराः चद्रजीवशुक्रसौराः एवंचद्रेणसहदश भौमबुधजीवशुक्राः भौमबुधजीव
सौराः भौमबुधशुक्रसौराः भौमजीवशुक्रसौराः एवंभौमेनसहचत्वारः बुधजीवशुक्रसौराः बुधेनसहएकः एवंचतुर्विकल्पाः पं
चत्रिंशत् ३५ अथपञ्चविकल्पाः रविचद्रभौमबुधजीवाः रविचंद्रभौमबुधशुक्राः रविचंद्रभौमबुधसौराः रविचद्रभौमजीवशुक्राः
रविचद्रभौमजीवसौराः रविचद्रभौमशुक्रसौराः रविचद्रबुधजीवशुक्राः रविचद्रबुधजीवसौराः रविचद्रबुधशुक्रसौराः रविचद्रजीवशुक्रसौराः
रविभौमबुधजीवशुक्राः रविभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधशुक्रसौराः रविभौमजीवशुक्रसौराः रविबुधजीवशुक्रसौराः(रविबुधजीवशुक्रसौराः
एवमादित्येनसहपञ्चदश १५ चद्रभौमबुधजीवशुक्राः चद्रभौमबुधजीवसौराः चद्रभौमबुधशुक्रसौराः चद्रभौमजीवशुक्रसौराः चद्रबुधजी
वशुक्रसौराः एवंचंद्रमसासहषट् ६ भौमबुधजीवशुक्रसौराः एवंपञ्चविकल्पाःएकविंशति २१ अथषड्विकल्पाः आदित्यचद्रभौमबुधजीवशु
क्राः रविचद्रभौमबुधजीवसौराः रविभौमबुधजीवशुक्रसौराः चद्रभौमबुधजीवशुक्रसौराः एवंषड्विकल्पाः अथसप्तविकल्पाः रविचंद्रभौमबुध
जीवशुक्रसौराःसप्तविकल्पएकएव एवंसप्तविंशत्यधिकविकल्पशतं १२७ व्याख्यातं इतिसद्ब्नो॰नामसंयोगाध्यायःसमाप्तः १२

अथातश्चंद्रयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवार्कात्केंद्रपणफरापोक्लिमस्थेचंद्रेजातस्यस्वरूपंज्ञानंमालिन्याह अधमसमवरिष्ठानीति विनयोनीतिः सुशीलता वित्तंधनंज्ञानंविज्ञानंशास्त्रावबोधः धीःबुद्धिः नैपुण्यंकार्येषुसूक्ष्मदर्शित्वं अर्कादादित्यात्केंद्रादिसंस्थेकेंद्रपणफरापोक्लिमसंस्थेशशिनि चंद्रेजातस्यविनयवित्तज्ञानधीनैपुणान्यधमसमवरिष्ठानिनिकृष्टमध्यमोत्तमानिभवंति एतदुक्तंभवति यस्यादित्याज्जन्मनिकेंद्रस्थश्चंद्रमाभवति तस्यैतानिविनयादीन्यधमानिभवंति अधमत्वमेतेषामभावः यस्माद्यवनेश्वरः मूर्खान्दरिद्रांश्चपलान्विशीलांश्चंद्रः प्रसूतेकेंचतुष्टयस्थः यस्यजन्मसमयेपणफरस्थश्चंद्रः सूर्याद्भवति तस्यैतानिमध्यमानिभवंति नचातिभवतीत्यर्थः यस्यजन्मनि आपोक्लिमस्थ श्चंद्रोभवति तस्यवि-

अथचंद्रयोगाध्यायप्रारंभः अधमसमवरिष्ठान्यर्ककेंद्रादिसंस्थेशशिनिविनयवित्तज्ञानधी
नैपुणानि अहनिनिशिचचंद्रेस्वेधिमित्रांशकेवासुरगुरुसितदृष्टेवित्तवान्स्यात्सुखीच १

नयादीनिवरिष्ठानिभवंति तथाचयवनेश्वरः कुर्याद्द्वितीयेधनिनांप्रसूतिमापोक्लिमस्थेकुलजाग्रजानामिति अहनीत्यादि चंद्रेशशिनिस्वेधिमित्रांशकस्थे अहनिनिशिचयथासंख्यंसुरगुरुसितदृष्टेजीवशुक्राभ्यामवलोकितेजातोवित्तवान् धनीसुखीचभोगवांश्चस्याद्भवेत् एतदुक्तंभवति यस्याह्निदिवाजन्मभवति चंद्रश्चयस्मिन्तस्मिन्राशौस्वनवांशकस्थोभवति स्वस्याधिमित्रांशकेस्थितोवासुरगुरुणाजीवेनदृष्टः तदासपुरुषोवित्तवान्सुखीचभवति अथयस्यनिशिरात्रौजन्मभवतिचंद्रमास्वनवांशकस्थोऽधिमित्रनवांशकस्थोवाभवति शुक्रेणदृश्यतेतदाजातोवित्तवान्सुखीचभवति अत्राहनिनिशिचचंद्रेस्वाधिमित्रांशकेवास्थितेयथासंख्यंसुरगुरुसितदृष्टेकेचिद्व्याचक्षते अयुक्तमेतत् यस्माद्भगवान्

गार्गिः स्वांशोधिमित्रस्यांशेशसस्थितोदिवसेशशी गुरुणादृश्यतेतत्रजातोवित्तसुखान्वितः निस्वेनभृगुणादृष्ट शशीजन्मनिशस्यते विपर्ययस्थे
शीतांशोजायतेल्पधनानरा इति तथाचयवनेश्वरः स्वांशेशशीमार्गवदृष्ट मूर्तिर्निशीश्वरोस्यतिकरः प्रविष्ट तदुत्तमोत्पत्तिकरःसतुस्या दृष्टोदिवा
देवपुरोहितेन १ अथाधियोगास्य योगस्यफलवसततिलकेनाह सौम्यैरिति इतोश्चद्रात्सौम्यैः बुधगुरुसितैः स्मरारिनिधनेषु ससमषष्ठा
ष्टमेषुत्रिषुस्थानेषुद्वयोर्वास्थानद्वयोरेकस्मिन्वास्थानेसर्वएवभवति तदाधियोगास्योयोगोव्यास्यातोभवति अत्रकेचित्सप्तससमाष्टमानास्था
नानासौम्यग्रहनयस्यावस्थानादशुभतायामभियोगोव्यास्यातः तच्चायुक्तं यस्माच्छुतकीर्तिः निधनद्यूनषष्ठचंद्रस्यानायथाशुभैर्युक्त अधियो

सौम्यैःस्मरारिनिधनेष्वधियोगइंदोस्तस्मिश्चमूपसचिवक्षितिपालजन्म
सपन्नसौख्यविभवाहतशत्रवश्चदीर्घायुषोविगतरोगभयश्चजाता २

गःसप्रोक्तोव्यासकृतीससधापूर्वैः व्यासकृतोविस्तरकृतौपूर्वैराचार्यैश्चिरंतरैः सचससधासप्तप्रकारःप्रोक्तःकथितः तद्यथा षष्ठेशशीयदासर्वसौ-
म्यग्रहाः भवतितदेकः ससमेद्वितीयः अष्टमेतृतीयः षष्ठससमयोश्चतुर्थः षष्ठाष्टमयोःपंचमः ससमाष्टमयो षष्ठः षष्ठससमाष्टमेषुससमइति ए
वमेवस्थितेषुसौम्येष्वधियोगः अर्थादेवैवमस्थितेषुपापैः पापः मिश्रैर्मिश्रः तथाचश्रुतकीर्तिःषट्ससमाष्टमसस्थैश्चंद्रात्सौम्यैःशुभोधियोगःस्यात्
पापःपापैरेवमिश्रैर्मिश्रस्तथैवोक्तः अधियोगजातानांफलमाह तस्मिंश्चमूपतिसचिवक्षितिपालजन्मेति तस्मिन्नधियोगेजातश्चमूपःसेनापतिर्भ
वति सचिवोमंत्रीभवति क्षितिपालोभूपालोराजाभवति तेयाशुणपदस्सभवात पे...
।बादरायणः शशिनःसौम्याः षष्ठेद्यूनेषुनिध

नसंस्थितावास्युः जातोनृपतिर्ज्ञेयोमंत्रीवासैन्यनायकोवापि तेनैतदुक्तंभवति बुधगुरुसितैरुत्कृष्टवीर्यैः नृपोमध्यमवीर्यैः सचिवः हीनवीर्यैःसेनाप
ति एषामन्यतमाअपि संपन्नसौख्यविभवाः अतिसौख्यैश्वर्यसंपन्नाः हतशत्रवः नष्टरिपवः दीर्घायुषः चिरजीविनः विगतरोगभयाः स्वस्थदेहा
निर्भयाश्च एवंविधेयोगेजाताभवंति केषांचिन्मतेराजयोगएव तथाचसारावल्यां द्यूनंषष्ठमथाष्टमंशिशिरगोः प्राप्ताःसमस्ताःशुभाः क्रूराणांयदिगोचरे
नपतिताः सूर्याद्भयाद्दूरतः भूपालःप्रभवेत्सयस्यजलधेर्वेलावनांतोद्भवैः सेनामत्तकरींद्रदानसलिलंभृंगैर्मुहुः पीयते १ तथाचमांडव्यः अमित्र
यामित्रनिधनमथवाशीतरुचितोगताः सर्वेसौम्यास्तमिहजनयेयुर्नरपतिं धृतेनैवासेकंगतवति विषादंतुपयसाप्रतापाग्निर्यस्यज्वलतिविषयेश

हित्वार्कंसुनफानफादुरुधुराःस्वांत्योभयस्थैर्ग्रहैः शीतांशोःकथितोन्यथातुबहुभिःकेमद्रुमोन्यैस्त्वसौ
केंद्रेशीतकरेथवाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यतेकेचित्केंद्रनवांशकेषुचवदंत्युक्तिःप्रसिद्धानते ३

कुसुमृशम् २१२ अथसुनफानफादुरुधुराकेमद्रुमाख्यंयोगचतुष्टयंशार्दूलविक्रीडितेनाह हित्वार्कमिति अथार्कमादित्यंहित्वात्यक्त्वायदान्यः कश्चिद्ग्र
होभौमादिकः शीतांशोश्चंद्रात्स्वांत्योभयस्थोभवति द्वितीयस्थोद्वादशस्थोवाद्वितीयद्वादशस्थौवाद्वौभवतस्तदासुनफाअनफादुरुधुराख्ययोगत्र
यंभवति एतदुक्तंभवति अर्कंहित्वा यदान्योग्रहः कश्चिच्चंद्राद्द्वितीयस्थानेभवति तदासुनफानामयोगोभवति अथार्कंवर्जयित्वाचंद्रात्द्वादशेकश्चिद्ग्र
होभवति तदाअनफानामयोगोभवति एवंचंद्रात्द्वितीयद्वादशगौग्रहौभवतस्तदादुरुधुरानामयोगोभवति अत्रयोगत्रयेप्यादित्योद्वितीयेद्वादशेवास्थाने
भवति तदानफायोगभंगरुद्भवति किंतुयोगकर्तृणांमध्येनगण्यते एतदुक्तंभवति आदित्योद्वितीयेद्वादशेवास्थानेभवतुमाभवतुवाभौमादिस्तत्रस्थोयथादर्शि-

तृयोगकर्त्ता भवति एतेयोगावराहमिराचार्यैः पठिताः अन्यथा केमद्रुमउक्तः अस्यायोगत्रयायद्येकोपियोगोनभवतितदाकेमद्रुमाख्योयोगोभवति एतदुक्तंभवति
भौमादीनांकेंद्रेशीतकरेयदाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते अन्येषागर्गादीनामेवमते केंद्रेजन्मलग्नेकेंद्रेशीतकरेचंद्रेवाभौमादिग्रहयुतेभौमादिग्रहविरहितयोर
पिचंद्राद्द्वितीयद्वादशस्थानयोः केमद्रुमोनभवति केंद्रेग्रहयुतइत्यत्रकैश्चिच्चंद्रकेंद्रमेवकेवलंव्याख्यातं तच्चायुक्तं चंद्रकेंद्रेग्रहयुतेचंद्रमसोपियोगोतभवति
शीतकरेग्रहयुतेइत्येतदपार्थकंस्यात् अत्रचभगवान्गार्गिः यथार्थकेंद्रगश्चंद्रादीनामथवालग्नेग्रहः कश्चित्स्याद्द्वाविनाचंद्रंलग्नाकेंद्रगतोथवा योगःकेमद्रुमोनामतदास्यात्सुनगर्हिताः भवतिनिदितास्वारादारिस्थापत्तिसयुताः तथाचसारावल्याम् सुनफानफादुरुधुराः क्रमेणयोगा भवति रविरहितैः
रेतात्योभयसंस्थैः करधवनवाधवादिद्रुगौ एतेनयदायोगाः केंद्रेग्रहवर्जितः शशांकश्च केमद्रुमोतिकष्टः शशिनिचसर्वग्रहादृष्टे एवकेंद्रेशीतकरे
यदाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते अन्येआचार्यानेच्छंति वराहमिहिरस्तुपुनरिच्छत्येव यस्मिन्नर्थेतस्यैवतद्वाक्यं अन्यथाकेमद्रुमइत्येषप्रत्यपरम
तमुक्तं अन्यैरसौएवकेंद्रेशीतकरेयदाग्रहयुतेकेमद्रुमोनेष्यते स्वल्पजातकेपि तेनसुनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमउक्तः तथाच रविवर्ज्यद्वा
दशगैरनफाचंद्राद्द्वितीयगैःसुनफा उभयस्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुमसंज्ञकोतोन्यः सत्यस्यापिसुनफानफादुरुधुराभावेकेमद्रुमः तथाच सुनफा
स्तनफायोगौदौरुधुरश्चंद्रसस्थितः सेनात् भाकुपृष्ठवीग्रहद्वैरुभयगतेस्तेषुरविवर्ज्य केमद्रुमोन्नयोगोन्यथाभवेद्यत्रगर्हितजन्म केचित्केंद्रनवा
केचिदिति केचिदाचार्याः केंद्रपुकेचिन्नवांशकेष्वेतद्योगत्रयमदति यथात्रद्वाद्वितीयद्वादशोभयस्थैर्ग्रहैः सुनफाद्यायोगाव्याख्याताः तथाके
श्चित्जीवशर्मप्रभृतिभिः केंद्रवशान्नवांशकवशान्नव्याख्याता एतदुक्तंभवति ताराग्रहैर्भवाच्चतुर्थस्थानस्थैः सुनफादशमस्थानस्थैरन
कुज ... स्थितैः ... योगाः तथाचयवनर्षिः ... सुनफादशमस्थितो ... तोनफाविभागीः उभयस्थितैर्दुरुधुराकेमद्रुमस

ज्ञितोन्यथायोगः केचित्केंद्रनवांशकेषुतुवदंति यत्रतत्रराशौयद्राशिसंबंधिनवांशकेचंद्रमाभवति तस्माद्राशेर्योद्वितीयोराशिः तत्रयदिताराग्रहोभवति तदासुनफा अथचंद्रनवांशकराशेःद्वादशेताराग्रहोभवति तदानफा अथचंद्रनवांशकराशेःद्वितीयेद्वादशेचयदाग्रहोभवतस्तदादुरुधुरा अतोन्यथा केमद्रुमः तथाचचंद्रनवांशकराशितोद्विर्द्वादशराशीयदिग्रहरहितोभवतः तदाकेमद्रुमः तथाचजीवशर्मा यद्राशिसंज्ञेशीतांशुर्नवांशेजन्मनिस्थितः त द्वितीयस्थितैर्योगः सुनफाख्यः प्रकीर्तितः द्वादशेरनफाज्ञेयोग्रहैर्द्विर्दशास्थितैः प्रोक्तोदुरुधुरायोगोन्यथाकेमद्रुमःस्मृतः उक्तिःप्रसिद्धानते येषा मेवंविधंमतं तेषामुक्तिर्लोकेनप्रसिद्धा तन्मतंरद्वज्योतिषिकैर्नांगीकृतमित्यर्थः ३ अथसुनफानफादुरुधुराख्यंप्रकारज्ञानमिंद्रवज्रयाह

त्रिंशत्सरूपाःसुनफानफाख्याःषष्ठित्रयंदौरुधुरेप्रभेदाः
इच्छाविकल्पैःक्रमशोभिनीयनीतेनिवृत्तिःपुनरन्यनीतिः ४

त्रिंशत्सरूपाइति सरूपाः त्रिंशदेकत्रिंशत् एकत्रिंशत्सुनफाख्यायोगाः तावंतएवानफाख्याः षष्ठित्रयमशीत्यधिकं शतंदुरुधुराप्रभेदानांएषांपूर्ववद्वि कल्पगणितं इच्छाविकल्पैरित्यादि एतत्श्लोकेलोष्ठकप्रस्तारंपूर्वमेवनाभसयोगाध्यायेव्याख्यातं इच्छाविकल्पैःक्रमशःपरिपाट्यान्यत्रलोष्ठकमभि नीयनीतेनिवृत्तिःकार्या पुनःभूयोन्यनीतिरित्यत्रस्थानांतरेचालनं अथसुनफादयोभौमबुधगुरुसितासितैः पंचभिर्निष्पाद्यंते तस्मादिच्छौविक- ल्पाःपंच तेषांन्यासः अत्रप्राग्वत्सूत्रेणगणितेनयुक्तस्थानविनांत्यंप्रवदंतिसंख्यामितिकृत्वाजातं ५।४।३।२।१ अथवाप्राग्वत्संख्यैः स्वसंख्याजाता एकमे

५	४	३	२	१
१	२	३	४	५

कविकल्पाः पंच द्विविकल्पादश त्रिविकल्पादश चतुर्विकल्पाःपंच पंचविकल्पाएकः एवमेकत्रिंशत् ५ । १० । १० । ५ । १

सौरौ २९ भौमः सौरजीवौ ३० जीव बुधशक्रौ ३१ बुध शक्रजीवौ ३२ जीवः बुधसौरौ ३३ बुधः सौरजीवौ ३४ जीवः शक्रसौरौ ३५ शक्रः सौर
जीवौ ३६ शक्र भौमबुधौ ३७ भौमः बुधशक्रौ ३८ शक्रः भौमजीवौ ३९ भौमः जीवशक्रौ ४० शक्र भौमसौरौ ४१ भौमः सौरशक्रौ ४२ शुक्रः
बुधजीवौ ४३ बुध जीवशक्रौ ४४ शक्रः बुधसौरौ ४५ बुधः सौरशक्रौ ४६ शक्रः जीवसौरौ ४७ जीवः सौरशक्रौ ४८ सौरः भौमबुधौ ४९
भौमः बुधसौरौ ५० सौर भौमजीवौ ५१ भौमः जीवसौरौ ५२ सौर भौमशक्रौ ५३ भौमः शक्रसौरौ ५४ सौरः बुधजीवौ ५५ बुधः जीवसौरौ
५६ सौरः बुधशक्रौ ५७ बुधः शक्रसौरौ ५८ सौरः जीवशक्रौ ५९ जीवः शक्रसौरौ ६० एवमेकत्रजाताः ८० अथैकोद्वितीये द्वादशेत्रयः तद्य
था भौमः बुधजीवशक्राः १ बुधजीवशक्राः भौमः २ भौमः बुधजीवसौराः ३ बुधजीवसौराः भौमः ४ भौमः बुधशुक्रसौराः ५ बुधशक्रसौराः
भौम ६ भौमः जीवशक्रसौराः ७ जीवशक्रसौराः भौमः ८ बुध भौमजीवशुक्राः ९ भौमजीवशक्राः बुधः १० बुधः भौमजीवसौराः ११ भौम
जीवसौराः बुधः १२ बुधः भौमशक्रसौराः १३ भौमशक्रसौराः बुधः १४ बुधः जीवशुक्रसौरा १५ जीवशक्रसौराः बुधः १६ जीवः भौमबुधशुक्राः १७
भौमबुधशक्राः जीव १८ जीव भौमबुधसौरा १९ भौमबुधसौराः जीवः २० एवमेकत्र १०० जीवः भौमबुधसौराः १ भौमशक्रसौराः जीव २
जीव बुधशक्रसौराः ३ बुधशक्रसौराः जीवः ४ शक्र भौमबुधजीवाः ५ भौमबुधजीवाः शुक्रः ६ शक्रः भौमबुधसौराः ७ भौमबुधसौराः शुक्र
८ शक्रः भौमजीवसौरा ९ भौमजीवसौराः शक्रः १० शक्रः बुधजीवसौराः ११ बुधजीवशक्रा सौरः १२ सौरः भौमबुधजीवाः १३ भौमबुधजी-
वा सौर १४ सौरः भौमबुधशुक्राः १५ भौमबुधशक्राः सौरः १६ सौरः भौमजीवशुक्राः १७ भौमजीवशक्राः सौरः १८ सौरः बुधजीवशुक्राः १९
बुधजीवशक्राः सौरः २० एवमेकत्र १२० अथद्वितीयेएकोद्वादशेचत्वारः चत्वारोद्वितीयेद्वादशेन्येकः तद्यथा भौमः बुधजीवशक्रसौरा १

तथया द्वितीयेनचन्द्रभौमः बुधः वृहस्पतिः शक्रः सौरः एवमेकविकल्पाः षट् अथद्विविकल्पाः भौमबुधौ भौमजीवौ भौमशक्रौ भौमसौरौ बुधजीवौ बु
धशक्रौ बुधसौरौ जीवशक्रौ जीवसौरौ शक्रसौरौ एवंद्विविकल्पाः दश अथत्रिविकल्पाः भौमबुधजीवाः भौमबुधशक्राः भौमबुधसौराः भौ
मजीवशक्राः भौमजीवसौराः भौमशक्रसौराः बुधजीवशक्राः बुधजीवसौराः बुधशुक्रसौराः जीवशुक्रसौराः एवंत्रिविकल्पादश १० अथ
चतुर्विकल्पाः भौमबुधजीवशुक्राः भौमबुधजीवसौराः भौमजीवशुक्रसौराः भौमबुधशक्रसौराः बुधजीवशुक्रसौराः एवंचतुर्विकल्पाः पंच ५
अथपंचविकल्पाः भौमबुधजीवशक्रसौराः एवंपंचविकल्पएकः १ एवमेकत्रिंशत् ३१ सनफायोगाः उत्पादिताः अनेनैवप्रकारेणद्वादशस्थैः अ
नफाभेदाः एकत्रिंशत् अथदुरुधराविकल्पा एषांलोष्टकप्रस्ताराभावात्स्वबुध्येच्छाविकल्पैः क्रमशोभिनीयेतिन्यायेनव्युत्पत्तिः एकोद्वितीये द्वि
तीयोद्वादशे एकोद्वादशेद्वितीयोद्वितीये तथया भौमबुधौ १ बुधभौमौ २ भौमजीवौ ३ जीवभौमौ ४ भौमशुक्रौ ५ शक्रभौमौ ६ भौम
सौरौ ७ सौरभौमौ ८ बुधजीवौ ९ जीवबुधौ १० बुधशुक्रौ ११ शक्रबुधौ १२ बुधसौरौ १३ सौरबुधौ १४ जीवशुक्रौ १५ शक्रजीवौ १६ जी
वसौरौ १७ सौरजीवौ १८ शक्रसौरौ १९ सौरशुक्रौ २० अथैकोद्वितीये द्वादशेद्वौ द्वितीयेद्वौ द्वादशेनैकः तथया भौमः बुधजीवौ १ बुधः जी
वभौमौ २ जीवः शुक्रबुधौ ३ बुधः शुक्रभौमौ ४ भौमः बुधसौरौ ५ बुधः सौरभौमौ ६ भौमः जीवशुक्रौ ७ जीवः शुक्रभौमौ ८ भौमः जी
वसौरौ ९ जीवः सौरभौमौ १० भौमः शक्रसौरौ ११ शुक्रः सौरभौमौ १२ बुधः भौमजीवौ १३ जीवः भौमबुधौ १४ बुधः भौमशक्रौ १५
भौमः शक्रबुधौ १६ बुधः भौमसौरौ १७ भौमः सौरबुधौ १८ बुधः जीवशुक्रौ १९ जीवः शुक्रबुधौ २० बुधः जीवसौरौ २१ जीवः सौरबुधौ
२२ बुधः शक्रसौरौ २३ शक्रः सौरबुधौ २४ जीवः भौमबुधौ २५ भौमः बुधजीवौ २६ जीवः भौमशक्रौ २७ भौमः शक्रजीवौ २८ जीवः भौम

अथसुनफानफयोर्योगजातस्यस्वरूपविज्ञानंमालिन्याह स्वयमिति स्वयमात्मनाधिगतमर्जितंवित्तंयेनस्वबाहूर्जितधनः पार्थिवोराजाभवति त त्समोवा यदिराजानभवतितदाराजतुल्यः धीधनख्यातिमान् बुद्धिवित्तकीर्तिभिः युक्तःएवंविधः सुनफायांयोगेजातोभवति प्रभुरिति प्रभुर प्रतिहताज्ञः अगदशरीरोनिरुजदेहः अविद्यमानागदारोगायस्य शीलवान् दमविनयादिभिर्गुणैः युक्तःख्यातकीर्तिः प्रथितयशाःजनविदितसद्गु णः विषयसुखः शब्दस्पर्शरसरूपगंधाविषयाः तत्सुखैर्युक्तः ननुकिंविषयव्यतिरिक्तसुखमस्ति उच्यते अस्ति यद्योगिनामनः सुखंसुवेषः अं गुलेपेनालंकारमाल्यसद्वस्त्रधारणशीलः निर्वृतः मनोदुःखविनिर्मुक्तः एवंविधोनफायांयोगेजातोभवति ५ अथदुरुधुराकेमद्रुमयोगेजा-

स्वयमधिगतवित्तःपार्थिवस्तत्समोवा भवतिहिसुनफायांधीधनख्यातिमांश्च प्रभुरगदशरीरःशीलवान्ख्या
तकीर्तिर्विषयसुखसुवेषोनिर्वृतश्चानफायां ५ उत्पन्नभोगसुखभुग्धनवाहनाढ्यस्त्यागान्वितोदुरुधु
राप्रभवःसुभृत्यः केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाःप्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपिवंशजाताः ६

तयोःस्वरूपंवसंततिलकेनाह उत्पन्नभोगसुखभुगिति यत्रतत्रयथातथोत्पन्नैर्भोगैःसुखानिभुंक्ते धनेनवित्तेनवाहनैरश्वादिभिराढ्यो त्यागान्वि तोदातासुभृत्यः भोजनभृत्यः एवंविधोदुरुधुराप्रभवोदुरुधुरायोगेजातोभवति केमद्रुमइति मलिनः मलवासाःस्नानालसश्चदुःखितः शरीराद्यैः मा नसाद्यैःदुःखैरन्वितः नीचः स्वकुलानुचिताधमकर्मकरः निःस्वःदरिद्रः प्रेष्यः दासकर्मकरः खलः दुर्जनस्वभावः एषामुक्तार्थानामन्यतमेनयुक्तोयदि नृपतेः राज्ञोपिवंशेकुलेजातः तथाप्येवंविधः केमद्रुमजातोभवति केचिदत्रबहुवचनंपठंति केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाः प्रेष्याखला-

बुधजीवशुक्रसौराः भौमः २ बुधः भौमजीवशुक्रसौराः ३ भौमजीवशुक्रसौराः बुध ४ जीवः भौमबुधशुक्रसौराः ५ भौमबुधशुक्रसौरा जीव
६ शुक्र भौमबुधजीवसौराः ७ भौमबुधजीवसौराः शुक्र ८ सौरः भौमबुधजीवशुक्राः ९ भौमबुधजीवशुक्राः सौरः १० एवमेकत्र १३०
अथद्वौद्वादशद्वावद्वितीये तद्यथा भौमबुधौजीवशुक्रौ १ जीवशुक्रौभौमबुधौ २ भौमबुधौजीवसौरौ ३ जीवसौरौभौमबुधौ ४ भौम
बुधौशुक्रसौरौ ५ शुक्रसौरौभौमबुधौ ६ भौमजीवौशुक्रबुधौ ७ शुक्रबुधौभौमजीवौ ८ भौमजीवौबुधसौरौ ९ बुधसौरौभौमजीवौ १०
भौमजीवौशुक्रसौरौ ११ शुक्रसौरौभौमजीवौ १२ भौमशुक्रौबुधजीवौ १३ बुधजीवौभौमशुक्रौ १४ भौमशुक्रौबुधसौरौ १५ बुधसौरौभौमशु
क्रौ १६ भौमशुक्रौजीवसौरौ १७ जीवसौरौभौमशुक्रौ १८ बुधजीवौभौमसौरौ १९ भौमसौरौबुधजीवौ २० एवमेकत्र १५० भौमसौरौबुधशुक्रौ १
बुधशुक्रौभौमसौरौ २ भौमसौरौजीवशुक्रौ ३ जीवशुक्रौभौमसौरौ ४ बुधजीवौशुक्रसौरौ ५ शुक्रसौरौबुधजीवौ ६ बुधशुक्रौजीवसौरौ
भौमसौरौबुधशुक्रौ ८ जीवशुक्रौबुधसौरौ ९ बुधसौरौजीवशुक्रौ १० एवमेकत्र १६० द्वौद्वितीयेत्रयोद्वादशेद्वादशेद्वौत्रयो द्वितीयेच तद्य
था भौमबुधौजीवशुक्रसौराः १ जीवशुक्रसौराः भौमबुधौ २ भौमजीवौबुधशुक्रसौराः ३ बुधशुक्रसौराः भौमजीवौ ४ भौमशुक्रौबुध
जीवसौराः ५ बुधजीवसौराः भौमशुक्रौ ६ भौमसौरौबुधजीवशुक्राः ७ बुधजीवशुक्राः भौमसौरौ ८ बुधजीवौभौमशुक्रसौराः ९ भौमशु-
क्रसौराः बुधजीवौ १० एवमेकत्र १७० बुधशुक्रौभौमजीवसौराः १ भौमजीवसौराः बुधशुक्रौ २ बुधसौरौभौमजीवशुक्राः ३ भौमजीवशु
क्राः बुधसौरौ ४ जीवशुक्रौभौमबुधसौराः ५ भौमबुधसौराः जीवशुक्रौ ६ जीवसौरौभौमबुधशुक्राः ७ भौमबुधशुक्राः जीवसौरौ ८ शुक्र
सौरौभौमबुधजीवाः ९ भौमबुधजीवाः शुक्रसौरौ १० एवमेकत्र १८० एवद्विरुधुरायोगसेवाः शतमशीत्यधिकंप्रदर्शितं ४ ७ ६

अथस्कनफानफयोर्योगजातस्यस्वरूपविज्ञानंमालिन्याह स्वयमिति स्वयमात्मनाधिगतमर्जितंवित्तंयेनस्वबाहूर्जितधनः पार्थिवोराजाभवति तत्समोवा यदिराजानभवतितदाराजतुल्यः धीधनख्यातिमान् बुद्धिवित्तकीर्तिभिः युक्तःएवंविधः स्नफायांयोगोजातोभवति प्रभुरिति प्रभुरप्रतिहताज्ञः अगदशरीरोनिरुजदेहः अविद्यमानागदारोगायस्य शीलवान् दमविनयादिभिर्गुणैः युक्तःख्यातकीर्तिः प्रथितयशाःजनविदितसद्गुणः विषयसुख. शब्दस्पर्शरसरूपगंधाविषयाः तत्सुखैर्युक्तः ननुकिंविषयव्यतिरिक्तसुखमस्ति उच्यते अस्ति यद्योगिनामनः सुखंसुवेषः अनुलेपेनालंकारमाल्यसहस्रधारणशीलः निर्वृतः मनोदुःखविनिर्मुक्तः एवंविधोनफायांयोगेजातोभवति ५ अथदुरुधुरकेमद्रुमयोगेजा-

स्वयमधिगतवित्तःपार्थिवस्तत्समोवाभवतिहिसुनफायांधीधनख्यातिमांश्च प्रभुरगदशरीरःशीलवान्ख्या
तकीर्तिर्विषयसुखसुवेषोनिर्वृतश्चानफायां ५ उत्पन्नभोगसुखभुग्धनवाहनाढ्यस्त्यागान्वितोदुरुधु
राप्रभवःसुभृत्यः केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाःप्रेष्याःखलाश्चनृपतेरपिवंशजाताः ६

तयोःस्वरूपंवसंततिलकेनाह उत्पन्नभोगसुखभुगिति यत्रतत्रयथातथोत्पन्नैर्भोगैःसुखानिभुंक्ते धनेनवित्तेनवाहनैरश्वादिभिराढ्यो त्यागान्वितोदातासुभृत्यः भोजनभृत्यः एवंविधोदुरुधुराप्रभवोदुरुधुरायोगेजातोभवति केमद्रुमइति मलिनःमलवासाःस्नानालसश्चदुःखितः शरीरजैः मानसाधैः दुःखैरन्वितः नीचः स्वकुलानुचिताधमकर्मकरः निःस्वःदरिद्रः प्रेष्यःदासकर्मकरः खलः दुर्जनस्वभावः एषामुक्तार्थानामन्यतमेनयुक्तोयदि नृपतेः राज्ञोपिवंशेकुलेजातः तथाप्येवंविधः केमद्रुमजातोभवति केचिदत्रबहुवचनंपठंति केमद्रुमेमलिनदुःखितनीचनिःस्वाः प्रेष्याःखला-

भवनृपतेरपिवशजाता तथापिनकश्चिद्दोषः ६ एवतावल्लग्नफानफादिषुसामान्येनफलमभिधेयेदानीग्रहवशाद्विशेषफलंवसततिलकेनाह उत्साहवान्बलीनित्योद्यमशीलः शौर्यवान्रणप्रियः धनवान्वित्तान्वितःसाहसवानसमीक्षितकार्यकरः यदत्कार्यंयदाकालेत्वविचार्यकरोतियः ससाहसिकः एवंविधोमहीजोङ्गारकोयदियोगकर्ताभवति तदाजातोभवति पटुःदक्ष स्वच्छनःशोभनवाक् कलासुनिपुणः गीतवाद्यनृत्यचित्रपुस्तकर्मादिषुसूक्ष्मदृष्टिः यदिसौम्योबुधोयोगकरः तदेवंविधोजातोभवति अर्थभाक् धनानाभाजनः धर्मभाक् धर्मक्रियास्वनुरतःसुखभाक् नित्यसुखिता नृपपूजितःराज्ञामान्यः यदिजीवोबृहस्पतिः योगकरः तदेवंविधोजातोभवति कामी कामुकः स्त्रीलोलः बहुधनः प्रभूतार्थः विषयोपभोक्ता

उत्साहशौर्यधनसाहसवान्महीजःसौम्यःपटुः स्वच्छनोनिपुणःकलासु जीवोर्थधर्मसुखभाग्नृपपूजितश्चकामीभृगुर्बहुधनोविषयोपभोक्ता ७ परविभवपरिच्छदोपभोक्तारवितनयोबहुकार्यकृद्गणेशः अशुभकृदुडुपोक्षिदृश्यमूर्तिर्गलिततनुश्चशुभोन्यथान्यदूह्यम् ८

विषयाणामिंद्रियार्थानामुपभोक्ताउपभोगशील तत्सुखान्वितः यदिभृगुः शुक्रोयोगकरस्तदेवंविधोजातोभवति ७ अथशनैश्चरेयोगकर्तरिपुरुषस्यस्वरूपचंद्रमसिचदृश्यादृश्यजातस्यस्वरूपज्ञानपुष्पिताग्रयाह पराजितानांविभवानामैश्वर्याणापरिच्छदानागृहवस्त्रवाहनपरिवाराणाउपभोक्ताभवति बहुकार्यकृन्नानाविधानांकार्याणाकर्ता गणेशः बहुगणस्वामी गणाःसंघाः तेषाप्रभुः एवंविधोरवितनयःशनैश्चरोयोगकरोयदिभवति तदाजातोभवति अत्रयोगत्रयेसुनफानफादुरुधुरव्येएकैकस्यग्रहस्यफलमुक्तंद्व्यादिसंभविफलंहृयादिकवाच्य अशु

मकृदिति उडुपश्चंद्रोन्हिदिने दृश्यमूर्तिः दृश्यमानशरीरः अशुभकृदनिष्टफलकर्ता एतदुक्तंभवति दिवाजन्मनिचंद्रमादृश्येचक्रार्द्धेस्थितः अशुभंफलं करोति सपुरुषोदारिद्र्यादियुक्तोभवतीत्यर्थः गलिततनुरदृश्यमूर्तिः शुभः एतदुक्तंभवत्यदृश्येचक्रार्द्धेस्थितः शुभकृज्जातऐश्वर्यादियुक्तोभवति अन्यथान्यदूह्यम् उक्तप्रकारादन्यथास्थेचंद्रमसिफलमन्यदूह्यम् स्वबुध्याविकल्पनीयं एतदुक्तंभवति रात्रौजन्मन्यदृश्येचक्रार्द्धे यस्य चंद्रोभवति तस्याशुभंजन्म यस्यदृश्येचक्रार्द्धेचंद्रोभवतितस्यशुभंजन्म यस्यदृश्येभवतितस्यशुभंजन्मभवतीत्यर्थः ८ अथलग्नाच्चंद्राद्वायस्योपचयेसौम्यग्रहाभवंतितस्यफलंवसंततिलकेनाह लग्नादिति यस्यजन्मनिलग्नात्सौम्यग्रहाः बुधजीवसिताउपचयगताभवंति स

लग्नादतीववसुमान्वसुमांश्चशशांकात्सौम्यग्रहैरुपचयोपगतैःसमस्तैः द्वाभ्यांसमोल्प
वसुमांश्चतदूनतायामन्येष्वसत्स्वपिफलेष्विदमुत्कटेन ९ इतिचंद्रयोगाध्यायः १३

वैएवसपुरुषोतीववसुमानत्यर्थंधनवान्भवति यस्यशशांकाच्चंद्रात्त्रयुपचयेसर्वएवसौम्यग्रहाःभवंति सोपिधनवान्भवति एवंसमस्तैःत्रिभिरेतत्फलं द्वाभ्यांसमः यस्यलग्नाच्चंद्राद्वाद्वौग्रहौसौम्यौउपचयगतौभवतः समोमध्यमधनोभवति नातिबहुधनोभवतीत्यर्थःतदूनतायामिति तदूनतायांलग्नाच्चंद्राद्वायस्यैकःसौम्यग्रहः उपचयगतोभवति सोल्पवसुमान्किंचिद्धनान्वितोभवति अर्थादेवलग्नाच्चंद्राद्वायस्योपचयेनकश्चित्सौम्यग्रहोभवति सदरिद्रोभवति यस्यलग्नचंद्रयोर्द्वयोरपिसौम्यग्रहाउपचयस्थाः कयापियुक्त्याभवंति सोप्यतीववसुमान्भवति अन्येष्वसत्स्वपिफलेष्विति अन्येष्वपरेष्वसत्स्वशोभनेष्वपिफलेषुसत्स्विदंफलमुत्कटेनबाहुल्येनभवति एतदुक्तंभवति यस्यलग्नाच्चंद्राद्वाउपचयस्थाःसौम्यग्रहाःभवंति तस्यान्ययोगमशुभमपिकेमद्रुमादिफलमन्

भिमूपेदरूसमेवस्वभुक्तरत्वेनप्राबल्येनभवतीति ९ इतिश्रीमद्भट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौनाभसयोगाध्यायस्त्रयोदशः समाप्तः १३

अथद्विग्रहयोगाध्यायोव्याख्यायते तत्रादित्येनद्वाभ्यांयुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तिग्मांशुरिति तिग्मांशुरादित्यः उपेशेनचन्द्रमसासहितोयुक्तः उपाराशिः उपापतिश्चउपेशः रविनाथः नरंमनुष्ययन्त्राश्मकारंजनयति यन्त्राणिसहस्त्रघातिप्रभृतीन्यश्मानः पाषाणाः तत्क्रियासुतत्कर्मसुनिरतं सक्तं करोति एवंभौमेनसहैकराशिगतोऽर्कः घरतपापासक्तंजनयति बुधेनक्रियासुनिपुणंसूक्ष्मदृष्टिंधीकीर्तिसौख्यान्वितं धीर्बुद्धिः कीर्तिः यशः सौख्यंसुखस्यभावः एतैरन्वितंसंयुक्तंवाक्पतिनागुरुणाक्रूरंविषमस्वभावमन्यकार्यनिरतंपरकर्मतत्परं जनयति शुक्रेणरंगायुधैः रंगावतरण

अथद्विग्रहयोगाध्यायमारभः तिग्मांशुर्जनयत्युपेशसहितोयन्त्राश्मकारंनरंभौमेनाघरतंबुधेननिपुणंधीः
कीर्तिसौख्यान्वितं क्रूरंवाक्पतिनान्यकार्यनिरतंशुक्रेणरंगायुधैर्लब्धस्वंरविजेनधातुकुशलंभाण्डप्रकारेषुवा १

क्रिययामल्लादिक्रियायुधैः खड्गादिभिर्लब्धस्वंसमासादितार्थंजनयति रविजेनशनैश्चरेणधातुपुत्राम्राद्युत्पत्तिमृत्तिकासुवर्णरकादासुवाधातुषुकुशलं भाण्डप्रकारेषुसामुद्गादयस्तेषुकुशलं वा १ अथभौमादिसुक्तेन्दुजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह कूटेति कूटपण्यद्रव्याणांप्रतिरूपक्रियारं पण्यनारीविक्रयकं आसवपण्यपालविक्रयकं कुम्भपण्यपरविक्रयकं अशिवंअश्रेयस्करंमातुर्जनन्याः एवंविधंशशीचन्द्रमाःस्वक्षेत्रेणाङ्गारकेणयुक्तेनरंजनयति सज्ज्ञेति प्रसृतवाक्यंप्रियपदं अर्थनिपुणमर्थेषुसूक्ष्मदर्शिसौभाग्येनसर्वजनवल्लभेनकीर्त्यायशसान्वितंसंयुक्तं सहोबुधसहितःशशीनरंजनयति विक्रान्तंराजेतारंकुलमुख्यंप्रधानं अस्थिरमतिंचपलचित्तंमरधनस्वामिनं साङ्गिरा अङ्गिरसागुरुणासंयुक्तः शशीनरं

नयति वस्त्राणांक्रियादिकुशलंतंतुवायः आदिग्रहणात्सोवनरंजनक्रयविक्रयेष्वपिकुशलंससितः शुक्रेणसंयुक्तः शशीनरंजनयति द्विःसंस्कृतापुनर्भूः तस्याः कृतपुनःसार्किः अर्किणाशनैश्चरेणयुक्तः शशीनरंजनयति पुनर्भूलक्षणं परिणीतापतिंहित्वासवर्णंकामतःश्रयेत् अक्षताचक्षताचैवपुनर्भूःसंस्कृतापुनः २ अथांगारकेबुधादियुक्तेजातस्यस्वरूपंस्रग्धरयाह मूलादीति ससोम्ये भूमिजेबुधयुक्तेंगारकेजातोवणिग्भवति सचवणिङ्मूलादिभिः व्यवहरतिमूलादीनि मूलपुष्पवल्कलसारफलानि स्नेहास्तैलादयः एतैर्व्यवहरति कूटैश्चद्रव्यप्रतिरूपैः कृत्रिमैर्व्यवहरति बाहुयोद्धानियु-

कूटस्न्यासवकुंभपण्यमशिवंमातुःसवक्रःशशीसज्ञःप्रसूतवाक्यमर्थनिपुणंसौभाग्यकीर्त्यान्वितं विक्रांतंकुलमुख्यम
स्थिरमतिंवित्तेश्वरंसांगिरावस्त्राणांससितःक्रियादिकुशलंसार्किःपुनर्भूःकृतं २ मूलादिस्नेहकूटैर्व्यवहरतिवणिग्बाहुयो
द्धाससौम्येपुर्यध्यक्षःसजीवेभवतिनरपतिःप्राप्तविद्योद्विजोवा गोपोमल्लोथदक्षःपरयुवतिरतोद्यूतकृत्सासुरेज्ये दुः
खार्तोसत्यसंधःससवितृतनये भूमिजेनिंदितश्च ३

द्धकुशलश्चभवति एवंविधःससोम्ये सौम्येनबुधेनयुक्ते भूमिजेजातोभवति पुर्यध्यक्षः नगराधिकृतः पुरिअध्यक्षःपुर्यध्यक्षः स्वामीअथवानरपतिः राजाभवति अथवाद्विजोब्राह्मणः प्राप्तवित्तोलब्धधनः केचित्प्राप्तविद्य इति पठंति सजीवेगुरुसंयुक्तेभौमेजातोभवति गोपःगोपालकः मल्लः बाहुयोद्धा अथशब्दःपादपूरणे दक्षःचतुरः परयुवतिरतः परस्त्रीसक्तः द्यूतकृत्कितवः सासुरेज्ये असुरैरीज्यः असुरेज्यः तेनअसुरेज्येनशुक्रेणयुक्ते भूमिजेजातएवंविधोभवति दुःखार्तः दुःखपीडितः असत्यसंधः असत्येनसंधाप्रतिज्ञायस्य अनृतभाषीनिंदितः कुत्सितोसूयायायुक्तः ससवितृतनये सवितृतनयेनसौरेणयुक्ते भूमिजेजातोभवति ३ ७ ७

अथबुधेजीवादियुक्तेजीवेनशुक्रादियुक्तेजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौम्येरगन्चरइति रगन्चरोमल्लादिकः गीतप्रियः गीतवल्लभः नृत्तविन्नृत्तज्ञः एवंविधः सौम्येबुधेबृहस्पतिनायुक्तेजातोभवति प्रशस्तावाग्यस्य सवाग्मी स्वनक्रिययापरप्रत्यायनसमर्थः भूगणपः भुवश्चगणानांसमूहानामधिपति एवंविधोबुधेसितेनशुक्रेणसहितेजातोभवति मायापटुः परवञ्चनदक्षः लघुकृत्कृत्यनातिक्रामी एवंविधोमृदुनाशनैश्चरेणसहितेबुधेजातोभवति सद्विद्यइति सद्विद्यः शोभनविद्यः धनदारवान् वित्तकलत्रसंयुक्तः बहुगुणः प्रभूतगुणैः शौर्यादिभिर्युक्तः एवंविधोगुरौजीवेशुक्रेणयुक्तोजातोभवति श्मश्रुकरोनापितः अथवाघटकृत्कुम्भकारः अथवान्नकारोसूपकारः एवंविधःसितेनसौरेणयुक्तेगुरौजातोज्ञेयोविज्ञातव्यः ४ अथशुक्रशनैश्चर

सौम्येरगन्चरोबृहस्पतियुतेगीतप्रियोनृत्यविद्वाग्मीभूगणपःसितेनमृदुनामायापटुर्लंघकः। सद्विद्योधनदा
रधान्यबहुगुणःशुक्रेणयुक्तेगुरौज्ञेयःश्मश्रुकरोऽसितेनघटकृज्जातोऽन्नकारोपिवा ४

युक्तेजातस्यस्वरूपंद्विग्रहयोगफलंपुष्पिताग्रयाह असितइति अल्पचक्षुरल्पदृष्टिः प्रवृत्तिसमाश्रयेणस्त्रीसम्भवेनसम्यक्प्रवृद्धवित्तधनयस्य सप्रवृत्तिसमाश्रयसमृद्धवित्तः लिपिरक्षरविन्यासः पुस्तकलेखकर्म चित्रमालेख्यं एषांवेत्ताज्ञएवंविधः असितसितसमागमेशनैश्चर-स्यशुक्रेणसंयोगेजातः पुरुषएवंविधोभवति यदिराशिद्वयेद्वौग्रहयोगौभवतः तद्वाद्विग्रहयोगद्वयस्यापिफलंवक्तव्यं अथराशित्रयेद्विग्रहयोगभवति तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यापिफलंवाच्यं कथितफलैरिति द्वाभ्यांपरतोऽपरैःन्यैस्त्रयोयदायदैकगताभवति तदाकथितफलैरुत्तरेणविकल्पनीयाः तदाद्विग्रहयोगत्रयस्यफलंवाच्यम् यथार्कचंद्रभौमाएकराशिस्थाभवति तदार्कचंद्रयोगेपरस्त्रभृत् यन्त्राश्मकारकृ

फलंयच्च चंद्रांगारकयोगेफलंतत्फलत्रयमपिवाच्यम् एवंयथासंभवमन्यत्रापिग्रहत्रयस्यैकराशिगतस्यफलंवक्तव्यं यद्येकराशौद्विग्रहयोगोऽन्यत्रत्रिग्रह योगोवाभवतस्तदासर्वाणिफलानिवाच्यानीति ५ इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौद्विग्रहयोगाऽध्यायश्चतुर्दशः समाप्तः १४ अथा-तोप्रव्रज्यायोगाऽध्यायोव्याख्यायते तत्रादावेवचतुरादिभिरेकस्थैः ग्रहैः जातस्यप्रव्रज्यायोगंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकस्थैरिति एकस्मिन्यत्र तत्रराशौचतुरादयोग्रहाभवंति चत्वारः पंचषट्सप्तवाभवंति तैरेकस्थैश्चतुरादिभिः बलयुतैः वीर्यवद्भिः माहेयादिभिःजाताःसंभूताःशाक्यादि

अतिसितसमागमेल्पचक्षुर्युवतिसमाश्रयसंप्रवृद्धवित्तः भवतिचलिपिपुस्तचित्रवेत्ताकथितफलैःप
रतोविकल्पनीयाः ५ इतिद्विग्रहयोगाऽध्यायःसमाप्तः १४ अथप्रव्रज्यायोगाऽध्यायप्रारंभः
एकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैर्जाताःपृथग्वीर्यगैःशाक्याजीविकभिक्षुवृद्धचरकानिर्ग्रंथवान्याशनाः माहे
यज्ञगुरुक्षपाकरसितप्राभाकरीनैःक्रमात्प्रव्रज्याबलिभिःसमाःपरजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिः १

काःप्रव्राजकाःभवंति किंतुचतुरादिभिः बलयुतैरेकाप्रव्रज्याभवति तदर्थमाह पृथग्वीर्यगैः तैश्चबलिभिः वीर्यगैःसबलैःपृथक्पृथक्प्रव्रज्याभवं ति एतदुक्तंभवति चतुरादीनामेकस्थानामध्याद्यद्येकोबलवान्भवति तदाजातस्यैकेवप्रव्रज्याभवति अथचतुरादीनामेकस्थानांमध्यान्नक श्चिद्बलीभवति तदाजातस्यप्रव्रज्यानभवति अथद्वौबलिनौभवतस्तदाजातस्यप्रव्रज्याद्वयमेवभवति यदाबहवोबलिनस्तदाबह्व्यःप्रव्रज्याभवंति एवमेकस्थैश्चतुरादिभिर्बलयुतैःजाताःप्रव्रज्याभाजोभवंति यस्मादुक्तं प्रव्रज्याबलिभिःसमाःताश्चपृथग्वीर्यगैःमाहेयादिभिःभौमाद्यैः शाक्याद्याःभवंति

तथया चतुरादीनामेकस्यानामध्यायदामादे योसोयोवलवान्भवति तवानात शाक्योरक्तपटोभवति एवंशेषु धेवलवति भिक्षु यतिर्भवति गुरोक्लवति आजीविक
स्पाक भद्यपरारक्त एकत्रावक कापालिकः वृत्तभंगभयात्कूावकशब्दोनडुसोढ्व्यः सितेशक्रेवलवतिचरकः चक्रधरः मामाकोरा सौरः तस्मिन्वलवर्ती
ग्रंथः नग्न क्षपणकः प्रावरणरहितइत्यर्थः इनेआदित्येबलवतिवन्याशनः मूलफलाशनस्तपस्वीभवति एवकमात्क्रमशः परिपाट्यापतेप्रव्रज्या पर्यायाः ए
तेणवरफलकमताद्व्याख्याताः तथाचवफलकाचार्यः तावसि आदिणणाहे वेवेकावालि ७० तहाभणि ७० रत्तवडोभूमिसुवेसोमसुवेए अदहीआ १
स्वगुरुफककोणाकवेणजईचर अरववणाई अस्यार्थः तावसि ओतापसिक दिणणाहे दिननाथेसूर्येचंद्रे वा स्ववालिओकापालिक तहाभणिओ
तथाभणितः रत्तवडोरक्तपटः भूमिसुवेभूमिसुते सोमसुवेसोमसुतेबुधे एअदह्मी आएकदह्नी देवगुरुर्बृहस्पतिः शुक्रसुक्र कोणः शनैश्चरः क
वेणक्रमेण जईयतिः चरअचरकः खवणाईक्षपणकः अत्रवृद्धश्रावकग्रहणमाहेश्वराश्रितानांप्रव्रज्यानामुपलक्षणार्थं आजीविकग्रहणंचनाराय
णाश्रितानां तथाचवकलकेसंहितांतरे पठ्यते जलणहरसुगअकेसवसूईव क्षणणभगगेसु दिक्खाणणाअच्चासूराइणोहाकवेणणाहगआज
णणज्वलनः साग्निकइत्यर्थः हरईश्वरभक्तः मश्वरक सत्तभसुगतः बौद्धइत्यर्थः केसव केसवभक्तः भागवतइत्यर्थ सूईश्रुतिपारगतः मीमांस-
कः वसणब्रह्मभक्तः वानप्रस्थः णग्गोनग्न क्षपणक मग्गेसुमार्गेषु दिक्खाणदीक्षाणां णाअव्वाज्ञातव्या सूराइग्गहासूर्यादिग्रहाः कवेणक्रमे
ण पाहग आनायणता एवचतुरादीनामेकस्यानामध्यायीवतोवलिन तावस्यएवप्रव्रज्याभवति तत्रापिवीर्याधिकस्यप्रथमासंबंधिनीप्रव्र
ज्याभवति यस्मात्स्वल्पजातकेउक्त चतुरादिभिरेकस्थैः प्रव्रज्यान्वायहाः करोति वलीबहुवीर्यैस्तावन्त्य प्रथमावीर्याधिकस्यैव तापसः रक्त
श्रावकरक्तपटाजीविभिक्षुचरकाणांनिर्ग्रंथानांचेति वीर्योपचयक्रमेणान्यासांक्रमः एववठिभिं सपाःप्रव्रज्या वलिनोग्रहस्यपादस्यैवतद्वलानुसारेणभ

भोतिपरिपालयति ऊनबलस्यमनाङ्नाप्नोतिपालयति पराजितैस्तत्स्वामिभिः प्रच्युतिरिति शाक्यादिप्रव्रज्यास्वामिभिर्ग्रहैः पराजितैरन्यैर्ग्रहैः युद्धे
विजितैः प्रच्युतिः प्रव्रज्यात्यागः तत्प्रव्रज्यांगृहीत्वापुनस्त्यजति एतदुक्तंभवति चतुरादीनांमध्याद्यद्येकोबलवान्भवति सचग्रहयुद्धेजातककालेन
पराजितस्तदाप्रव्रज्यागृहीत्वापुनस्त्यजति त्यक्त्वाचप्रव्रज्यामनाश्रित्यैवतिष्ठति अथचतुरादीनांमध्याद्द्वौबहवोवाबलिनोभवंति तेन्चपराजिता
स्तदाअन्यस्यसर्वाभ्यः प्रव्रज्याभ्यः च्युतिःभवति यस्माद्बलवत्ग्रहसंख्यास्तेनप्रव्रज्याः कर्तव्याः अंत्यप्रव्रज्याधिपतिर्यदन्येनग्रहेणजितोनभ
वति तदातामेवप्रव्रज्यामाश्रितोम्रियते अथप्रव्रज्यादायकोग्रहएकएवजितोनभवति तदायावज्जीवंतामेवप्रव्रज्यामाश्रयति अथद्वौग्रहौप्रव्र
ज्यादायकौतौचापराजितौ तदाप्रथमप्रव्रज्यादायकांतर्दशायांप्रथमांप्रव्रज्यांगृहीत्वातामेवाश्रित्यतावत्तिष्ठति यावद्द्वितीयप्रव्रज्यादायकग्रहांत
र्दशाप्रवेशः तत्रप्रथमांत्यक्त्वाद्वितीयामाश्रयति एवंबहुषुप्रव्रज्यासुसंभवेयोज्यं अत्रचसत्याचार्यः तेष्वधिकबलीजीवस्त्रिदंडिनंभार्गवश्चरकमु
ख्यं नभश्रमणंसौरोबुधस्तदाजीविकाचार्यम् वृद्धश्रावकमिंदुर्दिवाकरस्तापसंतपोयुक्तं वक्रः शाक्यः श्रवणंक्षत्राश्रयजगुणाश्चैतान् वीर्येपि
तेल्पलनावदीक्षिताभक्तिवादिनस्तेषां अन्यैःपराजितश्चेत्प्रव्रज्याप्रच्युतिंकुर्यात् यावंतोवीर्ययुताःप्रव्रज्याभवंतितावत्यः एकर्क्षगेषुनि-
धमात्तेषामाद्याबलोपेतात् १ अथास्तमितान्यजितान्यदृष्टानांग्रहाणामपवादंवैतालीयेनाह रविलुप्तकरैरिति चतुरादीनामेकस्थानांम-
ध्याद्यावंतोग्रहाबलिनस्तावंतः स्वप्रव्रज्यादायकास्तत्रापिबलिनांमध्येयावंतोरविलुप्तकराः सूर्यमंडलगाअस्तमिताभवंति तेऽदीक्षिताजा
ताभवंति तावंतःस्वकीयाः प्रव्रज्यानप्रयच्छंतीत्यर्थः किंतुजातानराः तद्भक्तभक्तयः तद्गतानांतत्प्रव्रज्याप्रविष्टानांमध्येभक्ताभवंति अत्रर
विलुप्तकरत्वमुदयास्तमयंगणयित्वाऽन्वेष्यम् शक्रगुरुज्ञार्किकुजाः कलांशैर्द्युत्तरोत्तरैः नवभिर्दृश्यादृश्याद्यकर्मणारवेः द्वादशभिरिंदुरि-

त्येवमादिकर्मणिक्त्वेकदाचिदादित्येनसहैकराशिगतेगतेरपि नास्तमितोभवति कदाचित्द्वितीयराशिस्थोप्यस्तमितोभवति एवमुदयास्तम म-
न्वेष्यास्तमितफलवाच्य अभियाचितमात्रदीक्षिताइति बलिभिरित्यनुवर्तते बलिभिर्निहतो ग्रहयुद्धेन्यग्रहविजितेरन्यैर्ग्रहैर्निरीक्षिते ये
अभियाचितमात्रदीक्षिताः दीक्षाप्रार्थनपराभवति नचताप्राप्नुवंति पूर्वमुक्तपराजितेस्तस्वामिभिः प्रच्युतिरित्यस्यायमपवादः तेनैतदु
वति बलीयहोग्रहयुद्धेन्येनविजितोभवति नकेनचिद्दृश्यतेतदात्मप्रव्रज्यागृहीत्वापुनस्त्यजति अथबलोभद्रः सभागमनेनग्रहेणविजित
वत्यन्येनचदृश्यते तदाप्रव्रज्याप्रार्थ्यमानोपिनप्राप्नोति यस्यचप्रव्रज्याप्रच्युतिः जातातस्यतदवसानेवक्ष्यतदशास्तत्रवशाद्यस्मिन्न

रविलुप्तकरैरदीक्षिताबलिभिस्तद्गतभक्तयोनरा
अभियाचितमात्रदीक्षितानिहतैरन्यनिरीक्षितैरपि २

दशाकालवलवान्भविष्यतितस्मिन्कालेप्रव्रज्यादास्यति तयात्वोक्त दीक्षादानसमर्थोयोभवतितदाबलेनसंयुक्तः तस्यैवदशाकालेदीक्षाल
भतेनरोयस्य यस्यचदीक्षाच्यवनतस्यैवदशावसानेस्यात् एवजातककालेसंनित्यफलापलंवाच्यं २ अथचतुरादिभिरेकस्थैर्विना-
प्रव्रज्यायोगमालिन्याह जन्मेशइति जन्मनियस्मिन्राशौचंद्रः स्थितस्तस्ययोधिपतिर्ग्रहः सजन्मेशः सचयद्यन्यैर्ग्रहैरदृष्टोनावलो
किताः नकेनचिद्ग्रहेणदृश्यतेतथाभूतोसावर्कपुत्रशनैश्चरंपश्यति तदाजातस्यप्रव्रज्याभवति सात्वशनैश्चरकृताशनैश्चरजन्मेशयोः यो
बलयास्तदीयातद्दशाकाले उक्तंच यस्येशतैर्कपुत्रजन्मनाथोग्रहैर्नसंदृष्टः तस्यहिदीक्षालाभोतद्वलयोगाद्दशाकाले प्रत्यस्तार्किरिति अ

थवार्कि. सौरः सबलोजन्मराश्यधिपंबलोनंवीर्यरहितपश्यति तथापिशनैश्चरोक्तप्रव्रज्यांवदति उक्तंच शनिदृष्टेबलिहीनेजन्मनिनाथेवदेच्चनिर्ग्रंथंदी-
क्षांप्राप्नोतीति यत्रतत्रराशौचंद्रेशशिन्यार्किद्रेष्काणसंस्थेसौरद्रेष्काणव्यवस्थितेन केवलंयावद्भौमार्क्यंशेकुजसौरयोरन्यतमनवांशकस्थेतस्मिंश्च
सर्वग्रहादृष्टेशनैश्चरेणेक्षमाणेदीक्षांप्राप्नोति शनैश्चरोक्तेप्रव्रज्यांव्रजति तथाच सौरद्रेष्काणसंस्थोयदिभवतिशशीतदंशसंस्थश्चवक्राशेवादृष्टः
सौरेणतुसर्वदर्शनविमुक्तः निर्ग्रंथसंज्ञोयोर्कपुत्रवीर्यानुसारेणजन्माधिपतिः पापैरपिनिरीक्षितस्त्वेकईक्षितेसौरः यस्यपुरुषस्यमूर्तौनियतादीक्षिता
भवंति यस्यजन्माधिपतिंविबलंनिरीक्षितेयस्यसूर्यजोबलः सोपिखलुभाग्यहीनः प्रव्रज्यांप्राप्नुयाज्जातः मांदेकौजवांशेशशीस्थितः कृष्णजेद्रेष्काणे

जन्मेशोन्यैर्यद्यदृष्टोर्कपुत्रंपश्यत्यार्किर्जन्मपंवाबलोनम्
दीक्षांप्राप्नोत्यार्किदृक्काणसंस्थेभौमार्क्यंशेसौरदृष्टेचचंद्रे ३

वा अंशाधिपानुरूपेकालेदीक्षाप्रदोभवति अत्रयोगत्रयेपिपूर्वपदादनुवर्तनीयः ३ अथयेनयोगेनजातः शास्त्रकरोभवति येनचराजापिदीक्षितोभव
ति तद्योगद्वयंमालिन्याह सुरगुरुरिति सुरगुरुः जीवः शशीचंद्रः होरालग्नं एतासुसुरगुरुशशिहोरासु आर्किणाशनैश्चरेणदृष्टासु अवलोकितासु
धर्मेनवमेस्थानेगुरुः जीवोयदिभवति अथशब्द.पादपूरणे नृपतीनायोगजः कश्चिद्राजयोगोजातस्यभवति तदासपुरुष· तीर्थकृच्छास्त्रकृत्स्याद्भवेत् कृ
णादबुद्धपांचशिखवराहमिहिरब्रह्मगुप्तप्रतिमइति सुरगुरुशशिहोरास्विति धन्विमीनकर्कटलग्नेकेश्चिद्व्याख्यातं तच्चायुक्तं यस्मान्मांडव्यः गतेमृदालो
कंगुरुशशिविलग्नेनवमगेगुरौनिष्पद्यंतेनइहनृपयोगेनृपतयः विजृंभंतेयेषांलटहरचनारंभसुभगाजगत्यांयेविद्वद्गुणकथनपाषाणसदृशाः तथाचोक्तं

गुरुराशिनभाङ्गकाणेननुनवमगोयदिगुरुः नरनाथजन्मनाथः शास्त्रकरोभवतिनन्नृपः अथद्वितीयोगजयोगस्तत्रोपस्थानकरोति तदाराजाभवति
तीर्थकरश्चिन्नरूराशिराजशुनिध्वजभतिमइति उक्तंच अस्मिन्योगेचान्येनृपयोगोभवति तत्रयोजातःसभवतिजिनेद्रतुल्योनरनाथ शास्त्रकर्ता
र नवपभवनसस्थेमदंगच्छतीति मद्ग सौरः तस्मिन्मद्गेलग्नान्नवमभवनसस्थेधर्मस्थानाधितेन्वैः सर्वैर्ग्रहैरदृष्टेनावलोकिते तथानरपयोगराज
योगनामध्यास्न्यतपेराजयोगेसतिजातोदीक्षित प्रव्रजितः पार्थिवेंद्रश्चराजाधिराजोभवति पश्चात्तत्कमलसर्पचलीतदीक्षायादीक्षितश्चभवति राज

सूरगुरुशशिहोरास्वार्किदृष्टासुधर्मेगुरुरथनृपतीनायोगजस्तीर्थकृत्स्यात् नवमभपनस
स्थेमदगेन्यैरदृष्टेभवतिनरपयोगादीक्षित पार्थिवेंद्र ४ इतिश्रीमहोत्पलविरचितायां
बृहज्जातकविवृतौप्रव्रज्यायोगाऽध्याय समाप्त १५ ७ ७ ७

योगविनापपापिप्रव्रज्यायोगः योगेस्मिन् राजयोगजन्मेज्जातोराजादीक्षितश्चभवति अन्यथादीक्षितएवउक्तंच नवमस्थानेसौरोयदिस्थितः
धदर्शनविमुक्त नरनाथयोगजातोनृपोपिदीक्षान्वितोभवति नृपयोगस्याभावेयोगेस्मिन्दीक्षितोनरोजातः निःसंदिग्धमवदे योगस्यास्यप्रभावेन
ति ५ इतिश्रीमहोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौप्रव्रज्यायोगाऽध्यायः पञ्चदशःसमाप्तः १५ ५ ५ ५

अथऋक्षशीलाध्यायोव्याख्यायते ऋक्षंनक्षत्रंराशिश्च तत्रादावेवचंद्रभुज्यमाननक्षत्रशीलंभवति तत्राश्विनीभरण्योःजातयोःशीलविज्ञानमार्ययाह प्रियभूषणइति प्रियभूषणः अलंकरणवल्लभः सुरूपः शोभनरूपः वपुष्मान्सुभगःसर्वजनप्रियः दक्षःसर्वकार्यकरणपटुः मतिमान् बुद्धियुक्तः एवंविधोश्विनीषुजातोभवति तारकापेक्षयात्रसर्वत्रबहुवचननिर्देशः कृतः कृतनिश्चयइति कृतनिश्चयः प्रारब्धानांकर्मणामंतगः सत्यःसत्यवाक् अरुक्निरुजः दक्षःचतुरः सुखितःदुःखनिर्मुक्तः एवंविधोभरणीषुजातोभवति १ अथकृत्तिकारोहिण्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह बहुभुक्प्रभूताहारः परदाररतः परस्त्रीष्वासक्तः तेजस्वीअसहिष्णुःविख्यातःसर्वत्रप्रसिद्धकीर्तिः एवंविधःकृत्तिकासुजातोभवति सत्यःअवितथभाषी

अथऋक्षशीलाध्यायः प्रियभूषणःसुरूपःसुभगोदक्षोश्विनीषुमतिमांश्च कृतनिश्चय
सत्यारुग्दक्षःसुखितश्चभरणीषु १ बहुभुक्परदाररतस्तेजस्वीकृत्तिकासुविख्यातः
रोहिण्यांसत्यशुचिःप्रियंवदःस्थिरमतिःसुरूपश्च २

शुचिःपरस्वाद्यलुब्धः शास्त्रोक्तशौचानुष्ठाता प्रियंवदःमधुरवाक् स्थिरमतिः एकमतिः सुरूपश्चवपुष्मान् एवंविधःरोहिण्यांजातोभवतीति २ अथमृगशीर्षार्द्रयोःजातस्यस्वरूपमार्ययाह चपलइति चपलः क्रियास्वनवस्थितः चतुरःदक्षः भीरुःभयानकः पटुःप्रवक्ता उत्साहीसोद्यमः धनीवित्तवान् भोगीचसंभोगशीलः एवंविधोमृगेमृगशिरसिजातोभवति शठःपरकार्यविमुखःउक्तंचग्रंथांतरेशठलक्षणं मनसावचसायश्चदृश्यतेकार्यतत्परः कर्मणाविपरीतश्चसशठःसद्भिरीर्यते गर्वितः मानीकृतघ्नःखलः कृतमुपकृतंहंतियः सकृतघ्नः हिंस्रः वध

कः पापः पापकर्मकर्ता एवंविधोरौद्रर्क्षेआर्द्रायांजातोभवतीति ३ अथपुनर्वसौजातस्यस्वरूपमार्ययाह दांतः शमपर तपः क्लेशसहः सुखीसु
खित सुशीलः शोभनशीलः विनयवान् दुर्मेधाजडप्रायः रोगभाक् पीडितदेहः पिपासु तृषार्त अल्पेनस्तोकेनैवार्थेनसंतुष्ट एवंविधोमनुजो
मनुष्य पुनर्वसौजायतेउत्पद्यते ४ अथपुष्याश्लेषयोः जातस्यस्वरूपमार्ययाह शातात्माइति शातात्माशमदमपरोजितेंद्रियः सुभगः सर्वज
नप्रिय पंडितः शास्त्रार्थवित् धनीवित्तवान् धर्मसंसक्त धर्मनिरतः एवंविधः पुष्यजोभवति शठः परकार्यविमुखः सर्वभक्षः संचयनशीलः पा

चपलश्चतुरोभीरुः पटुरुत्साहीधनीमृगेभोगी शठगर्वितःकृतघ्नोहिंस्रः पापश्चरौद्रर्क्षे ३
दांतः सुखीसुशीलोदुर्मेधारोगभाक्पिपासुश्च अल्पेनचसंतुष्टः पुनर्वसौजायतेमनुजः ४
शातात्मासुभगः पंडितोधनीधर्मसंसक्तः पुष्ये शठः सर्वभक्षपापः कृतघ्नधूर्तश्चभौजंगे ५
बहुभृत्यधनोभोगीसुरपितृभक्तोमहोद्यमः पित्र्ये प्रियवाग्दाताद्युतिमानटनोनृपसेवकोभाग्ये ६

पः पापकर्मरतः कृतघ्नः कृतमुपकृतंहंतिसकृतघ्नः धूर्तः परवंचनदक्ष एवंविधोभौजंगे आश्लेषायांजातोभवति ५ अथमघापूर्वाफाल्गुन्यो
जातस्यस्वरूपमार्ययाह बहुभृत्यइति बहुभृत्यधनः प्रभूतपरिवारवित्तान्वितः भोगीभोगान्वितः सुरपितृभक्तः देवानांपितॄणांचभक्तः महो
द्यमः महोत्साही एवंविधः पित्र्येमघायांजातोभवति प्रियवाक् अभिमतवक्ता दातादानशीलः द्युतिमान्सकांतिः अटनः परिभ्रमणशीलः नृ
पसेवकः राजसेवानुरतः एवंविधोभाग्येपूर्वाफाल्गुन्यांजातोभवति ६ ५ ५ ५ ५

अथोत्तराफाल्गुनीहस्तयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह सुभगइति सुभगः सर्वजनप्रियः विद्यासधनः विद्ययाआसंधनंयेन भोगीभोगान्वितः सुखभाक् दुःखरहितः एवंविधोद्वितीयफाल्गुन्यांउत्तराफाल्गुन्यांजातोभवति उत्साहीसोद्यमः धृष्टः प्रतिभायुक्तः निर्लज्जोवापानपः पानप्रियः आसवानुरक्तः आघृणीनिर्दयः तस्करः चोरः एवंविधोहस्तेजातोभवति ७ अथचित्रास्वात्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह चित्रांबरमाल्यधरः चित्राणिनानाप्रकाराणि अंबराणिवस्त्राणिमाल्यानिचधारयति सुलोचनांगः शोभनानेत्रावयवायस्य एवंविधः चित्रायांजातोभवति दांतोविनयान्वितः जितेंद्रियः

सुभगोविद्यासधनोभोगीसुखभाक्द्वितीयफाल्गुन्यां उत्साहीधृष्टःपानपोघृणीतस्करोहस्ते ७
चित्रांबरमाल्यधरःसुलोचनांगश्चभवतिचित्रायां दांतोवणिक्कृपालुःप्रियवाग्धर्माश्रितःस्वातौ ८
ईर्ष्युर्लुब्धोद्युतिमान्वचनपटुःकलहकृद्विशाखासु आढ्योविदेशवासीक्षुधालुरटनोऽनुराधासु ९

वणिक्क्रयविक्रयज्ञः कृपालुः दयालुः केचित्तृषालुरितिपठंति तृषालुः तृषानसहते प्रियवाक् अभिमतवक्ता धर्माश्रितः धर्मरतः एवंविधः स्वातौजातोभवति ८ अथविशाखानुराधयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह ईर्ष्युरिति ईर्ष्युः परर्द्धिमत्सरी लुब्धः लोभाभिभूतः द्युतिमान्सुकांतिः वचनपटुः संभाषणदक्षः केचिदर्थपटुरितिपठंति अर्थार्जनेपटुः प्रवीणः कलहकृद्विरोधशीलः एवंविधोविशाखासुजातोभवति आढ्यः ईश्वरः विदेशवासी परदेशनिवसनशीलः क्षुधालुः क्षुधांनसहते अटनः परिभ्रमणशीलः एवंविधोऽनुराधासुजातोभवति ९ ७८ ७१

अथज्येष्ठामूलयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह नवहुमित्र स्वल्पसुहृत् सतुष्टः संतोषशीलः धर्मकृत्धर्मेनिरतः प्रचुरकोपः अतिक्रोधी एवंविधोज्येष्ठासु
तोभवति मानीगर्वितः धनवान्प्रभूतवित्तः सुखीसुखितः नोहिंस्रः सौम्यप्रकृतिः परविघातनकरोति स्थिरःएकमतिः भोगीभोगान्वितः एवंविधो
जातोभवति १० अथपूर्वोत्तराषाढयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह इष्टानदकलत्रः इष्टोभिमतः सुलभः आनंदकरः तुष्टिकरः कलत्रभार्यायस्य मानी
र्विताः दृढसौहृदः स्थिरसुहृत् एवंविधोजलदेवेपूर्वाषाढायांजातोभवति विनीतःविनयसंयुक्तः धार्मिकः धर्मज्ञः बहुमित्रः प्रभूतसुहृत् कृतज्ञःभ

ज्येष्ठासुनबहुमित्रःसतुष्टोधर्मकृत्प्रचुरकोपः मूलेमानीधनवान्सुखीनहिंस्रःस्थिरोभोगी १०
इष्टानदकलत्रोमानीदृढसौहृदश्चजलदेवे वैश्वेविनीतधार्मिकबहुमित्रकृतज्ञसुभगश्च ११
श्रीमान्श्रवणेश्रुतवानुदारदारोधनान्वितःख्यातः दाताआढ्यश्शूरोगीतप्रियोधनिष्ठासुधनलुब्धः १२

सुपकारशीलः सुभगश्चसर्वजनप्रियः एवंविधोवैश्वदेवे उत्तराषाढायांजातोभवति ११ अथश्रवणधनिष्ठयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह
श्रीमान्प्रियायुक्तः श्रुतवान्पंडितः उदारदारः शोभनस्त्रीकः धनान्वितःवित्तवान् ख्यातःजनविदितकीर्तिः एवंविधः श्रवणेजातोभवति दाता
दानशीलः आढ्यःईश्वरः शूरः रणप्रियः गीतप्रियः गीतवल्लभः धनलुब्धः अर्थरुचिः एवंविधोधनिष्ठासुजातोभवति १२ अथश
तभिषक्पूर्वाभाद्रपदयोर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह स्फुटवाक्निष्ठुरभाषी सत्यवादी व्यसनी[illegible]हृतः रिपुहाशत्रुघातकः साह

सिकः असमीक्षितकार्यकृत् दुर्ग्राह्य. दुराध्यः एवंविधः शतभिषजिजातोभवति उद्विग्नः दुःखितमनाः स्त्रीजितः स्त्रीभिरभिभूतः धनीधनवा
न् अथवास्त्रियाजितधनंयस्यपटुः प्रवक्ता अथवा धनपटुः धनार्जनेचतुरः अदाताकदर्यः एवंविधः पूर्वाभाद्रपदासुजातोभवति १३ अथोत्त
राभाद्रपदारेवत्योर्जातस्यस्वरूपमार्ययाह वक्तावचनपटुः संभाषणेदक्षः सुखीविद्यमानसुखः प्रजावान्बहुपुत्रपौत्रः जितशत्रुःजितारिःधार्मि
कः धर्मशीलः एवंविधोद्वितीयासूत्तराभाद्रपदासुजातोभवति संपूर्णांगः परिपूर्णावयवः सुभगः सर्वजनप्रियः शूरः संग्रामधीरः शुचिः पर

स्फुटवाग्व्यसनीरिपुहासाहसिकःशतभिषजिदुर्ग्राह्यः भाद्रपदासूद्विग्नःस्त्रीजितधनीपटुरदाताच १३
वक्तासुखीप्रजावान्जितशत्रुर्धार्मिकोद्वितीयासु संपूर्णांगःसुभगःशूरःशुचिरर्थवान्पौष्णे १४
इतिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांवृ० तोऋक्षशीलाऽध्यायः समाप्तः १६ ❀ ❀

धनादिष्वलुब्धः अर्थवान् धनान्वितः एवंविधःपौष्णेरेवत्यांजातोभवति एतेयथोक्तानक्षत्रस्वभावाश्चंद्रस्य सबलत्वात्परिपूर्णाभवंति १४ इ
तिश्रीभट्टोत्पलविरचितायांबृहज्जातकविवृतौऋक्षशीलाऽध्यायः १६ अथातोराशिशीलाध्यायोव्याख्यायते अथमेषस्थचंद्रमसिजातस्य
स्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह वृत्तेति वृत्तेपरिवर्तुले आताम्रे लोहितवर्णेदृशौचक्षुषीयस्यसवृत्तताम्रदृक् परिवर्तुललोहितनेत्रः उष्णाशाक
लघुचस्वल्पंभुंक्ते सउष्णाशाकलघुभुक् उष्णभोजीशाकभोजीलघुभोजीक्षिप्रप्रसादः आश्वेवप्रसीदति अटनः परिभ्रमणशीलः कामीसुरतप्रि

या दुर्बलजानुः । निर्मांसलजयासंधि अस्थिरधनः अस्थिरवित्तः शूरः रणप्रियः अंगनावल्लभः स्त्रीप्रियः अंगनानांवल्लभोअंगनावल्लभायस्येतिवा सेवाज्ञः
पराराधनकुशलः कुनखः कुत्सितनख व्रणांकितशिराः सच्छिद्रमूर्द्धा मानी गर्वितः सहोत्थाग्रजः सहोत्थानां सहजातानामग्रणीर्गणप्रधानं पाणितले-
हस्ततले शक्त्यास्त्रविशेषेणांकितः चिह्नितः अतिचपलः क्रियास्वनवस्थितः तोयेजले भीरुः सभयः एवंविधः क्रियेमेषस्थितेचंद्रमसिजातोभवति
१ अथवृषस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह कांतइति कांतः दर्शनीयः खेलगतिः सविलासगामी पृथूरुवदनः पृथूविस्तीर्णौ-

अथराशिशीलाध्यायारंभः वृत्तात्ताम्रदृगुष्णशाकलघुभुक्क्षिप्रप्रसादोटनः कामीदुर्बलजानुरस्थिरधनःशूरोंगना
वल्लभः सेवाज्ञःकुनखीव्रणांकितशिरामानीसहोत्थाग्रजः शक्त्यापाणितलांकितोऽतिचपलस्तोयेचभीरुःक्रिये १
कांतःखेलगतिःपृथूरुवदनःपृष्ठास्यपार्श्वांकितस्त्यागीक्लेशसहःप्रभुःककुद्वान्कन्याप्रजः श्लेष्मलः पूर्वैर्बंधुधनात्म-
जैर्विरहितःसौभाग्ययुक्तःक्षमीदीप्ताग्निःप्रमदाप्रियःस्थिरसुहृन्मध्यांतसौख्योगवि २

ऊरूवदनंमुखंयस्य पृष्ठपश्चिमभागः आस्यंवक्त्रं पार्श्वंप्रसिद्धं एषामन्यतमस्थाने अंकितः चिह्नितः त्यागीदाताक्लेशसहः कदर्थनासमर्थः प्रभुःसम-
र्थः ककुद्वान् ककुदसंयुक्तः कन्याप्रजायस्यस्त्रीजनकः श्लेष्मलः कफाधिकः पूर्वैःप्रथमैः बंधुभिः कुटुंबैः धनैःवित्तैः आत्मजैःपुत्रैश्चविरहि-
तः वियुक्तः सौभाग्ययुक्तः सर्वजनवल्लभः क्षमीक्षमावान् सहिष्णुरित्यर्थः दीप्ताग्निः बह्वाशी प्रमदाप्रियः स्त्रीवल्लभः स्थिरसुहृत् दृढमित्रः मध्यांत
सौख्यः मध्येयौवनेंत्येस्थविरत्वेनसुखितः अर्थादेवबाल्येदुःखितः एवंविधोगविवृषस्थेचंद्रेजातोभवति २

अथमिथुनस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्त्रीलोलइति स्त्रीलोलः स्त्रीष्वभिलाषकरः सुरतोपचारकुशलः सुरतोपचारेसुरतकर्मणिकामशास्त्रेषुकुशल शिक्षितः ताम्रेक्षणः लोहितनेत्रः शास्त्रविच्छास्त्रज्ञः पंडितः दूतः परेच्छयागमनागमनशीलः कुंचितमूर्द्धजः कुटिलशिरोरुहः पटुमतिश्चतुरधीः अतीवप्राज्ञः हास्यमुपहासं इंगितंपरचित्तज्ञानं द्यूतएतानिवेत्तिजानाति चार्वंगः शोभनावयवः प्रियवागभिमतवक्ता प्रभक्षणरुचिः बहुभुक् गीतप्रियः गीतरतिः नृत्यविन्नृत्तज्ञः क्लीबैः षंढैः सहरतियातिगच्छति समुन्नतनसउच्चनसः एवंविधश्चंद्रेतृतीयर्क्षगेतृतीयराशौन

स्त्रीलोलःसुरतोपचारकुशलस्ताम्रेक्षणःशास्त्रविद्दूतःकुंचितमूर्द्धजःपटुमतिर्हास्येंगितद्यूतवित् चार्वंगःप्रियवाक्प्रभक्षण
रुचिर्गीतप्रियोनृत्यवित्क्लीबैर्यातिरतिसमुन्नतनसश्चंद्रेतृतीयर्क्षगे ३ आवक्रद्रुतगःसमुन्नतकटिःस्त्रीनिर्जितःसत्सुहृद्दैवज्ञः
प्रचुरालयःक्षयधनैःसंयुज्यतेचंद्रवत् ह्रस्वःपीनगलःसमेतिचवशंसाम्नासुहृद्वत्सलस्तोयोद्यानरतःस्ववेश्मसहितेजातःशशांकेनरः४

स्थितेमिथुनगेजातोभवतीत्यर्थः ३ अथकर्कटस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह आवक्रेति आवक्रंकुटिलंद्रुतं सत्वरंगच्छतीतिआवक्रद्रुतगः कुटिलसत्वरगामीसमुन्नतकटिः उच्चजघनःस्त्रीनिर्जितः प्रमदाजितः सत्सुहृच्छोभनमित्रः दैवज्ञःज्योतिःशास्त्रार्थवेत्ता प्रचुरालयः प्रभूतगृहकर्ता क्षयधनैरपचयोपचयैश्चंद्रवच्छशीवत्संयुज्यते कदाचिद्विधनइत्यर्थः चंद्रक्षयवृद्धिवत् ह्रस्वःअदीर्घःपीनगलःमांसलकंठः साम्नाप्रीत्यावशंवश्यतांसमेतियाति सुहृद्वत्सलः मित्रवल्लभः तोयोद्यानरतःजलोपवनसक्तः तोयेनजलेनउपवनेनचरतः एवंविधःस्ववेश्मसहितेकर्कटस्थेशशांकेचंद्रे

नर पुरुषः जातो भवति ४ अथसिंहस्थेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह तीक्ष्णइति तीक्ष्णः अमर्षशीलः स्थूलहनुः स्थूलहनुः बृहत्कपोलः विशालवदनो विस्तीर्णवक्त्रः पिंगेक्षणः कपिलनेत्रः अल्पात्मजः स्वल्पापत्यः स्त्रीद्वेषी प्रमदाद्विट् स्त्रीद्वेष्येति केचित्पठंति प्रियमांसकाननगः मांसमामिष काननमरण्यंनगः पर्वतः एतेप्रियायस्य आमिषवनपर्वतानुरतः अकार्ये अकरणीयेर्थे कुप्यति क्रुध्यति चिरंबहुकालं केचिदकांडइतिपठंति अकांडे अकाले सुखसिद्धा तृष्णापिपासाउदरंजठरंदंतादशनाः मनश्चित्तएभ्योजातारुजः पीडास्ताभिः संपीडितउपतप्तः त्यागवान्दाता विक्रांतः पराक्रमी स्थिरधीरेकमतिः गर्वितमनाः अभिमानसंयुक्तः मातुर्विधेयोजननीवश्यः भक्तइत्यर्थः विधेयोवचनग्राहीइत्यर्थः एवंविधोर्कभेसूर्यराशौ

तीक्ष्णः स्थूलहनुर्विशालवदनःपिंगेक्षणोल्पात्मजः स्त्रीद्वेषीप्रियमांसकाननगःकुप्यत्यकार्येचिरं क्षुत्तृष्णो
दरदंतमानसरुजासंपीडितस्त्यागवान् विक्रांतः स्थिरधीःसुगर्वितमनामातुर्विधेयोर्कभे ५

सिंहस्थेचंद्रेजातो भवति ५ अथकन्यागतेचंद्रमसिजातस्यस्वरूपंशार्दूलविक्रीडितेनाह व्रीडामंथरचारुवीक्षणगतिरिति व्रीडालज्जातया मंथरलअलसलतेनचारुशोभनवीक्षणदृष्टिपातोगतिः गमनंचयस्य स्रस्तांसः पतितौशिथिलांसौस्कंधौ बाहुमूलोयस्यसःसौसुखितः श्लक्ष्णामृदुवाक्तनुःकायोवा सत्यरतः सत्यभाषी धार्मिकश्चपरमार्थवादी कलासुनिपुणः कलासुनृत्यगीतवाद्यपुस्तकर्मचित्रकर्मसुनिपुणः सुतः शास्त्राभ्यासरतः धार्मिकः धर्मानुरतः मेधावीबुद्धिमान् सुरतप्रियः कामलोलुपः परगृहैः परवेश्मभिः वित्तैर्धनैश्चसंयुज्यते सम्यग्युक्तोभवति परदेशगत अन्यदेशनिवासशीलः प्रियवचाः प्रियभाषी कन्याप्रजः कन्याप्रजायस्यस्त्रीजनकः अल्पात्मजः स्वल्पपुत्रः एवंविधः कन्यायांस्थितेचंद्रेजातोभवति ६

अत्रोपपत्तिः अत्र क्रान्तिर्ध्रुवाभिमुखी अतः सा कोटिरूपा शरः कदम्बाभिमुखः स कर्णरूपः अतः क्रान्तिसंस्कारार्थं शरस्य कर्णरूपस्य कोटि
रूपत्वं कार्यं। तद्यथा यदि त्रिज्याकर्णे द्युज्याकोटिः तदा शरकर्णे का कोटिरिति जातः कोटिरूपः शरः एवमत्र द्युज्या कार्या। द्युज्यानामद्युगात्र द
तत्र्यासार्धे। तत्र क्रान्तिज्याभुजः द्युज्याकोटिः त्रिज्याकर्णः। एवं क्रान्तिज्यावर्गोनस्त्रिज्यावर्गो द्युज्यावर्गस्तन्मूलं द्युज्येति कर्त्तव्यं। अत्रेदं जडकर्म

रविभुजांशा दशांशश्चेत् शून्यं तदा द्वादशहारः स्यात् एकस्तदा विश्वे हारः द्वौ तदा मनवः स्यादित्येवं शेषांशागते
ष्यहारान्तरेण गुण्याः दिग्भिर्भाज्याः फलेन हारो युक्तः कार्यः स्फुटः स्यात् इदं स्पष्टत्वं ग्रन्थकृता स्वल्पान्तरत्वान्न कृ
तं पूर्वकृताच्छरात् हाराप्तांशसशरो हीनः कार्यः अपमसंस्कृतये स्पष्टशरो भवति। सायनार्कः १।२०।३२।३१। भुजो
शाः ५०।३२।३१ एषां दशांशाः ५ अत्र खेकादिकेत्यादिप्राप्तो हारः ३६ शेषांशाः ०।३२।३१ गतैष्य ३६।७० न्तरेण ३४
गुणिताः १८।२५।३४ दशभिर्भक्ताः फलेन १।५० हारो ३६ युक्तो जातः स्फुटः ३७।५० शरः ४५।० हारेण ३७।५० भ
क्तः फलं १।११ अनेन हीनः शरः जातः स्फुटः शरः उत्तरः ४३।४९॥ ७ ॥ छ ॥ छ ॥

दृष्ट्वा आचार्येण दशभागानां द्युज्याः साधिताः तत्र प्रथमं दशभागानां क्रान्तिज्यायां क्रियमाणायां सत्रिराशिग्रहः कार्यः एवमत्र सत्रिराशीनां दश
भागानां द्युज्या ११० शरोनेन गुण्यः स्वार्कमितत्रिज्यया भाज्यः गुणहरौ दशभिरपवर्तितौ जातौ गुणः एकादश ११ हरो द्वादश १२ यो राशिरे
कादशभिर्गुण्यते द्वादशभिर्भज्यते स स्वद्वादशांशहीन एव भवति। एवं सर्वेऽपि हारा उत्पादिताः अतः शरः स्वहरलब्ध्या हीनः क्रान्तिसंस्कार्यो

प्र०१ शुक्रशरस्यादिसर्पेअत्रोपपत्ति शरस्वरूपपूर्वमेवप्रतिपादितमस्ति।अत्रपंचपञ्चभागानां शरभामादिकमुक्तावसाववपत्ताद्दशभि
३ म० र्भेसिद्धान्तनवतिभुजभागानामष्टादशशरांकोनाचार्ये प्रोक्तवान् मध्येतत्रानुपात ।यदिपञ्चभिर्भुजभागैरेक शरांकोलभ्यतेतदेष्टभु
१२५ मैकिपतरोनित्रनवत्ककभुजभागपंचाशद्दस्यगतांकेकार्येशेषाणामनुपातःपंचभिर्भागैर्भोग्यखण्डलभ्यतेतदाशेषभागैकियन्तइति।

अनेनखंडैक्षेपः४५।पुनस्तात शरःवसर ४५भिन्नगोलत्वप्रकरस्यपदान्यत्वोदाहरणंशरा४५प्रे।११।१५अस्मात्
शापनसूर्यस्यभुजभागाअस्मानसतिअतःपदान्यत्वाभाव॥६॥अथशरस्यक्रांतिसंस्कारयोग्यत्वार्थेहृपनपनशरस्य

रवैकादिकेरविभुजाशदशांशकेस्याद्वारोर्कसूर्यमनुधृस्युडवोङ्करामा ।स्वाभ्याद्विशयुद्गुणा।१२।१२
१४।१८।२७।३६।७०।२००।३२७।स्तुशराद्धरास्पादोनात्रससपमसस्कृतयेस्फुटःस्यात्॥७॥ ८ ॥

पलस्याक्षरवैकादिकेरतिरविभुजाशानादशमांशेरवैकादिकेभूत्यैकत्वादिकेसतिअर्कादिहारःस्यात्॥

॥तःशेषभोग्यखण्ड
वपक्षांशेनपुनतरेकनशरःस्यादित्युपपन्ना॥८॥अथास्यशरस्यक्रांतिसंस्कारयोग्यत्वार्थेस्यपञ्चमाद्दरवेर्भुजाशःपेसुसेपचपोद्दशमांशःस
मिलन्सैकादिकेभूत्यैकादिस्तमेसतिकमादपहरःस्यात्।अर्कादिरुच्यते।सूर्यःद्वादशमनम श्वसुर्दशभूतिरष्टादशाद्भिससभिशसि अङ्क्या
कःनरीभित्रन्तला भाः ससानिःदशाभासिद्धाद्गुणाःससमिशसपिकशतमप।एनमनशरात्कमभासहरेणयाप्तःस्फुटःनमासपनशरःस्फुटः

अतः क्रांतिखण्डानां शरखण्डानां संस्थानक्रमं तत्संस्कारं च कथयति। उक्तायेशरस्य तथा पमस्य क्रान्तेः येऽङ्काः तान् यथागतान् आदौ
क्रमात् पश्चादुत्क्रमात् संख्याद्विगण यभोग्यान् अङ्कान् क्रमतः यथाक्रमं षट् अङ्काः गते पाते गताः एष्ये पाते एष्याः स्थापनीयाः। अयमक्रा

अथ शरक्रांत्यंकानां स्फुटीकरणं तत्संस्कारं चाह क्रमोत्क्रमादिति। अंसादि तिद्विगणक उक्त शरापमांकान् क्रमेण उ
त्क्रमेण च संख्याद्विगणय एवं गणनायां कृतायां भोग्यात् क्रमतः षडङ्काः गतगम्ययाले गते गम्याः स्थाप्याः एतदुक्तं भवति क्रां

क्रमोत्क्रमादुक्तशरापमांकान् संख्याद्विभोग्यात् क्रमतः षडङ्काः। स्थाप्या गते ष्या गतगम्यपाते युग्मेऽन्यथौजे
स्युरिमे पनाशाः ॥९॥ अन्त्याद्विलोमाय दिते न्यदिक्का अथापमांकाः क्रमशः शराङ्कैः। युसंस्कृताः स्वोद्धृतताप
मैष्याङ्केनापि तेस्य षष्ठतराभवेयुः ॥१०॥ तिभोग्यांका तु गते पातलक्षणे गताः खंडकाः स्थाप्याः एष्यलक्षणे पाते एष्यांकाः
एष्याखंडकाः स्थाप्याः एवं शरभोग्यांकान् गते पाते षट् गतांकाः स्थाप्याः एष्ये एष्यांकाः षट् स्थाप्याः एवं समपदे सूर्यसतिक्रांसं
काः सा व र्के समपदे स तिशरांका इति ज्ञेयं ओजे विषमपदे अन्यथा गते पाते एष्याः एष्ये गताः इत्यर्थः रवौ विषमपदे तदा क्रांसंकाः

रस्तु युग्मपदे ओजपदे च यदा रविः सराहुः सूर्यो वा भवति तदा इदमन्यथा विपरीतं। तद्यथा गते पाते एष्याः एष्ये पाते गताः इमेऽङ्काः अयनदिशः
स्युः। रविर्यस्मिन्नयने तद्दिशः क्रान्त्यंकाः विराहुसूर्यो यस्मिन्नयने तद्दिशः शरांकाः स्युरिति यदिते क्रान्त्यङ्काः अन्त्याद्विलोमाः स्वदानेऽन्यदि

अथ फान्ते कर्तव्यताप्रकारस्खण्डेरवाह। एतअपमस्यक्रान्तेरकाः स्युरित्यन्वय नखा विंशति श्चतुर्थी। नत गोभुव एकोनविंशति। द्विरंगना अष्टादश। नृपा षोडश अष्टिः षोडश इन्द्रश्चतुर्दश। विश्वे त्रयोदश। अर्को द्वादश दिशो दश वसवोऽष्टौ। अगा सप्त असा पंचमे पक्षसिद्धाः स्मा एक। अर्कस्य योभाद्भुजं तस्य येऽलवा तेषां दशश्च पञ्चमांशः नत स्यगतः अङ्क स्यात् शेषस्य सेति शेष मेकासे स्यापने।

अथ क्रांसकानाह चतुर्द्धां तिं चतुर्द्धान खेसादय भासका स्यु सायनसूर्यस्प सुन्नाशा ५०।३२।३१ एषा पंचांशा ॥

चतुर्द्धान स्वा गो भुवो द्विगंनाजा नृपाष्टीन्द्र विश्वार्क दिक्स्वगा क्षाः अथ क्ष्मा यमां काः २०।२०।२०।२०।१९
।१९।१८।१६।१६।१४।१३।१२।१०।८।७।५।३।१। क्रमादर्क अहोर्ल वेष्वशा ५। तुल्योगतोन्यस्य शेष॥ ८॥

१०। एतत्तुल्योगता को जात शेष ।०।३२।३१। न्यस्यस्या पपिसे सर्थ अस्यां प्रमयो नन मस्ति॥ ८ ॥

पमेषा मनोपपत्ति। क्रान्तिस्यूणा पूर्वमेव प्रतिपादित। पपपपभ माना क्रान्तिमा मानु प्रसाध्य सावयव मासु बशाभि सगुण्याका पश्चिसा
तमानुपात परिपपभि र्भुजभागैरक क्रान्तिरक्षाल भ्यसेस येरुप्रुभमागे किमिति सिध्यत तुल्योगताङ्क स्यात शेष साये पयो ममस्युस्म र

चन्द्रगत्या भाज्यं। अत्र रविगतिस्त्रयोदशगुणा चन्द्रगतिर्भवत्यतः। स्थूलत्वात् भोग्यांकाः त्रयोदशभिर्भाज्याः फलं सर्वांकेषु संस्कार्यं

अथक्रमात्क्रांत्यंकाः स्थापिताः २०।२०।२०।२०।१९।१८।१८।१६।१६।१४।१३।१२।१०।८।७।५।३।१। अथोत्क्र
मात्स्थापिताः १।३।५।७।८।१०।१२।१३।१४।१६।१६।१८।१८।१९।२०।२०।२०।२०। अथ शरांकाः क्रमात्
स्थापिताः ।४।४।४।४।४।३।३।३।३।३।२।२।२।२।१।१।०।०। उत्क्रमात्।०।०।१।१।२।२।२।२।३।३।३।३
।३।४।४।४।४।४। सूर्यस्य विषमपदस्थितत्वादेष्यपातक्रांतेर्भोग्याद्भ्रतखंडकाः स्थापिताः १३।१४।१६।
१६।१८।१८। इमे सौम्याः रवेरुत्तरायणस्थत्वात् सायनार्कस्य समपदस्थत्वादेष्यपाते एष्याभोग्याच्छरखंडकाः
स्थापिताः ।०।०।१।१।२। इमे दक्षिणाः सायनार्कस्य दक्षिणायनगतत्वात् अन्या हि लोमाद्युत्क्रमात्स्थापिता
शरांकानां मध्ये प्रथमं विहायान्ये पञ्च।०।०।१।१।२। उत्क्रमस्थापितांकमध्ये उत्तरा जाताः प्रथमांकस्तु याम्य ए
व संस्कृताः शरांकैः क्रान्त्यंका जाता उत्तराः ।१३।१४।१६।१७।१९।२०। इमे त्रयोदश १३ हृताः पमेष्यांकेन १० सूर्या
यनदिक्केन तुल्यदिक्का युक्ता जाताः स्पष्टतराः १४।१५।१७।१८।२०।२१।१०॥

चंद्रगतिसंबंधित्वात् अतस्त्रयोदशहृता १३ पमेष्यांकेनापि संस्कृतास्ते षडंकाः स्पष्टतराणि क्रान्त्यंतरखंडानि चन्द्रार्कयोर्भवंत्युपपन्नं १०

भोग्यादन्त्यपर्यन्तं येङ्कास्ते भुजा दिशः अन्त्यादन्त्ये ये उत्क्रमस्यास्ते विपरीत दिश उत्तरायणे दक्षिणा दक्षिणायने उत्तराः सुस्पष्टाः अथ शराङ्कान्व
रवा चीक्रोस क शराङ्कस्थापनानन्तरं क्रान्त्यंकाः शरांकैः सुसंस्कृताः कार्याः अत्र संस्कारस्तु एकदिशोर्योगो भिन्नदिशोरन्तरमिति पास्फुटास
न्तेकाः स्वीं दृक्ताप मैथ्या केनत्रयोदश भक्त क्रान्तिर्मौर्व्या केनापि संस्कृताः स्पष्टा भवेयुरित्यर्थः । अत्रोपपत्तिः प्रथमपदे स्वखण्डानामेवोप
चय । तत्र चेद्गतः पातः नन्वत्तानार्यमपचयभूताङ्कग्रहणमतो गताङ्कस्थापनं भुक्त एष्ये पाते एष्याङ्कस्थापनमर्थसिद्धमेव सिद्धं । ओजपदे द्वितीय

सायनार्के विषमपदे तदा शराका द्वन्द्व्यर्थीं सिद्धन्तेयद्वमे का अपमा शाः शेषाः रवौ उत्तरायणे तदा क्रान्त्यंकाः उत्तराः दक्षि
णायने दक्षिणा सायनार्के उत्तरायणे शरांकाः उत्तरा दक्षिणायने दक्षिणा इत्यर्थगतम् अन्त्योङ्कात् क्रमस्यापि सांका
नामर्थ्यान्ति मांकात्ययेऽङ्क विलोमा विपरीताः क्रमश्च आगच्छन्तीति अन्यदिष्टा कल्प्या उत्तरा तदा याम्या याम्यास्त
दोत्तरा इत्यर्थः । अथोनतरे अपमांकाः क्रान्त्यङ्काः पदस्थापपि ता शरांकैः सुसंस्कृताः कार्याः समदिशियोगो भिन्नदिशि
रन्तरमिति एवं संस्कृतास्तेनोद्धृताप भैर्व्या केनत्रयोदशभक्त १३ क्रान्तिर्भाग्या केनापि संस्कृताः एवं ते अंकाः स्पष्टाः स्युः
एवं तु ॥

परीत भवति अंकानां चयापचयमस्य न्यस्तभूतस्यान्तरे अंकाः स्वायनदिशि सुविभिन्न संस्कार्याः अत्र शरसंस्कृता याः चन्द्रक्रान्तेः सूर्यक्रान्त्या स
रन्तरसु ज्ञाना भक्रान्त्यर्थं शरांकैः संस्कारोऽभ्यर्थ्य शरस्यापमांकः क्रान्ति अपमांकैः संस्कार्य । एवं द्वितीयो विशेषः पुरस्तात् विषमपद्मभुक्ता
संस्कार कार्य एव । अन्यत्र संस्कारान्तरं परिकल्प्य गतिप्रमाणमेव क्रान्तिभोग्यखण्डे तथा विगतिप्रमाणेन किमिति भोग्यखण्डे विभक्त

यदिपंचभिर्भागैर्भोग्यांकोलभ्यतेतदाशेषांशैः किमिति।अतःशेषलवाःशराप्ताःकार्याएव।रूपाद्दूनाएवसदास्युरितितेषांभोग्यत्वकरणार्थंते
रूपाद्विशुद्धाइत्युक्तंतस्यलघुसंज्ञाकृता।तस्यभोग्यांकोगुणोस्यतःलघुनाहतःआद्यःस्फुटांकःकार्यइतिसिद्धं।एवंजातगतेपातेशेषांशोस्य
भोग्यखण्डमध्येशेषांशोनपंचांशोस्यंभोग्यखण्डइदमाद्यापरपर्यायान्मध्यक्रांतिसाम्यकालिकशरतुल्यक्रान्त्यन्तराच्छोध्यंद्वितीयादिख
ण्डान्यपिशोध्यानि॥अत्राचार्येणप्रथमखंडंसंपूर्णंशोधितं।अतोभोग्योत्थभोग्यखंडगतेपातेशुक्लांशोत्थभोग्यंखंडंग म्यपातेशरेयोज्यंअतःशेषल
वाःशराप्ताःरूपाद्विशुद्धाःगतेपातेलघुःगम्येशेषांशाःशराप्ताएवलघुःस्यादितियुक्तंअतएवाचार्यैर्लिखितस्तज्जीर्णपुस्तकेप्राक्स्थापिताःशेष

शेषलवाः।०।३२।३१।पंचभक्ताःफलं०।६।३०अनेनआद्यस्फुटांकः१४गुणितः।१।३१।०अनेनपूर्वानीतस्पष्टशरः४२
।४८युतः४५।२०।०अस्मात्स्पष्टक्रान्त्यंकाःशोध्यास्तत्रप्रथमांके१४शोधितेशेषं३१।२०।०एतन्मध्येद्वितीयांकेशोधि
ते१५शेषम्।१६।२०।०एतस्मात्तृतीयांको१७नशुद्ध्यतिअतःशेषं१६।२०।०अशुद्धेन१७भक्तं०।५७।३८विशुद्धसंख्या॥२॥

लवाःशराप्तालघुर्भवेत्भूच्युतएष्यपातइतिपाठोदृश्यते॥अस्यार्थःएष्यपातेशेषांशशरांशोभूच्युतःलघुगतेकिंकर्तव्यमितिमंदधियांसं
शयोभवेदतःप्राक्स्थापिताःशेषलवाःशराप्तागम्येलघुर्भूपतितोगतेभ्सावितिपाठोनितान्तरमणीयइतिप्रतिभाति।रूपाद्विशुद्धालघुसंज्ञकःस्या
दितिपाठस्तुवासनाविरोधादुपेक्ष्यः।एवंयावन्तोंकाःशुध्यन्तितावन्तःशोध्याःशेषेणसहअनुपातःयदिअशुद्धांकेनपञ्चभागाःलभ्यन्तेतदा
नेनशेषेणकिमिति।अतःशेषंअशुद्धांकंभक्तंकार्यमिति।तस्मिन्फलेविशुद्धांकसंख्यायोज्या।तत्रपूर्वंलघुःसंयोजितावर्ततेसःनिष्कासनीयं

अथपातकालस्पष्टत्वेनसाधयति।प्राक्पूर्वक्रान्तौयेशेषभागाःएकातेस्यापिताःतेशरैः पंचभिः साभका सतोऽपस्फलनस्यरूपशुद्ध सलघुसंज्ञा।पङ्कमध्येय आद्य प्रथम संज्ञक सलघुगाढ्लोगुणित कार्य।तेनआढ्योयुक्तोयोऽन्यस्पष्टबाण सस्मात्सानेकानूना शेषमेसतत शुद्धेपङ्क्तेप्रपञ्चेपतन्अशुद्धेनांकेनभक्तेकार्यंतत्फलविशुद्धखंडानासंख्यायावतीस्यात्तयासहितसुसत्चक्रा

अथपातमध्यकालानयनमाह।प्राक्स्थापिताइतितानककानिनिप्राक्स्थापिता शेषलवाः शराष्टागम्यैलघुर्भूपति तोगतेस्यादितिअथमर्थः प्राक्स्थापितशेषांशानाय पंचमांशस्त्वोऽस्येपातेलघुसंज्ञः स्यात्गतेतुपातेशेषांशानां

प्राक्स्थापिताःशेषलवाःशराप्तारूपादिशुद्धाल्लघुसंज्ञकःस्यात्।आद्यःस्फुटाकोलघुनाहतोयःस्तेनाक्रमा णात्क्रमशोप्यन्तसाल॥११॥तानककानशेषमशुद्धमक्तविशुद्धसंख्यासहितरूपून।त्रिभमनाडीघ्नमि भा।ऽ।सप्तमासपातेमध्यनाडीविद्धपातमध्यम्॥१२॥

((पंचमाशोग्राह्यःसरूपादिशुद्ध कार्य लघुसंज्ञःस्यादितिप्राक्स्थाप ता शेषलवाः शराप्तारूपादिशुद्धाल्लघुसंज्ञकःस्यादितिकचित्पाठःसाधुवाक्यनाभिरुद्धसादुपेक्षितन्यस्पशेषांभसादिनाप्य

((नस्थापिताः
तैससतल्लघुनाकनिगुणपुनर्भनाडीभिःनक्षत्रसर्वपदेभिः गुप्यतस्तसदुभैरष्टभिराप्तभक्तसत्याप्ताःलब्धायाया लेख्यमारूप तासुपासमध्यःस्यात्पातेध्यलक्षणपूर्वमेवप्रतिपादितमस्ति।मध्यमपातकालान्ताभिःपदेभि गतोगम्योवापातम ध्यःस्यादिसर्वंःमनोपपत्ति।।अत्रैवखण्डानिपञ्चपञ्चभागामोत्सैनाशुपात॥

षष्टिचन्द्रगतिप्रमाणेन।७९०एताः तदम्बिगतिप्रमाणेन।५९।काइतिजाताः कलाः६७३०तयामानेकाखण्डस्यमध्यमस्यकलाः२२१३८।
तत्र मानेकाखण्डे एतत्कलागुण्यं जातो भाज्यः अपप्रपर्यायः यद्दिग्भोगरामा३६२। मितकान्सापंचदश कलाः लभ्यन्ते।९००तदा मानेका
खण्डस्तुल्यकान्सा२२१५।काः चन्द्रगतिकलाभिः।७९०।३५षष्टिघटिकाः।६०तदाभिः कलाभिः किंयद्दिग्भोगरामा३६२तुल्यभोगखण्डेने
नास्तदाश्रशुद्धेनखण्डेनकाः।अयमनुपातोऽस्तः इच्छाह्रासे फलवृद्धेरपेक्षितत्वात्।तेनाशुद्धखण्डंहरः यमाङ्गरामागुणः पूर्वेहरश्चतेया

तेभ्यः पूर्ववत् पातमध्यं साध्यं यमार्कनाड्यः१२२अविशुद्ध१७हताः फलं पातमध्यात् प्राक्पश्चात् स्थितिघटि
काः७।१०पातमध्यात्५३।७पूर्वैआभिर्घटीभिः४५।५७पातप्रवेशः रवौ घटी०पलेषु१७निर्गमः॥१३॥ ६१॥

नीशः एवंजातोगुणत्रयघातोगुणः१७५१५०० ॥हरः चन्द्रगतिः अशुद्धखंडं च चन्द्रगत्याऽपवर्तेकृते जातो भाज्यः।२२०३।अयं यमाङ्गराम
खण्डेनपञ्चदशभागोसन्नेन।ततोऽयोऽनुपातः ... यमाङ्गरामानामयं भाज्यः।२२०३।तदाचार्योक्तविंशतिमितानां किमिति जातो भाज्यः।
१२२अस्याशुद्धांकोहरोऽस्यतः अविशुद्धहृतायमार्कनाड्यः सूपपन्नं।इयं स्थितिरुभयतः समा।मानैकाखंडतुल्यान्तरस्य विद्यमानत्वात्।अत्रमा
नस्थितिमध्ये कृतंस्नानजपहोमादि अनंतफलदं भवति यत्र कचित् शरबाहुल्यात् षड्ङ्का अपि शुद्धास्तत्रान्यत्र यः संस्कार्या इतिप्रसक्तसिद्ध

तत्कालादेवपातज्ञानार्थमतोऽलपुनर्मितिः। यदि चन्द्रगतिभागैरेभिः। १३।१० सर्वनक्षत्रघटिका लभ्यते। तदैभिः शेषभागैः किमिति। अनयोः पक्षयोः सर्वर्क्षनाडीगुणः अतोऽभनाडीघ्नमिति। अत्र द्वयोरप्यद्रशसावयवा १३।१० पूर्वानुपाते गुणः पंचत्रुज्या स्थिता अत्र सुचारुत्वा र्थं पञ्चत्रुज्येगुणे हारे पंचपर्यायस्य पोदश। १३।१० हरः तदाचार्येण क्षिप्तेति मितेगुणको वा हरः लब्धा अंशा अतस्त्रिघ्नमिति भागमिति। लब्ध

सहित २।५७।३८ लघु० ६।३० न २५।१८ त्रि ३ घु० ३३।२४। मनाडी ६।२।५५ मे ५३।०।२१ भा ८ स ६२।१७। मध्य क्रान्तिसाम्यकाल ४५।५० देशावतिगम्यकाले ६२।१७ वैशाखसङ्गसम्पाशनो भासु पदोषु ५३ पलेषु ५

अविशुद्धहृतापमार्कनाड्या। १२२। प्राक्पश्चात् स्थितिरत्र पातमध्यात्।
शुद्धः क्वचिदत्र चेत्षडक्य संस्कार्योऽत्र सदग्रसत्र्यंशकाः॥ १३६ ॥

पातमध्यम्।।१२।। अथ षड्भ्यः पि संकेषु शुद्धेष्वपातसंस्कारस्थितिघटिकामयनमाह। शुद्धः क्वचिदितिनाक्षक चित्षडंक्य शुद्धास्तदा यत्नतः पूर्ववत्संस्कार्या ॥ एवमेभिर्गतैष्यपातमध्यसाधितमुपपन्नम्।।१२।। अथ पातस्थिति कालमाह। सविशुद्धेनार्केण हृताभक्तः पमार्कनाड्या विशुद्धस्य कृशतामितघटिकाः पसालसाभिर्घटिकाभिः पातमध्यात् पूर्वम पश्चिमस्थितिः स्यात्। तावत्समयं पातस्य कालेस्मिन्नपमक्षेपस्तत्पश्चात् शुद्धा नत्वा मन्येऽपि सप्त। अंशकापूर्वमंशो संस्कार्य अत्रोपपत्तिः स्थितिनोममांश स्व एवज्ज्यापातकोऽस्मत्तरंभसिता वस्पन्नपातस्थित्या अथ पमाज्या साध्यमेतन्न पंचदशगा

भघटीभक्ताः खखाष्टौ चन्द्रगतिः स्यादिति प्रसक्तोपपत्तिः। यद्विस्वर्शघटीभिः अष्टशतकलाः। ८००। तदा षष्टिघटीभिः का इति फलं चन्द्रगतिकलाः ताः षष्टिभक्ताः भागाः स्युः तेन षष्टितुल्ययोर्गुणहरयोर्नाशे भघटिकाप्तखखाष्टय श्चन्द्रगसंशा इति। एवं तत्र रविचन्द्रयोः क्रान्तिसाम्यं स्यादेवेति। दैवज्ञवर्यस्य दिवाकरस्य सुतेन मल्लारिसमाह्वयेन। रचितोरुतायां ग्रहलाघवस्य पाताधिकारः परिपूर्तिमागात्॥१४॥

चंद्रक्रांतिः। १३। ५०। १०। विराहुश्चन्द्रः ८। १०। २४। ५७ पञ्चधेत्यादिना शरो दक्षिणः ४४। ५५। ०। खेकादिकरस्यादिनाहारः ४१। ३८। १८ स्पष्टः शरः ४३। ५०। १९ अयं दृशभक्तः जातो शकादिः ४। २३। १ अनेन चंद्रक्रांतिरेकदिक्कायुक्ता जाता

मासाः स्वार्द्धयुतास्तिथेर्दिनाद्यन्तावयोघटिकाश्च मासः संघात्॥
ज्यंशाद्याः सहितद्व्यत्रयाभ्यां। २। ३। चक्रभाश्नवाङ्गवर्गयुक्तं। १॥

स्पष्टा १८। १३। ११ अत्र कलासु किंचिद्वैसादृश्यं दृश्यते स्वल्पान्तरत्वाददोषः। १४॥ इति पाताधिकारोदाहरणं॥ अथ पंचांगचन्द्रग्रहणानयनं तत्र तिथिसाधनमाह मासा इति शाके १५३४ कार्तिक शुक्ल १५ गुरौ मासगणः॥ ५७॥ ६ ॥ ॥

इति श्रीग्रहलाघवस्य टीकायां पाताधिकारश्चतुर्दशः। ०। अथ पञ्चाङ्गानयनचन्द्रग्रहणसाधनाधिकारो व्याख्यायते। ०। इष्टमासीयो मासगणो यः स एव मासाः ते स्वार्द्धयुताः तिथिर्दिनाद्यं वा स्यात् तावस एव घटिकाः मासगणात् ज्यंशाद्याः तत्स्ततद्व्यत्रयाभ्यां सहितं कार्यं। चक्रेणगुणाः अक्षाः पञ्चनवपरिमिताः अङ्गवर्गः षट्त्रिंशत्। चक्रगुणेनानेन ध्रुवेण युक्तं तत्कार्यमित्यर्थः अत्रोपपत्तिः अत्र तिथ्यानयनार्थं म

अथपातसूर्य्यात् चन्द्रज्ञानमदतिव्यतीपाते पातेयातेरवि षड्राशिभ्य शुद्ध सन्सायनचन्द्रोभवति वैधृतेपातेयातेरवि द्वादशराशिभ्य
शुद्ध।सायनचन्द्रोभवति।अथसूर्य्यपरीसमकलाभ्यालनदेय।अथमचन्द्रेभिःनक्षत्रसर्वपरीभिःआसा-भका-स्वस्वाहय।अथशसा
निरस्त्रे-चन्द्र सभुक्ताशकागतिभाग-सु-सयागसाचालितोपचन्द्र-।ससापम शसमस्कृतः सूर्यापमः-केवल एव अनयो समत्वमतो

अथक्रान्तिसाम्यकालेसूर्य्याच्चन्द्रज्ञानमाहयक्षार्के।तिअस्मिन्पातमव्यतीपातपातेसायनरवि षड्राशिभ्य शुद्धःसन्
सायनचन्द्रोभवति वैधृतिपातेसायनरवि द्वादशराशिभ्य शुद्ध सन्सायनचन्द्रोभवति परस्तेमध्यक्रान्तिसाम्यकाले

षड्भार्कभस्युत्तरविह्विलसायनाज्योयार्के परीसमकला भ्वलनेस्वयेन्दो।भुक्ताशकाभपटिकासख
स्वाहय।८००।स्युस्तचालितापमसमत्वभिदुपतीसे॥४॥

सायनार्क १।२०।३२।३१ वैधृतिपातस्वादषड्
दशभस्युतोजात सायनचन्द्र ।१०।९।२७।२९ परीसमकलाभि ६७।१७ चालितोर्क १।२१।३९।४८ भपटिका ६२।५५।१२
स्वस्वाहय-चद्रभुक्तांशा १२।४२।५५ एतेश्चालितश्चन्द्र १०।२३।४३।०।स्वगसाचालितोराहु ०२५।३।३२ विक्रान्ति १५।३९
सैसयासु मन्त्रोपपत्ति समव्यतीपातपातेसायनरविशशियोग षड्राशितस्य वैधृते द्वादशराशितुल्य।अतोरविषड्राशिभ्योद्वादशरा
शिभ्य शोधित सायनोरवि सायनःचन्द्रःस्यादितिप्रसस्तोपातकालीनसूर्य्यकरणायेपापपरीतुल्याएवकलाःस्वस्मान्तरसामसौ

भघटीभक्ताः खखाष्टौ चन्द्रगतिः स्यादितिप्रस्य श्लोपपत्तिः। यदि सर्वर्क्षघटीभिः अष्टशतकलाः। ८०० तदा षष्टिघटीभिः का इति फलं चन्द्रगतिकलाः ताः षष्टिभक्ताः भागाः स्युः तेन षष्टितुल्ययोर्गुणहरयोर्नाशे भघटिकाप्तखखाष्ट्य श्चन्द्रगसंशा इति। एवं तत्र रविचंद्रयोः क्रान्तिसाम्यं स्याद्वेति। दैवज्ञवर्यस्य दिवाकरस्य सुतेन मल्लारिसमाह्वयेन। रचितोरुतायां ग्रहलाघवस्य पाताधिकारः परिपूर्तिमागात्॥१४॥

चंद्रक्रांतिः। १३।५०।१०। विराहुश्चन्द्रः ९।१०।२४।५७ पञ्चघ्नेत्यादिना शरो दक्षिणः ४४।५५।०। खेकादिकरसादिनाहारः ४१।३९।१९ स्पष्टः शरः ४३।५०।१९ अयं दशभक्तः जातो शकादिः ४।२३।१ अनेन चंद्रक्रांतिरेकदिक्का युक्ता जाता

मासाः स्वार्ईयुतास्तिथिर्दिनाद्यन्तावस्योघटिकाश्च मासस्संघात्॥
त्र्यंशाढ्याः सहितं द्व्यत्रयाभ्यां। २।३। चक्रघ्नाः क्षनवाङ्गवर्गयुक्तं। १॥

स्पष्टा १८।१३।११ अत्र कलासु किंचिद्वैसादृश्यं दृश्यते स्वल्पान्तरत्वाद्दोषः। १४॥ इति पाताधिकारोदाहरणं॥ अथ पंचाङ्गचन्द्रग्रहणानयनं तत्र तिथिसाधनमाह मासा इति। शाके १५३४ कार्तिकशुक्ल १५ गुरौ मासगणः॥ ५७॥ ६ ॥ ॥

इति श्रीग्रहलाघवस्य टीकायां पाताधिकारश्चतुर्दशः। ०। अथ पञ्चाङ्गानयनचन्द्रग्रहणसाधनाधिकारो व्याख्यायते। ०। इष्टमासीयो मासगणो यः स एव मासाः। ते स्वार्द्धयुताः तिथिर्दिनाद्यं वारादयं स्यात्। तावत्स एव घटिकाः मासगणात् त्र्यंशाढ्याः तत्स्तत् द्व्यत्रयाभ्यां सहितं कार्यं चक्रेण गुणाः अक्षाः पञ्चनवप्रसिद्धाः अङ्कवर्गः षट्त्रिंशत् चक्रगुणेनानेन ध्रुवेण युक्तं तत्कार्यमित्यर्थः अत्रोपपत्तिः अत्र तिथ्यानयनार्थम

अथ पातसूर्यात् चन्द्रज्ञानमाह। व्यतीपाते पातेयातेरवि षड्राशिभ्य शुद्ध सन् सायनचन्द्रो भवति वैधृतेपातेयातेरवि द्वादशराशिभ्य
शुद्ध। सायनचन्द्रो भवति। अथ सूर्यघटीसमकलाभ्यालनदेय। अथ मघटीभि नक्षत्रसर्वघटीभि आप्ता भकाः खखाद्य। अष्टशत
निरस्ते चन्द्र समुत्पाशकागतिभोग सु नयागतायालितोपमचन्द्र नसायम ग्रससस्तन सूर्यापम केवलु एव अनयो समलप्ती

अथ क्रान्तिसाम्यकाले सूर्याच्चन्द्रज्ञानमाह षड्रार्के तिअसिन्पातम ध्यव्यतीपातपाते सायनरवि षड्राशिभ्य शुद्ध सन्
सायनचन्द्रो भवति वैधृतिपाते सायनरवि द्वादशराशिभ्य शुद्ध सन् सायनचन्द्रो भवतिप्रस्तेमध्यक्रान्तिसाम्यकाले

षड्भार्कभच्युतरविस्त्विद्सायनाजोप्यार्के घटीसमकलाभ्वलनेलयेन्दो। भुक्तांशकाभघटिकासख
खाद्य। ८००। स्युस्तच्चालितापमसमत्वमिह प्रतीये॥४॥

सायनार्क १।२०।३२।३१ वैधृतिपातत्वात्षड्
दशभच्युतोजात सायनचन्द्रः।१०।९।२७।२९ घटीसमकलाभि ६७।१७ चालितोर्क १।२१।३९।४८ भघटिका ६७।५५।४ हे
खखाद्य चद्रभुक्तांशा १२।४२।५५ एते श्चालित चन्द्र १०।२३।४३।०। स्वगसाचालितोरा‍ढ्य ०२५।७।३२ क्रान्ति १०।३७

सैस्यसुमत्रो पपत्ति अत्र व्यतीपातपाते सायनरविशशियोग षड्राशिसमो वैधृते द्वादशराशितुल्य। अतो हि षड्राशिभ्यो द्वादशभ्य
श्चःशोधित सायनोरवि सायनचन्द्र स्यादितिप्रसस्तो। पातकालीन सूर्यकरणा घटीसमकला एवकला स्वस्मान्तरसा सूर्ये

भघटीभक्ताः खखाब्धेश्चन्द्रगतिः स्यादिति प्रश्नस्योपपत्तिः। यदि सर्वर्क्षघटीभिः अष्टशतकलाः ८०० तदा षष्टिघटीभिः का इति फलं चन्द्रगतिकलाः ताः षष्टिभक्ताः भागाः स्युः तेन षष्टितुल्ययोर्गुणहरयोर्नाशे भघटिकाप्तखखाब्धयश्चन्द्रगसंशा इति। एवं तत्र रविचन्द्रयोः क्रान्तिसाम्यं स्यादेवेति। दैवज्ञवर्यस्य दिवाकरस्य सुतेन मल्लारिसमाह्वयेन। इतीरुतायां ग्रहलाघवस्य पाताधिकारः परिपूर्तिमागात्॥१४॥

चंद्रक्रांतिः।१३।५०।१०। विराङ्गश्चन्द्रः ९।१०।२४।५७ पञ्चधेसादिना शरो दक्षिणः ४४।५५।० रवेकादिकरसादिनाहारः ४१।३९।१९ स्पष्टः शरः ४३।५०।१९ अयं दशभक्तः जातो शकादिः ४।२३।१ अनेन चंद्रक्रांतिरेकदिकायुक्ता जाता

मासाः स्वार्द्धयुतास्तिथ्यर्द्दिनाद्यन्तावत्यो घटिका श्च मासस्संघात्॥
अंशाद्याः सहितं द्व्यत्रयाभ्या।२।३। चक्र घ्नाक्षनवाङ्गवर्गयुक्तं।१॥

स्पष्टा १०।१३।११ अत्र कलासु किंचिद्वैसादृश्यं दृश्यते स्वल्पान्तरत्वाद्दोषः।१४॥ इति पाताधिकारोदाहरणं॥ अथ पंचांगचन्द्रग्रहणानयनं तत्र तिथिसाधनमाह मासा इति शाके १५३४ कार्तिक शुक्ल १५ गुरौ मासगणः॥५७॥ ६ ॥ ॥

इति श्रीग्रहलाघवस्य टीकायां पाताधिकारश्चतुर्दशः।०। अथ पञ्चाङ्गानयनचन्द्रग्रहणसाधनाधिकारो व्याख्यायते।०। इष्टमासीयो मासगणो यः स एव मासाः ते स्वार्द्धयुताः तिथिर्दिनाद्यं वा स्यात्। तावत्स एव घटिकाः मासगणात् अंशाद्याः तत्र स्तत् द्व्यत्रयाभ्यां सहितं कार्यं चक्रेण गुणाः अक्षाः पञ्चनव प्रसिद्धाः अङ्गवर्गः षट्त्रिंशत्। चक्रगुणेनानेन ध्रुवेण युक्तं तत्कार्यमित्यर्थः अत्रोपपत्तिः अत्र तिथ्यानयनार्थम

तत्र चान्द्रमासप्रमाण२९।३१।५०२८सप्तमतष्टजातवारा१।३१।५०। अत्रानुपातः। यद्येकमासेनेदं तदेष्टमासगणेन किमिति। अ
तो मासगणेनानेन गुण्य तत्र खण्डगुणने। मासगणतुल्या एव वारा एकं खण्डं द्वितीयखण्डे०।३०। अत्र सार्द्धयुक्ता ३० घटिकाअपि साव
स। अन्यत् खण्डे०२० अत स्मशा द्वादशतिभत्र सम्यारम्भे तिथिवारद्वयं घटी तत्र यच्च अत्र तत्संयुक्त मिति। एवं चक्रे तिथिवारा ये ५।१९।३६ यद्येक

उदाहरणमासा ५७ स्वार्ध२८।३० युता जात तिथिदिनाद्य८५।३० एतत्तुल्य घटिकाअध स्थापिता ८५।११।३० एता
घटिका मासस्य ५७ अंशे १९ नाढ्य ८५।१३४।३० पाकमसमूर्ध्व स्थाने द्व्यत्र पाभ्यां सहितं ८७।१३७।३०२८ चक्र
खसप्ताष्टपमा।०।७।२०। अथ चक्र निघ्ना नागाम्भोधि घटीयुताभ सहर।द्वाभ्यां पूर्जोरमिभिर्विनिघ्न मासैर्युक्ताभ
भ्रमकोभपूर्वक स्यात्॥२॥

५० मासगणवर्ग ४१।१६।४८ युक्त १२०।१५४।१८ २८ घटिका स्थाने षष्टिभक्तवार
स्थाने सप्ततष्टजात ४।३४।१८ २८ द्वेशान्तरफले ४८ सहित जातकार्तिक शुक्ल प्रतिपदि वाराद्य मध्य।३५।६॥१॥ अथ चन्
सप्त भ्रम य कमाद्यं स्वमिति रिव सप्ताष्टपमा०।७।२८ चक्र८। निघ्नाः०।५९।४५ नागाम्भोधि ४८। घटीयुता १।४७।४५।भा।२७॥

पक्षे भेदं तदेष्ट चक्रेण किमिति। अत्र भ्रमक मासगण वा कृत्वा गयुक्तमिदमुपपन्न॥१॥ अथ चन्द्र भ भवर्क साधयति। खभूत्य सप्तघटिका अ
रानि गणितपलानि एते चक्र निघ्ना कार्या तत्र नागाम्भोधि। ४८ घटीभिर्युक्ता कार्याः सवस्त्रे सप्तनिशसे शोध्या द्वाभ्यां पूर्जोरमिभिर्विनिघ्ना

यमासाः तैर्युक्ताः भपूर्वो नक्षत्राद्यः। नक्षत्रध्रुवकः स्यादिस्यर्थः। अत्रोपपत्तिः। अत्रैकमासेन नक्षत्रध्रुवः सप्तविंशतितष्टः २।११। अतो मासाः अनेन गु
ण्याइति तथैकस्मिन्‌ चक्रे नक्षत्रध्रुवकः चक्रशुद्धः। १।२८ अतोयं चक्रगुण इति क्षेपश्च शुद्धोयं। ०।४८। अतो नागाम्भोधि घटीयुता इति खचक्र
शुद्धात्‌ भशुद्धइत्युपपन्नं॥२॥ अथ पिण्डं साधयति। खगाः एकविंशतिः शराः पञ्च नव प्रसिद्धाः एते चक्रेण गुणनीयाः। ततो द्विगुणमासगम

शुद्धाः २५।१२।१६ मासाः ५७ द्वाभ्यां २ धूर्जटिभिः ११ विनिघ्नाः १२४।२७ एतैर्युशुद्धाः २५।१२।१६। युताः १४९।३९।१६ इदं
सप्तविंशति २७ तष्टं जातो नक्षत्रपूर्वको नक्षत्रध्रुवकः १४।३९।१६।२॥ अथ पिंडसाधनमाह खगा इति। खगाः शरान

खगाः शरानवचचक्रहताद्विनिघ्नमासान्विताद्विहृतमासयुताघटीषु॥
पिण्डो भवेद्युगकुभिः खचरैः समेतस्तष्टो गजाब्धिभिरिदं भवतीह चक्रं॥३॥

वच २१।५।९। चक्र ८ हताः १६८।४१।१२ द्विनिघ्नमासा। ११४। न्विताः २८२।४१।१२ द्विहृतमासयुता घटीषु मासाः
।५७। द्विभक्ताः फलम्‌। २८।३० अनेन घटिका युताः। २८३।९।४२। ऊर्ध्वस्थाने चतुर्दशभिः।१४॥ ※ ॥ ६॥

णेन युक्ताः कार्याः। पुनः घटीशुद्धिभक्तमासगणेन युक्ताः कार्याः स पिण्डो भवेत्‌। युगकुभिः चतुर्दशभिरूर्ध्वस्थाने खचरैर्नवभिर्घटीषु समे
तः युक्तः कार्यः ततो गजाब्धिभिः अष्टाविंशसा तष्टः कार्यः। अत्र पिण्डे अष्टाविंशतिमितं चक्रं। अत्रोपपत्तिः पिण्डो नाम चन्द्रमन्दकेन्द्रं तस्य च
क्रमध्ये ध्रुवोयं २१।५।९। अतोयं चक्रगुण इति। ततो मासध्रुवोयं २।०।३०। अतो द्विघ्नमासान्विताः घटीषु द्विहृतमासयुताः॥ ६ ॥

रविगुणाभिरित्यादिक्षेपः अतस्तद्युतः कार्यः। अष्टाविंशतिचक्रत्वात् तत्तदेः कार्यं इत्युपपन्नं॥३॥ अथ सूर्यनक्षत्रात्फलघटिका आह। अ
११।१०।८।६।४।२। शून्य।०।३।५।७।९।१०।११।१०।१०।९।८।६।३।० अश्वा घ २।४।६।८।९।१०।११। अश्विनी घटिका एता। सूर्यघटि
का धनस्य क्रमात् शिवादय। तथा आदित्यात् पुनर्वसुत एता ऋणमुखा घटिकाऋणं तथा वैश्वत उत्तराषाढात द्वियुगाद्यो घटिका

घटीस्थाने खचरैः ९ समेता २९।७।१८।४२ ऊर्ध्वाङ्केगजाश्वि २८ तष्टेनात् पिंडः १७।१८।४२। अत्र पिंडे अष्टाविंश
तिः २८ मितचक्र॥३॥ अथ सूर्यनक्षत्रात् घटीफलमाह शिवदशेति अश्विनी नक्षत्रादेः सूर्यघटिकाः क्रमात् शि

शिवदशवसुषड्वेदाश्विनाड्यो श्विभात् खखगुणशरनगाङ्काशा शिवाः दिग्दिङ्‌नवाष्टौ।
रसगुणखाभिनक्षत्रादादितेयादृणस्युर्द्वियुगरसगजाङ्काशेश्वरावैश्वते स्वम्॥५॥

वाद्यः धनेस्यु ११।१०।८।६।४।२। तथा आदित्यात्पुनर्वसुत ऋणमुख्या घटिका ऋणास्युः ०।३।५।७।९।१०।११।
१०।१०।९।८।६।३।० तथा वैश्वत उत्तराषाढात द्वियुगाद्या घटिका धनम्।२।४।६।८।९।१०।११॥५॥ ६॥

धनं स्युरिति अत्रोपपत्तिः। सूर्यस्य प्रतिनक्षत्रभुक्तस्य मन्दफलकलानां गत्यन्तरखशरसः घटिकाः कृता सिद्धाः पठिताः। तास्तु धनर्णोपप
त्तिः अश्विन्यारभ्य पुनर्वसुपर्यन्तं रविमन्दकेन्द्रं मेषादावनकत्र धनं पुनर्वसुतः उत्तराषाढापर्यन्तं केन्द्रं तुलादौ भवत्यतः ऋणं च
उत्तराषाढामारभ्य अश्विनीपर्यन्तं केन्द्रं मेषादौ अत्रापि धनमित्युपपन्नं। यस्य सूर्यपर्यन्तं नक्षत्रं पुनर्भोग्यकरणे न धनिक मेषभवासिद्धि

अथसूर्य्यनक्षत्रज्ञानमाह। चतुर्गुणाइषवर्त्तमानतिथिः स्वार्कभागयुतातिथेर्द्वादशांशेनयुतास्ततःसानक्षत्रध्रुवघटीयुयोज्यातद्गतंसूर्य्यर्क्षसावयवञ्चमध्यमंस्यात्ततस्तत्‌अर्कजाख्याः। इदानीमुदितायाःसूर्य्यनक्षत्रघटिकाः ताभ्यांधनर्णत्वेनयुतोनंसत्स्फुटंस्यात्। अत्रोपपत्तिः

अथसूर्य्यनक्षत्रसाधनमाह। वेदघ्नेष्टतिथिः १५ वेद ४ घ्नः ६० स्वद्वादशांशेन ५ युतः ६५ भध्रुवः १४।३९।१६ नाडिकायोजिताःजातंगतंसावयवंसूर्यर्क्षं १५।४४।१६ अत्ररविर्विशाखानक्षत्रेवर्त्ततेतथार्कजाख्याः घट्यः ९ अनुपो
अथार्कजाख्यघटीनांस्फुटीकरणंविशाखाघटी ९ अनुराधाघटी ८ नामन्तरं १ अनेनसूर्यनक्षत्रघट्यादि ५४।

वेदघ्नेष्टतिथिर्युतार्कभागायोज्याभध्रुवनाडिकास्तुततस्यात्।
सूर्य्यर्क्षंविगतंततोर्कजाख्यनाडीहीनयुतंस्फुटंभवेत्तत्॥५॥

१६ गुणितंजातंतदेव ४४।१६ षष्टिभक्तंफलं ०।४४ अग्रिमस्यक्षयत्वादृणंअनेनसंस्कृताःजाताःस्फुटार्कजाः घट्यः ९।ऋणसंज्ञकाः ८।१६ आभिःसूर्यनक्षत्रं १५।४४।१६ हीनजातंस्पष्टंसूर्यनक्षत्रं १५।३६।०॥५॥ प्रतितिथिनक्षत्रध्रुवसूर्य्यनक्षत्रयोर्घटिकाचतुष्टयंपञ्चपलाधिकमन्तरं। अतोनुपातः। यद्येकयातिथ्यैदंतदेष्टतिथिभिः किमिति। अत्रखण्डं॥४॥ अन्तरं १।०।५। अतोवेदघ्नेष्टतिथिः। द्वादशांशयुक्तेसुपपन्नंइदंभध्रुवेयोज्यंसूर्य्यनक्षत्रंस्यादेवतन्मध्यमतः सूर्य्यघटीभिर्मन्दफलोत्पन्नाभिःसंस्कृतंस्पष्टं

रन्तियुगकुभिरित्यादिसेफअनस्तघुक कार्य।अष्टाविंशतिचक्रस्यास्ततर कार्यस्तुपपन्नं॥३॥अथसूर्य्यनक्षत्रात्फलघटिकाआह।अ भु
११।१०।८।६।४।२।पुष्य।०।३।५।७।९।१०।११।१०।१०।९।८।६।३।०जम्बा घर।४।६।८।९।१०।११।अश्विनी घटिका एता।सूर्यघटि
कापनस्य क्रमात्शिवाद्य।तथाआदितेयात्पुनर्वसुत एता खसुरम्या घटिकाऋणंतथावैश्वत उत्तराषाढात द्वियुगाद्यो घटिका

घटीस्थानेखचरैः९ समेता २९।७।१८।४२ऊर्ध्वांकेगजाश्वि २८ तष्टजात् पिंड।१७।१८।४२।अत्रपिंडे अष्टाविंश
ति२८मितचक्र॥३॥अथसूर्यनक्षत्रात्घटीफलमाह शिवदशेतिअश्विनीनक्षत्रादेता सूर्यघटिकाः क्रमात्शि

शिवदशवसुषट्काब्ध्याश्विनाड्यो ग्निभात्खवगुणशरनगाङ्काशाशादिग्दिङ्नवाष्टे।
रसगुणखमिनक्षत्रादादितेयादृणंस्युर्द्वियुगरसगजाङ्काशाम्बरा वैश्वते स्वम्॥ ५ ॥

वाद्यः धनंस्यु ११।१०।८।६।४।२।तथाआदितेयात्पुनर्वसुत खसुरम्या घटिकाऋणंस्युः०।३।५।७।९।१०।११।
१०।१०।९।८।६।३।०।तथावैश्वत उत्तराषाढात द्वियुगाद्या घटिका धनम्।२।४।६।८।९।१०।११॥५॥ ६ ॥

धनंस्युरितिअत्रोपपत्तिः।सूर्यस्यप्रतिनक्षत्रस्थित्यैमन्दफलकलानांगन्तव्यस्वक्षस घटिकाः कृत्वा सिद्धाः पठिताः।ताभ्यामपगर्भोपप
त्ति।अश्विनीमारभ्यपुनर्वसुपर्यन्तरविमन्दकेन्द्रेमेषादावतस्तत्रधनम्।पुनर्वसुतः उत्तराषाढापर्यन्तं केन्द्रं तुलादौ मतस्तत्रऋणम्
।षाढामारभ्याश्विनीपर्यन्तकेन्द्रंमेषादावतस्तत्रापि धनमित्युपपन्नं।यस्सूर्यपर्यन्तचक्रेऋणं पुनर्भोग्यकरणेनरविकमेभवतिरविस्पष्ट

अथसूर्य्यनक्षत्रज्ञानमाह। चतुर्गुणाद्दशवर्त्तमानतिथिः स्वार्कभागयुतातिथ्येर्द्दशांशेनयुतात्ततः सानक्षत्रध्रुवघटीयुयोज्यानद्भं सूर्य्य
र्क्षसावयवस्त्रमध्यमंस्यात्ततस्ततअर्कजाख्याः। इदानीमुदिताया सूर्य्यनक्षत्रघटिकाः ताभ्यांधनर्णत्वेनयुतोनंसतस्फुटंस्यात्। अत्रोपपत्तिः

अथसूर्य्यनक्षत्रसाधनमाह। वेदघ्नेष्टतिद्दष्टतिथिः १५ वेद४घ्नः ६० स्वद्वादशांशेनप्युतः ६५ भध्रुवः १४।३९।१६ ना
डिकायोजिताः जातंगतंसावयवंसूर्यर्क्षं १५।४४।१६ अत्ररविर्विशाखानक्षत्रेवर्त्ततेतथार्कजाख्याः घट्यः ९ अनुरा
अथार्कजाख्यघटीनांस्फुटीकरणंविशाखाघटी ९ अनुराधाघटी ८ नामन्तरं १ अनेनसूर्यनक्षत्रघट्यादि ४४॥

वेदघ्नेष्टतिथिर्युतार्कभागायोज्याभध्रुवनाडिकास्तुततस्यात्।
सूर्य्यर्क्षविगततत्तोर्कजाख्यनाडीहीनयुतस्फुटंभंवेत्तत्॥५॥

१६ गुणितंजातंतदेव ४४।१६ षष्टिभक्तंफलं ०।४४ अग्रिमस्यक्षयत्वादृणंअनेनसंस्कृताः जाताः स्फुटार्कजाः घट्यः
८। ऋणसंज्ञकाः ८।१६ आभिः सूर्यनक्षत्रं १५।४४।१६ हीनजातंस्पष्टंसूर्यनक्षत्रं १५।३६।०॥५॥ प्रतितिथिनक्षत्रध्रुवस्त्र
र्य्यनक्षत्रयोर्घटिकाश्चतुष्टयं। पञ्चपलाधिकमन्तरं। भतोनुपातः। यद्येकयातिथ्येदंतदेष्टतिथिभिः किमिति। अत्रलब्धं॥४॥अन्यत्॥०।५॥
[illegible] क्षत्रंस्यादेवतन्मध्यमतः सूर्यघटीभिर्मन्दफलोत्पन्नाभिःसंस्कृतंस्पष्ट

अथपिण्डफलमाह॥ वर्त्तमानतिथियुक्ते पिण्डो ध्रुवाङ्कि कृते सति एता घटिका सू: विम्बेन्दो शरा: नयो: दशतस्ये एकतुल्ये वा पिण्डे शु :पञ्च घटिका: तथैव अर्कयमयो: पिण्डयो: दश शीशयो: पञ्चेन्दव दशवेदयो: गोचन्द्रा पञ्चाङ्क यार्यमयमो: षट्वस्वो जिना नगे तत्

अथपिण्डफलमाह पिण्डे तिथि तिथियुक्ते पिण्डे ध्रुवाङ्के कृते सति एता घटिका सू विम्बेन्दो १३।१शरा ५नयोर्दश एत तुल्यवासतिथिपिण्डो ध्रुवाङ्के पच घटिका माशा तथैव अर्कयमयो १२।२ शीशयो ३।११ पचेंदव १५ दशवेदयो १० ।४ गोचंद्रा १९ पचाङ्कयो: ५।९। यमयमा २२ षट्वस्वो: ६।८ जिना २४ नगे ७ सप्तघटिका २५ शक्रे १४ खं॥ ०एता:

पिण्डेयुक्तितिथौ नत्वाद्य मनुष्व स्वशेष पिण्डे ह्रणा विम्बेन्दो श्च शरा दशार्कयमयो: पञ्चेन्दवस्त्री शयो:॥ गोचन्द्रा दशवेदयार्यमयमा: पञ्चाङ्कयो: स्युर्जिना: षड्वस्वो श्च नगेतु नत्व घटिका शक्रे च खे पिण्डजा:॥६॥

पिण्डघटिका अथमनुष्व १४ स्वशेषपिण्डे ह्रणमिति तत्र या एकमारभ्य चतुर्दशपर्यन्ता तिथियुक्त पिण्डे ध्रुवाङ्के सति ए वा घटिका धन संज्ञा: ज्ञेया: सप्तो पिके: स्वा विंशति पर्यन्तं ह्रण संज्ञका: तत्र या तिथियुक्त पिण्डो ध्रुवाङ्क श्च तुर्दश अधिके॥ घटिका: ऋणे: तत्र पिण्डघटिका मध्यम चतुर्दशम ध्ये धनऋण कमिस्त्रथ: परमपिण्ड युक्ततिथिमध्याविशते: स्वेष्टशेष फल मासा।अ थपपति: मम पिण्डोनाम चन्द्र मन्दकेन्द्र। सम्पति पिण्ड चन्द्र स्पष्ट फल निमत्त आगत मन्द कला मध्य फेनसेन घटिका कला सिद्ध॥

पाठपठिताः पिण्डाः परपर्यायचन्द्रकेन्द्रमुच्चोनः ग्रहः केन्द्रमिति प्रकारेण भवति। अत एव तुलादौ स्वमजादौ ऋणमिति यद्यपि तथापि भोग्यकर
णे चन्द्रमन्दफलस्य संभवतीति मेषादिषट्के केन्द्रे फलं धनं अतश्चतुर्दश पिण्डमध्ये धनं तुलादौ रणं अतो ग्रे ऋणमिति सुपपन्नं॥६॥ अथ स्पष्ट

अष्टाविंशतिमध्ये सावयवः शोध्यः शेषस्योर्ध्वाङ्कैः पाः घटिकाः प्राप्तास्ता ऋणसञ्ज्ञकाः ज्ञेयाः शेषपिण्डे ऋणमित्युक्तत्वा
त् अष्टाविंशत्यधिके ऽष्टाविंशतिभिस्तष्टाः कार्याः शेषस्योर्ध्वाङ्कैः पाः घटिकाः प्राप्तास्ता धनसंज्ञकाः ज्ञेयाः प्रथमचतुर्दश
मध्ये स्थितत्वात् पिंडं।७।१८।४२। इष्टतिथि १५ युतः ३२।१८।४२ चक्राधिकत्वादष्टाविंशतिभिस्तष्टः कृतः ४।१८।४२
अत्र दशवेदयोर्गे चंद्रा इत्युक्तत्वात् पिंडघट्यः एकोनविंशतिः १९ ऊर्ध्वाङ्कस्य प्रथमचतुर्दशमध्यस्थितत्वाद्धनं अथ॥

वारेषु तिथिर्देया ह्येया नाडीषु जायते मध्या। रविजा पिण्डफलाभ्यां सुसंस्कृता स्पष्टतां याति॥७॥ टि॰

पिंडघटीस्फुटीकरणं अग्रिमपिंडघट्यः २२ आसामन्तरं ३ अनेन पिंडाधस्था घटिकादि।१८।४२ गुणितं ५६।६। षष्टिभ
क्तं फलं ०।५६ अग्रिमस्याधिकत्वाद्धनं अनेन संस्कृता जाताः स्पष्टाः पिण्डघटिकाः धनसंज्ञकाः।१९।५६।६॥ अथ तिथेः
स्पष्टीकरणमाह वारइति वारादिकं।४।३५।६। वारास्तिथि।।१५॥ ॥तिथिवारादिकमाह॥ यदानीतं मासगणात् तिथिवारा
द्यंतस्य वारे वर्तमानतिथिर्देया। ततस्तस्य नाडीषु सैव तिथिर्देया न्यूनीकर्तव्या सा मध्या स्यात्। सा रविजाभिर्घटीभिः तथा पिण्डघटीभिः संस्कृ

सस्पष्टोयातिस्पष्टस्यादिसर्थ ।अत्रोपपत्तिः।मध्यतिथेर्मध्यमस्यायस्य।५१९।४२२तिथिगुणितवारेयोज्य।अतोत्र वारे तिथिर्मध्यकापरी
नीरूसापलचतुष्टयेस्वसान्तरलासक।तन्मध्यमतिथिःस्यात्।यसूर्यचन्द्रमन्दफलघटिकाभिःरविनापिण्डेनासत्ताभिःसंस्कृतस्पष्ट
२॥ यपक्षे॥७॥अयमनस्मानयनक्रतोनि।केमल्पयोःतिथिध्रुवभयोःयोभसप्तविंशतितष्टेमनक्षत्रंस्यात्।तिथ्यनाडिकाभ्यधिकल्पव केवलाति

युक्ता।१९नाडुय३५तिथि१५हीनास्तयाक्तेजाते।१९।२०।६युक्तेसप्ततष्टाजातामध्यमातिथिः।५।२०।६।२रविनाडी ८।
१६।हीनाः५।११।५०।पिण्डघटी।१९।५६युक्ताजातास्पष्टातिथि ५।३१।४६।७।अथनक्षत्रसाधनस्यादिति केवल

स्पष्टकेवलयोस्तिथिभध्रुवभयोर्योगेतिथ्यनाडिकाभुक्तायुतलवहिनिघ्नतिथिनाव्यस्ता
वेनाःसंस्कृताःनाडीभिर्ध्रुवभस्यचेन्मथितास्तद्वीनघष्ट्या६०न्विता सैकभघटिकाविय
तषडधिका षष्ट्यूनितात्येकभं॥८॥

यो ऽथयवरस्तिसोभध्रुवकः।१५।२८तिथि।१५।अनयोर्योग।२९।सप्तविंशति॥ २७॥ ६ ॥ ६ ॥

अथद्युहीनेयोरिनिघ्नतिथिःतेनयुक्ताःकार्यं यद्गुरुस्य स्पष्टाशेचिनिघ्नतिथिश्चेतिविग्रहः यङ्गुलमभ्यानिघ्न सप्तशेतिथिश्चेसित
पुरुमगर्भेसर्वेधारयेनाम्नत अस्ताभिःपमर्धसिपरीताभि मर्मस्ताभि परीभि संस्कृताव्यस्ताःकार्या।ततः ध्रुवभस्पन घ्नभ ध्रुवस्पनाडीभि
मियुताकार्याःस्वभसिध्यन्तिसदानीमपष्ट्याताःअन्विताःकार्याः।एवंकृतेस्पष्टतिमेन भमर्ती संक्रसंभम॥ ६ ॥ ॥६।

घटिकाःचेद्वियत्षड्भ्यःषष्ट्याअधिकाःस्युः।तदाताःषष्ट्यूनिताःकार्याःव्येकभंएकहीनंनक्षत्रंकर्तव्यमित्यर्थः।अत्रोपपत्तिःनक्षत्रध्रु
वःमासान्तीयःकृतोस्तिरष्टतिथिकालीनत्वकरणार्थंतिथिस्तत्रयोज्या।तथातिथिघटिकानांनक्षत्रघटिकानांप्रतितिथिरद्धमन्तरं१।
५०अतोव्यङ्गुलवद्धिनिघ्नतिथिनायुक्ताइति।ततःस्पष्टत्वार्थंसूर्यघटीभिःसंस्कार्याःतत्रग्रहापेक्षयातिथिनक्षत्रयोर्व्यस्तमतोव्यस्तार्कजा

तदेजातं२भरणीनक्षत्रंतिथिघटिका३१।४६तिथिः१५द्विनिघ्नी३०स्वाङ्गुलव५हीना२५अनेनतिथिघटिकायुक्ताः
५६।४६अर्कजाघटीऋणं।१६व्यस्तरयुक्तत्वाद्धनंकृत्वा६५।२नक्षत्रध्रुवनाडी३९।१६।मिर्वियुताजातानक्षत्र

सूर्य्येन्दुभयुतिर्भवेद्युतिस्तद्घटीविवरमत्रनाडिकाः।चेतद्युभे
स्यघटिकास्तदासकुयोगकोस्यघटिकाःखषट्।६०च्युताः॥९॥

घटिकाः२५।४६नक्षत्रध्रुवनाड्यश्चेन्नशुद्ध्यन्तितदाध्रुवनाड्यःषष्टिमध्येशोध्याःयच्छेषंतेनयुक्ताःकार्याःएवंकृ
तेसतिभंनक्षत्रंसैकंकार्यंचेत्घटिकाःषष्ट्यधिकाःस्युःतदाषष्ट्यूनिताःकार्याःव्येकभंएकहीनंनक्षत्रमित्यर्थः॥८॥अथ
॥योगसाधनंसूर्यभेति॥

संस्कृताइतिएताःनक्षत्रघटिकाःनक्षत्रध्रुवघटीभ्यःउपरिसमागताःअतःतद्धीनाइतिचेन्नोनाभविष्यन्तितदातद्धीनषष्ट्यायुक्ताइति।तदान
क्षत्रंसैकंकार्यमेव।यदानक्षत्रघटिकाःषष्ट्यधिकाःतदाषष्ट्यूनाःनक्षत्रंएकहीनंकार्यंभोग्यत्वात्॥८॥अथयोगसाधनमाह।सूर्यनक्षत्रचन्द्र

योगोयोगःस्यात्॥

तथानयोर्यदीनायदन्तस्तः योगघटिका सू॰ युमेदिवसन स्वेपदिघटिका अतृप्ता सू॰ तदा योग सकुः एकयुक्त कार्यं अस्य योगस्य परि
का नदास्त्वषट्च्युता कार्या इत्यर्थः अत्रोपपत्तिरतिसुगमा ॥८॥ अथ पूर्णान्तकाले राहुं साधयति । सप्तयमाख्वबाणा चक्रेण गुणिता का

सूर्यभ १५ चन्द्रभ २ अनयोर्योग १७ जातो व्यतीपातयोग अथ घटिकानयनं सूर्येन भुक्तघटिका २४।० चन्द्रेन भुक्तघटि
का २५।४६ अनयोरन्तरं १५ जातो योगघटिका १०।१४ अनादिनन भुक्तघटिका सूर्येन भुक्तघटिकातोऽस्या सेतिहानि
कारणात् योगोक्तः एकयुक्तो योगो जातः वरीयान् योग पूर्वोक्ता घटिकाः १०।१४ खषट्च्युता जाता परिघयोगस्य घटिका

चक्राहता सप्तयमाख्वबाणा ७।२।५० मासाहता: खक्षितिरब्धिरामाः ०।१।३४ ॥
भाद्यानयो सयुतिरर्कयुक्ता ।१२। मार्गशीर्षेता ।२७। शुक्लगमेतम स्यात् ॥ १० ॥ ९ ॥

४२।४६ ॥८॥ अथ पूर्णान्तकाले राहुसाधनप्रकाराहते सप्तयमाख्वबाणा ७।२।५० चक्राहता ५।२२।४० खक्षितिरब्धि
रामा ०।१।३४ मासा ५ अहता ०।५।७।१९।२० अथ पश्चिमार्कम अत्रि शाङ्कस वालै ५।२९।१८ अनयोरन्तरशपाद्यासयुति १।१
।२।१।५६

दिः खक्षिति । रब्धिरामाः मासगणेन गुणनीयाः अनयोर्भगणशिपूर्णीयाः सयुति साभर्क भगणाद्य शुद्धभाशेः ससांशशुद्धिभागसंज्ञका ५
ततो भुक्त गमे पौर्णमास्यन्ते समः राहु स्यात् । अत्रोपपत्तिः एकचक्रे भोग्यः ०।२।५० आनत्यक्षसौम्यमिति ॥

तथैकमासेराहुध्रुवः।०।१।३४अनेनमासगणोगुणयइतिअनयोःसंयोगःचक्रशुद्धःकार्यःअवाप्तोचक्रशुद्धत्वातत्तत्क्षेपः सप्तविंशति
भागाः।अतस्तयुतःकार्यइत्युपपन्नं।१०अथसूर्यसाधयतिरवेःसूर्यस्यभुक्तंनक्षत्रंयस्तादयवमानीतमस्तितद्वेदघ्नगोहृत् चतुर्भिः सङ्गुण्यन

अर्क१२शुद्धाः०।८।२सप्तविंशति२७भागैर्युताजातःशुक्लगमेपौर्णमान्तेतमः राहुः१।५।२।० ॥१०॥अथसूर्यसाधनंवेद
घ्नेतिरविशुक्लधिष्ण्य१५।३६।०वेद४घ्नं६२।२४।०नवभक्तफलंराशयः६शेषं८।२४।०त्रिंशद्गुणो२५२।०।० नवभक्ते
फलंभागाः२८।शेषं०।०षष्टिगुणं०।० ।०नवभक्तफलंकला०एवंविकलाःएवंजातास्तिथ्यन्तकालराश्यादिःसूर्यः६।२८।०।०

वेदघ्नगोहृद्विभक्तधिष्ण्यंतिथ्यन्तजोर्कोगृह पूर्वकः सः राहूनितःपर्वणितद्भुजांशामनुत्यकाश्चेद्ग्रहसंभ
वःस्यात॥११॥पिण्डनाडस्तराह्यूनयुक्ताद्नाः१२तद्वर्ग२१पिण्डाद्दि७पिण्डानक्रमाद्विनिताःव्याप्तिनाद्यो
र्दैःखार्द्वयुक्ताभवेच्छन्नमिन्दोरविच्छन्नकासुक्तवत्॥

॥अथग्रहणसंभवमाहसूर्यः६।२८।०।०।राहु१।५।२।०नि
तः४।२३।२५।०।०अस्यभुजांशाः७।२।०चतुर्दशभ्योल्पाःसन्तिअतोग्रहणसंभवः॥११॥अथग्रासानयनंपिंडेतिपिण्डघटी
स्पष्टीकरणेगतैष्यपिण्डोसन्नघटिकानायदंतरंतस्मयः॥ ॥वभिर्भाज्यंफलंग्रहपूर्वकःराश्यादिकःतिथ्यन्तजःअर्कःस्यातपर्वणि
सरविःराहुणाऊनितःकार्यःतस्यभुजभागाःचेतमनुभ्यश्चतुर्दशभ्योल्पाःतदाग्रहणसंभवःस्यातअत्रोपपत्तिःप्रसस्तसुगमा११अथग्रासमानंसाध

त भापरिका नासांपदन्तरन्तस्य अग्रिचतुर्थांश तेनइनाः द्वादशऊना युक्ता कार्या स्वर्गपिण्डाद्विपिण्डादितिएकविंशतिपिण्डमा
म रभ्यपञ्चपिण्डपर्यन्तऊनाः मतोमेयुक्ताःतनमस्तेष्मविनासविराड्सूर्यास्नानेदीर्लवेः भुजभागेर्यजिनाःकार्यास्ततःस्वार्धेनयुक्ता
५
अग्रिश्चतुर्थांशस्तेनइनाद्वादश १२ऊना युक्ता कार्या स्वर्गपिण्डाद्विपिंडा२१।७क्रमादितिएकविंशतिपिंडमारभ्य१४
पिंडपर्यंतऊना ततोग्रेसप्तपिण्डमारभ्यविंशतिपिण्डपर्यन्तयुक्ताःकार्या पिण्डनाड्यंतरं ३अस्याग्निः०।४५अनेनभ
द्विपिंडातविंशतिमध्येसाधितपिंडस्यविद्यमानत्वाद्युक्ताः१२।४५विराहूर्यभुजभागे ७।२५जिता ५।४३।स्वार्धं।२

विम्बशेशा पिंडनाड्यन्तरस्यषष्ठोनाढ्याः स्वर्गपिण्डाद्विपिंडात॥
गोविंवस्यातदद्दुर्वीप्रभास्यात्त्रिभस्याशोनयुक्तानिमानि॥१३॥

५।१युक्ता जातश्चद्रग्रास ८।३४सूर्यग्रासादिपूर्ववत्साध्य॥अथचन्द्रबिम्बभूभासाधनमाह विम्बशेशाइतिपिंडनाड्यं
तर३अस्यषडंश ०।३०अनेनविम्बेशाः१०।४०आद्यादिपिंडस्यविद्यमानत्वाद्युक्ताजातंचन्द्रविंब११।१०अथ
भूभासाधनम्।पिंडनाड्यंतर३त्रिभं९अस्यपंचमांशे।१।४८॥

भवेत्तःषष्ठस्यभासोङ्कलापोभवेत्सूर्यग्रासादिपूर्ववत्साध्यं।
भवोपपत्तिःप्रतिपादितपूर्वमेयाअथचन्द्रबिम्बभूभायेनसाधयन्विम्बशेनाःएकादश११पिंडनाड्यन्तरषष्ठांशेनस्वर्गपिण्डात्क्रमात्क्रम

पिण्डनाडयन्तरस्य अक्षांशेन पञ्चमांशेन सप्तविंशतिमितानि स्वर्गादि पिंडा देव क्रमादूनयुक्तानि कार्याणि साभूच्छाया स्यात् अस्यो
पपत्तिः मासगणाधिकारे कथितैव ॥१३॥ अथ प्रतिमास वारादीनां चालनमाह ॥ स्पष्टार्थमेतत् अत्रोपपत्तिः सुगमा ।१४। देवज्ञवर्यस्योदित

अद्रिपिंडस्य सप्ताङ्गानि २७ युक्तानि जाता भूभा २८।५८॥ १३॥ अथ प्रतिमासं वारादेश्चालनमाह वारादिके भूरिति कार्ति
कशुक्लप्रतिपदि वाराद्यं ४।३५।६ वार घटी पलेषु यथाक्रमं भूः १ कुगुणाः ३१ खबाणाः ५० योजिता जातं मार्गशीर्षशुक्ल
प्रतिपदि वाराद्यं ६।६।५६ मासादौ पिण्डः १७।१८।४२ उपरिद्वयं योजितं जातो ग्रिममासादौ पिण्डः १९।१८।४१।मासा

वारादिके भूः कुगुणाः खबाणाः ।१।३१।५०। पिण्डद्वयं २ भेद्वयमीशनाड्यः॥
२।११ क्षेप्याः क्रमेण प्रतिमासमत्र राहोर्युगाङ्काः ९४ कलिका वियोज्याः ॥१४॥

दौ नक्षत्रध्रुवकः १४।३९।१६ उपरिद्वयं घटिकासु एकादश योजिता जातो ग्रिममासादौ नक्षत्रध्रुवकः १६।५०।१६
राहौ १।५।२।० युगांकाः ९४ कलिका योजिताः जातो ग्रिममासि राहुः १।३।२८।० इति पञ्चाङ्गानयन ग्रहणा
धिकारोदाहरणम् ॥१४॥

करस्य सुतेन मल्लारिसमाह्वयेन रचितायां ग्रहलाघवस्य पञ्चाङ्गपर्वानयनं समाप्तं। इति श्री ग्रहलाघवस्य टीकायां पञ्चाङ्गान
[illegible] ॥५॥

अथग्रन्थोन्दास्मेष्टे यहज्ञानार्थमहर्गणसाधनंवदति॥१॥२॥स्पष्टार्थमिदं॥अत्रोपपत्ति विलोमविधिनापूर्वोहर्गणयास्यानःसि

अथग्रन्थोद्दाम्सेशाकेयहज्ञानार्थमहर्गणसाधनमाहग्रन्थोन्दाइतिग्रन्थोन्दा-१४४२शके१४४१रहिताः।१।अस्मादेका
दश११भक्तंलब्ध०चक्रं०शेषांके१रविहत१२चैत्रसोमासाः३तेहीने२पृथक्स्थ२सप्तघ्नचक्र०युतं२सिद्धात्।३३अमर
फलाधिमास१युक्तपृथक्स्थजातोमासगण१०खत्रिघ्न३००तिथि१४रहित२८६निरग्रचक्रामाशद्धो२८६पृथक्स्थ२८६

ग्रन्थोन्दा शकरहितास्ततोभवासचक्रासम्यरविहृतशेषकतद्धीन।चैत्राद्ये-पृथगमुत-सप्तघ्नचक्रात्सिद्धान्त
हमरफलाधिमासयुक्त॥१॥खत्रिघ्नातिथिरहितनिरग्रचक्राघ्नशाद्धपृथगमुतोग्धिषड्लब्धेऽवनाहैर्विस्ततम
हर्गणोभवेद्दिवारश्चाफ़्शरस्तचक्रयुगाणोजात॥२॥चक्रनिघ्नक्षयापूता सप्तसप्तयुगणोऽस्थे ।स्वैरूनाःस्युरि
एसहग्रन्थोन्द्रस्य शकायदा॥३॥पूर्वपोटनयकेचित्किमपियचक्रपनुन्यैविनाते तेनेषमहानिगर्वेकुभूदृक्
द्वैधिरोहन्निर्हि॥सिद्धान्तात्॥भिद्धाविस्त्सपुस्तनोहिसाधनुर्न्यैमयानक्ष्वीमपिमास्त्रोकिंनयदस्तन्ताच्छात्तनोस्ट

मस्मारंथिपद्द६४लब्धे ४कनाहैर्विपुस्नासोहर्गेष२८२।शरस्तसचक्र०।युक्तअहर्गण २८२सप्तत१जातोपयर्का।धीः।१४
सर॥३॥मधयेद्दसाधनमाहधुक०।१।४२।११चक्र०निघ्न०।०।०।अनेनरविक्षेप ।११।१२।४१।०॥ ६ ॥
।३।अथपभ्यासक्षुरमाहपूर्वमास्तनायाचर्याःमायसराःकिन्त्वछायासाधनयत्तुर्थैमिनायकुःसमैनेयकर्मणा॥ ६ ६ ॥

महान्अतिगर्वलक्षणोयःकुभृत्पर्वतःतस्यउच्चशृङ्गेउच्चशिखरेअधिरोहन्तियतःभास्करेणग्रहच्छायाधिकारेउक्तंइतिकृतलघु-
कार्मुकशिञ्जिनीग्रहणकर्मविनाद्युतिसाधनमितिमयाइहास्मिन्ग्रंथेअखिलंगणितजातंकर्मसिद्धान्तोक्तंधनुर्ज्याविधिंहित्वाकृतंतन्नवैः

ग्रहः ११।१९।४१।० अहर्गणोसन्नसूर्येण ९।७।५६।२६ रहितोजातःसूर्यः २।११।४४।३४।५ ॥अथपूर्वाचार्याणां
सगर्वत्वंआत्मनःसविनयत्वंचाहपूर्वेतिपूर्वेभास्करादयःप्रौढतराःक्वचित्स्थलेत्रिप्रश्नादौकिमपिग्रहकर्मछाया
दिधनुर्ज्यांविनाचक्रुःतेतेनैवकारणेनमहाअतिगर्वलक्षणोयःकुभृत्पर्वतःतस्यउन्नतऊर्ध्वशृंगेशिखरेअधिरोहं
तियतस्तैःकृतंइतिकृतंलघुकार्मुकशिंजिनीग्रहणकर्मविनाद्युतिसाधनमित्यादिइहास्मिन्ग्रंथेमयाअखिलंस
र्वंसिद्धान्तोक्तंकर्मधनुर्ज्याविधिंहित्वालघुसुगमंकृतंतस्मात्तेषांगर्वोमयिकिमास्तुअपितुनयस्मात्कारणात्अहं
तच्छास्त्रंतेषांभास्करादीनांशास्त्रमवलोक्यसुधीःअस्मितच्छास्त्रंविलोक्यममबुद्धिर्विस्तृताअतस्तद्गर्वोमयिनास्ति प्रति

तेषामपेक्षयागर्वःमयिकिंमास्तुअपितुनयतोममबुद्धिवृद्धिःतच्छास्त्रतोजातेत्यर्थः॥५॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

तस्मिन्पुरस्तनामादिकयथातिकेशवनन्दिग्रामेअपरान्तविषयेसमुद्रतटनिकटपश्चिमदेशेशिष्यादिभि मीमांसास्तुतिर्यस्येतिसतथा
कौशिकगोत्रेजात सकलानियानिसन्तिसमीचीनानिशास्त्राणितेषामर्थो तान्वेत्तिजानातिसतथा एवंयोभूत्तस्यसूनु गणेश सद्

अथाःलकारश्लोकमाह।नन्दिग्रामइति अपरान्तविषये अपरापश्चिमदिक्तस्याअन्त।प्रान्त तस्मिन्विषय स्थान
यस्ससतस्मिन्नन्दिग्रामेकेशवआसीत्किंभूतःशिष्यादिभिर्गीतस्तुति कौशिकगोत्रज कौशिकवंशोत्पन्नः सक

नन्दिग्रामइत्यपरान्तविषयेशिष्यादिगीतस्तुतिर्योभूत्कौशिकवंशज सकलसच्छास्त्रार्थवित्केशव।सु
तस्तस्यतदंघ्रिपद्मभजनाल्लब्धावबोधाशकस्पष्टत्वविचित्रमस्य करणं चैतद्गणेशः करोत् ॥५॥

सच्छास्त्रार्थवित् सर्वसमीचीनशास्त्रार्थवेत्ता एवंविधः केशव तस्यसूनु गणेश ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥

मिपद्मभजनानन्तरणकमलसेवनात्किञ्चिदवबोधाशकस्थानस्पष्टत्वापाद्यरदकरणस्पष्टसप्तयॅस्तेनीनाछन्दोभिर्विचित्रं
नवाड्लब्धएनदकौस्तसकौनिसयॅःशनिपूर्वशकाद्ग्रहानयनप्रकारोऽभ्यासङ्कार व्यक्तम्॥

॥इतिश्रीमद्गणकचूडामणिदिवाकरदैवज्ञसुतमल्लारिदैवज्ञविरचितायांग्रहलाघवस्यटीकायांग्रन्थसमाप्त्यलङ्कारव्याख्यानंसमाप्तं१६
देशेपार्थसमाह्वयेनिरुचिरंतीरेचगोदोत्तरेगोलग्रामपुरेपुरारिचरणार्चासक्तविद्युतेआसीत्तत्रदिवाकरोनिजकुलेदैवज्ञसद्ग्रामणीर्वि
श्वेशेसततंयदीयहृदयंयस्तस्यपुत्रोऽकरोत्१मल्लारिर्गणकाग्रणीर्गुरुपदद्वन्द्वाब्जभक्तोरतोलब्ध्वाबोधलवंततोहिविवृतिंसार्थोप

तदंघ्रिपद्मभजनात्तच्चरणकमलसेवनात्किंचिदवबोधांशकंज्ञानलवंलब्ध्वाप्राप्यइदंक
रणसर्वस्वशार्थरत्नैर्नानाछन्दोभिर्विचित्रंअर्थेनबहुलंचएतदकरोत्कृतवानित्यर्थः॥इति
श्रीदिवाकरदैवज्ञात्मजविश्वनाथदैवज्ञविरचितंसिद्धान्तरहस्योदाहरणंसमाप्तम्॥

पत्तिस्फुटां।वर्षस्यग्रहलाघवस्यगणकश्रीमद्गणेशाभिधप्रोक्तस्यापरुपाल्पबोधसुधियःपश्यन्तुतुष्यन्त्विमां२बाणोनाङ्ककृतःकुरामवि
हृतानमूलंहिमासःसयुक्बाणेभेन्द्रदशोनितंदिनमितिस्तस्यादलंस्यात्तिथिः।पक्षःस्यात्तिथिसंमितोखिलयुतिःसप्ताब्धितिष्युन्मिताबा
लारम्भोगणकोलिलेखचतदाटीकांपरार्थेन्त्विमां॥१॥

नस्मिन्पुरस्सनामादिकयथानिकेशव नन्दिग्रामेऽपरान्तविषयेसमुद्रसटनिकटपश्चिमदेशेशिष्यादिभिः गीतास्तुतिर्यस्येतिसतथा
कौशिकगोत्रेजात सकलानिपानिसन्तिसमीचीनानिशास्त्राणितेषायेऽर्था तान्वेत्तिनानातिससयाएवयोभूतस्यसन्नु गणेश सद्

अथाऽलकारश्लोकमाह।नन्दिग्रामइति।अपरान्तविषयेऽपराप्रश्चिमदिक्तस्याअन्त।प्रान्तस्तस्मिन्विषयस्थान
यस्ससतस्मिन्नन्दिग्रामेकेशवआसीत्।किंभूत शिष्यादिभिर्गीतस्तुति कौशिकगोत्रज कौशिकवंशसम्भः सक

नन्दिग्रामइत्यपरान्तविषयेशिष्यादिगीतस्तुतिर्योभूत्कौशिकवंशज सकलसच्छास्त्रार्थवित्केशव।सु
तस्सतदंघ्रिपद्मभजनाल्लब्धावबोधाशकस्पष्टस्तविचित्रमल्पकरणचेतद्गणेशोऽकरोत्॥५॥

समच्छास्त्रार्थवित्सर्वसमीचीनशास्त्रार्थवेत्ता एवंविधः केशव स्तस्यसन्नु गणेश॥ ८ ॥ छ ॥ ८ ॥

विपश्चममनान्तचरणकमलसेवनात्किञ्चिदवबोधाशकसानसमलब्धापाप्यरस्करणसर्वसपष्टफटसेनांनाछन्दोभिर्विचित्र
नवकरयुपमरकौतुकानिसर्वशनिपूर्वग्रकाइमदानमपकमोयम्पासमूरक्षमः॥

॥इति श्रीमद्गणकचूडामणिदिवाकरदैवज्ञसुतमल्लारिदैवज्ञविरचितायां ग्रहलाघवस्य टीकायां ग्रन्थसमाप्त्यलङ्कारव्याख्यानं समाप्तं १६
देशे पार्थसमाह्वये निरुचिरं तीरे च गोदोत्तरे गोलग्रामपुरे पुरारिचरणार्चासक्तविद्युते आसीत्तत्र दिवाकरोऽतिचतुरो दैवज्ञसज्ज्ञाग्रणीर्वि-
ख्वेशो सततं यदीयहृदयं यस्तस्य पुत्रोऽकरोत् १ मल्लारिर्गणकाग्रणीर्गुरुपदपद्मद्वन्द्वाब्जभक्तो रतो लब्ध्वा बोधलवं ततो हि विदां तिसार्थोप

तदंघ्रिपद्मभजनात् तच्चरणकमलसेवनात् किंचिद्बोधांशकं ज्ञानलवं लब्ध्वा प्राप्य इदं क-
रणं स्पष्टं स्पष्टार्थैरनेकैर्नानाछन्दोभिर्विचित्रं सर्थं नवकलं च एतदकरोत्कृतवानित्यर्थः॥ इति
श्रीदिवाकरदैवज्ञात्मजविश्वनाथदैवज्ञविरचितं सिद्धान्तरहस्योदाहरणं समाप्तम्॥

पत्तिं स्फुटां। वर्षस्य ग्रहलाघवस्य गणकश्रीमद्गणेशाभिधप्रोक्तस्याप्यरूपाल्पबोहि सुधियः पश्यन्तु तुष्यन्त्विमां २ बाणोनाछकतः कुरामवि-
ह्वसान मूलं हि मासः सयुक् बाणैर्भैज्व्रदशोनितं दिनमितिस्तस्याद्दलं स्यात्तिथिः। पक्षः स्यात्तिथिसंमितो खिलस्तुतिः सप्ताब्धितिष्णुन्मिताबा-
णाख्योगणको लिलेख चतद्दटीकां परार्थं न्त्विमां॥ १॥

।काशीविश्वनाथपुरीमेमहल्लाछोटीपियरीपरबाबूकन्हलेश्वरसिंहकेमकानमेबाबूकिशुनद
पालसिंहकेगनेसप्रभाकरछापाखानेमेपहिलापवपच पाठीछापीगयीजिसकोलेनाहोयसोानइसठ
कपरबाबूकन्हलेश्वरसिंहकेदुकानपरमिलेगी॥सोपाबालशास्त्रीप्रभुणेनेबहुतशुद्धतापूर्वकलि ह
मिन्हसं १९५० पौषकृष्णसप्तमी